Magda Szabó

Kapı

ROMAN

Çeviren: Hilmi Ortaç

2005

YKY

MAGDA SZABÓ

Kapı

ÇEVİREN:
HİLMİ ORTAÇ

ROMAN

YKY
İSTANBUL

Bu kitap çeviriye katkı programı çerçevesinde
Macaristan Çeviri Fonu desteği ile yayınlanmıştır.

Yapı Kredi Yayınları - 2523
Edebiyat - 780

Kapı / Magda Szabó
Özgün Adı: Az Ajtó
Çeviren: Hilmi Ortaç

Editör: Dürrin Tunç
Düzelti: Fulya Tükel

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Európa Könyvkiadó Budapest, 2004
1. Baskı: İstanbul, Haziran 2007
ISBN 978-975-08-1262-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2005
Sertifika No: 1206-34-003513
© Szabó Magda, 1987

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

KAPI

Kapı

Nadiren rüya görürüm ve ne zaman rüya görsem kan ter içinde irkilerek uyanırım. Böyle zamanlarda gerisin geriye yatağa devrilir, kalbimin çarpıntısı yatışıncaya değin bekler ve gecelerin karşı konulmaz, büyülü egemenliği üzerine derin düşüncelere dalarım. Çocukluğumda veya gençliğimde ne iyi ne de kötü hiç rüya görmedim. Şimdilerde ise yaşlılık, geçmişin alüvyonlarından yoğrula yoğrula kaskatı kesilmiş ve hayatımın herhangi bir döneminde yaşadığımdan çok daha gergin ve trajik denilebilecek ölçüde korkutucu bir dehşet kitlesini tekrar tekrar önüme doğru sürüklemekte. Ne var ki aslında bugüne dek bir kez bile gördüğüm bir düşten çığlık atarak uyanmadım.

Rüyalarım birbirine tıpatıp benzeyen, yinelenip duran görüntülerden ibaret. Ben hep o bir tek düşü görüp duruyorum. Merdivenlerin dibinde, tel örgüyle güçlendirilmiş, kırılmaz camlı, çelik kasalı kapının iç kısmında duruyor ve kilidi açmaya çalışıyorum. Dışarıda, sokakta bir ambulans bekliyor. Sağlık görevlilerinin camdan içeriye yansıyan siluetleri olağanüstü derecede büyük, ablak yüzlerinin çevresinde ayınkine benzeyen haleler var. Anahtar deliğin içinde dönüyor ancak tüm çabam boşuna, kapıyı açamıyorum, oysa görevlileri içeri almam gerek, yoksa hastam için çok geç olacak. Kapının kilidinde hiçbir hareket yok, kapı sanki çelik kasasına kaynatılmış gibi yerinden kesinlikle oynamıyor. Yardıma gelsinler diye bağırıyorum ama üç katlı binanın sakinlerinden hiçbiri beni duymuyor, duyamazlar çünkü birden bir balık gibi, hiç ses çıkarmadan yalnızca ağzımı açıp kapattığımın farkına varıyorum. Sağlık görevlilerine kapıyı

açamamamın yanı sıra bir de konuşamadığımın farkına varınca düşsel dehşet doruğa ulaşıyor. Bu aşamada kendi çığlığıma uyanır, ışığı açar ve bu rüyanın ardından yakama yapışan soluk alma güçlüğünün üstesinden gelmeye çalışırım. Çevremde yatak odamızın tanıdık mobilyaları, yatağımızın üstünde aile resimleri; önü işlemeli dolmanlar içinde, Macar baroğu veya Biedermeier tarzı giyinmiş, her şeyi gören, anlayan büyüklerim... Kapalı kapının ardından, sessizliğin egemen olduğu sokakta gündüzün alışılmış gürültüsü yerine sadece dalların hışırtısı veya kadife yumuşaklığındaki patileri üzerinde süzülen kedilerin çıkardığı çıtırtıların duyulduğu anlarda, bir gün gerçekten uğraşıp da anahtarı çeviremediğim takdirde başıma gelecekleri kim bilir kaç kez düşündüğümün tek tanığıdır onlar...

Bu resimler her şeyi biliyor, en iyi bildikleri de en çok unutmayı denediğim ve artık bir düş olmayan şey: Bir kez, hayatımda tek bir kez önümde, uykuda beynime giden kan miktarının azalması sonucu değil de, gerçekten bir kapı açıldı. Bu kapı, içeride hâlâ yalnızlığını ve umarsız perişanlığını korumayı sürdüren kişinin tepesinde yanan çatının çatırdamaya başlamış olmasına karşın bana asla açmadığı bir kapıydı. O kapının kilidini yalnızca ben açabilirdim: Anahtarı çeviren kimse Tanrı'ya inandığından daha çok inanıyordu bana ve o yazgı ânında ben de bir tanrı olduğumu düşündüm; bilge, ölçülü, iyi ve akılcı. Her ikimiz de yanıldık, bana güvenmiş olan da, kendine fazla güvenmiş olan ben de. Aslına bakacak olursak artık hiç fark etmez çünkü olan biteni düzeltmek olanaksız. O halde varsın, arada bir, koturnus[1] kadar yüksek ökçeli ayakkabılar giymiş, tragedya masklı, cankurtaran şapkası takmış Erinüsler[2] gelsinler ve ellerinde rüyalarım gibi iki tarafı keskin kılıçlarıyla yatağımın çevresinde nöbet tutsunlar. Her gece odamın ışığını söndürürken onları beklemeye başlıyor ve uyurken kulağımda ansızın çınlayarak beni asla açılmayan o düşsel kapıya doğru sürükleyecek olan, adı konmamış dehşetin zil sesini duymaya hazırlanıyorum.

1 Koturnus: Eskiçağ Yunan trajedilerinde kullanılan yüksek ökçeli ayakkabılar (ç. n.)

2 Erinüsler: Yunan mitolojisinde kin ve intikam duygularını temsil eden tanrıçalar (ç. n.)

Benim dinim bireysel günah çıkarmayı kabul etmez. Biz günahlarımızı, her ne yapmış olursak olalım dinin buyruklarına karşı geldiğimiz için cehennemlik olduğumuzu papazın ağzından öğreniriz. Tanrı günahlarımızı bağışlarken bizden hiçbir açıklama ve ayrıntı talep etmez.

Ben ise şimdi açıklıyorum.

Bu kitabı Tanrı için yazmadım, O ruhumun derinliklerini biliyor. Bu kitap, her şeye tanık olan ve ister uyanık, ister uykuda olsun yaşamımın her ânını izleyen gölgeler için de yazılmadı. Bu kitap insanlar için yazıldı. Bugüne değin korkusuzca yaşadım, umarım ölümüm de böyle yiğitçe ve dürüstçe olur ancak bunun bir koşulu var: Size söylemem gerekir ki Emerenc'i ben öldürdüm. Onu ortadan kaldırmayı değil kurtarmayı istemiş olmam bu gerçeği değiştirmez.

Bağlanma

Birbirimizle ilk konuştuğumuzda yüzünü görmeyi çok istemiştim ancak buna fırsat vermemesi beni rahatsız etmişti. Önümde bir heykel gibi hareketsiz, ama esas duruşta da değil daha ziyade biraz öne eğik duruyordu. O zamanlar henüz onu yalnızca ölüm döşeğinde başörtüsüz görebileceğimi bilmiyordum. O güne dek koyu bir Katolik veya Şabbat günü gereği başı açık gezmeyen bir Yahudi kadını gibi sürekli başı örtülü dolaşmıştı. Hiçbir korunma gerektirmeyen bir yaz günüydü, günbatımı vakti, mor bir göğün altında bahçedeydik ve o orada sanki güllerin ortasına yakışmamış gibi duruyordu. İnsan, dünyaya çiçek olarak gelsek kimin hangi çiçek olarak doğacağını hissedebiliyor. Kesin konuşmak gerekirse o asla bir gül olamazdı; edepsiz bir Karmen vitrini de diyebileceğimiz gül masum bir çiçek değildir. Hangi çiçek olduğunu bilmek bir yana, henüz hakkında hiçbir şey bilmediğim halde Emerenc'in bir gül olamayacağını ânında hissetmiştim.

Başörtüsünü gözünü gölgeleyecek biçimde bağlıyordu. Gözlerinin mavi olduğunu daha sonraları keşfettim. Saçlarının rengini de öğrenmek isterdim, ne var ki kendini bildi bileli saçlarını hep örtmüştü. O akşamüzeri önemli dakikalar geçirdik; birbirimizi kabul edip edemeyeceğimize karar vermemiz gerekiyordu. Bir haftadır eskisine oranla daha büyük olan yeni evimizde yaşıyorduk. O güne dek oturduğumuz tek odalı evin işlerinde yardıma gereksinim duymuyordum, gelgelelim, on yıl boyunca

atıl kalmış kariyerimde o sıralar yeniden bir hareketlilik başlamış ve yeni evimizde, olanakları artmış, kimi zaman yazı masasına çivilenmemi, kimi zamansa dışarıda bulunmamı gerektiren sayısız yükümlülük üstlenmiş bir yazar olup çıkmıştım. Ev işlerimi üstlenecek biri olmadıkça ne sessizlik yıllarının ürünlerini yayımlatabilme ne de kafamdakileri yazıya dökebilme imkânımın pek olmayacağı kesindi. İşte bahçede beni bu yaşlı ve sessiz kadınla karşı karşıya getiren neden de buydu. Kütüphane dolusu kitaplarımız ve elden geçmeye muhtaç, kırık dökük mobilyalarımızla taşınma işini bitirdikten sonra derhal ev işlerinde bana yardımcı olacak birini araştırmaya başladım. Çevredeki tüm tanıdıklara sordum ve sonunda sorunlarımıza eski bir okul arkadaşımdan çözüm geldi; kız kardeşinin evinde uzun yıllardır yaşlı bir hanımın çalıştığını, gençlerden daha iyi olduğunu, bize ayıracak zamanı olması halinde bu hanımı içtenlikle önerebileceğini söyledi. Okul arkadaşım, sözünü ettiği hanımın evde sigarayla yangın çıkarmayacağını, erkeklerle bir işinin olmadığını, evden dışarı bir şey götürmek şöyle dursun, bizlerden memnun kalması durumunda, hediye vermeye düşkün biri olarak eve kendisinin bir şeyler getireceğini bile garanti ediyordu. Hiç evlenmemişti, çocuğu da yoktu, kendisini düzenli olarak ziyaret eden bir yeğeni vardı, ziyaretine bir de polis memuru gelirdi, çevrede herkes tarafından çok sevilen biriydi. Ondan hem içtenlikle hem de saygıyla söz ediyordu, Emerenc'in aynı zamanda kapıcılık da yaptığını, aşağı yukarı resmi bir görevli sayılabileceğini, bizi kabul edeceğini umut ettiğini, bizi beğenmediği takdirde hiçbir para karşılığında bu işi kabul etmeyeceğini söylüyordu.

Pek umut verici bir başlangıç olmadı; durumu elverdiğinde kısa bir görüşme yapmak için eve çağırdığımda Emerenc pek de nazik bir davranış sergilemedi. Onu kapıcılık yaptığı binanın avlusunda buldum, bizim eve oldukça yakın bir yerde oturuyordu, o kadar yakındı ki balkonumuzdan onun evini görebiliyordum. Yığınla giysi yıkamıştı, çamaşırda tamamen eski usul araçlar kullanıyordu, insana zaten rahatsızlık veren o sıcak havada çamaşırları kazanda kaynatıyor, çarşafları kocaman bir tahta kaşıkla kaldırıyordu. Varlığından ateş yayılıyordu, uzun boyluydu, kemikli bir yapısı vardı, yaşına göre de hâlâ güçlü görünüyordu;

şişman değil kaslıydı, bir Walkyre[3] gibi etrafına enerji yayıyordu, başörtüsü miğferi andırıyordu. Bizi ziyaret etmeye karar vermişti, işte o günbatımı vakti bahçede bulunmamızın nedeni de buydu. Evde yapılacak işlerin neler olduğunu anlatırken beni hiç sesini çıkarmadan, dikkatle dinledi. Konuşurken geçen yüzyıla ait büyük bir romanda yazarın bir yüzü göle benzetmesinin bana hiç inandırıcı gelmediğini hatırladım. Ne zaman klasiklerden kuşku duyma cüretini göstermişsem her seferinde mahcup olmuşumdur. Yine öyle utanmıştım işte: Emerenc'in yüzü, kesinlikle sabah saatlerindeki dümdüz, kıpırtısız bir su yüzeyini andırıyordu. Sunduğum olanağın onu ne denli ilgilendirdiğini bilmiyordum, ne paraya ne de işe ihtiyacı vardı; bunu tüm varlığıyla belli ediyordu, oysa benim için işi kabul etmesi son derece önemliydi, ne var ki bir çeşit dinsel ritüel aksesuarını anımsatan başörtüsünün gölgelediği, dingin bir göl yüzeyini andıran yüzü uzun süre hiçbir şeyi ele vermedi. Emerenc nihayet yanıtını verirken bile başını yerden kaldırmadı: Konu hakkında belki de yeniden konuşmamız gerekebilirdi çünkü çalıştığı evlerden birindeki çalışma ortamı tatsızlaşmıştı; karı koca ikisi de ayyaştı, büyük oğulları ise sefahate dalmıştı ve artık onlara bakmıyordu. Birinin bizim hakkımızda onay vermesi ve onu, evde geçimsiz, kavgacı ve ayyaş hiç kimsenin bulunmadığına ikna etmesi halinde bizim evde çalışması söz konusu olabilirdi. Şaşkınlık içinde dinlemiştim. İlk kez birisi hakkımızda referans talebinde bulunuyordu. "Ben öyle önüme gelen herkesin kirli çamaşırlarını yıkamam," diyordu Emerenc.

Buğulu bir soprano sesi vardı. Epeydir başkentte yaşıyor olmalıydı çünkü bir zamanlar dilbilim eğitimi almamış olsaydım ünlüleri telaffuzundan bizim yörenin insanı olduğunu fark edemezdim. Gerçekten de Hajdú bölgesinden olup olmadığını sorduğumda soruma sevineceğini sanmıştım ancak o yalnızca başını sallayarak onaylamakla yetindi. Başkente Nádori'den; daha doğrusu Nádori'ye komşu olan Csabadul'dan gelmişti, ne var ki sanki bu soruyla ilgilenme arzusunda olmadığını belli etmek istercesine derhal konuyu değiştirdi. Birçok konu gibi bu

3 Walkyre: İskandinav mitolojisinde savaşta ölen kahramanları cennete götüren periler (ed. n.)

da ancak yıllar sonra ortaya çıktı; o zamanlar soruyu üsteleyici ve patavatsız bulmuş, anımsamak bile istememişti. Emerenc Herakleitos'u bilmemesine karşın yine de bu konuda benden daha bilgiliydi; artık çoktan yitip gitmiş ve asla geri getirilemeyecek olanı, bir zamanlar evlerin yüzümü kaplayan gölgelerini, eskiden yitirdiğim yuvamı aramak için mümkün olduğunca sık doğduğum kente döner ve tabii ki aradığım hiçbir şeyi bulamazdım. Damlaları arasında yaşamımın kırık dökük parçalarını da sürükleyip götüren o ırmak nerelere akıp gitmişti acaba? Emerenc mümkün olmayanı denemeyecek kadar bilgeydi, enerjisini ileride geçmişi için yapabileceklerine saklıyordu ama doğal olarak tüm bunların anlaşılabilmesi için uzunca bir zamana ihtiyaç vardı.

İki köyün adını, Nádori ve Csabadul'u ilk kez işittiğim o gün tek hissettiğim, o iki ismi anmamam gerektiğiydi, kim bilir neden tabuydular. Eğer bunlar tabuysa biz de o zaman gerçeklerden söz edelim: Saat ücreti konusunda anlaşabileceğimizi düşünüyordum, onu öncelikli olarak ilgilendiren konu bu olmalıydı, ne var ki o hemen karar vermek istemediğini söyledi; kendisine ne kadar ücret ödememiz gerektiğini ancak hakkımızda bir fikir edinip de ne ölçüde ihmalkâr ve düzensiz olduğumuzu öğrendiği zaman, yani bizim için ne kadar çalışması gerektiği ortaya çıktığında belirleyecekti. Hakkımızda bilgi edinmeye çalışacaktı, tabii sınıf arkadaşımdan değil çünkü sınıf arkadaşım taraf tutabilirdi. Hakkımızda bilgi sahibi olunca yanıtı olumsuz bile olsa bize bildireceğini söyledi. Salına salına uzaklaşırken ardından bakışlarımla takip ettim, bir an için şeytan dedi ki: "Bu kadar tuhaf bir yaşlı kadının işe başlamaması belki de hepimiz için daha hayırlı olur, henüz geç olmadan arkasından seslen, teklifinin artık geçerli olmadığını söyle!" Bağırmadım. Emerenc kısa süren bir haftanın sonunda geri geldi. Tabii bu süre içinde sokakta onunla birçok kez karşılaşmıştım ama hem karar vermekte çok acele etmeyen hem de henüz açılmamış bir kapının anlamsızca yüzüne kapanmasını arzu etmeyen biri gibi yalnızca selam vererek yanımdan geçip gitmişti. Kapımızın zilini çaldığı gün üzerinde bayramlık giysileri vardı. Bu giysinin ne anlama geldiğini hemen anladım. Güneş banyosu yapmak için giydiğim

ve vücudumu kısmen örten giysimle yanında rahatsız bir biçimde yerimde sayıp duruyordum. Onunsa üzerinde siyah, uzun kollu, ince kumaştan bir giysi ve ayağında lame ayakkabılar vardı. Sanki geçen seferki görüşme hiç kesintiye uğramamış gibi kaldığı yerden devam ederek ertesi gün işe başlayacağını ve ayın sonuna doğru da bize, aylık ücretinin ne kadar olması gerektiğini bildirebileceğini söyledi. Bunları söylerken çıplak omuzlarıma dik dik bakıyordu, en azından kocamın üzerinde herhangi bir kusur bulamadığına sevinmiştim; otuz derece sıcakta ceket ve kravatla oturuyordu, savaş öncesinin İngiltere'sinde edindiği alışkanlıkları aşırı sıcaklarda bile değiştirmemişti. İkisi de sanki yalnızca kendileri tarafından algılanan ve benim de bireyi olduğum ilkel bir topluluğa örnek olmak ve insanlık onuruna yaraşır bir dış görünüme saygı göstermeyi öğretmek istermişçesine tepeden tırnağa giyimli, yanı başımda duruyorlardı. Şu dünyada bazı ilkeler açısından Emerenc'e benzeyen biri varsa o yalnızca kocam olabilirdi; birbirleriyle uzun süre yakınlaşamamış olmalarının nedeni de kuşkusuz buydu.

Yaşlı kadın her ikimizin de elini sıkmıştı ama aslında bizimle temastan mümkün olduğunca kaçınıyordu, daha sonra ona uzandığımda sinek kovalar gibi bir hareketle parmaklarımı safdışı bıraktı ve o akşam bizim evde işe başlamadı çünkü bu onurlu ve uygun bir hareket olmazdı; Emerenc o gün yalnızca kaydını yaptırmıştı. Giderken kocamla, "Evin reisine iyi geceler diliyorum," diyerek vedalaşmış, kocam ise ardından hiçbir şey söylemeden bakmıştı. Bu görkemli sözcüğün yeryüzünde ondan daha az uyduğu biri daha olamazdı. Emerenc ölene dek ona bu şekilde hitap edecekti, kocamın yeni adına alışması ve yanıt vermesi oldukça zaman aldı.

* * *

Emerenc'in geliş saatleri gibi evimizde ne kadar kalacağı da hiçbir sözleşmeyle tam olarak belirlenmemişti. Kimi zaman bütün bir gün boyunca görünmez, gece saat on birde ortaya çıkar, hemen içeri girmez, sabaha dek mutfağı, kileri temizlerdi; bazen de küvete bastırdığı halılardan dolayı bir buçuk gün ka-

dar banyoyu kullanamadığımız olurdu. Kaprisli iş saatleri sırasında akıllara durgunluk veren bir performans sergiliyordu; bir robot gibi çalışıyor, yerinden güçlükle oynatılabilen mobilyaları kendine acımadan kaldırıp duruyordu, çalışma kapasitesinde ve gücünde insanüstü, onun da ötesinde, aslında bu denli çalışmasını gerektiren bir durum olmadığından neredeyse dehşet verici bir şeyler vardı. Emerenc, gözle görülür bir biçimde yaptığı işin zevkini çıkarıyordu, çalışmayı çok seviyor, boş zamanlarında ise ne yapacağını bilemiyordu. Üstlendiği her işi mükemmel bir biçimde yerine getiriyordu. Evin içinde sessiz sedasız oradan oraya gidip gelirdi. Teklifsiz veya meraklı olmadığı gibi her türlü gereksiz konuşmadan da kaçınan biriydi. Fazla istiyordu, hatta düşündüğümden daha fazlasını istiyordu ancak istediğimden de fazlasını veriyordu. Misafir geleceğini söylediğimde veya beklenmedik biri çıkıp geldiğinde yardım etmesini arzu edip etmediğimi sorar ancak ben genellikle onun bu yardım talebini kabul etmezdim. Arkadaş çevremin kendi evimde bir adımın olmadığını bilmelerini istemiyordum, Emerenc yalnızca kocam için bir hitap bulmuştu, benim içinse ne bir "yazar hanım" ne de bir "hanımefendi"... Ancak yaşamımda kendine kesin bir yer bulup benim ona kıyasla kim olduğumu fark ettikten ve bana hangi hitap sözünün yakışabileceğini belirledikten sonra hitap etmeye başladı bana. Doğal olarak bu konuda da haklı olan oydu çünkü bir duygunun katkısı olmadan bütün tanımlar eksik kalıyordu.

Emerenc, ne yazık ki her bakımdan eksiksiz biriydi, öyle ki bazen çekingence telaffuz ettiğim övgü sözcükleri karşısında kendisine sürekli minnettarlık duyulmasından hoşnut olmadığını, ona övgüler yağdırmamıza gerek olmadığını söyler, çalışma veriminin değerini kendisinin de çok iyi bildiğini açıkça belirtmekten kaçınmayarak bezginlik verirdi. Sürekli gri renkli giysiler giyerdi, yalnızca bayram günlerinde ve özel günlerde siyahlar giyinir, giysisini her gün değiştirdiği iş önlüğüyle korurdu. Kâğıt mendili küçümser, onun yerine kaskatı kolaladığı, kar beyazı bez mendilleri kullanırdı. Her şeye karşın zaaflarının da olduğunu fark ettiğimde bu keşif beni gerçekten mutlu etmişti; örneğin bir ara ortada hiçbir neden yokken neredeyse yarım gün boyunca ne sorduysam yanıt vermemiş, suskun kal-

mıştı; gök gürültülü, şimşekli bir havada fırtınadan son derece korktuğunu fark etmiştim: Fırtına yaklaştığında elindeki işi yere fırlatıp hiç haber vermeden ve herhangi bir açıklama yapmadan acaleyle dışarı fırlar, gidip evine saklanırdı. "Yaşlı bir kadın, bazı kaçıklıkları olacak elbette," dedim kocama ancak o, başını iki yana sallayarak "Bu aşırı korku basit bir kaçıklıktan hem daha önemli hem de değil," demişti. Kesinlikle bir nedeni vardı ancak ona göre bunun bizimle ilgisi yoktu. Hiç bugüne dek kendisi hakkında gerçekten önemli bir şey açıkladığı olmuş muydu? Yanlış anımsamıyorsam kesinlikle olmamıştı: Emerenc konuşkan biri değildi.

* * *

Bizde çalışmaya başlayalı bir yıldan fazla bir zaman geçmişti ki bir gün ondan, o gün öğleden sonra gelecek olan bir koliyi benim adıma teslim almasını rica edecek oldum, kocamın sınavları vardı, dişçi ise beni yalnızca o gün kabul edebiliyordu. Biz evde yokken gelecek olan kuryenin nereye ve kime başvurması gerektiğini bildiren bir not yazıp raptiyeyle kapının üzerine iliştirdim ve Emerenc'in evine koştum, bizim evde temizlik yaptığı sırada benim yerime bir koli teslim alması gerektiğini söylemeyi unutmuştum, işini daha yeni bitirmişti, kendi evine gireli henüz birkaç dakika olmalıydı. Kapısını defalarca çalmama karşın hiçbir hareket olmadı, ancak içeride bir şeyler karıştırdığını duyuyordum, kapı kilidinin açılmaması alışılmadık bir durum değildi, ne var ki yalvarsalar bile kapısını açtığını gören olmamıştı, Emerenc bir kere evine girdi mi her tarafı kilitlerdi, çevredeki herkes buna alışmıştı. İçeri doğru bağırarak acele etmesini çünkü gitmem gerektiğini, ona bir görev vereceğimi söyledim. Bu seslenişime önce yine aynı sessizlik yanıt verdi ancak kilidin üzerine vurunca kapı birden o kadar süratle açıldı ki yüzüme çarpacak diye korktum. Dışarı çıktı ve arkasından kapıyı şiddetle çarparak çalışma saatleri dışında rahatsız etmememi, bunun ücretine dahil olmadığını haykırdı. Hiçbir gerekçesi olmayan bu ilginç çıkış karşısında utançtan kıpkırmızı çakılıp kalmıştım. Egemenlik bölgesinden geri çağrılmasını açıklanamaz bir

nedenden dolayı onuruna yediremediyse bunu bana daha nazik bir biçimde de bildirebilirdi. Kendisinden ne istediğimi geveleyip durdum, hiç karşılık vermedi, yalnızca önümde durmuş, gözlerini gözlerime dikmiş, sanki koluna bir bıçak saplamışım gibi yüzüme bakıyordu. Anlaşılmıştı. Nazik bir biçimde vedalaştım, eve döndüm, dişçinin randevusunu telefonla iptal ettim, kocam çoktan yola çıkmıştı, koliyi beklemek için evde yalnızca ben kalmıştım. İçimden okumak bile gelmiyor, dairenin içinde dönüp duruyor, ne gibi bir yanlış yaptığımı düşünüyordum. Kimi zaman rahatsız edici derecede şekilci davranabilen bu yaşlı kadına hiç yakışmayan, bu korkunç aşağılama ve tutkulu reddedişin nedeni ne olabilirdi?

* * *

Uzun süre yalnız kaldım. Koli de gelmedi üstelik, günüm berbat olmuştu, boşuna beklemiştim, kocam da eve her zaman geldiği saatte gelmemiş, sınavlardan sonra öğrencileriyle birlikte kalmıştı, bir sanat albümünün sayfalarını karıştırıyordum ki dışarıdan kilidin içinde bir anahtarın döndüğünü duydum. Her zaman birbirimize söylediğimiz o sözcüğü duymamış; bundan da eve gelenin kocam olmadığını anlamıştım. Gelen Emerenc'ti. Bu korkunç günün akşamında onunla bir kez daha karşılaşmayı kesinlikle arzu etmiyordum. Artık mutlaka sakinleşmiştir ve özür dileyecektir diye düşünüyordum. Ne var ki Emerenc ne kafasını uzatıp içeriye bakmış ne de tek bir kelime etmişti. Mutfakta bir şeylerle uğraştığını duyuyordum, ardından yine bir kilit sesi işittim, çıkıp gitmişti. Kocam geldiğinde her zamanki akşam yemeğimiz olan iki kutu kefiri almak için dışarı çıktığımda buzdolabında bir söğüş et tabağı buldum, birisi tavuğun göğüs etlerini önce dilimlemiş, sonra da bir cerrah ustalığıyla yeniden bir araya getirmişti. Ertesi gün bu gönül alıcı şölen için Emerenc'e teşekkür ettim ve temizlediğim tabağı geri verdim ancak "Bir şey değil" veya "afiyet olsun" demek şöyle dursun, hem tavuğu hazırladığını yadsıdı hem de tabağı geri almayı reddetti. O tabak hâlâ evde durur. Çok sonraları bir türlü elime geçmeyen koliyi arayıp dururken bir telefon görüşmesi sonucunda

o gün bütün bir öğleden sonra gereksiz yere eve çakılıp kaldığımı, kolinin aslında kilerdeki alt rafların altında durduğunu öğrendim, tavukla birlikte getirmişti, dışarıda, kapının önünde pusuya yatmış, kurye gelince anlattıklarımı ona harfiyen söylemiş, bana hiçbir şey söylemeden gönderilen koliyi teslim almış, sonra da evine geri dönmüştü. Bu olay yaşamımızın önemli bir dönüm noktası oldu çünkü o andan itibaren bu yaşlı kadının bir tahtasının eksik olduğunu düşünmeye başladım, bundan böyle onun kendine özgü bir biçimde çalışan aklını her an için hesaba katmamız gerekecekti.

Bu düşüncemi destekleyen bir yığın şey olmuştu: Özellikle de onunla aynı evde yaşayan, mahallede her işten anlayan biri olarak tanınan ve boş zamanlarında sürekli ufak tefek onarım işleri yapan bir tahsildardan, o güne kadar bina sakinlerinden hiçbirinin Emerenc'in evinde antreden öteye geçemediğini çünkü odasına asla misafir kabul etmediğini, durup dururken dışarı çağrılmaktan da hiç hoşlanmadığını öğrenmiştim. Kedisini içeride kapalı tutar, dışarıya hiç salmazmış, bazen hayvanın miyavlaması duyulsa da evin tüm pencereleri asla açılmayan tahta kepenklerle sıkıca örtülü olduğundan içeride ne olup bittiğini görmek olanaksızmış. İçeride kediden başka ne saklayabilirdi ki? Kim bilir? Eğer gerçekten değerli bir eşyası varsa böyle eve kapanması hiç de iyi bir çözüm yolu değildi, biri bir taraflara çok değerli bir eşya sakladığını sanarak çalmak için kafasına bir şey indirebilirdi. Mahallesini terk edip fazla uzaklara gitmez, olsa olsa tanıdıklarından birinin cenaze törenine gidip onu son yolculuğuna uğurlar ve sanki sürekli bir tehlike içindeymiş gibi alelacele evine dönermiş. Evine sokmadığından dolayı alınmamalıymışım çünkü kendi akrabalarını, kardeşi Józsi'nin oğlu ile yarbayı da yaz kış antrede kabul edermiş. Onlar içeri girmenin kendileri için de yasak olduğunu çoktan kanıksamış, gülüp geçiyorlarmış: Kısacası bu duruma alışmışlar.

Duyduğum şeyler sonucu gözümün önünde oldukça ürkütücü bir portre belirmişti, bundan dolayı daha da huzursuz olmuştum. Nasıl olur da bir insan böylesine çevreden yalıtılmış, içe kapanık bir halde yaşayabilirdi? Evinde etrafı çevrili, kendine ait bir de bahçeciği olduğu halde beslediği hayvanı niçin biraz ol-

sun dışarı bırakmazdı ki? Gerçekte onun bir çatlak olduğunu düşünüyordum, ta ki bir seferinde onun değişmez hayranlarından olan laborantın dul eşi Adélka'nın destana benzeyen, uzun mu uzun konuşmasından Emerenc'in bundan önceki ilk kedisinin amansız bir avcı olduğunu ve savaş sırasında oraya taşınmış olan bir güvercin yetiştiricisinin güvercinlerinden büyük bir kısmını katlettiğini, Emerenc'in kedinin bir profesör olmadığı için sözden, laftan anlamadığını, karnı tok bile olsa avlanmaktan zevk aldığını, ne yazık ki kedinin doğasında böyle bir özelliğin bulunduğunu söylemesine karşın güvercin yetiştiricisinin Emerenc'ten kediyi evinde kapalı tutmasını bile talep etmeksizin müthiş avcıyı yakaladığı gibi Emerenc'in kapısındaki kilide asarak sorunu kökten halletme yoluna gittiğini öğrenene dek... Yaşlı kadıncağız evine döndüğünde hayvanın çoktan gevşeyip kendini salmış olan leşi önünde donup kalmış, güvercin yetiştiricisi ise ailesinin güvence altındaki tek geçim kaynağını ve ekmek kapısını maalesef kendi yöntemiyle korumak durumunda kaldığını güzel güzel anlatarak Emerenc'e bir de akıl vermeye kalkmış.

Emerenc bir kelime bile söylememiş, kedinin boğazındaki teli çıkarmış. Cellat ip yerine tel kullanmıştı; kedinin cansız bedeni dehşet vericiydi, gırtlağı dışarı fırlamıştı. Yaşlı kadın kedisini, o zamanlar daha mezarından çıkarılmamış olan Bay Szloka'nın bahçedeki kabrine gömmüş ancak bundan dolayı başı yine derde girmiş, kedi celladı onu polise şikâyet etmiş, neyse ki sonunda olay fazla büyümeden yatıştırılmış. Ne var ki bu toptan çözüm yine de güvercincinin sorunlarını çözmeye yetmemiş. Emerenc'le bir türlü kavga edemiyormuş. Emerenc onu görmezden geliyor, onunla ilgili resmi bir işi olduğunda marifetli tahsildarı yollayıp mesajını iletiyormuş. Üstelik güvercinler de, sanki hayvanlar arasında lanetli bir dayanışma oluşmuşçasına birbiri ardına telef olmaya başlamışlar. Bunun üzerine polis yeniden devreye girmiş. Şimdilerde zaman zaman ziyaretine gelen yarbay rütbeli polis o zamanlar henüz asteğmen rütbesindeymiş. Güvercinci güvercinleri zehirlediği iddiasıyla Emerenc'i ihbar etmiş ancak yapılan otopsi sonucunda güvercinlerin midelerinde zehirli bir maddeye rastlanamamış, mahallenin veterineri ise güvercinlerin bilinmeyen bir virüsün neden olduğu salgın

nedeniyle telef olduklarını belirlemiş. Başkalarının güvercinlerinin de öldüğünü; bu yüzden ikide bir bina sakinlerini ve resmi makamları rahatsız etmeye gerek olmadığını söylemiş.

Bina sakinleri kedi katiline karşı el ele vererek birer dilekçeyle belediyeye başvurmuşlar; apartmanın en saygıdeğer çifti olan Brodaricsler güvercinlerin sabahın erken saatlerinde sürekli dem çekmeleri yüzünden uyku uyuyamadıklarından, marifetli tahsildar güvercinlerin sürekli balkonuna pislediğinden, mühendis hanım ise vücudundaki alerji belirtilerinin güvercinlerden kaynaklandığından yakınmışlar. Belediye güvercinciyi elindeki hayvanları dağıtmaya zorlamamış, yalnızca uyarıda bulunmakla yetinmiş. Bina sakinleri düş kırıklığına uğramışlar çünkü Emerenc'in asılan kedisinin intikamını alması için gerçek anlamda bir cezanın verilmesini umut ediyorlarmış.

Beklenen ceza gelmekte gecikmemiş. Cellat yine zararlı çıkmış; yeniden edindiği kuş sürüsü önceki gibi gizemli bir biçimde telef olmuş. Yine ihbarda bulunmayı denemiş, polis asteğmen bu kez otopsi yaptırmamış, işi zaten başından aşmış polisi gereksiz yere meşgul ettiği için kedi celladını korkunç biçimde azarlamış. Sonuç olarak bundan gerekli dersi çıkaran güvercinci, doğruluğu kanıtlanamamış olsa da, söylendiğine göre, son bir hamleyle Emerenc'in yeni kedisini de öldürdükten sonra kentin banliyösünde bahçeli bir eve taşınmıştı. Mahalleyi kesin olarak terk etmesinin ardından da kapıcı aleyhinde üst üste açtığı yeni davalarla resmi makamlara eziyet çektirmeye devam etmişti. Emerenc saldırılar karşısında öylesine yumuşak başlı bir dinginlik ve öylesine bilgece bir mizah duygusuyla direnmişti ki gerek belediyede gerekse poliste herkesin ona kanı kaynamış, aleyhindeki dilekçelerden bir teki bile sonuç vermemişti, manyetik bir tepenin yıldırımları çekmesi gibi yaşlı kadının durmadan imzasız suçlamalara maruz kalmasına artık alışmışlardı. Emniyette Emerenc için çeşit çeşit belgenin sınıflandırıldığı özel bir dosya açılmıştı, malum mektuplardan geldiğinde önemsemez bir tavırla bir kenara atılıyordu, acemi polisler arasında bile güvercincinin kullandığı sözcükleri, o ağdalı tarzını tanımayan kimse kalmamıştı. Zaman zaman polislerden biri evinin önünden geçerken kahve içip sohbet etmek için Emerenc'e uğruyor, yarbay

rütbesine yükseltilen teğmen ise göreve yeni başlayan polisler geldiğinde onları tanıtmak amacıyla soluğu hemen Emerenc'in evinde alıyordu. Emerenc onlara, istekleri doğrultusunda kimi zaman sucuk, kimi zaman poğaça, bazen krep süzet hazırlıyor, taşradan gelen polislere terk ettikleri köylerini, büyükannelerini, uzak kaldıkları ailelerini anımsatıyordu. Polisler ise hakkındaki iddialar arasında savaş sırasında Yahudileri öldürdüğü, mallarını yağmaladığı, Amerikalılara casusluk yaptığı, evinde gizli bir vericinin bulunduğu, hırsızlara yataklık ettiği ve hazineler sakladığına ilişkin suçlamaların da bulunduğunu söyleyip onun canını sıkmıyorlardı. Aslında Adélka'nın anlattıklarından sonra özellikle de kayıp bir kimlik belgesi nedeniyle emniyete gitmem gerektiğinde bayağı rahatladım. Tam kimlik verilerimi yazdırdığım sırada yarbay polis de salondan geçiyormuş, adımı duyunca beni çağırıp yeni kimlik belgem düzenlenene kadar bürosunda konuk etti. Beni yapıtlarımdan tanıdığını, dikkatini bu nedenle çektiğimi düşünmüştüm, sonradan yanıldığım ortaya çıktı. Emerenc'le ilgili konular dışında hiçbir şey duymak istemiyordu; yalnızca Emerenc'in nasıl olduğu ve ne yaptığıyla ilgileniyordu, kendisinden artık bizim evde de çalıştığını duymuştu, yeğeninin küçük kızının hastaneden çıkıp çıkmadığını merak ediyordu. Böyle bir çocuğun varlığından bile haberim yoktu. Sanırım başlangıçta Emerenc'ten korkmuştum.

* * *

Emerenc bizimle yirmi yıldan fazla meşgul oldu ancak ilk beş yılda aramıza koyduğu emniyet mesafesini neredeyse hassas aygıtlarla ayarlıyordu. Ben çok arkadaş canlısıyımdır; yabancılarla bile sohbet etmekten zevk duyarım, Emerenc ise yalnızca en gerekli konularda konuşur, daha bir sürü uğraşı veya programı olduğundan hemen özenle sürdürdüğü işine geri dönerdi. Emerenc günün yirmi dört saatini dolu dolu geçirirdi, evinin dört duvarı arasına kimsenin girmesine izin vermediği halde tüm haberler onda toplanır, dairesinin girişindeki hol bir haber bürosu gibi çalışırdı; herkes bildiği, duyduğu her şeyi; ölüm, skandal, mutluluk haberlerini, felaketleri ona rapor eder-

di. Emerenc hastalarla ilgilenmekten de zevk alırdı; onu hemen hemen her gün sokakta, elinde üzeri örtülü bir kap taşırken görürdüm, ne taşıdığını şeklinden anlardım, mahalledeki ayaklı gazetelerden besleyici gıdalara gereksinimi olduğunu öğrendiği herkese lohusa tabağı[4] büyüklüğündeki kaplarla yiyecek götürürdü. Emerenc kendisine nerede gereksinme duyulduğunu daima bilirdi. Öyle bir ışığı vardı ki insanlar karşılığında ondan yalnızca herkesçe malum olan yerlerden söz edeceğini veya sağır sultanın bile duyduğu olayları dinleyeceklerini bilmelerine karşın hiçbir beklentileri olmaksızın ona yüreklerini teklifsizce açarlardı. Siyasetle ilgisi yoktu, sanatla kesinlikle ilgilenmezdi, spordan da anlamazdı, çevrede farkına varılan sadakatsizlik olaylarını birinden duyduğunda kulak kabartır ancak herhangi bir yargıda bulunmazdı, en sevdiği şey hava durumu tahmininde bulunmaktı çünkü olası mezarlık ziyaretlerini, –önceden de sözünü ettiğim gibi– son derece korktuğu fırtınanın yaklaşıp yaklaşmadığı tayin etmekteydi. Aslında havanın durumu Emerenc'in yalnızca sosyal yaşamı olarak nitelendirebileceğimiz olayların gidişatını değil aynı zamanda sonbahar-kış günlerini de saati saatine belirleyen bir olguydu. Karakış geldiğinde, kar yağışları, tipiler Emerenc'in yaşamına adeta bir zaman despotu gibi egemen olurdu. Mahalledeki büyük binaların neredeyse tamamının önünde biriken karı o kürerdi, öyle ki gece geç saatlerde veya sabahın erken saatleri dışında radyo dinleyecek zamanı bile olmazdı. Sokaktayken ertesi gün havanın nasıl olacağını yıldızlara bakarak belirlerdi, yıldızları dedelerinin onlara vermiş olduğu adlarla tanırdı, parlaklıkları veya soluklukları hava durumundaki değişiklikleri ona meteoroloji bülteninden önce haber verirdi. On bir binanın önündeki karı küreme işi üstlenmişti. Hava rüzgârlı olduğunda kendini tanınmaz hale getirir, daima özen gösterdiği vücudu devasa bir bezden bebeğe dönüşürdü, pırıl pırıl parlattığı ayakkabıları yerine lastik çizmelerle çalışırdı. Sert geçen kışlarda insan Emerenc'in hiç evinde

4 Lohusa tabağı: Toplumsal bir dayanışma örneği olarak karşımıza çıkan ve annenin doğumun ardından güç toplaması, sütünün bollaşması için olanaklar elverdiğince zengin tutulan, çok çeşitli yiyecek ile şarap da içeren, yöresine göre doğum sonrası iki-dokuz gün süren bir Macar halk geleneği (ç. n.).

oturmadığını, sürekli sokaklarda olduğunu ve diğer ölümlüler gibi yatıp uyumadığını bile düşünebilirdi. Aslında durum gerçekten de öyleydi: Emerenc asla yatmıyor, yalnızca yıkandıktan sonra giysisini değiştiriyordu. Mobilyalarının arasında yatak yoktu, fiskos koltuğu denilen küçük bir kanepede şekerleme yapıyordu. İddia ettiğine göre yatar yatmaz üzerine bir bitkinlik çöküyor, ağrıyan omurgasına sadece oturmak iyi geliyor, yattığı zaman başı dönüyordu, ona yatak falan da gerekmezdi.

Çok kar yağdığı zamanlar, dördüncü evin önündeki karları temizlediğinde doğal olarak ilk temizlediği evin kaldırımında yeniden kar birikmiş olur ve Emerenc ayağında koca çizmeler, elinde kendinden büyük çalı süpürgesi ile bir evden diğerine koşuşturduğundan küçük kanepesinde bile olsa dinlenme fırsatı bulamazdı. Böyle karlı günlerde Emerenc'i evimizde görmemeye alışmıştık, Emerenc'e bu konuda herhangi bir uyarıda bulunmazdım, onu neden uyarsaydım ki, bugüne değin hiç dile getirmediği halde anlaşılan ve karşı koymanın mümkün olmadığı bir bahanesi vardı: Bizim tepemizde bir çatımız vardı, yani başımız açıkta değildi, o genelde ev işlerini iyi yapardı, yeniden bize ayıracak zamanı oluncaya dek beklemeliydik, o aradaki açığı kapatırdı, ayrıca biraz eğilip kalkmam da hiç fena olmazdı. Sonraları kar yağışı zayıflar zayıflamaz Emerenc yeniden ortaya çıkar, evi mucizevi bir biçimde toplayıp düzene koyar ve hiçbir açıklamada bulunmaksızın mutfak masasına bir parça kızartma veya bir tepsi ballı çörek bırakırdı. Eve gizlice sokulan bu yiyeceklerden, evde yeni çalışmaya başladığı o anlamsız kabalıklar döneminde dilimlenmiş söğüş piliç eti ile vermek istediği mesajın aynısını almam gerekiyordu: Tabak ve tepsi, sanki okullu birer çocukmuşuz ve bu evde kimse perhiz yapmıyormuş gibi bize, "akıllı ve uslu çocuklar ödüle hak kazanırlar" diye sesleniyordu.

Bu kadar yaşam tek bir yaşama nasıl sığıyordu bilmiyorum ama elinde süpürge olmadığı zamanlar bilin ki o lohusa tabağıyla ya bir yerlere doğru yollara düşüyor ya da kaybolmuş bir hayvanın sahibini arıyordu, sahibini bulamadıysa bulduğu hayvanı birilerine kapılandırmaya çalışıyordu, –ki bunda da genellikle başarılı olurdu– aksi takdirde söz konusu hayvan, ister köpek

ister kedi olsun, sanki o güne dek hiç çevredeki çöp bidonları arasında dolaşarak açlığını gidermeye çalışmamışçasına ansızın sırra kadem basardı. Pek çok yerde ve çok çalışmış, çok kazanmış ancak hiçbir şekilde bahşiş kabul etmemişti, bunu anlayışla kabul edebiliyordum ama hediyeyi neden geri çevirdiğini hiçbir zaman anlayamamıştım. Emerenc yalnızca vermekten hoşlanan bir tipti, kendisine hoş bir sürpriz yapmak istediklerinde sevinip gülümseyeceğine öfkelenirdi. Belki sonunda vereceğim hediyeyi kabul eder diye yıllar yılı yinelediğim denemelerden hiçbir sonuç alamamıştım, Emerenc her seferinde kaba bir biçimde yaptığı iş için ayrıca ödeme yapılmasına gerek olmadığını söylerken ben son derece gücenerek uzattığım zarfı geri almak zorunda kalırdım. Kocam benimle dalga geçer, Emerenc'e kur yapmamamı, mevcut durumu değiştirmeye çabalamaktan da vazgeçmemi, en sıkışık anlarda ve hiçbir kural tanımaksızın da olsa bütün ihtiyaçlarımızı karşılayan ve bir fincan kahveyi bile geri çeviren bu bir görünüp bir kaybolan gölgenin tam da düşündüğü gibi biri olduğunu söylerdi. Emerenc ideal bir yardımcıydı, bunu yeterli bulmuyor, herkesle ruhsal uyum içinde yaşamak istiyorsam suçu kendimde aramam gerekirdi. Emerenc'in o dönem herkesten olduğu gibi bizden de uzak durmasını, bizim yanında bile bulunmamızı istemeyişini kabullenmek kolay olmamıştı.

İsa'nın Kardeşleri

Emerenc aramızdaki mesafeyi gerçekte yıllar boyunca korudu, ta ki bir gün kocam ölümcül bir hastalığa yakalanıp da yatağa düşünceye dek. Yaşlı kadın açıkça başımıza gelen hiçbir şeyle ilgilenmiyordu, farkına varmadığı bu gerçekten söz etsem ancak kalkıp bir lohusa tabağı hazırlayacak kadar duygulanırdı ama ona hiçbir şeyden söz etmedim, hastamı akciğerindeki kisti aldırmak için ameliyata götürürken yalnızca binadakiler veya çevredekiler değil, o da nereye gittiğimizi bilmiyordu. Ne olup bittiği hakkında hiçbir fikri yoktu, ameliyat öncesi muayenelerden de haberi olmamıştı, nihayet eve döndüğümde Emerenc'i koltukta oturmuş, önlüğünün üzerindeki bir avuç küçük gümüş kaşığı temizlerken buldum. Ameliyat aşağı yukarı altı saat sürmüştü, ameliyathanenin kapısı üzerinde yanan lamba ameliyat edilmekte olan kişinin belki de ameliyat masasından asla kalkamayacağının hesaba katılması gerektiğini bildiren bir sinyale benziyordu. Eve döndüğümde ne halde olduğumu tahmin edebilmesi için uzun uzadıya açıklama yapmama gerek yoktu. Emerenc ilk kez hayatımdaki en önemli olayların birinden dışlanmışlığı yaşıyordu, şimdiye kadar ona yalnızca tüm ayrıntılardan arındırılmış anlık durumları bildiriyordum. Yaşlı kadının gözleri üzerimdeydi: Onu bir yabancı yerine koymuş, belki de ölümle sonuçlanacak bir ameliyattan duyduğum büyük korkuyu onunla paylaşmamıştım. Bana bunları gücenmeden ama öfkeli bir ses tonuyla anlatmış, ben de buna karşılık ona şimdiye dek hayatımızı hiç umursamadığını sandığımı, başımıza gelen-

lerden bu denli etkileneceğini nereden tahmin edebileceğimi ayrıca eğer darılmazsa beni yalnız bırakmasını, erken yatmak istediğimi, benim için zor bir gün olduğunu ve henüz hiçbir şeyin belli olmadığını söyleyerek yanıt vermiştim. Emerenc bu sözlerim üzerine derhal çekip gitti, çok alındı, belki de artık geri dönmez, diye düşünüyordum ki yarım saat sonra evin içinde yine bir şeyler aradığını duyarak hafif uykumdan ansızın uyanıverdim, sonra elinde içinden buharlar çıkan bir kadehle görünüverdi.

Metal bir tepsi içinde gerçek bir sanat objesi getirmişti: kalın, gece mavisi camdan yapılmış bir kadehti bu, üzerindeki yaldızlı oval çelenk içinde iki el vardı; kadının bileğinde bilezik, erkeğinkinde dantelli manşet, altından bir levhayı iki yanından kavramışlardı, altın levhanın üzerinde ise emaye harflerle "TOUJOURS" yazıyordu. Kadehi ayağından kavradım ve ışığa doğru tuttum, içinde karanfil kokulu ve buharlar çıkaran koyu renkli bir sıvı vardı. "İç," dedi Emerenc. İçmek içimden gelmiyordu, sessizlikten başka bir şey arzulamıyordum.

"İç," diye yineledi Emerenc, anlayışı kıt, terbiyesiz bir çocuğa seslenircesine... Sonra ağzımı bile açmadan yerine koymakta olduğumu görünce kadehi elimden kapıverdi, giysimin dekoltesine birkaç damla kaynar şarap dökülmüştü, can acısıyla bir çığlık attım. Diğer elimi tutarak kadehi dişlerime çarptı, üzerime dökülmesin diye yutmak zorunda kaldım. Korkunç derecede sıcak olmasına karşın bu içki dünyanın en nefis içkisiydi. Beş dakika sonra içimdeki titreme kesilmişti. Emerenc kanepede ilk kez yanıma sokuldu, boşalan kadehi elimden aldıktan sonra sözalmamı ve nelerin olup bittiğini bilmediği o altı saat ile devamında başımdan geçenleri kendiliğimden anlatmaya başlamamı bekler gibi hiç ses çıkarmadan öylece oturdu. Ne var ki konuşamamıştım, olan biteni anlatacak veya öncesinde yaşadığım korkuyu onunla paylaşacak halde değildim, bir dikişte içtiğim içki de etkisini göstermişti, uyuyup kaldığımın farkındaydım çünkü bir ara ansızın uyanmış ve lambanın eve döndüğüm zamanki gibi yandığını görmüştüm ama saat sabahın ikisini gösteriyordu. Yatağımı açmış olmalıydı, kanepede üzerimde yazlık bir örtüyle yatıyordum, bu örtüyü yataktan başka bir yerden

almış olamazdı. Her türlü duygudan yoksun, tekdüze bir ses tonuyla geceyi kötü düşünceler içinde geçirmenin gereksiz olduğunu, kendimi bırakıp rahatlamamı, ortada bir sorun olmadığını, kendisinin ölümü hissedebildiğini, ayrıca mahalledeki köpeklerden hiçbirinin ulumadığını, ne kendi evinde, ne de buradaki mutfakta hiçbir bardağın kırılmadığını söyledi. Eğer kendisine inanmıyorsam, doğal olarak buna da hakkım olduğunu, Tanrı'ya yakarmak istersem Kitabı Mukaddes'i getirebileceğimi, ayrıca kendisiyle konuşmak zorunda olmadığımı da ekledi.

* * *

O anda artık ne sıcak şarabı ne de sonunda yanımda sabahlamış olduğunu anımsıyordum, duyumsadığım tek şey sözlerindeki ince alaydı: Bana yine laf sokuşturmuştu. İmalı sözlerinden kurtulmak için pazar günleri, kiliseye dolambaçlı yollardan gitmem de mi yeterli olmamıştı? Hiçbir şeyi anlamak istemiyorsa bir ayinin benim açımdan ne ifade ettiğini, çevremde yüzyıllar boyunca o sıralarda oturan, hepsi de benimle aynı şekilde, aynı duaları okuyan kim bilir kaç görünmez varlık bulunduğunu hissettiğimi, o altmış dakikalık ayinin beni ölmüş ana babamla kesin olarak bir araya getiren biricik zaman dilimi olduğunu ona nasıl açıklayabilirdim? Emerenc ilkel bir kabilenin şefi gibi hiçbir şeyi anlamıyor ve kabul etmiyor, payetlerle işli bir gece elbisesini inancın kuzulu bayrağına[5] karşı bir sancak gibi sallıyordu.

Yaşlı kadın neredeyse XVI. yüzyıla yaraşır bir tutkuyla yalnızca Kilise'ye ve papazlara değil, Tanrı'ya ve Kutsal Kitap'ta yer alan tüm kişiliklere karşı çıkıyor, sadece uğraşından dolayı değer verdiği –Emerenc'in babası dülgerdi– Aziz Yusuf'u diğerlerinin dışında tutuyordu. Bir gün çitin ardından ışıl ışıl bir ağırbaşlılıkla parlarken gördüğüm Emerenc'in doğduğu o ev, önündeki galerinin kalın sütunları üzerine yerleştirilmiş beşik çatısıyla bende kısmen köy baroğu tarzında bir yapı, kısmen

5 Kuzulu bayrak: Özellikle açık havada gerçekleştirilen dinsel ayin ve yürüyüşlerde taşınan, üzerinde dünyanın günahlarını ödemek üzere kurban edilmiş İsa'yı temsil eden saflık ve temizliğin simgesi kuzu figürünün yer aldığı bayrak (ç. n.)

de bir Uzakdoğu pagodası izlenimi uyandırmıştı, bir zamanlar krokisini bizzat kâğıda döken merhum József Szeredás'ın beğenisi ve kişiliğine ilişkin bir şeyler hissetmiştim. Evin çevresinde bulunan ve Emerenc'in küçüklüğünde inek-ağaçlar diye adlandırdığı, daha o zamanlar bile iri ağaçlar olan çınarlar devasa boyutlara ulaşmış, evin etrafındaki çiçek bahçesinde çiçekler açmıştı: Ben oradayken artık üretim kooperatifinin marangozhanesine dönüştürülmüş olsa bile hâlâ Nádori'nin en güzel eviydi. Aslında Emerenc'in din karşıtlığı mantıklı değildi, nedenini uzun süre anlayamamış olmama karşın bir seferinde, ancak bu kez sadık adamlarından manav Sutu'nun yardımıyla eksik kalan parçalar da yerli yerine yerleşip öykünün tümü ortaya çıkıncaya dek kafamı sürekli meşgul etmişti.

Emerenc ile Kilise arasındaki anlaşmazlık ne savuşturulan kuşatmanın ardından savaş günlerinin son, barış günlerinin de ilk yaşanan olaylarından biriydi, ne de enkaza dönmüş bir dünyanın kalıntıları arasında biçimlenmiş bir felsefenin ürünüydü, aslında bu anlaşmazlık sadece İsveç'ten gelen bir koli nedeniyle ortaya çıkan ilkel, kaba bir intikam duygusuydu. Emerenc ile aynı inancı paylaşanlar İskandinav kiliselerinin birinden bir yardım paketi almışlardı, Emerenc'in inancı konusunda o güne dek kimse pek bir şey bilmiyordu, onu kilisede de gören olmamıştı çünkü sürekli çalışıyordu; özellikle de çamaşır işi aldığı ve en fazla kirliyi de pazar günleri yıkadığı o ilk dönemlerde... Diğerleri kiliseye giderken o küçük kazanının altını tutuşturur ve çamaşırları sabunlamaya başlardı. Uzaklardaki din kardeşlerinden kilise cemaatine bir armağan gönderildiği haberi tabii ki Emerenc'in de kulağına gitmişti, arkadaşı Polett evine uğrayarak haberi ona iletmişti, ibadethanede gönderilen armağanların dağıtımına başlandığında, o güne değin kilisede hiç boy göstermemiş olan Emerenc siyah tören giysileri içinde ortaya çıkmış ve sırası geldiğinde çağırılmayı beklemeye başlamıştı. Mahalledeki herkes onu tanıyordu ancak orada görebilecekleri akıllarının ucundan bile geçmemişti, gönderilen armağanların dağıtımı için görevlendirilen ve orada hazır bulunan İsveç misyonu üyelerine tercümanlık yapan hanımlar, tepkisiz bir ifadeyle sırasını bekleyen bu uzun boylu kadına tedirginlik içinde bakıyorlardı.

Kiliseyi ziyaret etmese de kendi mezheplerinin üyesi olduğunu hemen anlamışlardı, ne var ki yünlüler tükenmiş, başka bir deyişle kumaşlar paylaştırılmış, sepetlerin dibinde yalnızca –anlaşıldığı kadarıyla– buradaki durumu hesaba katmayan ve tüm gereksiz eşyalarını ıskartaya çıkaran hayırsever bir İsveçlinin gönderdiği gece elbiseleri kalmıştı. Kiliseden elleri boş ayrılmasını istememişlerdi, sonradan anlaşıldığına göre bağışlanan giysiyi bir tiyatroya veya kültürevine satabileceğini ve karşılığında yiyecek alabileceğini düşünmüşlerdi, gece elbisesini hayırsever hanımların başkanının ayakları önüne fırlatan ve o günden sonra da işinin yoğunluğundan ziyade kendi kendine verdiği sözden dolayı, bazen bir saatlik boş zamanı bile olsa bir daha hiç kiliseye uğramayan Emerenc'in sandığı gibi, alay etmek değildi niyetleri. Hayırsever hanımlar onun kafasında Tanrı ve kiliseyle özdeşleşmişlerdi, inananlar sınıfına zehrini akıtabilmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu, dini bayramlarda ayinin başlamasına tam yarım saat kala elimde dua kitabıyla evimizin kapısından çıkarken gördüğünde bana bile acımıyordu.

Kiliseye gitmek üzere kapıdan çıkarken ilk karşılaştığımızda henüz gece elbiseleri hikâyesinden haberdar değildim, her şeyden habersiz ve masumane benimle gelip gelemeyeceğini sormuştum. Mavilere, yeşillere boyanıp da kendini göstermek için kiliseye koşan hanımefendilerden olmadığını, evlerin önlerini süpürmek zorunda olmasa bile kiliseye asla gitmeyeceğini söylerken onu şaşkınlıkla izliyordum çünkü ta ilk günden beri Emerenc'in Kutsal Kitap'ta kesinlikle bir benzeri olduğunu düşünüyordum: İncil'deki tüm yaşamını başkalarına yardım etmeye ve çalışmaya adamış olan Marta gibi. O halde ne olmuştu da Emerenc Yukarıdaki ile bu denli ters düşmüştü? Gece elbiseleri hikâyesini öğrenip nedenini anladıktan sonra tepemin tası attı, davranışının nedenini öğrenmek üzere açıklamada bulunmasını istediğimde yüzüme bakıp güldü. Bu gülüş ona hiç yakışmamıştı çünkü Emerenc'in dünyasında ne gözyaşlarına ne de sevince yer vardı.

Papaza da, kiliseye de ihtiyaç duymadığını, onlar için vergi de ödemediğini, savaş döneminde Tanrı'nın neler yapabileceğini gösterdiğini, dülger ve oğluyla bir sorunu olmadığını, onların

birer emekçi olduklarını ancak siyasetçilerin yalanlarıyla zavallı çocuğu öfkelendirdiklerini, kendilerini rahatsız etmeye başlayınca da onu ortadan kaldırabilmek için başına çorap örmek zorunda kaldıklarını söylemişti. Emerenc daha ziyade çocuğun anasına üzülüyordu çünkü zavallının huzurlu geçen bir günü bile olmamıştı ancak, kaderin cilvesi bu ya, hayatında ilk defa Kutsal Cuma gecesi huzur içinde uyuyabilmişti çünkü o güne dek oğlu için sürekli kaygı duyması gerekmişti. Emerenc İsa'yı, siyasal entrikaların kurbanı olarak düzmece bir davanın yenilgiye uğramış kahramanı ve sonunda oğlunun yarattığı huzursuzluklardan dolayı sürekli sıkıntı çeken Bakire Meryem'in yaşamından çıkıp giden biriymiş gibi anlatınca Tanrı'nın gazabına uğrayacağımızı sandım. Emerenc beni yaraladığını fark edince mutlu oldu, başım dik kiliseye doğru yola koyulurken ardımdan sinsice bakıyordu. O zaman ansızın aklıma bir şey geldi: İçinde yaşadığımız savaş sonrası yıllarda bu ülkede meydana gelen bazı gelişmeler günlük yaşamın gizemli labirentlerinden geçerek sözümona asla politika yapmayan bu ilginç varlığın benliğine de nüfuz etmiş olmalıydı. Bir zamanlar Emerenc'in ruhunda kesinlikle var olan o duyguyu yeniden ayağa kaldıracak bir papaz aramak gerekiyordu, ne var ki böyle bir girişimin onu gücendirmekten başka bir işe yaramayacağını anlamıştım. Emerenc bir Hıristiyan'dı ama onu bu konuda ikna edebilecek bir din adamı yoktu; artık o gece elbisesinden tek bir pul bile kalmamış olmasına karşın payetlerin pırıltısı Emerenc'in bilincine iyice işlemişti.

* * *

Tabii ki o gece beni yalnızca kızdırmak istemişti ve ilginçtir ki bu tavrı bana huzur vermişti; ciddi bir sorun olduğunu hissetseydi beni tahrik etmezdi ama neyse ki şaka yapıyor ve benimle dalga geçiyor, diye düşünmüştüm. Yerimden kalkmak istediğimde bana izin vermemiş, söz dinlediğim takdirde bana bir hikâye anlatacağını, yalnız rahat durmamı ve gözlerimi yummamı söylemişti. Yerime yerleştim, Emerenc ayakta kaldı ve sobaya yaslandı. Onun hakkında çok az şey biliyordum, bil-

diklerim de o yıllarda topladığım bilgi kırıntılarından oluşturabildiğim temsili bir resimden ibaretti. Kısacası hakkında neredeyse hiçbir bilgim yoktu. Kışın tan vakti, yaşamla ölümün el ele vererek ayakta kaldığı bu gerçekdışı gecede Emerenc kafamdaki korkunç düşünceleri dağıtmak için kendinden söz etmeye başladı.

"Annem bize hep 'Siz İsa'nın kardeşlerisiniz' derdi çünkü babam dülgerdi; dülger ve ince mobilya işleri yapan bir ustaydı, benim vaftiz babam olan erkek kardeşi ise duvar ustasıydı ancak ben vaftiz edildikten kısa bir süre sonra öldü, o da tüm Szeredalılar gibi marifetli bir insandı. Babam da çok bilgili, üstelik de güzel bir insandı; anneme gelince, annem gerçek bir periydi. Altın rengi saçları yerlere kadar inerdi; öyle ki kendi saçının üzerine basabiliyordu, büyükbabam onunla iftihar ederdi, onu bir köylüye vermemişti ama bir zanaatkârla evlendirmesi de o kadar kolay olmamıştı. Büyükbabam kızını okula göndermiş, öğrenim görmesini sağlamış, babamdan onu asla çalıştırmayacağına dair söz almıştı. Babam da verdiği sözü tutmuş ve annemi hiç çalıştırmamıştı. Babam hayatta olduğu sürece annem okumaya devam etmiş, ne var ki bu durum uzun sürmemiş, zavallı öldüğünde üç yaşımda bile değildim. Tuhaftır, büyükbabam sanki kendisini kızdırmak için ölmek istemiş gibi ölümü göze aldığından dolayı babamdan nefret etti. Bunlar yetmezmişçesine bir de savaş çıktı. Annemizin başlangıçta bir işçi istediğini sanmıyorum ancak atölyeyi tek başına yönetmeye gücü yetmedi, o da evlendi, üvey babam kitapları sevmiyordu ama başlıca sorun bu değildi, herkesi askere almışlardı ve zavallı sıranın kendisine geleceğinden çok korkuyordu, annemizle uyumlu bir yaşam sürüyordu, bizimle de iyi anlaşıyordu, okul müdürünün duyduğu büyük üzüntüye rağmen okulu terk etmem için her yolu denemişti ama yine de kötü bir insan değildi. Annem yetişemediği için benim hasatçılara yemek pişirmem gerekiyordu, ayrıca ikizlere de ben dadılık ediyordum, üvey babam onlara asla kötü davranmamıştı, ama buna hiç şaşırmıyorum. Siz eğer bugüne dek masallardaki kadar güzel iki çocuk gördünüzse diyebilirim ki o çocuklar kesinlikle bu ikizlerdir, her ikisi de sanki hık demiş annemin burnundan düşmüşlerdi,

sizlerin beni sürekli ziyaret eden oğlunu tanıdığınız erkek kardeşim Józsi hiç kimseye bir nebze olsun benzemezdi, onu pek fazla göremedim çünkü babamız ölünce, annemizin babası Divék dedemiz onu kendi evine çağırmıştı, bizim yanımızdan, yani Nádori'den çok ailenin ana tarafından akrabalarının hâlâ yaşadıkları Csabadul'da bulunurdu. Okuldan aldıklarında müdür öfkelenerek ne kadar yazık olduğunu, okulu bırakmamın büyük bir kayıp olduğunu haykırmış, üvey babam da başkalarının ailevi işlerine burun sokanları alçaklıkla suçlayarak, yakamı bırakmasını, yoksa onun kafasını kıracağını, kendisinin dört çocuklu bir dulla evlendiğini, bunun yanı sıra her an askere alınabileceğini, hanımının tek başına evdeki işlerin üstesinden gelemediğini söylemişti. Müdür onun çocuğunu da çalıştırmaktan mutluluk duyduğunu mu sanıyordu ama ne yapsaydı? Atölyede de, tarlada da erkek işçi yoktu, ama üretimin de devam etmesi gerekiyordu oysa hayvanları beslemeye yetecek kadar bile ürün yetişmiyordu. Kısacası üvey babam ağzına geleni söyleyip müdüre haddini bildirmiş ve beni işe koşmuştu. Sakın kötü niyetli bir adam olduğunu düşünmeyin, yalnızca korkuyordu, bu durum sizin de başınızdan geçti, dehşete düştüğünde insanın kendini nasıl hissettiğini ve neler yapabileceğini siz de biliyorsunuz. Ona kızmıyorum, oysa başlangıçta beni, beceriksizliğimden dolayı birçok kez dövmüştü. Toprağımız da vardı, yalnız o zamana dek toprakla hiçbir ilgim olmamıştı, tarlaya çalışmak için değil sadece oyun oynamaya gitmiştim, üvey babam korkuyor ve küfürler yağdırıyordu çünkü sevk kâğıtları kuşlar misali uçuşmaya başlamıştı. Bir gece, nihayet sessizlik olduğunda –ben ikizleri yatırmıştım, erkek kardeşim Józsi ise artık bizde değil büyükbabamda kalıyordu– annemiz üvey babamıza korktuğu şeyden sürekli söz etmemesini, böyle giderse sonunda korktuğunun başına geleceğini söylemiş, o ise korkudan yalnızca kekeleyerek başına gelecek kötü olayı hissettiğini çünkü rüyasında, askere çağrıldığını ve bizleri bir daha göremeyeceğini gördüğünü söylemişti. Ne yazık ki gerçekten de göremedi; Nádori'den silah altına alınan ve şehit düşen ilk kişi o oldu. Annem atölyeyi ne yapacağını bilemiyordu, keresteye de el konmuştu, aslına bakılacak olursa çevrede ne inşaat ne de insan vardı, oysa başlarda

erkeksiz de üstesinden gelebileceğimizi sanmıştı. Annem bir toprak sahibinin kızıydı, topraktan anladığını düşünüyor, tek başına halledebileceğini sanıyordu. Nasıl bir mücadele verdiğini keşke görebilseydiniz, ben de aptal bir çocuk değildim, ona elimden geldiğince yardımcı oluyordum ancak tüm bu çabalar bizi hiçbir yere götürmemişti, dokuz yaşın.da bir çocuk olarak herkese yemek yapıyor, ikizlere de dadılık ediyordum. Üvey babamın ölüm haberi geldiğinde annemin onu da sevdiğini anlamıştım, annem ikisi içinde gözyaşı dökmüş, hem öz babamın hem de üvey babamın yasını tutmuştu, yalnız üvey babamın bir mezarı bile yoktu, annemiz artık hayata katlanamamaya başlamıştı, bu arada, sadece sizin gibilerde sinir sistemi olduğunu sanmayın. Zayıf, çaresiz ve gençti, bir gün küçükler yaramazlık yaparlarken içimden bir şey beni dürttü, ne de olsa ben de henüz çocuk sayılırdım, verdiği işi yapmak yerine zamanımı oyunla geçirdiğim için dayanamayıp beni dövmeye başladığında evden kaçıp erkek kardeşim Józsi'nin ardından ben de Csabadul'a gitmeyi düşündüm, büyükbabam ona iyi bakıyor, çalıştırsa bile fazla çalıştırmıyordu. İkizleri de beraberimde götürmek istiyordum, varsın annem elinden geleni ardına koymasın, kafaya koymuştum; evden gidecektik, oraya yaya olarak da ulaşabilirdim, yolu biliyordum çünkü Csabadul bizim komşu köyümüzdü. Sonunda üçümüz sabah erken saatte yola koyulduk, iki sarışın ufaklığı ellerinden tutmuştum, böylece ancak harman yerine kadar ulaşabildik çünkü küçükler hemen yorulmuş, oturup yemek yemek istemişlerdi, ardından da su istediler, sürekli yanımda bulundurduğum ve bir iple boynumda taşıdığım teneke kupayla su almak için yakınlardaki bir çoban kuyusuna koştum, ufaklıkların durmadan su isteyeceklerini biliyordum, bu nedenle su kupasını evdeyken de hep yanımda bulundururdum; yani uzun yola çıkacağımız için yanıma almış değildim. Su almak için gittiğim çoban kuyusunun yeri ne yakın ne de uzaktı; uzak ve yakın kavramları bir çocuk için ne ifade eder ki? Tam kuyuya varmıştım ki bir fırtına çıktı, hiç bu denli süratle patlayan bir fırtınaya tanık olmamıştım, çevrede o güne dek duyulmamış bir gök gürültüsü duyuldu, bu yörede böylesi bir kasırga görülmemişti. Gökyüzü bir anda değişmişti, her zamanki gibi kararma-

mış, menekşe rengini almıştı, bulutlar sanki aralarında ateşler yakılmış gibi her taraftan alev alev yanıyorlardı, aniden gök gürledi, korkunç ses gökyüzünde öylesine gürül gürül yuvarlandı ki kulak zarımın patladığını sandım, kupayı elimden fırlattığım gibi gerisin geriye döndüm, gözlerim bizim küçük sarışınları aradı, bulundukları yere baktığımda gördüğüm, onlar değil düşen yıldırımdan dolayı üzerlerine yıkılan ağaçtı. Her yerden dumanlar yükseliyordu, üzerlerine doğru eğildiğimde çoktan öldüklerini anladım ancak gördüğüm şeylerin onlar olup olmadığı konusunda bir fikrim yoktu, insana benzer bir tarafları kalmamıştı. Fırtına artık iyice azmış, sağanak yağış ter gibi üzerime yapışmıştı, küçük kardeşlerimin önünde öylece duruyordum, gördüğüm manzara simsiyah iki tomruktan ibaretti, onları bir şeye benzetmem gerekirse daha çok kömürleşmiş iki kütüğe benzediklerini söyleyebilirdim, yalnız kütüğe oranla daha eğri ve küçüktüler. Afallamış, öylece kalakalmıştım, küçük sarışınların nereye kaybolduklarını tespit edebilmek için kafamı sağa sola çevirip duruyordum, oradaki o şeyler benim kardeşlerim olamazlardı. Annemin kendini çoban kuyusuna attığını söylesem buna şaşar mısınız? Zavallının bir bu manzarayla karşılaşması eksikti, bu manzara ve benim histerik çığlığım... Öyle yüksek sesle bağırıyordum ki fırtınanın da dinmesiyle çığlığım ta anayoldan, evimizin bulunduğu yerden bile duyuluyordu. Annem evden dışarı yalınayak, üzerinde gecelikle fırlamıştı, üzerime çullandı, rasgele vuruyordu, oysa bilmiyordu ki ben onun gözyaşlarından, moral bozukluğundan, bitmek tükenmek bilmeyen dertlerden, şikâyetlerden kaçmak istemiştim, ne yaptığını bilmiyor, çaresizlik içinde yalnızca kırıp dökmek, yaşamından intikam alırcasına önüne gelene vurmak istiyordu, sonra birden onu niçin çağırdığımın farkına vardı, çocukları gördüğü an yüzünü birden alevler sardı, ok gibi fırladı, yağmurda zikzaklar çizerek yanımdan uzaklaştı, saçları açılmış, ardından yerlere sürünüyor, bir yandan koşuyor, diğer yandan da bir kuş gibi tiz çığlıklar atıyordu. Kuyuya atladığını görmüş ama kımıldayamamıştım, ağaç ile cesetlerin yanında duruyordum, artık ne gök gürlüyor ne de şimşek çakıyordu, yardım istemeye gitseydim belki de kurtarırlardı, evimiz anayolun yanındaydı, har-

man yeri bahçemizin bitiminden başlıyordu, ne var ki ben büyülenmiş gibi olduğum yerde öylece duruyordum, hiçbir şey düşünemiyordum, beynim uyuşmuştu, alnım terden su içinde kalmıştı. Hiç kimse o iki küçüğü benim sevdiğim kadar sevemezdi, gözlerimi o iki kütükten ayırmamıştım, onlarla aramda ne gibi bir ilişki olduğunu veya olabileceğini aklım hâlâ almıyordu, yardım istememiş, yalnızca ağzım açık bakakalmıştım ve annemin o kadar uzun zaman kuyunun dibinde ne yaptığını kendi kendime sormak sonradan aklıma gelmişti. Ne yapmıştı? Ne yapmıştı? Ne yapacak? Zavallı, benden, gördüğü o korkunç manzaradan ve yazgısından kaçmıştı, her şeyden bıkmıştı, öyle bir an gelir ki insan bazen bir anda her şeye son vermek ister. Bir süre sadece ona buna baktım, sonra ağır ağır yola koyuldum, ev boştu, oraya neden gitmiştim ki? Anayola çıktım ve oradan geçen ilk kişiye seslenerek ondan çoban kuyusunun içindeki annemle konuşmaya gitmesini istedim, bir de sarışın kardeşlerimin ağacın altından kaybolduklarını ve yerlerinde siyah bir şeyin olduğunu söyledim. Baştan ağır adımlarla yürümekte olan komşu birden koşmaya başladı, sonuçta her şeyle o ilgilendi, büyükbabam beni almaya gelmesi için haberdar edilene dek okul müdürüne emanet edilmiştim. Büyükbabam beni evine götürmedi, erkek kardeşim Józsi gibi evinde kalmama izin vermedi, Budapeşte'den hizmetçi kızlar aramak için bazı beyefendiler geldiğinde kendileriyle bir çırpıda anlaşarak beni onların yanına verdi, onlar da beni cenaze töreninin ardından hemen Budapeşte'ye götürdüler. Cenaze töreninden hiçbir şey anlamamıştım, oysa bizimkileri son bir kez de olsa yine görebilecektim çünkü iki tabutun da kapakları açıktı, birinde ikizler, diğerinde ise annem vardı, annemin tıpkı sarışınlarınki kadar anlaşılmaz bir görünüşü vardı, ikizlerin saçları bir şekilde erimişti, kafalarında hiçbir şey yoktu, aslında kafaları da yoktu, görünüşleri küçük bir çocuk görünüşünden öylesine uzaktı ki onlara gözyaşı dökememiş, onlar için üzülememiştim bile, yaşadıklarım, başıma gelenler oldukça ağır şeylerdi, bu kadarını kaldıramıyordum. Benim ne için para biriktirdiğimi biliyor musunuz? Bir anıt-mezar için. Kocaman ve hiç görülmedik kadar da güzel bir mezar, her bir penceresi değişik renkte camdan olacak ve içinde

raflar bulunacak, her bir rafta da birer tabut, babam, annem, ikizler, ben, eğer kardeşim Józsi'nin oğlunda bir değişiklik olmaz da şimdi olduğu gibi kalırsa diğer iki raf da onların olabilir. Bu mezar için daha savaştan önce para biriktirmeye başlamıştım ancak başka bir nedenle harcamam gerekti, hayırlı bir iş için istediler, ben de verdim, pişman değilim. Yeniden para biriktirmeye başladım ama bu kez de çaldılar ama yeniden temin ettim, bana sürekli olarak gelen bir para da var, birisi yurtdışından gönderiyor, sonra bir de ben hayatımda bir gün bile işsiz kalmış değilim. Anıt-mezarın parası bir araya toplandı bile, herhangi bir cenaze törenine katıldığım zaman yaptırmayı düşündüğüm gibi bir mezar yapısı var mı diye çevreme bakarım ama şimdiye kadar tasarladığıma benzeyen bir tane bile mezar göremedim, benimki herkesinkinden farklı olmalı. Göreceksiniz, güneş doğarken ve batarken renkli camlardan içeri süzülen ışınlar tabutların üzerinde ne güzel desenler oluşturacak. Vârisim bana öyle bir anıt mezar yaptıracak ki kimse önünde durup bakmadan edemeyecek. Bana inanıyor musunuz?"

Viola

Yakın ilişkiye girdiğim kişilerin, bir araya geldiğimizde beni yeniden görmekten dolayı duydukları mutluluğu hissettirmeleri benim için daima önem taşıyan bir husus olmuştur. Emerenc'in yanımda geçirdiği ve bir zamanlarki çocuk yüzünü sergilediği o gerçekdışı gecenin ardından ertesi sabahki dört dörtlük vurdumduymazlığı, gururumdan çok işte bu hususu yaralamıştı. Heyecan ve kaygılarımdan arınmış bir halde tan ağarırken uykuya dalmıştım, her şeyin yine de yolunda gittiğini hissediyor ve artık ameliyatın başarısı konusunda bir an bile kuşku duymuyordum çünkü Emerenc'in sözleri içimdeki o korkuyu silip atmıştı. Bugüne değin varlığını oluşturan tüm önemli ayrıntıların üzeri sanki bir örtüyle kaplıydı, şimdi ise vahşi bir doğa tablosunun ana figürü oluvermişti: arkasında alev alev yanan bir gökyüzü, önünde kömürleşmiş cesetler, çoban kuyusunun kaldıracı üzerinde zikzak çizen şimşekler... Aramızdaki buzların artık ebediyen çözüldüğüne gerçekten inanıyordum. Emerenc benim için artık bir yabancı değil dosttu, o benim dostumdu.

Emerenc'i ne uyandığım zaman evde, ne de hastaneye gitmek için yola çıktığım zaman sokakta görmüştüm, kapının önündeki kaldırımın tertemiz süpürülmüş kısmı bu işin onun elinden çıktığını gösteriyordu. "Emerenc mutlaka diğer evlerini dolaşıyordur," diye düşündüm hastane yolunda, içimde kaygı yoktu, yüreğim de sıkışmıyordu, hastanede beni yalnızca iyi haberlerin beklediğini hissediyordum ve gerçekten de hissettiğim gibi olmuştu. Öğle yemeğine dek hastanede kaldım, eve dön-

düğümde acıkmıştım, kesinlikle evde olduğunu ve dönüşümü gözlediğini düşünüyordum ancak yanılmıştım. İnsanın evine ne gibi mutluluk verici veya ölümcül bir haberle döndüğünü hiç kimsenin merak etmemesi gibi kolay kolay alışılamayacak bir deneyimle yüzleşiyordum. Neander Vadisi'nin tarihöncesi insanı da, eminim, ağlamayı ilk olarak, tek başına alt edip sürükleyerek evine getirdiği hörgüçlü yaban öküzünün yanı başında, verdiği mücadelenin öyküsünü paylaşabileceği, ganimetini ve aldığı yaraları gösterebileceği birini bulamadığında öğrenmiştir. Döndüğümde beni boş bir ev bekliyordu, evin bütün odalarını dolaşarak Emerenc'i aradım, adıyla bile seslendim, bugün başka bir yerde olabileceğine inanmak istemiyordum, hastanın yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordu, kar durmuştu, sokakta onun yapabileceği hiçbir işinin olmadığı kesindi. Ne var ki Emerenc hiçbir yerde yoktu, mutfağa gittim, öğle yemeğini ısıtmaya başladığımda birden iştahım kesildi yine. Mantığım yaşlı kadından böyle bir şey beklemeye hakkım olmadığı söylüyordu, ne var ki mantık her şeyi süzemiyordu işte; mantığı devreye sokarak ansızın ortaya çıkan eksiklik ve aldanmışlık duygusunun üstesinden gelmek mümkün değildi. Emerenc o gün kesinlikle temizlik yapmamıştı, kanepenin üzerindeki örtü aynen sabahki haliyle hâlâ buruş buruş duruyordu, evi topladım, yerleri bile sildim ve sonra daha iyi haberler duymak için yine hastaneye gittim. Güven duygumu yeniden kazanmak beni katılaştırmıştı; Emerenc'i yeniden gördüğümde doktorların söyledikleri hakkında bir kelime bile etmeyecek, kişisel sorunlarımla başını ağrıtmayacaktım. Üstelik sorunlarımla ilgilenmediği açıktı, bana sıcak şarap içirdiği gece anlattıklarının doğru olduğunun garantisi neydi ki? O gece gerçek olamayacak şeyler anlatmıştı, anlattıkları düzyazı formunda yazılmış bir halk baladı gibiydi, ayrıca ben Emerenc'le neden bu kadar ilgileniyordum ki? Deli miydim, neydim? O gün akşam geç saatte geldi ve yeniden kar yağacağını bildirdi, belki yarın da temizlik yapmaya zamanı olmayabilirdi ama daha sonra gelir gelmez telafi edebilirdi, evin reisinin durumu daha iyiydi değil mi? Ne verdiği rapor ne de bizi merak etmesi beni ilgilendirmiyordu, gözünün önünde bir kitabın sayfalarını çevirmekle meşguldüm, kocamın iyi olduğu-

nu, gidebileceğini söyledim, Emerenc huzurlu geceler dileyerek derhal uzaklaştı, mutfakta unuttuğum boş kefir kâsesini gördüğü halde çöp kutusuna atmamıştı. Ateşle de ilgilenmemişti, o gece bir daha geri gelmedi, ne sıcak şarap içildi, ne de masal anlatıldı. İki gün sonra Emerenc ortaya çıktı, esaslı bir temizlik yaptı, artık evin reisini de merak etmiyordu, durumunun düzeldiğini kendi içgüdüsüyle anlamıştı, gereksiz konuşmalardan hoşlanmıyordu.

Daha sonraları bizde alışılagelenden daha az zaman geçirmeye başladı, her ikimizin de hayatını belirleyen şeyler vardı: benimkini hastane, onunkini de kar yağışları. Misafir kabul etmiyordum, zaten evde de pek durmuyordum, nihayet Noel'e doğru kocam evine döndü, Emerenc onu nazik bir biçimde karşıladı, tamamen iyileşmesi dileğinde bulundu ve Emerenc anayasası tarafından buyurulduğu üzere bir gün bizim eve de elinde nekahat dönemindeki hastalar için hazırladığı yemekle çıkageldi. Bu kez yemek kabını iyice inceleme fırsatı yakalamıştım, yolda karşılaştığım zamanlar elinden alıp da inceleyemezdim tabii. Bu kap da daha önceki kadeh gibi bir sanat eseriydi, iki kulbu vardı, küre biçimliydi ve küçük yuvarlak bir kaide üzerinde duruyordu, ilginç bir biçimde porselen kapağının üzerinde Kossuth'un[6] adı ve portresiyle birlikte bir de Macar bayrağı vardı. Işıltılar saçan bir tavuk suyu çorbası getirmişti, daha çok kâseye hayran kaldığımı görünce, oldukça kullanışlı bir kâse olduğunu, kendisine hanımlarından biri olan Bayan Grossmann tarafından Yahudi Yasası döneminde verildiğini, o zamanlar tabii ki lohusa tabağı değil de saksı tabağı olarak kullanıldığını ancak içine çiçek koyup saksı tabağı gibi kullanmanın yazık olduğunu söyledi. Bir sürü harika porselen ve cam eşyası vardı, içinde kaynatılmış şarap getirdiği kadeh de Bayan Grossmann'dan miras kalmıştı.

"Mirasmış, sen onu benim külahıma anlat," diye geçirdim içimden, tiksintiyle... Yine eski hallerini takınmaya başladığını görmek beni zaten yeterince sinirlendiriyordu. Bir tek, terk edilmiş, kırık dökük bir evde paketler hazırlarken hayal etmem eksik

6 Lajos Kossuth (1802-1894): Bağımsızlık savaşı sırasında önde gelen politik kişiliklerden birisi (ç. n.)

kalmıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarımı, burada aralarında yaşadığım Macarlara oranla çok daha bilgili yabancılar arasında, oldukça elverişli siyasal koşullar altında geçirmiştim, eğer bir gün gerçekten de yaşamımın o dönemini öyküleştirecek olsam –ki bu asla söz konusu olmayacak– ilkgençlik yıllarımın öyküsü kesinlikle sıradan bir öykü olmayacaktır, çünkü ben o vagonların neleri ve kimleri, nereye ve ne amaçla taşıdıklarını biliyordum. Lohusa tabağını Emerenc'e geri vermeyi çok isterdim fakat verirken herhangi bir açıklama yapmamam neredeyse mümkün değildi, oysa dış dünyada olup bitenleri şimdilik ancak süzgeçten geçirerek aktardığım kocamı heyecanlandırıp sinirlerini bozamazdım, gaz odasına gönderilen tanımadığımız bir zavallının geride bıraktığı eşyalardan biriyle kendisine yemek servisi yapıldığı düşüncesi yarı ölü halde yatmakta olan bir adamı bile yatağından fırlatabilirdi. O zamanlar Emerenc'in de birçokları gibi, "eğer ben almasam başkası nasıl olsa alacak" mantığıyla hareket ettiği kesindi. Ne yapabilirdim ki? Kocamın çorbayı son damlasına kadar kaşıklamasına göz yummak zorunda kalmıştım. Kocamın eve geldiğinden bu yana ilk kez böyle iştahlı yemek yediğini Emerenc'ten saklayarak ondan intikam alacaktım, Emerenc uzun süredir mutfakta bir şeyler arıyordu, bugüne kadar kesinlikle kabul etmemesine karşın övülmeyi şimdi özellikle beklediğini hissetmiştim. Teşekkür bile etmeden boş tabağı önüne bıraktım ve yatak odasına döndüm. Bakışını arkamda hissetmiştim, şimdi de o benim derdimin ne olduğunu merak ediyordu ve ben bu durumdan memnundum. Zafer kazanmıştım, kibirle ve biraz da küçümseyerek Emerenc'in uyguladığı eve girme yasağının sırrını çözdüğümü düşünüyordum. Marifetli tahsildar kuşkularında haklıydı, sonsuza dek kapalı o kapının ardında değerli eşyalar olabilirdi, toplama kamplarına sürülen mahkûmların hazineleri gibi... Ona buna gösterilmesi sakıncalı olabilirdi; olur ya eşyalardan bazılarını tanıyanlar çıkabilir, o zaman da Emerenc bunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalabilirdi. Zamanında bunca ganimeti büyük bir çabayla boşuna toplayıp paketlemişti çünkü tanınma riskini göz ardı ederek satmaya da kalkamazdı. Nasıl bir insandı bu Emerenc? Zavallı Grossmannların mezarları bile yokken o bir Tac Mahal

yaptırmak için para biriktirebiliyordu! Bir de içeride kedi barındırdığını ileri sürerek kapıyı açmıyordu! Delil olarak içeriye bir hayvan hapsetmiş olabilirdi, hiç de inanılmayacak türden bir gerekçe değildi ancak yine de sırıtan bir şey vardı çünkü Grossmannların çeyizi efsanenin dışında kalmıştı.

Şaşırmış olmasına karşın mağrur pozu takınıyordu, aramızda birden soğuk rüzgârların esmeye başlamasının nedenini bir kez olsun sormamıştı. Kocam başkalarıyla kolay kolay dostluk kurabilen bir insan değildi, özellikle de Emerenc'le hiç samimi olamamıştı, önceden de söylediğim gibi, kocam bu durumu sözcüklere dökmemiş bile olsa yaşlı kadının varlığı onu gözle görünür bir şekilde tedirgin ediyordu. Emerenc hem iyiye, hem de kötüye ayarlanabilen yeni bir dinamo gibi pırıl pırıl parlıyordu. Emerenc'i iki kişilik dünyamızdan öyle bir çırpıda dışlamak pek mümkün değildi. Ayrıca artık bize hiçbir ikramda da bulunmaz olmuştu. Şimdi artık Emerenc'in eskiden olduğu gibi başına buyruk biri olduğunu düşünmüyordum çünkü sırrını çözdüğümü sanıyordum, artık onu olağanüstü akıllı biri olarak da görmüyordum çünkü yeterince aklı varsa veya aklı varsaydı kırk beşinden sonra kendini yetiştirme fırsatını gerçekten bulabilirdi. Savaşın ardından okumaya başlasaydı şimdi bir büyükelçi, bir bakan olabilirdi ama onun kültüre ihtiyacı yoktu, onun aklı yalnızca eşya toplamaya yarıyordu, şimdilerde ise çalıntı lohusa tabağıyla hayır işi yapıyor ve sabahın duygu yüklü erken saatlerinde bir zamanlar panayır şarkıcılarının birinden duymuş olabileceği veya büyükbabanın tavan arasındaki ucuz romanlarından birinde rastladığı sözlerle beni şoke ediyordu. Fırtına, yıldırım, kuyu... Bu kadarı da olmazdı artık. Emerenc'in siyasal eylemsizliği ve din karşıtlığının nedeni de ortaya çıkmıştı işte, hiçbir forumda, hiçbir toplantıda boy göstermemekle gerçekten de akıllılık ediyordu. Budapeşte o kadar da küçük bir kent sayılmazdı, Grossmannların akrabalarından birileri hayatta kalmış olabilir, sürekli kapalı tuttuğu evinin ünü birilerinin kulağına gitmiş olabilirdi, düşünmüş taşınmış ve benim vardığım sonuca varmıştı, ayrıca böyle biri kiliseye neden gitsin? Böyle birinin ne gibi bir inancı olabilirdi ki? Kış sert geçmiş, Emerenc çok çalışmıştı, kocamın hastalığı bütün zamanımı alıyordu. Genelde

Emerenc'le birbirimizden uzak durmuştuk, o günden beri bir daha aramızda gerçek anlamda hiçbir konuşmanın geçmemiş olması şaşırtıcı sayılmazdı.

* * *

Sonra bir köpek buldum.

Kocam artık sokağa çıkabiliyordu, eski sağlığına kavuşmaya başlamıştı, sağlığıyla sürekli ilgilenmek zorundaydım, aşağı yukarı otuz beş yıllık evliliğimiz süresince birçok kez mucizevi bir biçimde ölümün eşiğinden dönmüş, bu mücadelelerden her seferinde gençleşmiş olarak, zaferle çıkmasını bilmişti, ta ki en sonuncuya dek... Kocam için yaşamın her alanında zafer kazanmanın önemi büyüktü. Noel günüydü. İlaç yazdırmak için gittiğimiz nöbetçi dispanserden yürüye yürüye eve dönüyorduk, sabahın erken saatleriydi, kar ince ince atıştırıyordu, caddede sıra ağaçların yer aldığı kısımda karların içine boynuna kadar gömülmüş yavru bir köpek bulmuştuk. Uzakdoğu'nun esir kamplarında geçen savaş filmlerinde ölüm cezası yöntemi olarak böyle şeyler görmek mümkündü: Mahkûm kulak hizasına kadar kuma gömülür, ağzı da kumun içinde kaldığından bağıramaz, yalnızca burnundan iniltiye benzeyen bir ses çıkarırdı. Bu köpek de öyle bir ses çıkarıyordu, birinin ona mutlaka sahip çıkacağını düşünen her kim olursa olsun bence kötü bir psikolog sayılmazdı, zaten kim, İsa'nın doğduğu gece canlı bir varlığı ölümün kollarına bırakabilirdi ki? Bu ânın büyüsüne hayvan dostu sayılamayacak kocam bile karşı koyamamıştı, aslında eve, yabancı bir varlığın, en çok da yalnız yiyecek değil, sevgi de isteyen bir köpeğin girmesine karşı olan kocam yine de onu buzlu kar yığınının içinden çıkarmama yardımcı olmuştu. Aslında sürekli bakmak amacıyla almamıştık, sonradan birine vermeyi düşünüyorduk ancak bildiğimiz bir şey vardı ki, burada, bu halde kalamazdı, çünkü kalırsa sabaha öleceği kesindi. Zavallı hayvan gerçekte sorundan başka bir şey vaat etmiyordu, gözle görülür bir biçimde yiyecekten çok veterinere gereksinimi vardı. Yavru köpeği mantomun içine sokup önümü iliklerken "Ne tuhaf bir hediye! İnsan her zaman gerçek bir Noel sürpri-

ziyle karşılaşmaz," diyordu kocam. Köpek ürkek siyah yüzüyle yaka kürkümün ardından meraklı meraklı yolu gözlüyordu, bu arada ayaklarında ve karnında eriyen karlar mantomun altından yere damlıyordu.

Emerenc evdeki büyük temizliği çoktan bitirmişti, bütün odalarımız pırıl pırıl olmuştu, kucağımızda köpekle eve doğru yürürken hayvanın nerede kalacağı üzerine kafa yoruyorduk, sonra artık hayatta olmayan annemin odasında kalmasına karar verdik, eski ve güzel mobilyaların bulunduğu odayı ölümünden bu yana hiç ısıtmamıştık. "Umarım on sekizinci yüzyıl mobilyalarından hoşlanır! Köpek yalnızca iki yaşına kadar kemirir, sonra kendiliğinden kemirmeyi bırakır," dedi kocam. Hiçbir şey demedim çünkü haklıydı ama öyle bile olsa, yani zavallı yaratık gerçekten de bu evdeki mobilyaları kemirse bile yapılabilecek hiçbir şey yoktu. Bu Noel cumartesinde boynumda siyah renkli kutsal emanet, az sayıda cemaat üyesinden oluşan, gizemli bir ayin alayı gibi ilerliyorduk. Emerenc'i, ne bundan önce, ne de bundan sonra, hatta asla yaşamadığı annelik duygusunu telafi etmek isterken benim için neredeyse ölmeye kalktığında bile o anki gibi görmemiştim. O sırada mutfağı düzenliyor ve Noel için hazırlanan pasta ve kurabiyeleri bir tabağa yerleştiriyordu, biz içeri girer girmez elindeki bıçağı fırlatarak köpeği elimden alıverdi. Toz bezini kaptığı gibi üzerindeki tozları temizledikten sonra hayvanı mutfağın zeminine bıraktı ve yürüyüp yürüyemediğini kontrol etti, zavallı yalpalaya yalpalaya yürümeye çabalarken zayıf kıçının üzerine düşüverdi, içine gömüldüğü kar yığınından dolayı her tarafı hâlâ kaskatıydı, ürkmüştü, korkusundan pisledi. Emerenc pisliklerin üzerine bir gazete kâğıdı attı ve beni gömme dolaptaki en küçük havlulardan birini alıp getirmem için banyoya gönderdi. O âna kadar neyi nerede bulundurduğumuz hakkında bir fikri olup olmadığını bile bilmiyordum, kendisine ait olmayan eşyalara dokunmaktan tiksinti duyduğundan herkesin kendi eşyasını kendisinin yerleştirmesi konusunda ısrar ederdi. Bu durumda dolaplarımızda neyin nerede bulunduğunu çok iyi bildiği ama hiçbirine dokunmadığı, yalnızca dikkatle incelediği, kontrol ettiği ve kayda geçirdiği anlaşılmaktaydı. Emerenc'in başkalarının sırlarına tahammül edemeyen bir yapısı vardı.

Havluyu getirdim, Emerenc köpeği bir bebek kundaklar gibi özenle kundakladı ve kulağına bir şeyler fısıldayarak antrede bir aşağı bir yukarı volta atmaya başladı. Telefon etmek için salona girmiştim, eğer köpeciği kurtarmak istiyorsak vakit kaybetmememiz gerekirdi, salonda televizyon açıktı, Noel, Noel derken bayram kendine özgü kokularıyla, ışıklarıyla, şarkıların yarattığı hoş ortamıyla çevremizdeki havaya iyice sinmişti. Kendimden birçok şey yitirmiş olmama karşın Bakire Meryem'in kollarındaki başı nur haleli çocuğun temsil ettiği Noel'in o ışıl ışıl ortamı içimde bir yerlerde hâlâ canlı duruyordu. Emerenc hiçbir şey görmüyor, duymuyor, antrede köpekle dolaşıyordu. Çatlak sesiyle ona bir şarkı söylüyor, belli belirsiz sırıtan, dokunaklı, duygusal bir beceriksizlik içinde İsa'nın doğumunu ululuyor, sıkı sıkıya kundaklanmış siyah bir köpekle analığın bir karikatürü misali absürd bir Madonna gibi sağa sola salınıp duruyordu. Komşu evden aranmasaydı köpeğe dadılık etmeye daha ne kadar devam edecekti kim bilir. Derhal evine dönmesi gerekiyordu çünkü su borularından biri patlamıştı ve bir şeyler yapmak gerekiyordu, Bay Brodarics tamircilere telefon etmişti ancak Emerenc hemen gidip ana vanayı kapamalıydı. Yüzünde kıyıcı bir ifadeyle köpeği kollarının arasına bırakarak suları boşaltmak ve vanayı kapatmak üzere eve koştu, sürekli geri gelip çeyrek saatte bir köpeğe bakıyordu. Bu arada köpek de Noel eğlencelerinden yalvar yakar koparıp eve çağırdığımız bir veteriner arkadaşımız tarafından muayene edilmekteydi, Emerenc kuşkulu bakışlarla veterinerin koyacağı teşhisi bekliyordu, tüm doktorların geri zekâlı ve bilgisiz olduklarını düşünüyor, onlara tahammül edemiyordu, aslında ilaçlara ve aşıların etkinliğine de inanmıyordu, ona göre doktorlar bunları maddi çıkar sağlamak amacıyla öneriyorlardı, kuduz tilki ve kedi efsanelerini yayanlar da daha fazla para kazanma peşinde olan doktorlardı.

Köpeği yaşatabilmek için verilen mücadele haftalarca sürdü, Emerenc bağırsak iltihabının izlerini hiçbir şey belli etmeden ortadan kaldırıyor, ben evde bulunmadığım zamanlarda düşüncelerine aykırı da olsa köpeğe veterinerin yazdığı ilaçları veriyor, antibiyotik iğneleri yapılırken onu tutuyordu. Biz de bu arada köpeği önümüze gelen herkese öneriyorduk ama kimse de

almak istemiyordu. Ona güzel bir Fransızca ad bile vermiştik, Emerenc bu adı bir türlü telaffuz edememişti, aslında köpek de benimsememişti, seslendiğimizde dönüp bakmıyordu bile, bunların dışında günden güne büyüyor, iyileştikçe de melezliğinden kaynaklanan tüm sevimliliği ve nitelikleri kendini gösteriyordu, sonunda bir gün sağlığına tam olarak kavuştu. Zekâ düzeyinin arkadaşlarımızın beslediği cins köpeklerinkinden katbekat yüksek olduğu ortaya çıkmıştı. Öyle ahım şahım bir köpek değildi çünkü güzel bir köpek oluşturamayacak kadar çok öğenin bir araya gelmesi sonucu yaratılmıştı, onu görenler tuhaf bir pırıltı saçan kopkoyu gözlerine baktıklarında zekâsının neredeyse insanınkiyle karşılaştırılabilecek düzeyde olduğunu hemen fark ediyorlardı. Hiç kimsenin istemediğini kabullenmemiz gerektiğinde ise ona artık çoktan bağlanmıştık bile. İhtiyacı olan her şeyi, bu arada bir de uyku sepeti almıştık ancak sepeti iki hafta içinde kemirip yok etmiş, arta kalan saz parçalarını da evin her tarafına dağıtmıştı, uyumak istediğinde hiçbir örtü ve yastığa gerek duymaksızın, her geçen gün sıklaşan, hafif dalgalı kürküyle kendini eşiğin önüne atıyordu. Yaşamını sürdürmek için gereken sözcükleri çok çabuk öğrenip benimsemiş, ailenin hiçbir şeyin dışında bırakılamayan bir üyesi olup çıkmıştı. O tam anlamıyla bir kişilikti. Kocam yaptıklarını hoşgörüyor, bazen, özellikle de zekice veya eğlendirici bir davranışını gördüğünde başını okşadığı bile oluyordu, ben seviyordum, Emerenc ise ona tapıyordu.

Lohusa tabağı ile içinde sıcak şarap bulunan kadehin anısı, yarattıkları çağrışımlarla henüz tazeliğini koruyordu. Alçak iftiracıların içlerine insanların kapatıldığını iddia ettikleri o mühürlü vagonların gözden yitip gitmelerine hiçbir tepki göstermeden göz yuman bu hayvan dostlarına her zaman saygı duymuşumdur! Emerenc'in hayvanlar konusundaki fanatizmini hep alaylı bir tavırla izlerdim. Kazları, ördekleri, tavukları ânında cezbedebildiğini, şahsen tanıdığı ve koruması altında bulunan kişilere bir şeyler pişirmek istediğinde kafalarına vurarak öldürmenin ve gırtlaklarını kesmenin kolay olmadığını ancak hayvanları bir-iki gün içinde ağzından yemini bile alabilecek veya küçük kanepesine çıkmalarını sağlayacak kadar kendisine

alıştırabileceğini anlatmıştı. Emerenc'in köpeğe bağlılığının tamamen duygularından kaynaklandığını sanıyordum ve bu beni eğlendiriyordu, ne var ki köpeğin gerçek sahibinin Emerenc olduğunu fark ettiğimde oldukça öfkelenmiştim. Köpek her birimize farklı yaklaşıyordu, üç ayrı davranışını gözlemlemiştim; bana karşı dostça davranıyor, kocamın önünde sessiz, neredeyse uslu bir çocuk gibi oturuyor, Emerenc'in yaklaştığını hissettiğinde ise kapı aralığına koşup sevinçten inlemeye başlıyordu. Emerenc köpekle pek çok şey hakkında yüksek sesle ve tıpkı konuşmaya yeni başlayan küçük bir çocuğu eğitir gibi sözcükleri heceleyerek konuşuyordu. Onu eğittiğini gizlemiyor, eğitirken sürekli aynı sözleri bir şiir gibi yineleyip duruyor ve bu sözler hakkında ne düşündüğümüzü de doğrusu pek iplemiyordu: "Sahibine istediğini yapabilirsin, üzerine sıçrayabilir, yüzünü, ellerini yalayabilir, kanepede yanında uyuyabilirsin, sahibin seni sevdiği için hoşgörülü davranacaktır. Sahip uyuyan bir su gibidir, suların dibinde neler vardır bilinmez, suyu asla bulandırma köpeğim, sahibini sinirlendirme, sonra burdan kovulursun, oysa yerin çok güzel, bir köpek için bu evden daha iyi bir yer de olamaz zaten." Kendisiyle ilgili olarak köpeğe hiçbir talimat vermiyordu; hayvan onun ne demek istediğini konuşmadan da anlıyordu, köpeğe bir de ad takmıştı: Ona Viola diyordu. O bir erkek köpekti ama bu durum Emerenc'i pek ilgilendirmiyordu. Kimi zamanlar köpeği eğitmiyor, terbiye ediyordu. "Otur Viola. Oturmazsan şeker yok. Otur diyorum, OTUR."

Köpeğe ödül olarak ne verdiğini ilk gördüğümde, veterinerin köpeğe şekeri yasakladığını söylemiştim, Emerenc ise "Veteriner geri zekâlının teki," karşılığını vermiş ve hoyrat hoyrat hayvanın kürekkemiğini okşamaya başlamıştı. "Otur Viola, otur. Otururşan sana nefis bir şey vereceğim, tatlı bir şey. Şeker vereceğim sana köpek, şeker. Otur Viola, otur." Viola önce şeker karşılığında, ardından da talimatı duyar duymaz hiçbir karşılık beklemeksizin tepkisel bir hareketle oturmuştu. Kimi zamanlar yaşlı kadının köpeği istediği de olurdu, böyle zamanlarda gün boyunca evde bulunmadığını, kendisi karları temizlerken köpeğin de bu arada evi bekleyeceğini söylerdi. Kocam köpeği götürmesine izin verirdi çünkü en azından orada bulunduğu sürece

üzerine sıçrayıp yüzüne havlamayacaktı, Emerenc'e evinde bir de kedi olduğunu, bundan dolayı kaygı duyup duymadığını sorduğumda herhangi bir tedirginlik duymadığını, ona evdeki diğer hayvanları sevmeyi ve incitmemeyi öğreteceğini söyledi. Viola her şeyi öğrenebilecek düzeyde bir köpekti. Yaramazlık yaptığı zamanlar ona karşı duyduğu tüm sevgiye ve yasaklamalarıma karşın köpeği acımasızca dövüyordu. Yaşadığı on dört yıl süresince Viola'ya bir kez bile vurmamıştım ancak onun sahibi yine de Emerenc'ti.

Hayvancağızın, yaşlı kadının herkeslere kapalı tuttuğu krallığında neler yaptığını görmek isterdim doğrusu, ne var ki giriş yasağı hâlâ yürürlükteydi. Orada gerçekten bir kediyle karşılaşmış olmalıydı çünkü eve pire getirmişti, o günden itibaren bir de pireyle uğraşma işi çıkmıştı başımıza. İlk buluşma olaysız geçmemiş olmalıydı çünkü Viola'nın burnunda yara, kulağında da derin bir tırmık izi vardı; bunlar, büyük bir olasılıkla dayak yediği anlaşılan bir kavganın yaşandığını gösteren delillerdi. Emerenc, kediye sataşmaması gerektiğini sert yöntemler kullanarak sokmuştu köpeğin kafasına. Viola ise durumun trajik olduğunu düşünmüyordu ki yeniyetme yüzünde hüzünlü bir ifade, başını ikide bir Emerenc'in dizlerine gömüyordu. Sonraları bu nedenle hiçbir sorun yaşanmadı, beraber gezmelerimiz sırasında sokaktaki davranışlarından da fark ettim, kaçarak balkonların altlarına sığınan sokak kedilerinin ardından heyecan ve şaşkınlık duymaksızın neşeyle bakıyor, hiçbir kötü niyeti olmadığı halde kendinden kaçmalarına bir anlam veremediğini açıkça belli ediyordu. Bütün bir kış boyunca Emerenc'in evini korudu ama bir pazar akşamı eve sarhoş dönünce oraya gitmesini yasakladım. Emerenc onu eve getirdiğinde gözlerime inanamadım, köpek sağa sola yalpalıyordu, karnı bir fıçıyı andırıyordu, nefes nefese kalmıştı ve gözlerinin akı görünüyordu. Ayakta da duramıyor, sürekli yıkılıyordu, iyice incelemek için yanına çömeldim, Viola hıçkırıyor ve bira kokuyordu. "Bu köpek sarhoş, Emerenc," dedim boğulurcasına. "Biraz içtik," diye yanıtladı ağırbaşlı bir biçimde. "Bira öldürmez, susamıştı, susuzluğuna iyi geldi." "Siz çıldırmışsınız," diye fırladım ayağa, "Köpeğe gelince, artık onu götürmeniz mümkün olamaz. Bitti.

Onu alkole alıştırıp da öldüresiniz diye kurtarmadık." "O kadarcık biradan mı ölecekti," dedi Emerenc acı acı. "Tabii ya, paylaştığım kızarmış ördek, içmek için yalvarıp yakardığı ve beraber içtiğimiz o birayı hep kendi istedi, istediği her şeyi anlatabiliyorsa ben ne yapayım? Konuşuyor gibiydi, yiyecek içecek için öylesine yakardı ki... Bu köpek öyle herhangi bir köpek değil. Sizin evde olduğu gibi yalnızca belirli saatlerde ve gerektiği kadar, üstelik odada ve kesinlikle elden olmamak kaydıyla yemek yerine benimle birlikte adam gibi yemek yemesi mi öldürecek onu? En iyisi tabaktan değil elden yemesidir. Onu eğiten, onunla sohbet eden, ona iyiyi güzeli öğreten ben mi öldürecekmişim onu?" En kutsal saydığı değerler örselenmiş bir pedagog kadar ciddiydi. "Belki de ona oturup kalkmayı, koşmayı, atılan topu geri getirmeyi, teşekkür etmeyi de siz öğretmişsinizdir, ha? Eve kapanmış iki put gibi birbiriyle hiç konuşmayan, biri bir odada, diğeri öteki odada oturmuş daktilo yazan siz ve kocanız... Ne dersiniz? O halde alın Viola'nız sizin olsun, size neler yapacağını göreceksiniz." Bu açıklamayı yaptıktan sonra topuklarının üzerinde dönerek çıkıp gitti. Emerenc önemli bir durum söz konusu olduğunda konuşmaz, yalnızca açıklamada bulunurdu. Viola bitkin bir halde kendini yere atmış, horluyordu, terk edildiğinin farkına varamayacak denli sarhoştu.

* * *

Sorunlar ansızın olmasa da ertesi günün sabahında başladı çünkü o güne dek sabahleyin hayvanın yemeğini veren, onu gezmeye çıkaran ve sonra da genellikle alıp evine götüren Emerenc ortada yoktu. Viola kendini tutabildiği kadar tutmuş, içeri pislememişti ancak yediyi çeyrek geçeden itibaren öyle bir ulumaya başladı ki yataktan kalkmak zorunda kaldım, boşu boşuna beklediğimin farkına varmam zaman almıştı, Emerenc yedi kez cezalandıran Yehova gibiydi. Skandal Emerenc'in yaşadığı evin önünde patlak verdi çünkü her sabah alışık olduğu üzere onun evine girmek istemişti, benimle birlikte, evinde odadan odaya özgürce dolaşabilmek varken neden Emerenc'in evinde kapalı kalmayı tercih ettiğini hiçbir zaman anlamamıştım. Tasmayı bo-

şuna çekiştirdiğinin farkına varınca bu kez karşı koymaya, büyük bir hırsla ipine asılıp doludizgin koşmaya ve beni de sürüklemeye başladı. Viola güçlü bir köpekti, ben ise karla kaplı kaldırımda yürümekte güçlük çekiyordum: Kaldırım baştan sona, hepsi de tehlike saçan kar yığınlarıyla kaplıydı, düşüp bir tarafımı kırmaktan korkuyor, bu arada kaçıp bir arabanın altına girmesinden çekindiğim için hayvanı serbest de bırakamıyordum. O sabah Emerenc'le ikisinin nerelerde gezindiklerini de öğrenmiş oldum, Viola bana Emerenc'in semtini son sürat dolaştırmış, yaşlı kadının çalıştığı evlerin on birine de teker teker sürüklemişti. Tipi halinde bastıran kardan yarı yarıya körleşmiş durumda Viola'nın da zorlamasıyla bir Peer Gynt koşusu tutturmuş, evden eve koşuşturup duruyordum. Sonunda ipine öyle kuvvetli asıldı ki yapacağını yaptı ve beni düşürmeyi başardı, oysa hedefe ulaşmıştık, Viola aradığını bulmuştu. Emerenc sırtı bize dönük biçimde duruyordu, köpek arkadan üzerine öyle bir sıçradı ki neredeyse onu da yere düşürecekti ne var ki Emerenc, kendisine göre daha genç olmama karşın benden on bin kat daha güçlüydü. Arkasına döndü ve beni karların içinde dizlerimin üzerine çökmüş durumda görünce olup biteni hemen kavrayarak, önce tasmanın boşta kalan kayışıyla köpeğe esaslı bir şaplak indirdi, hayvan inleyip bağırdıkça da vurmaya devam etti. Güçlükle ayağa kalktım, artık hayvana acımaya başlamıştım. Emerenc hayvandan çok insanlara yöneltilebilecek bir öfkeyle "Otur, alçak herif! Bu ne biçim davranış, rezil seni!" diye bağırıyor, Viola ise yalnızca şaşkın şaşkın bakıyordu, Emerenc adeta bir hayvan terbiyecisi gibi onu gözleriyle tutsak etmişti. "Hanımının seni çıkartmasını istiyorsan ona bir daha sarhoş olmayacağına dair söz vermen gerekir çünkü hanımın haklı, yalnız şunu bilmiyor ki, hiç kimse asla benim doğum günümü kutlamaz çünkü hangi gün olduğunu yalnızca sen biliyorsun, nedenine gelince: Doğum günümün ne zaman olduğunu senden başkasına söylemedim, ne kardeşim Józsi'nin oğlu, ne Sutu, ne Adél, ne de Polett biliyor, yarbay ise çoktan unuttu bile. Uyandıktan sonra öyle serserilik yapmıyoruz, izin istiyoruz. Ayağa kalk Viola!" Köpek o âna dek yüzükoyun yatmış, vücuduna inen darbelere karşın yerinden hiç kıpırdamamış, bu darbeleri savuşturmaya kalkış-

madan yalnızca ağlayıp durmuştu, sonra ayağa kalktı. "Özür dile!" Bu emre itaat edebileceğini pek tahmin etmiyordum ama başarmıştı işte: Sol ayağını göğsüne koymuş, sağ ayağını ise bir yurtsever heykelindeki gibi havaya doğru kaldırmıştı. "Haydi söyle Viola!" diye buyurdu Emerenc ve Viola havlamaya başladı. "Bir kez daha!" Viola numarasını gereğince yapıp yapmadığını anlayabilmek için gözlerini eğiticisinden ayırmadan birkaç kez havladı, içgüdüleri ona bunun geleceği için belirleyici olduğunu söylüyordu. Emerenc'in "Şimdi iyi bir çocuk olacağına söz ver bakayım," dediğini işitmiştim ki Viola'nın ona elini uzattığını gördüm. "Bana değil, ben biliyorum, hanımına uzat." Viola bulunduğum yöne doğru döndü ve dini tasvirlerde kurdun Aziz Francesko'ya yaptığı gibi, iç çekerek pişmanlık içinde sağ ayağını bana uzattı. Uzattığı eli tutmadım, dizim öylesine ağrıyordu ve her ikisine de o kadar kızmıştım ki...

Yalvarmanın yararsız olduğunu görünce başka bir numara denedi, talimat almadan bir selam çaktı, sonra sol ayağını yeniden kalbinin üzerine koydu. Sonunda teslim bayrağını çektmiştim. Her üçümüz de biliyorduk: Yine yenilmiştim. "Boş ver onu," dedi Emerenc, "bugün öğle yemeğini birlikte yeriz, akşama da eve getiririm, bacağınız kanıyor. Hoşçakalın." Yalnızca gözlerini kullanarak küçük bir baş hareketiyle talimat verdi ancak Viola bu komutu kavradı ve bana kesik kesik iki kez havladı: Teşekkür ediyordu. Emerenc tasmasının kayışını bahçe duvarına bağlayarak karları temizlemeye devam etti: Serbest kalmıştım. Eve doğru tek başıma yola koyuldum, yoğun bir kar yağışı vardı.

İlişkiler

Viola'yı eve aldıktan sonra tanıdık çevremiz genişlemişti. O güne dek yalnızca arkadaşlarımızla görüşüyorduk, şimdiyse göstermelik de olsa tüm mahalle halkıyla... Emerenc sabah, öğle ve akşamları köpeği götürüyordu ancak kimi zaman öğle gezisi sırasında çıkan beklenmedik bir ek iş dolayısıyla geziyi tamamlayamaz, köpek de bize kalırdı. Viola'yı kocam ve ben gezdirir, sürekli onun yönelttiği tarafa gitmeye mecbur kalırdık. Dışarı çıktığımızda ilk iş olarak Emerenc'in evine kadar tasmasına sürekli asılırdı. Emerenc'in gerçekten de evinde saklanıp saklanmadığından emin olması için Viola'yı kapının önünde özgür bırakmamız gerekiyordu, yolumuza ancak burnuyla yaşlı kadının onu aldatmadığını, gerçekten de evde olmadığını çabucak anladıktan sonra devam edebilirdik. Bazen evde olduğu halde Viola'nın kendisine asistanlık yapmasını arzu etmediği sıkıntılı bir işle meşgul olduğu da olurdu. Böyle zamanlarda köpeğin inlemeleri ve tırmalamaları üzerine lanetler yağdırarak dışarı fırlayan Emerenc köpeği kendisini rahatsız etmekten men ederken biz de büyük bir utanç içerisinde köpekle birlikte girişteki sundurmanın önünde beklemek zorunda kalırdık. Kimi zaman yalnızca bir şaplak indirmekle kalmaz, patavatsız bir konuğa haddini bildircesine "Niye rahat vermiyorsun, sabahın köründe görüştük, akşama yine birlikte olacağız!" diye bağırır, bazen de hafif hafif ensesine vurarak okşar, ağzına tatlı bir şeyler verir ve onu tekrar sokağa yollamadan önce numarasını sonuna dek sergilettirirdi. Emerenc'i evinde bulamadığımız zamanlar

çalıştığı evlerden herhangi birinin önünde aramamız gerekirdi, bulduğumuzda ise evinin girişinde yaşanan törenin aynısı yaşanırdı, ancak bir farkla: Bu kez Emerenc Viola'ya repertuvarını defalarca yineletir, biz ise hiç istemediğimiz halde tüm dikkatlerin odak noktasına yerleşirdik; başka zaman kesinlikle bağlantı kuramayacağımız sayısız mahalle sakiniyle de bu sayede tanışmıştık. Emerenc'in konukları olduğunda, tabii ki yalnızca iyi havalarda, kapısının önündeki banklarda oturmanın mümkün olduğu mevsimlerde, Viola aldığı komutla yaşlı kadının her seferinde değişik bir yere sakladığı yiyecek tabağını ve su kabını aramaya koyulur, konuklar da hayranlıkla köpeğin marifetlerini izlerlerdi. Bense onların, sınırları yaşlı kadın tarafından belirlenmiş yasak şehrin ancak girişinde ağırlanmayı nasıl bir boyun eğmişlik içinde kabullendiklerine hayret eder dururdum, oysa hepsi de yakın tanıdıkları, hatta dostları sayılırlardı, üstelik kardeşi Józsi'nin oğlu ile aralarında kan bağı bulunmasına karşın kapalı kapılar yasası onlar için de geçerliydi.

Emerenc'in girilmesine izin verdiği alan kiler, duş ve yüklük kapılarının açıldığı geniş, dikdörtgen biçimli bir antreydi. Yasak şehir belli ki öyle alelade bir yer değildi ve kuşkusuz Grossman ailesinin eşyalarıyla da bir güzel döşenmişti. Evin antresi her zaman tertemizdi, yaşlı kadın antrenin taşlarını günde iki kez siler, iş gününden geriye bir-iki saat boş zamanı kalırsa orada bulunan bir masada havaların elverdiği ölçüde ev kadınlığı tasladığı da olurdu. Masası iki bankın arasında dururdu, sokaktan geçerken çitlerin arasından veya penceremizden Emerenc'i farklı yaş ve sosyal sınıflardan konuklarına kahve ve çay servisi yaparken görürdüm. Çayı veya kahveyi güzel görünümlü porselen fincanlara, bu işi daha önce defalarca yapmış ve masada nasıl davranılacağını da öyle rasgele birinden öğrenmemiş insanların kendinden emin tavrı ve şıklığıyla koyardı. Bir gün Bernard Shaw'un *John Tanner* adlı oyununun prömiyeri sırasında, bu oyundaki Blanche rolünü ünlü bir aktris oynuyordu, bütün bir oyun süresince kendi kendime bu güzel kadın komedyenin çay partisi sahnesindeki oyunuyla bana kimi anımsattığını sorup durmuş, sonunda bulmuştum: Bu, yasak bölgenin önünde çay partisi veren Emerenc'in ta kendisiydi.

* * *

Eskiden mahallemizde birçok tanınmış kişi oturuyordu, o zamanlar sokaklarımızda polislere sıkça rastlanırdı, daha sonraları siyasetçiler mahalleden taşındılar, içlerinden ölenler oldu. Onlar sırayla yitip gittikçe polis noktaları da birer birer ortadan kalktı. Emerenc bize geldiğinde sokağımızda düzenli bir biçimde görülen bir tek üniforma vardı: yarbayın üniforması. Önceleri Emerenc ile yarbay arasındaki ilişkinin niteliğini ve Emerence'in içinde neler gizlendiği belli olmayan evi için uyguladığı giriş yasağının bu sevimli polis memurunu nasıl olup da rahatsız etmediğini anlamakta güçlük çektim. Güvercin zehirleme ve mezar tahribatı iddialarının yanı sıra siyasal içerikli iftiralar içeren ihbarlar da gelmişti polise, orada içeride insan gözünün görmemesi, saklanması gereken, gizli ve değerli o şeyin ne olduğunu öğrenmek için en azından bir kez olsun polisin eve uğraması gerekiyordu. O zamanlar henüz asteğmen olan yarbay rütbeli polis memuru yanında köpekli bir yardımcısıyla, Emerenc'in homurdanarak da olsa açtığı odaları özenle incelemiş, içeride, taşındığından bu yana üçüncü kedisi olan ve köpeği görür görmez mutfak dolabının tepesine fırlayan o kocaman kediden başka bir şey bulamamıştı, ne gizli bir verici ne kaçak bir mahkûm, ne de çalıntı bir eşya... Ortada sadece gözleri kamaştıracak kadar özenle temizlenmiş bir mutfak ve görünüşte hiç kullanılmamış durumdaki, harikulade kılıflarla korunan ve içlerinde hiçbir kişisel eşyanın olmadığı mobilyalarla döşeli görkemli bir oda vardı. Emerenc ile polis memuru arasındaki dostluk aslında bir tartışma sonucu doğmuştu. Emerenc kapısını kapattıktan sonra "Zili çalan herkesi içeri almamı zorunlu kılan bir kararname mi var? Kim olursa olsun kapıyı açmak zorunda mıyım? Benimle uğraşacaklarına gidip beni ihbar eden o haydutun peşine düşsünler, ne olursa olsun polisin sürekli olarak beni ziyaret etmesi utanç verici değil mi? Kâh güvercin ölüsü, kâh kedi cesedi davası, yok silah, yok salgın hastalık... Gına geldi polisten, yeter artık!" diye haykırmaya başlamıştı.

Polisler uysallaşıp savunmaya çekildikçe ve polis asteğmen onu yatıştırabilmek için alttan aldıkça Emerenc'in sesi daha gür

çıkmaya başlamıştı: Bir zamanlar mahallede yaşayan siyasetçilerin silahları bulunduğunu ve sıkıldıklarında eğlenmek için bu silahlarla kargalara ateş ettiklerini, polislerin onları koruduklarını, oysa kendisine gelince evinde köpekle arama yaptıklarını söyleyerek "hepinize lanet olsun" diye ah etmişti. Aslında zavallı köpeğe değil polislere lanet okumuştu, kötü amaçlarına alet etmelerine karşı onun yapabileceği pek bir şey yoktu ki, ona kızmıyordu, yalnızca asteğmene sinirleniyordu. Resmi makamların sabrı taşmak üzereydi: Yine bahçede gömülü olduğu düşünülen bir ceset veya suç aletinin ortaya çıkarılması amacıyla görevlendirilmiş bir polis köpeği, eğiticisinin verdiği komutların tersine Emerenc'in, başını okşamasına izin veriyor, tir tir titreyerek kuyruğunu sallıyordu, köpek görevini yapmak yerine Emerenc'i bir âşığın dalgın bakışlarıyla süzmeye başlamıştı, çözülebilir bir şifre halindeki iniltileriyle tüm amirlerinden özür diliyor, adeta elinden bir şey gelmediğini, onu bu yabancı kadının ayakları önüne serilmeye mecbur eden şeyin herkesinkinden daha güçlü bir irade olduğunu anlatmaya çalışıyordu, köpek skandalın üzerine tüy dikmişti. Asteğmen gülmekten kırılıyordu, Emerenc'in yüzündeki karamsar ifade yavaş yavaş dağılmaya başlamış, bağırıp çağırmayı da kesmişti. Birbirlerini ilk olarak o andan itibaren incelemeye başlamışlardı. Polis memuru o güne dek kendisinden bu derece çekinilmeyen bir evde hiç bulunmamıştı. Emerenc ise resmi otoritenin bir temsilcisinde espri ve neşeyle ilk kez karşılaşıyordu. Birbirlerine ısınmışlardı. Polisler o gün özür dileyip gitmişler, astsubay rütbeli polis memuru daha sonra yanına eşini de alarak Emerenc'i ziyarete gelmişti. Aralarındaki eşsiz dostluk genç kadının beklenmedik ölümünden sonra da devam etmişti. Yarbay daha sonraları bana içinde bulunduğu güç durumdan Emerenc'in yardımlarıyla kurtulduğunu anlatmıştı.

* * *

Zaman Viola ile yaşlı kadının birlikteliğine odaklanmış akıp giderken yavaş yavaş lohusa tabağı ile sıcak şarap dolu kadehin uyandırdığı kuşkunun haklılığını sorgulamaya başlamıştım.

Sonuçta yarbay Emerenc'i düzenli olarak ziyaret etmeye başlamıştı, o zamanlar evinin içinde nelerin bulunduğunu kendi gözleriyle görmüş, kesinlikle onları nereden temin ettiğini araştırmış ve Emerenc'i suçlu da bulmamışsa yanılıyor olabilirdim, o aile belki de kendileri için yapmış olduğu bir şeye karşılık eşyalarını gerçekten de Emerenc'e bırakmıştı çünkü o dönemde toplumun kendine özgü yardım biçimleri vardı. Ayrıca tanıdıklarımızın sayısı gittikçe artıyordu. Viola da, Emerenc de giderek daha fazla sayıda kişiyle tanışmaya, bu kişiler de daha sonraları, turlarımız sırasında bize de selam vermeye başlamışlardı. Emerenc'in en yakın üç arkadaşı olan manav Sutu, ütücü Polett ve laborantın dul eşi Adélka biraz laflamak için yolda beni gittikçe daha sık durduruyorlardı. Bir yaz günü öğleden sonra dördü kahveyle birlikte iştah kabartıcı, nefis kokulu kurabiyelerden yerlerken Emerenc beni de masaya çağırmıştı. O sırada Viola ile gezmeye çıkmıştık. Emerenc'i ve arkadaşlarını geri çevirmek olmazdı, köpek kararını çoktan vermiş, kayışına asılıp beni içeriye çekmiş ve masanın çevresinde yiyecek dilenmeye başlamıştı bile. Artık kalkmaya niyet ettiğimde kesinlikle eve gelmek istemeyişi ise tüm yaptıklarına tuz biber ekti. Çok sinirlenmiştim. Yaşlı kadın akşam yatmadan önce biraz dolaştırmak için köpeği almaya geldiğinde köpeğin sürekli olarak yanında kalmasını isteyip istemediğini sordum ve bizim aslında onu nasıl olsa bakmak için değil kurtarmak için aldığımızı, köpeği yanına alırsa kapısını kilitlemesine bile gerek kalmayacağını, Viola'nın bir komutla, kim olursa olsun eşiği geçenleri kovalayacağını söyledim.

Ben konuşurken yaşlı kadın da köpeğin boynunu bir çiçeği veya bebeği okşarcasına sevgi ve şefkatle okşuyor, başını iki yana sallayarak bunun mümkün olmadığını, yoksa çoktan bir köpek almış olacağını ancak imzaladığı sözleşmeye göre yalnızca evin içinde hayvan besleyebileceğini, tavuk veya kaz gibi hayvanları da ancak temizleyip pişirinceye dek evde barındırabileceğini, ayrıca hemen hemen hiç evde oturmadığını, köpeğin ise özgürlüğe, harekete ve bahçeye gereksinimi olduğunu, kendisinin bir cani olmadığını, onun acı çekmesine razı olamayacağını, tutsaklığın kedi için de kolay olmadığını, kaldı ki Viola kadar meraklı, insanlarla birlikte olmaktan hoşlanan, her yere girip çıkmak

isteyen bir hayvanın bu duruma nasıl katlanacağına hiç akıl sır erdiremediğini, bekçilik görevini çok severek de yapsa Viola'nın tutsak olmak için doğmadığını, yaşlıların köpek beslememeleri gerektiğini çünkü o köpeğin önünde sonunda öksüz kalacağını, yazgısının ancak itilip kakılmak, sokaklarda başıboş dolaşmak olacağını söylüyordu. Ama Viola'nın kendisini sevmesine alınıyorsam bu durumu değiştirebilir, yalnızca insanları değil, hayvanları da kendinden uzak tutabilirdi. Sorumluluk almaktan kaçtığını hissetmiştim ve gerçekten de bu beni öfkelendirmeye yetmişti; eğer onu istemiyorsa neden kendine bağlıyordu ki... Daha sonraları ama çok daha sonraları Emerenc'in hayata veda edeceğine ilişkin ilk belirtileri gözden geçirirken kimsenin, hatta benim bile onun günün birinde ölebileceğini hiç düşünmediğimizi fark ettim, yaşadığımız sürece onun da hayatta kalacağını, ilkbaharda doğayla birlikte yeniden tazelenip canlanacağını, direncinin yalnızca kapısına kilit vurulmuş bir ev için ilan ettiği giriş yasağıyla sınırlı olmayıp her alanda, hatta ölüm için bile geçerli olduğunu sanmıştım. O zamanlar doğru söylemediğini düşünüyordum ve sonuçta kendi yanlışımın ceremesini Viola'ya çektirmeye kalkarak televizyonun bulunduğu odayı ona yasakladım. Oysa Viola televizyon ekranına âşıktı, başını sağa sola sallayarak topları takip eder, kuş sesleri ile doğa konulu belgesel filmlerdeki tüm seslere kulak kabartır, János Tepesi'ne[7] gezmeye de götürülmediğinden o âna dek başından geçmeyen deneyimlere ekranda tanık olurdu. Bir hafta sonra kendimden utanmıştım, onu kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan bir nedenden ötürü cezalandıramazdım. Aslında ilgisi olsa bile ona ceza vermeye hakkım yoktu. Yaşlı kadınla köpeğin birbirlerine ait olduklarını kabul ediyordum, ben ise sabahları onunla meşgul olamayacak veya onu düzenli gezdiremeyecek kadar uykulu, öğleyin işi başından aşkın, akşamları da yorgunluktan perişan oluyordum, kocam ise genellikle hastaydı, üstelik sık sık uzun yurtdışı yolculuklarına da çıkıyorduk. Viola Emerenc'e muhtaçtı; durum böyle olunca kabul etmemiz gerekirdi ki Viola gerçekte onun köpeğiydi.

7 János Tepesi: Buda kesiminin en yüksek tepesi olup sevilen bir gezinti yeridir. (ç. n.)

Bugüne kadar hiçbir zaman konu edilmemesine karşın tanıştığımız günden beri yaşına ilk kez neden şimdi gönderme yaptığı da beni derin derin düşündürmüştü, Emerenc en kaldırılamayacak ağırlıkları kaldırır, en ağır paketler ve bavullarla merdivenleri tırmanırdı, bir mitoloji kahramanı kadar güçlüydü ve bize yaşından hiç söz etmemişti, bizim onun belirttiklerinden hareketle yaşamöyküsünden çıkardığımız sonuca göre, babası öldüğünde üç, üvey babası askere çağırıldığı ve ardından da 1914'te şehit düştüğünde ise dokuz yaşındaydı. 1914'te dokuz yaşında olduğuna göre 1905 doğumluydu ve şaşırtıcı bir biçimde oldukça yaşlıydı. Bu nedenle, bir gün hiç kalkmamak üzere düştüğümde ne olacak, diye düşünmesi olağandı. Ayrıca bu gizli verileri paylaşmadığı kişilerin tümü Emerenc'in yaşı konusunda ancak tahminde bulunabilirlerdi. Bir kez daha yarbayın katkısıyla Emerenc'i öfkelendiren o unutulmaz gün sayesinde yaş konusu da açıklığa kavuşmuş oluyordu: Dezenfeksiyon işleminden önce boşaltılan çekmecelerde kendine ilişkin bilgi içeren bir tek belge bile bulunamamıştı. Öyle görünüyordu ki yaşlı kadın, bu ülkede resmi makamları hayatından kesin olarak çıkarmayı başarabilmiş yegâne yurttaştı. Yarbay başlangıçta evinde birtakım resmi kayıtlara rastlamış, hatta eskiden kullandığı hizmetçi karnesinin sayfalarını bile karıştırmıştı. Bir zamanlar kimlik belgesini de söz konusu karnede yer alan verilere göre düzenlemişlerdi ancak Emerenc belki de sonsuza dek çözülemeyecek bir nedenden ötürü hepsini imha etmiş olmalıydı çünkü elinde bir sayfa bile resmi belge kalmamıştı. Emerenc pasaporttan, kimlik belgesinden, tramvay abonman kartından nefret ederdi, eşyalarını ayırdığımızda keza imha edilmesi gereken ve kargacık burgacık harflerle bizzat doldurduğu ikametgâh senedine kendi doğum tarihi olarak 15 Mart 1848, Segesvár[8] şeklinde inanılması güç bir kayıt düşmüştü. Kaçamak bir yanıta benzeyen bu ciddiyetsiz beyan yersiz sorulara karşı tipik bir Emerenc misillemesiydi.

Emerenc sokağa taşındığında Sutu henüz genç bir kızdı, sonradan anlattığına göre savaş çıkmadan önceki ve sonraki

8 31 Temmuz 1848'deki Segesvár Savaşı ile bozguna uğrayan Macar Devrimi'nin başlangıç tarihi (ç. n.)

dönemde belgeleri olmadan ne mesleğini icra edebilir ne de bir yerden diğerine taşınabilirdi, oysa Emerenc apartmandaki hizmetli dairesini devralmış ve o harikulade güzellikteki mobilyaları getirmiş, dairenin sahibi de Batı'ya göçmeden önce bu mobilyaları yerlerine bizzat yerleştirmişti; kesin olan şu ki o dönemde kendisinin de, hayat arkadaşının da resmi belgeleri vardı. Emerenc hayat arkadaşının hatrına daha o zamanlardan başlamıştı kapıyı kapatmaya. İnsanlardan hoşlanmayan bir arkadaşı vardı, Emerenc kimseyi eve sokmaz, onun yanına almaz, onu herkesten sakınırdı, oysa ona kim ne yapacaktı ki, sağlıklı değildi, bütün işlerden muaf tutulduğuna ilişkin belgeleri vardı, sokağa bile pek çıkmazdı. Emerenc'in söylediğine göre askerliğe de, çalışmaya da elverişli olmayan bir deri bir kemik bir adamdı. Kendine hep böylelerini bulurdu; hayvanın da, insanın da böyle harap durumda olanıyla ilgilenirdi. İşte Bay Szloka'ya ölene dek bakmasının nedeni onun da sağlıksız bir insan olmasının yanı sıra kimsesinin de olmayışıydı.

* * *

Sutu'nun anlatımı öyle karmaşık öğeler içeriyordu ki anlayana dek iki kez anlattırmam gerekmişti: Sutu'nun söylediklerine göre, Emerenc kuşatma sırasında ve öncesinde biriyle birlikte yaşamıştı; demek ki önceleri yanında yalnızca kedisi değil, kiracısı veya her nesiyse birisi daha vardı, ayrıca çekim alanına girmiş olan bir de Bay Szloka vardı ki, ne bir yere kaçabilecek, ne de kesin terk edilmişliği içinde kendi gereksinimlerini karşılayabilecek durumdaydı çünkü hava savunma nöbetinde bile görev almasını engelleyen bir kalp hastalığı vardı ve günün birinde, uygunsuz bir zamanda da vefat etmişti. Kuşatmanın başladığı karışık bir dönemdi, Emerenc cesedini götürmeleri için o kapı senin bu kapı benim boşuna koşuşturup durmuş, ceset ellerinde kalmış, bu arada bayram da başlamıştı, hiç kimse hiçbir şeyle ilgilenmiyordu, sonunda olan olmuş ve zavallıyı kendileri ortadan kaldırmak zorunda kalmışlardı. Emerenc bisikleti karşılığında Bay Szloka'nın cesedini bahçeye gömmüş ancak bisiklet daha sonraları ortadan kaybolmuştu. Bisikleti büyük bir

olasılıkla arkadaşı götürmüştü çünkü o da çekip gitmişti ama Sutu onun nereye gittiğini bilmiyordu. Emerenc Bay Szloka'yı yıldız çiçeklerinin altına gömmüş ve ceset '46 yazının başlarında Belediye Konseyi tarafından bulunduğu yerden çıkartılana kadar da orada yatmıştı. Bu arada evin sakinleri de durmadan değişiyordu, evde her tür millet boy göstermeye başlamıştı. Emerenc bu dönemde hem Almanlara, hem de Ruslara çamaşır yıkamıştı. Ardından dünya normalleşmiş ve insanlar yine barış içinde yaşamaya başlamışlardı. Emerenc aleyhindeki ihbarlar aslında ne güvercin zehirleme iddiasıyla ne de siyasal içerikli iftiralarla başlamıştı: Bu ihbarlar Emerenc'in asılarak öldürülen kedisini Bay Szloka'nın mezarına gömmesinin ardından ortaya çıkmıştı ancak Emerenc, kedisinin kendisi için ailenin bir üyesi gibi olduğunu söylediğinde yarbay bu türden ihbarlarda bulunarak polisin görevini güçleştiren bina sakinlerini, at leşi sayısı kadar da insan cesedinin bulunduğu Vérmező'yü, bütün durumdaki at ve insan ölülerini birbirinden ayırdıktan sonra insan ölülerini mezarlıklara, hayvanları da buldukları yerlere gömerek temizlemeleri için toplu çalışmalara göndereceğini söylemişti. Yenilginin ardından ülke belini doğrultmaya çalışırken bunların başka dertleri, tasaları yok muydu? Bu nedenle onları kıskanıyordu. Kedi hikâyesini deşelemeyi sürdürdükleri takdirde Emerenc Szeredás'ın kedisine tahammül edemeyip sahibiyle uzlaşmak yerine faşistçe bir yöntemle acımasızca kapının kilidine asan o pislik hakkında soruşturma açacaktı. Hayvanlara eziyet edenler hakkında yasa da vardı.

* * *

Günlerden bir gün Emerenc köpeği gezdirmeye gelmedi, oysa ortada gelmemesine neden olabilecek herhangi bir durum da yoktu. O gün boyunca onu hiç görmedim. Mevsim sonbahardı, karın yağmasına daha epeyce zaman vardı ama ortadan kaybolmuştu. Yağmur yağmıştı, yumuşak, daha doğrusu ılık bir yağmurdu, köpeği gezmeye ben çıkarmıştım. Viola sabahleyin onu evinde aramış ancak duyarlı burnu ona Emerenc'in kapalı kapının ardında olmadığını söylemişti, bunun üzerine sırayla

tanıdık evlerin önünden geçtik, köpek beni pazara bile sürüklemişti ancak hareketlerindeki moralsizlikten yakınımızda bir yerlerde olmadığı anlaşılıyordu, muhtemelen mahallede, hatta Viola'nın bildiği hiçbir yerde yoktu. Hayvan bir köşede büzüşüp kalmıştı, evde etrafı ben silip süpürmüştüm, kapının zili üst üste çalıp duruyordu. Çalıştığı sayısız yerden gelenler bize Emerenc'i soruyorlardı; ortalarda gözükmediği zamanlar herkes onu bizde arardı. Tanıdıkları alarm durumuna geçmişlerdi: Başına ne gelmişti, kaldırımdaki yaprakları bile temizlememişti, çöp bidonu kapının önüne konmamıştı, yıkadığı giysileri de getirmemişti, önceki gece çocuğa bakmamıştı, ütü de yapmamıştı. Onu soranlardan dolayı kapıyı sürekli açıp kapıyordum. Viola ise havlayıp duruyor, dişlerini gösteriyor, yemek bile yemeden onu bekliyordu.

Murano Camı

Emerenc akşam geç saatte tekrar ortaya çıktı ve keyiflenince inanılmaz sesler çıkarmaya başlayan Viola'yı gezmeye götürdü, eve dönünce odamın kapısını çalıp benden evine gelmemi, evin reisinin duymasını istemediği bir konu hakkında benimle konuşmak istediğini söyledi. Evin içinde herhangi bir odaya da girip konuşabilirdik ama birlikte kendi evine gitmemiz için ısrar ediyordu, sonunda üçümüz; o, ben ve önümüzde dans ede ede yürüyen Viola olmak üzere yola çıktık. O geç saatte başka köpeklerle karşılaşıp dövüşmesinden çekinmediğimiz için tasmasını takmamıştık. Emerenc bana evinin antresinde üzeri naylonla örtülü, tertemiz bir masada yer gösterdi. Oturdum. Bu antrede sürekli klor, temizlik ürünleri ve bir koku gidericinin karışımından oluşan mide bulandırıcı, yoğun ve güçlü bir koku vardı. Ev sessizdi, hiçbir pencereden ışık gelmiyordu. Gündüzün pek farkına varmak mümkün değildi ama şimdi evin antresinde sadece üçümüz vardık, henüz hayaletler saati olmasa da artık geceydi ve ansızın ben de Emerenc'in evinde yaşayan o şeyin veya şeylerin varlığını hissetmeye başlamıştım. Derin sessizlikte bir çıt sesi duyuldu, hafif bir çıt sesi... Viola kapının aralığına diz çökerek iç çekmeye başlamıştı; bir yere girmek istediğinde insan inlemesine benzeyen veya derinden gelen ıstıraplı bir soluk alıp vermeyi andıran o ilginç sesi çıkarırdı. Her bakımdan sıra dışı, hoş ve huzur verici olmaktan çok insana rahatsızlık veren bir geceydi. Normal koşullar altında pek çözümleme yapan bir tip sayılmam ama şimdi ben de Emerenc hakkında tuhaf alışkan-

lıkları ve ustaca kıvırdığı kaçamak yanıtlarından başka hemen hemen hiçbir şey bilmediğimi düşünüyordum.

"Bu günlerde bir konuğum gelecek," diye başladı söze Emerenc, sesi kesik kesik ve sanki gerçekdışıydı, tıpkı narkozdan sonra aklın teklemeye başlayan bilince destek vermeye çabaladığı sırada çıkarılan ses gibi... "Biliyorsunuz, evime kimseyi sokmuyorum ama gelecek olanı şu anda sizin oturduğunuz yerde ağırlamam da mümkün değil."

Deneyimlerim ona hiçbir konu hakkında fazla soru sormamam gerektiğini öğretmişti çünkü soru soruldukça ikircikleniyor ve daha da az konuşmaya başlıyordu. Eğer o beklediği burada ağırlaması mümkün olmayan ancak içeri de alamayacağı bir konuksa bu kişinin herhangi biri olmadığı kesindi, belki de hiç yaşamamış birer balad kahramanı olan o kömürleşmiş iki sarışın kardeş gelecekti ziyaretine ya da ona yünlü giysiler yerine bir gece elbisesi verdiğinden dolayı varlığını yadsıdığı Tanrı konuk olacaktı evine. Bu konuk kardeşi Józsi'nin oğlu ile yarbaydan daha itibarlı olmalıydı çünkü onları da burada dışarıda ağırlıyordu.

"İzin verirseniz onu sizin evinizde konuk edebilir miyim? Başkaları dedikodu eder, siz etmezsiniz. Sanki sizin konuğunuzmuş gibi düşünelim. Ailenin reisi o gün öğleden sonra çalışıyor, siz rica ederseniz, durumu kabullenir. Benim için bunu yapar mısınız? Size borçlu kalmayacağımı bilirsiniz."

"Bizim evde konuk ağırlamak mı istiyorsunuz?" dedim yüzüne bakarak, sorduğum soru gereksizdi. Emerenc isteğini kesin ve açık bir biçimde ifade etmişti. Tabii ki istediği buydu.

"Sizden bütün istediğim söz konusu kişinin benim de orada sizinle birlikte yaşadığıma inanması. Fincanları, kahveyi, içecekleri, her şeyi getiririm, sizin hiçbir şey vermenize gerek yok, yalnızca yeri sağlayın yeter. Evet deyin. Göreceksiniz iyiliğiniz karşılıksız kalmayacak. Akşam evin reisi dönmeden de gitmiş oluruz. Çarşamba günü saat dörtte. Oldu mu?"

Viola eşikte iç çekiyor, dışarıda ise ince ince bir yağmur yağıyordu. O dönemde ülkenin durumu artık çoktan rayına oturmuştu. Emerenc'in konuğu Fransa cumhurbaşkanı bile olsa ortaya siyasal açıdan sorun çıkmayacağı kesindi. Konuğunu kendi

evinde ağırlayamaması Emerenc'in kocaman bir şal gibi büründüğü sır perdesini bir kat daha kalınlaştırıyordu. Omzumu silktim, gelirse gelsindi, onunla baş başa kalmayı arzu etmiyorsa da nöbet tutmam da gerekmeyecekti, evde olmam kâfiydi. Eve dönerken tüm bunları kocama nasıl kabul ettireceğimi düşünüp durdum, kocam hayatta en çok açık olmayan konulardan nefret ederdi, belirsiz, kesin olmayan ve kanıtlanamayan her şeyden nefret ederdi ancak direnç göstermek veya itiraz etmek yerine gülmeye başlamıştı, ona göre de olayda edebi açıdan hayal gücünü harekete geçiren bir tuhaflık vardı. Emerenc ve burada ağırlayacağı konuğu! Yoksa Emerenc evlenmek mi istiyordu? Yoksa o yabancı konuk bir evlilik ilanı için mi geliyordu? Kendi evinde kimseye asla kapı açmayan Emerenc onu bizim evde mi inceleyecekti? Gelsin o halde! Eşim o sırada evde olamayacağı için neredeyse üzülüyordu. Hiç tanımadığımız bu yabancı ile evde baş başa kalmamızdan kaygı duymuyordu çünkü bize bir zarar vermeye kalkarsa Viola onu paramparça ederdi. Viola adının anıldığını duyunca koca bir dil darbesiyle kocamın elini yaladıktan sonra yerde sırtüstü yuvarlanmaya başlamış, okşamamız için bize karnını gösteriyordu. Viola'nın her şeyi anlamasına hâlâ bir türlü alışamamıştım.

Belirlenen gün geldiğinde Emerenc kendini güçlükle frenleyen bir çılgın gibiydi ama herkesin içinde bulunduğu ruhsal duruma uyum sağlayan Viola da pek normal hareket etmiyordu doğrusu. Yaşlı kadın, üzerlerini peçetelerle örttüğü çeşit çeşit tabağı, tepsiyi bizim eve taşımış, bu da beni çileden çıkarmıştı: Söz konusu ziyafet bu denli gizliyse tüm bu eşyayı neden sokaktan geçirerek buraya taşıdığını, kendisinin de, büyük bir olasılıkla konuğunun da bir cüzzamlı olmadığını, neden bizim çatallarımızla, bizim tabaklarımızdan yemek yemediklerini sordum. Mutfak dolabı oradaydı: İstediğini alabilir, annemin ziyafet takımlarını, gümüşlerini kullanabilirdi, ne sanıyordu? Bunları ondan sakınıp sakladığımı mı? Teşekkür etmemiş ama ister iyi ister kötü niyetle yapılmış olsun hiçbir jesti asla unutmadığını belirtmişti. Yanıt olarak kendisinin bu ziyareti saklamayı düşünmediğini, yalnız konuğunun, ailesi olmadığını ve tek başına yaşadığını görmesini istemediğini, ayrıca niçin kapıyı açmadığı

veya neden böyle yaşadığı hakkında açıklamada bulunmayı da arzu etmediğini söylemişti.

O annemin odasında sofrayı hazırlarken uzun bir süredir gündeme getirmek istediğim bir konuya dikkatini çekme zamanının geldiğini hissetmiştim. Soğuk etleri ve salatayı hazırlıyordu, etkileyici servisler hazırlamayı da iyi bilirdi, herkesi evinden dışlamak biçiminde ortaya çıkan ve hiç de normal sayılamayacak bu hastalığı bugüne dek hiçbir sağlık uzmanına açmayı düşünüp düşünmediğini sordum ve bu kompleksin veya her neyse bu rahatsızlığın tıp biliminde kesinlikle bir adının bulunduğunu, kuşkusuz tedavi de edilebileceğini söyledim. En önemli ziyafetlerde kullandığımız uzun ayaklı şampanya kadehlerini kurularken yüzüme bakarak "Doktor mu?" dedi Emerenc. "Ben hasta değilim, üstelik yaşam biçimimle kimseye bir zarar verdiğim de yok, ayrıca siz de bilirsiniz ki doktorlardan nefret ederim. Beni rahat bırakın, öğüt verilmesinden hoşlanmıyorum. Sizden bir şey istedim, siz de kabul ettiniz, konuşmayın ve gereğini yapın, yoksa iyiliğinizin hiçbir anlamı kalmaz."

Emerenc'i orada bırakarak yatak odasına girdim ve zaten görmeyeceğim şeyi bir de işitmeyeyim diye pikaba bir plak yerleştirdim. Emerenc'in evimizde ağırlayacağı konuktan artık iyice soğumuştum. Bir gün bir dert açacaktı başımıza bu kadın, gerçekten de çılgının tekiydi. Evimize kimi getirdiğini bilmiyordum, köpeğin de burada olduğunu bilmesem aslında bayağı korkacaktım. Ayrıca bu gizli saklı buluşma için şampanya kadehine ne gerek vardı; kendi sırlarımdan bile nefret ederken başkalarınınkini nasıl sevseydim.

Plaktan yayılan nağmeler her şeyin üstünü örtmüştü. Bulunduğum oda ile Emerenc'in sofrayı kurduğu annemin odası arasında iki oda vardı. Kitap okumayı denedim, elli kadar sayfa çevirmiş çevirmemiştim ki beynimi bir kurt kemirmeye başladı: Emerenc beni o yabancıyla tanıştırmak istediğini söylemişti, peki neredeydi bu konuk, bu kadar sessiz ne yapıyorlardı acaba orada? Viola bile ses çıkarmıyordu. Acaba gerçekten gelmiş miydi? Emerenc'in belirlediği sürenin üzerinden yaklaşık bir saat geçmişti ki nihayet bir havlama sesi duydum, gelecek konuğu heyecan verici sıcak bir yemek yerine soğuk, kızarmış etle beklemesi-

nin pratik bir davranış olduğunu düşündüm, böylece en azından sofradaki yemekler taze kalıyordu. Müzik dinlemeye devam ettim, bir ara ansızın kapı açıldı ve Viola adeta dans ederek içeriye daldı, yatağın çevresinde huysuzlanıp duruyor, belli ki bana bir şeyler anlatmaya çalışıyordu, bu çok ilginç bir durumdu, belki de konuk köpekten korkuyordu ve Emerenc köpeği dışarı göndermiş, içeri girmesine de izin vermemişti; yaşlı kadın Viola'nın orada bulunmasını istemiyordu, ne iş çeviriyorlardı acaba orada? Mesele çabucak anlaşıldı: Köpeğin ardından Emerenc'in kendisi de ortaya çıktı, yüz ifadesinden pek bir şey anlaşılmıyordu, sağırdilsiz rolü oynamayı iyi becerirdi. Viola yatağın üzerine çıkıp yanıma uzanmıştı, Emerenc onu görmemişti bile. Gelenin beklediği kişi olmadığını, beklediği kişinin artık kesinlikle gelmeyeceğini, gelen kişinin marifetli tahsildar olduğunu, konuğunun kalacağı otelden onun telefon numarasına ulaştıklarını ve kendisine müşterilerinin işlerinden dolayı ziyaretini iptal ettiğini, Budapeşte'ye hiç gelmediğini, yeniden gelmesi durumunda da Emerenc'i önceden haberdar edeceğini bildirdiğini söylüyordu.

Şimdiye dek beklediğim konuğun gelmemesinden dolayı sayısız resmi randevumu iptal ettirmiştim. Yine de Emerenc'in bu işe gereksiz yere yaptığı büyük harcamaların dışında trajik olarak nitelendirilebilecek pek bir şey yoktu ama yaşlı kadın ardından kapıyı çarparak bir tayfun gibi hızla çekip gitti, antreden, onu takip eden köpeğe bağırışları duyuluyordu. Hayvana neden sataştığını merak ettim, bakmak için yerimden kalkmak zorunda kaldım zira Viola hiçbir şey yapmamıştı. Derken konuğu için sofra kurduğu annemin odasından bir şangırtı duyuldu, Emerenc'in kullandığı sözcükler hayatımda ilk kez beni korkutmuştu; ağzından birbiri ardına lanetler ve edepsiz küfürler savruluyordu. Kapıyı açtım ama eşikte kalakaldım. Küfrettiği köpek değil başka bir şey olmalıydı çünkü Viola sofranın başında, annemin sandalyesine kurulmuş, yemek yiyordu, Emerenc tabağı hayvanın önüne sürmüş, Viola da dilimlenmiş et kızartmasını hapur hupur yalayıp yutarken ayağının birini tabağın altlığına dayamış, diğer patisi ise ortasında sağa sola sallanan beş kollu gümüş bir şamdanın bulunduğu, hayatım boyunca en önemli toplantılarda bile kullanmadığım, Murano camından

servis tepsisinin içine kaymıştı. Viola çiğnediği lokmayı arada sırada ağzından çıkarıyor, sonra da servis tabağının içindeki yağ birikintileri arasında yakalayıp yeniden ağzına almaya çalışıyordu. O güne dek hiç bu denli öfkelendiğimi anımsamıyordum.

"Defol Viola! İn oradan! Annemin cam tepsisi, porselen servis takımı! Neler oluyor burada Emerenc? Siz aklınızı mı kaçırdınız?"

Ne bundan önce, ne de bundan sonra, öldüğü son dakikaya dek Emerenc'in hıçkırarak ağladığına hiç tanık olmadım ancak bir tek o gün hıçkırıklara boğularak ağlarken gördüm onu: Ne yapacağımı bilemez bir haldeydim çünkü böyle bunalımlı anlarda Viola bana kesinlikle itaat etmezdi. O anda da rahat rahat yemek yemeyi sürdürüyor, Emerenc ise masanın diğer ucunda duruyor ve hıçkıra hıçkıra ağlıyordu, Viola onunla aynı duyguları paylaştığını göstermek için arada sırada Emerenc'e bakıyor ancak yine de önündeki enfes lokmalara karşı koyamayarak tıkınmaya devam ediyordu. Emerenc'in ona sofrada nasıl davranılması gerektiği hakkında hiçbir şey öğretmediğini söyleyemem, hatta Viola bu gösteriyle sahneye bile çıkabilirdi, aynı insanlar gibi kıçının üzerine oturup sağ ve sol önayaklarıyla masaya yaslanıyor ama ayaklarını yemeğe sürmüyordu. Kendine servis yaparken de tırnakları yerine ağzını kullanıyor, neredeyse mükemmelen yemek yiyebiliyordu. Gördüklerim o denli saçma ve sinirlendiriciydi ki ne söyleyeceğimi bilemez bir durumda kararsız kalmıştım. Kendi köpeğimiz verdiğim komutları duymuyordu bile, annemin odasında, onun masasında, baştan aşağı donatılmış bir şölen sofrasında oturuyor, yemek yiyor, arada bir de gözünün ucuyla üzerinde kocaman bir pastanın yükseldiği servis tabağını dikizliyor ve görünüşe göre de pastayı oradan nasıl alırım diye düşünüyor, tüm bunlar olurken Emerenc de hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Bu sofraya az para dökmemişti, tabaktakiler büyük oranda tükenmiş olmasına karşın artıklardan da anlaşıldığı üzere gelmeyen konuğa büyük değer veriliyordu. Emerenc elinin tersiyle yüzünü ve gözlerini silerken öfkem giderek artıyordu, tam patlamak üzereydim ki, Emerence yavaş yavaş, aşama aşama değil de sert bir titreyişle narkozdan uyanır gibi ansızın, neşeyle atıştırıp duran köpeğin üzerine atladı ve servis çatalının sapıyla

neresine denk gelirse vurmaya başladı. Viola'ya ağzına geleni söylüyordu: nankör, sadakatsiz, alçak yalancı, acımasız kapitalist... Viola inleye inleye sandalyeden inerek halıya uzanmış, bu anlaşılmaz yargının infazına boyun eğmişti. Viola Emerenc'ten dayak yerken ne kurtulmaya ne de kendini savunmaya çalışıyordu. Orada yaşananlara benzer gerçekdışı öğelerden oluşan korku sahneleri ancak düşlerde görülebilecek türden şeylerdi. Viola aldığı darbelerden tortop olmuş titriyordu, korkudan son lokmasını yutamamış, lokma ağzından fırlayıp annemin en sevdiği halısının üzerine düşmüştü. Emerenc öyle acımasız vuruyordu ve o bir dakikanın içine o kadar çok şey sığmıştı ki bir an için servis çatalını hayvanın bir tarafına saplayacağını sandım. Öyle korkmuştum ki çığlık atmaya başladım ancak yaşlı kadın birden köpeğin yanına çömeldi, başını kaldırdı ve köpeği kulaklarının ortasından öpüverdi. Viola rahatlamış, zevkten inlemeye başlamıştı, şimdi kendisini döven eli yalıyordu.

Hayır, olamaz, bu kadarı da fazlaydı, kendine krizlerini sergileyecek başka seyirciler bulsundu. Topuklarımın üzerinde döndüm ve ortadaki kalıntıları annemin odasından kaldırmasını, ayrıca isteğimi abartılı bulmazsa özel yaşamının gerçekdışı bölümlerinde yardımcı roller için bir daha bizi seçmemesini, bundan böyle de evimizi tiyatro sahnesi olarak kullanmamasını rica ettim. Bu denli tumturaklı sözcüklerle olmasa da aşağı yukarı bunlara benzer şeyler söyledim, beni anlamış olmalıydı. Anlamıştı da. İçerden aşağı yukarı gidip geldiğini duyuyordum ancak neler yaptığını tabii ki bilemezdim, sonradan anlaşıldığına göre konuğu için çıkardığı tatlıları ve şampanyayı tekrar buzdolabına yerleştirmiş, henüz el sürülmemiş ve kızarmış diğer çeşit etin yer aldığı tabağı büyük bir olasılıkla bize ayırmış, Viola'nın içinden yediği tabağı da köpeğin kabına boşaltmıştı. Hayvan artık hiç kıpırdamıyordu, nihayet çevremde sessizlik olmuştu. Emerenc'in çoktan gittiğini sanıyordum ancak henüz gitmediği ve hazırlandığı anlaşıldı, Viola'nın ağızlığını takıyordu, hayvanı altüst eden bir olay yaşandığında, tam o sırada ütülemeyi veya hamur yoğurmayı yarıda bırakması gerekse bile onu alıp uzunca ve sıradışı bir gezmeye götürürdü. Koruya doğru gittiklerini söylemek için içeriye girdiğinde her zamanki gibiydi. Köpekle

kapının eşiğinde duruyor ve özür diliyordu. Şimdiye dek kimsenin bu denli ağırbaşlı ve alçakgönüllülük veya pişmanlıktan bu denli uzak şekilde özür dilediğine tanık olmamıştım. Bu özürün ardından aslında benimle alay ettiğini düşünmüş, hatayı yapan kendim de olabilirmişim gibi bir duyguya kapılmıştım. Tabii her zaman olduğu gibi Emerenc yine hiçbir açıklamada bulunmamıştı, öylece çekip gittiler.

Emerenc'in öğleden sonra yaptıklarını anlattığımda kocam eliyle boş ver anlamına gelen bir işaret yaptı. Bunu ben istemiştim, her şeyi ve herkesi ciddiye almış ve kendimi başkalarının yaşamına karışmaktan alıkoyamamıştım. O gizemli konuğunu, o kendisine en uygun restoran olarak annemin odası layık görülen ve yarbaydan daha değerli sayılan seçkin şahsiyeti evindeki antre kulübüne de götürebilirdi. İşte sonunda olan olmuş, gereksiz yere bir sürü yemek hazırlanmış ama konuk gelmemişti. Buzdolabımıza yerleştirdiği yemekleri ona iade etmeliydim, kocam gelmeyen bir konuğun ardından kalan yiyecekleri yemek istemiyordu, o Viola değildi.

Hem haklı hem de haksız olabileceğini düşündüm ancak yine de istediğini yaptım ve taşıyabileceğim kadarını geri götürmek amacıyla tepsiye koydum. Yaşlı kadına ben de kızgındım ama kızgınlığımın nedeni o gün öğleden sonra burada olan bitenlerdi, yine de ne olursa olsun Emerenc'in gözlerinde gördüğüm yoğun dehşetin ta kendisiydi, onun hıçkırıklarını duyan da bendim ve evden çıkışının üzerinden geçen birkaç saat süresince o kadar sakinleşmiştim ki içimde basit alınganlıkları dile getirmemizden daha ciddi bir sorun olduğuna ilişkin bir kuşku bile doğmuştu. Gördüklerim belki de, atıştırıp duran Viola ile tamamlanmış pastoral bir tablodan başka bir şey değildi. Emerenc'in ziyafet sofrası ise başka türlü bir mitolojik tutkuyu sergiliyor olmalıydı çünkü iyice düşündüğümde masa başındaki görünüşleri ödüllendirilmiş kahraman bir köpek ile sahibinden çok, korkunç bir şölene konuk olan iki mitoloji kahramanını andırıyordu: Hayvanın ağzındaki et parçası belki de yalnızca görünüşte gerçek bir kızarmış et parçasıydı ve yalnızca bir yemek değil görünmeyen lifler ve iç organlardan oluşan bir tür kurban eti yığınıydı; sanki Emerenc köpeğine, anıları ve iyi niyetiyle

birlikte öğleden sonra sadece gelmeyeceğini bildirerek ruhunun derinliklerinde saklı olan, kimselere açmadığı en önemli duyguları yaralayan o kişiyi yediriyordu. Viola temiz yürekli İason'du, Medea-Emerenc'in başörtüsü altında ise cehennemin korları kıvılcımlanıyordu. Yemeklerini ona iade etmek zorunda kalmak hoşuma gitmiyordu ancak artıklarla beslenmek de hoş değildi. Ben de bir taşralıydım ve taşralıların alınganlığına sahip biri olarak bu hareketimle onu gücendireceğimi biliyordum ama artık gerçekten de tüm sınırları aştığını ona bundan daha açık bir biçimde hissettiremezdim.

Tepsi oldukça ağırdı, bu yüzden kapıyı güçlükle açtım, sokakta meraklı bakışların hedefi oldum. Emerenc'i hiçbir yerde görememiştim ancak kapalı kapısının ardından hareketleri, hatta konuşmaları bile alışılmadık bir biçimde alenen duyuluyordu. Muhtemelen kedisiyle konuşuyordu çünkü Viola'ya da sürekli bir şeyler anlatıp dururdu. Yüksek sesle içeriye doğru seslenerek ziyafet sofrası için hazırladığı yemekleri evde tutamayacağım için üzgün olduğumu, onları geri getirdiğimi, antredeki masanın üzerine bıraktığımı, bir ara çıkıp almasını söyledim. Bunu duyunca kapıyı kedisinin dışarı çıkmasını, konuğunun ise içeriye bakmasını engelleyecek kadar açarak o bir karışlık açıklıktan dışarı süzüldü, üzerinde artık bayramlık giysisi yerine günlük giysisi vardı. Bir kelime bile konuşmadı, ardiye olarak kullandığı küçük bir odadan devasa bir tencere çıkararak yemeklerin hepsini bu tencereye doldurdu; pastayı, eti, salatayı ezerek birbirine karıştırdıktan sonra tencereyi tuvalete götürdü, klozete boşalttığını ve sifonu çektiğini duydum. Viola çılgına dönmüştü ama Emerenc ona yemeklerden vermemişti, hatta hiç tanımıyormuş gibi davranarak yanına yaklaşmasına izin vermemiş, yaklaşmaması için hayvana tekme bile atmıştı. Emerenc'ten yine korkmuştum, gerçekten korku salmıştı içime, Viola'nın tasmasını sıkı sıkı tuttum, oysa beklenmedik bir kriz ânında üzerime saldıracak olsa Viola'nın beni değil onu koruyacağından emindim. Emerenc içkilerin de hakkından geldi, şişeleri boyunlarından tutarak kapının dikmesine çarpıp kırdı; şampanya şisesi patlayınca köpek ürkerek ulumaya başladı, Emerenc şişeleri çöp kutusuna attı, antre çevreye saçılan şarap ve şampanyalarla yı-

kanmıştı ve meyhane gibi kokuyordu. O çeyrek saat içinde, kaderin cilvesi sonucu Emerenc'in evine sürüklenen Sutu, Adélka ve Polett bizi o halde görür görmez gerisin geriye dönmüşlerdi. Güven telkin etmeyen, akıl almaz bir birliktelik sergiliyorduk, Emerenc hiç konuşmadan antrenin taşlarına alkol saçıyor, köpek uluyordu, ben ise put gibi kalakalmıştım, en iyisi bizden uzak durmaktı, kadınlar hızla oradan uzaklaştılar.

Artık kesinlikle emindim, o gün öğleden sonra annemin masasında bir cinayet işlenmişti, Emerenc yemeklerle birlikte konuğunun da hesabını görmüştü. Aslına bakacak olursanız birkaç yıl sonra kurbanla tanıştım; güzel, endamlı, genç bir kadın ölüler gününün[9] kalabalığında düşe kalka ilerleyerek yanıma geldi, Budapeşte'deki işlerini halletmek veya mezar ziyaretinde bulunmak için bundan daha uygunsuz bir gün seçemezdi ancak bu arada daha ilginç işler de yapmıştı: Emerenc'in ebedi istirahatgâhını aramak gibi. Elindeki çiçekleri, başlarına geleceği bilmeden masalsı mezar odasının eşiğine bıraktı, ama ben jelatin kutu içinde getirdiği uzun saplı güllerin daha o akşam çalınacağını biliyordum. Söz verdiği tarihte henüz Emerenc'i görebilme olanağı varken Emerenc'in ziyaretine gelemediğinden dolayı üzgündü ama kendisi bir işkadınıydı, babası ile aslında yurtdışında yaşayan amcası işlerden ellerini çektiklerinden bu yana fabrikayı kendisi yönetiyordu ve o sıralar Avrupa'daki girişimlerinden dolayı Budapeşte'de yapılması gereken işler ertelenmişti, yapacağı ziyaretin bir anlamı olmayacağından hem iş görüşmesini, hem de Emerenc'in ziyaretini aynı tarihte gerçekleştirebilmek için eline yeni bir fırsat geçmesini beklemek zorunda kalmıştı, ne de olsa New York komşu kapısı değildi.

Genç kadın akşam yemeğini bizimle birlikte yedi, tabii yalnızca buzdolabında bulduklarımla yetinmiştik. Neredeydi Emerenc'in o şölen sofraları, Murano camındaki yansımalarını seyreden mumlar... Ertelediği ziyaretin yaşlı kadını ne denli derinden etkilediğini anlattım ona, ancak bir anlam verememişti, basit bir tarih değişikliği bir insanı nasıl olur da bu denli güçendirebilirdi, bu tür değişiklikler iş yaşamında her zaman için

9 Macaristan'da her yıl 1 Kasım'da mezarlıkların ziyaret edildiği gün (ç.n)

gündeme gelebilirdi. Mezarlıkta üzerimize doğru esen nemli ve rahatsız edici rüzgâr dikkatimi çekti; sanki yaşlı kadın ziyaretçisinin kendisi için yaktığı mumu bile kabul etmek istemiyordu, ince dalları sallayarak üzerlerindeki damlacıkların genç kadının boynuna damlamasına neden olan rüzgâr tam da mezarın önüne geldiğimizde çıkmıştı, mumların alevleri parlayıp uzadıkları anda sanki Emerenc onları ciğerinin tüm gücüyle yüzüne doğru üflemişçesine birden sönüvermişlerdi. Aslında Emerenc ölümünün ardından, yitip gitmiş ayakları üzerinde bir tur attıktan sonra suçluluk bilincimize veya yakınlaşma denemelerimize sayısız nanikler yapmıştı: Tepemizde milyonlarca gizeminin o güne değin farkına varmadığımız kristallerinden biri daha ışıldayıvermişti.

İşin en korkunç tarafı da, buluşmaları mümkün olabilseydi belki de Emerenc'in, konuğunu anlayışla karşılayabilecek olmasıydı. Belki de onun kendisini yaralamak, gücendirmek gibi bir niyeti olmadığını, hararetli hazırlıkları hiçe sayan bu kişinin bebekken birden büyüyüvermiş bir yaratık değil de bir zamanlar bebekken bugün artık işini özel yaşamının olanaklarıyla bağdaştırabilen yetişkin bir insan olarak bir zamanlar içinde bulunduğu aczin içinde ne tür duygular uyandırdığını ve ailesi ile kendisinin eski hizmetçilerine neler borçlu olduğunu kusursuz biçimde dile getiren bir işkadını olduğunu kabullenebilecekti. Ağlamaklı hiçbir anıdan söz açmaksızın diyet yiyeceklerden oluşan akşam yemeğini bizimle paylaştı, yalnız yaşlı kadını tanıyamamış olduğuna üzülüyordu, onu ilk kez görmüş olacaktı, o zamanlar çok küçük olduğundan, onu ne kadar sevmiş olsa da yüzünü anımsamıyordu. Düşündüm de bu sevimli kadıncağız, Emerenc'in öfkeden gözlerinin kararıp çeyrek saat süreyle sağduyusunun raydan çıkması sonucunda, kendisini, yani bir zamanlar kurtardığı ama buna hiç de layık olmadığı anlaşılan küçük kızı, yani "et kızartmasını" yalayıp yutması için köpeğin önüne fırlattığını bilse acaba ne derdi?

* * *

Tabii ki bunların tümü o akşamdan bakıldığında çok ama korkunç denebilecek kadar çok uzaktaydı. Eve döndüğümde ön-

celeri yalnızca yine de pek doğru olmayan, incitici bir şey yaptığım duygusuna kapılmıştım. Emerenc'in bilinmeyen konuğunu bizim eve çağırmasına izin vermemeliydim, kimin önünde olursa olsun sap gibi tek başına değil de bir aile içinde yaşadığı izlenimi vererek uçsuz bucaksız gizlerinin karanlığını daha da pekiştirmesine yardımcı olmamalıydım ancak mademki tüm bunları yapmıştım, o halde görmek bile istemeyip bize armağan ettiklerini yüzüne fırlatmamalıydım, böyle zamanlarda insanı nasıl da aptalca bir gurur tutsak alıyordu, emeklerinin yine de boşa gitmediğini hissettiği takdirde belki de ne tür bir şey olduğunu bilmediğim o krizi daha da kolay atlatabilirdi çünkü eşine büyük otellerin mutfaklarında bile az rastlanabilecek bir yemek hazırlamıştı. Ne olursa olsun, hiçbir şeyi ona iade etmemeliydim, zaten o gün birisi onu yaralamıştı. Nedeni var mıydı yok muydu, bilmiyorum. Her şeyin basit ve mantıklı bir açıklaması da olabilirdi ama Emerenc olaylara benim gözümle bakmıyordu, o kadar çok şeyi anlamadığı halde hiç kimse tarafından anlaşılmayan şeyleri de bir saniye içinde benimsiyordu. Niçin bir darbe de ben indirmiştim? O kadar dövdüğü Viola bile gizemli birtakım kanallar, bağlantılar aracılığıyla her şeyi sezip anlamış, ona darılmamıştı. Sonunda yattık, keyfim yoktu, kocam çoktan uyumuştu, bense ne uyuyabilmiş ne de henüz kendimle barışabilmiştim. Kalkıp giyindim, üçüncü odada, annemin yatağının önünde yatan Viola hareketlerime kulak kabartmış ama inlememiş, yalnızca kocamın uyanmasını istemezmiş gibi yavaş yavaş kapıyı tırmalamaya başlamıştı. "Tamam, sevgili köpeğim, birlikte gidelim," dedim içimden. Gideceğimiz yer fazla uzak değildi ama geceleri sokakta tek başıma dolaşmaktan da hoşlanmıyordum.

Çocukluğumda okuduğum *Aeneis*'in altıncı kısmındaki bağışlayıcı baba misali yola koyulduk, ikimizin de gerek yaşamları gerekse aramızdaki ilişki bakımından bir şeylerin kesin olarak değiştiği an belki de bu andı... *Ibant obscuri sola sub nocte per umbram perque domos Ditis vacuas.*[10] Viola ile koyu karanlığın içinde küçük adımlar atarak yürüdük, kapı kapalıydı, Emerenc'in zi-

10 Gecenin yalnızlığında gölgelerin ve Hades'in boş evlerinin içinden sıkıntıyla yürüyüp geçtiler. (ed. n.)

line bastım, kapıya çıkıncaya dek biraz beklemem gerekti, gece yarısını çoktan geçmiş olmasına karşın antredeki lambanın yandığını görmüştüm, Emerenc bu lambayı söndürmeden uykuya çekilmezdi. Gerçekten de Emerenc çabucak ortaya çıkmıştı, parmaklığın iki tarafında duruyorduk, Viola ayağı eşikte hızlı hızlı soluk alıp veriyordu.

"Evin reisi mi hasta?" diye sordu Emerenc, kayıtsız, renksiz ve nazik bir biçimde alçak bir ses tonuyla. Binada herkes uykudaydı.

"Hasta değil. İçeri girmek istiyorum."

Bizi içeri alarak ardımızdan kapıyı kapattı, dairesinden çıkmıştı ancak tabii ki kapısı yine özenle kapatılmıştı. Viola eşiğe yüzükoyun uzandı, kapının altındaki açıklıktan içerideki kediye doğru soluğunu üflüyordu. Güzel, huzur verici bir şeyler söylemek istiyordum; önceden neler olup bittiğini veya bugün burada olanları anlamadığımı ancak öğleden sonra bir nedenden dolayı sinirlendiği sırada daha akıllı davranmış olabileceğimi ve bilmediğim halde aslında kendisiyle aynı duyguları paylaştığımı falan söylemek istiyordum ama aklıma hiçbir şey gelmiyordu, ben ne yapmam veya ne söylemem gerektiğini yalnızca kâğıt üzerinde bilen biriydim, gerçek yaşamdaysa gereken sözcükleri güçlükle bulabiliyordum.

Diye diye ancak "Açım, evde yemeğiniz var mıydı?" diyebildim.

Hava ansızın değişirken güneş kurşun renkli bulutların arasından öyle beklenmedik ve mantığa aykırı biçimde parlayıvermişti ki... Emerenc gülümsüyordu. Bunu görünce ne denli ender gülümsediği gelmişti aklıma. Yaşlı kadın önce tuvaletine girerek ortadan kayboldu, sonra musluktan akan suyun sesini duydum. Temizleniyordu. Emerenc ellerini yıkamadan yiyeceğe kesinlikle dokunmazdı. Kilerin kapısının çarptığını duydum. Anladığıma göre sadece yiyecekleri değil masa örtülerini de oradaki raflarda saklıyordu. Viola ardından seğirtmek istedi ancak tasmasından yakaladım, Emerenc kıpırdamamasını söyleyince yere uzandı. Elinde sarı renkli damasko bir sofra örtüsüyle geri geldi, ayrıca tabak, bıçak ve konuğu için servis tabağına koyduğu etin kalan kısmı yerine acı baharatlarla hazırladığı ve daha

önce hiç yemediğim bir et kızartması getirmişti. İnanılamayacak kadar lezzetliydi, yemeği büyük bir iştahla yedim, Viola'ya da kemiklerini verdim. Şarap da ikram etti, şarabı şişeden değil bir damacanadan doldurdu bardağıma, onu da içtim, oysa alkolle aram iyi değildi ama o gece ya her şeye katlanmam gerekecekti ya da buraya boşuna gelmiş olacaktım. O sofrada kimi canlandırdığımı bilmiyordum ancak boşuna beklediği ve kendisi için her türlü yorgunluğu göze aldığı birinin rolünü oynadığımdan emindim; o an için kim olduğundan henüz kesinlikle emin olmadığım birini gerektiği gibi canlandırmaya çalışıyordum. Birlikte Viola'nın kulağını yoğuruyor, patileriyle oynuyorduk, sonra gitmek isteyince Emerenc sanki Kőbánya'ya gidermiş gibi ayağında terlik, üzerinde sabahlık yaya olarak eve kadar bana eşlik etti. O gece sanki en önemli konu oymuş gibi yalnızca Viola hakkında konuşmuştuk, konu Viola'nın zihinsel yetenekleri ile zarif vücuduydu, kimse gelmeyen konuğu anmamıştı. Evimize vardığımızda Emerenc tasmanın kayışını elime verdi ve bahçeye girmemi bekledi, sonra da gerçekle gerçekdışının birbirine karıştığı bu Vergilius gecesinde, arkamdan, sanki ant içermiş gibi ağır ağır ve kesik kesik yaptığımı asla unutmayacağını söyledi. Eve dönüp tekrardan yanına yattığımda kocam hiç uyanmadı, Viola'yı yerine göndermekte ise epeyce zorlandım. Sonradan Viola da uyudu ama bu kez annemin odası yerine banyonun eşiğinde yatıyordu, sonunda rahatlamıştı ve bir adam gibi horluyordu.

Ivır Zıvır Temizliği

Sanırım Emerenc'in beni, sevginin bir yükümlülük, risk ve tehlikelerle dolu bir tutku olduğunun bilincinde olarak neredeyse ağırbaşlı bir biçimde, kayıtsız koşulsuz gerçekten sevmeye başladığı an işte bu andı. O yıl Anneler Günü, sabahın erken saatlerinde ansızın yatak odamıza girdi, kocam ağır uykusundan güçlükle uyandı, bense çabucak uyanmış ve açık pencereden içeri akın eden güneşin ilk ışıkları arasında, üzerinde yine bayramlık giysisi, kayışından tuttuğu Viola'yı yatağıma kadar getiren Emerenc'i görünce faltaşı gibi açılmış gözlerle bakakalmıştım. Köpeğin başında, bant kısmına yeni koparılmış güllerin iliştirildiği siyah, küçük ve demode bir şapka vardı, gerdanı da çiçeklerden yapılmış bir kolye ile bezenmişti. Emerenc o günden sonra her Anneler Günü sabahında Viola'yla birlikte odama girerek bana onun adına bir tören söylevi çekmiştir:

Beni sevdiniz, yiyecek verdiniz,
Altıma yumuşak döşekler serdiniz,
Teşekkür ederim tüm bu iyiliklere,
Teşekkür beni eğitene, ana ve babama
Bolluk versin Tanrım topraklarına

Emerenc'in 1905'teki Rus Devrimi'nden birkaç yıl sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden de birkaç yıl kadar önce, üçüncü sınıf öğrencisiyken bir okul töreni sırasında öğretmenine okuduğu bu şiir her yıl yatağımın başında onun

gür sesiyle yankılanır, Viola ise bu esnada nereden bulunduğu bilinmeyen o küçük şapkasını sürekli başından atmak ister ancak tabii ki bunu yapmasına izin verilmezdi. Yaşlı kadın her yıl bu şiirin sonuna şu törensel tümceyi de eklerdi: "Ben oğlunuz, her şey için size şükranlarımı sunuyor ve şapkamın kenarındaki gülü hanımıma veriyorum." Her Anneler Günü'nde şapkasının kenarında gerçekten de bir gül bulunurdu, o günden bu yana ne zaman küçük, siyah bir şapka görsem gözlerimin önüne hep o ikili gelir: bayramlık giysisi içindeki Emerenc ve boynunda çiçeklerden bir kolye, şapkanın siperi altında yassılmış kulaklarıyla köpeğimiz Viola...

Tan vaktiydi, çevreye güzel kokular saçılmış, Mavi Sakal'ın şatosunda günün bölümleri çoktan paylaştırılmıştı. Bugünden itibaren artık Emerenc'in de bu âlemde kendine ait bir sonsuzluğu vardı, ışıkları ve bahçedeki bitkilerin ıtırları ile tüm alacakaranlıklar onundu.

Bu tören kocamı öyle sinirlendiriyordu ki Anneler Günü'nden önceki gece genellikle yatağında yatmaz, robdöşambrıyla koltuğunda uyuklar veya kendini annemin odasına atarak kapıyı içeriden kilitlerdi çünkü sabahın köründe henüz giyinik değilken ziyaret edilmekten nefret ederdi. Sanırım aslında Emerenc'in beni o denli sevmesi ve bu sevgisini de kendine özgü yollarla ifade etmesi de pek hoşuna gitmiyordu. Emerenc'in beni alelade bir sevgiyle sevmediği bir gerçekti, asla eline almadığı İncil'de okumuş olabilirdi, tabii böyle bir kitabı varsa... Ya da üçüncü sınıfı bitirdiği dönemde havarileri yakından tanımış olabilirdi. Emerenc Aziz Paul'ün mektuplarını bilmiyor ama orada anlatılanları yaşıyordu. Yaşam kubbemi taşıyan dört sütunun; ana babamın, kocamın ve evlatlık kardeşim Agancs'ın dışında beni onun kadar kayıtsız koşulsuz sevebilecek bir başkasının daha bulunabileceğini sanmıyorum. Sevgisi Viola'nın sevgisine benziyordu; Viola da onun gibi duygu dünyasının labirentleri arasında acı veren bir tutkuyla koşuşturup duruyordu, ne var ki Viola bana değil ona aitti. Nerede çalışırsa çalışsın ansızın, bir şeylere ihtiyacım olabileceğini düşünerek elindeki işi gücü bırakır, hiçbir eksiğimin bulunmadığını görmeden içi rahat etmez, tatmin olunca koşa koşa bıraktığı işine döner, akşamları ise düzenli ola-

rak sevdiğimi bildiği bir yemek hazırlardı. Ortada hiçbir neden yokken değişik şeyler veya beklenmedik armağanlar getirdiği de olurdu. Bir keresinde mahallemizde ıvır zıvır eşyaların temizlendiği günlerden biriydi, sırayla bütün sokakları dolaşmış, ilginç ve tuhaf ne kadar eşya bulduysa toplayıp yıkamış, onarmış ve gizlice bizim eve getirmişti. O yıllarda ülkede henüz nostalji rüzgârları esmiyordu, daha sonraları değerleneceğinden emin, elleriyle toplamıştı o eşyaları. Bir sabah, kitaplığın bulunduğu odada çerçevesi hasarlı ancak değerli olduğu sonradan ortaya çıkan bir tablo, cilalı bir çizme teki, tünemiş olduğu dal parçasına sabitlenmiş, doldurulmuş bir doğan, üzerinde prenslik tacı bulunan bir su ısıtıcı ile eski bir tiyatro oyuncusuna ait olan ve o gün ağır kokusuyla bizi uykumuzdan fırlatan bir makyaj kutusu buldum. O günümüz Emerenc'le oldukça sıkıntılı başlamıştı, Viola uluyordu, anlaşılan birlikte eşya toplama turu yapmışlardı, ne bulduysa bol bol koklamış, eve gelince de Emerenc, içinde az hasarlı kahverengi bir köpek heykelciğiyle bir bahçe cücesinin de yer aldığı koleksiyonu bize sürpriz yapmak amacıyla temizleyip yerleştirirken rahat etmek için onu annemin odasına kapatmıştı. Aslında o sabah yataktan Viola'nın huysuzluğu üzerine fırlamıştık ve olayın patlak vermesine neden olan da yatak odasından ilk çıkanın ben değil de kocam olmasıydı. Odamıza dalmak isteyen köpek dışarıda havlayıp duruyor, Emerenc ise iyi eğitilmiş bir kişinin sezgisiyle bulduğu hazineleri yerleştiriyor ve ortalarda görünmüyordu. Yatak odasından çıkan kocam öfkeden çılgına dönmüş, bağırıyordu; bahçe cücesi çizmeyle birlikte onun odasında tam da yerden tavana kadar uzanan raflardaki İngiliz klasikleri koleksiyonunun önünde, halının üzerinde pişmiş kelle gibi kocama sırıtıyordu. Emerenc içine yapay çiçekler yerleştirdiği taç simgeli su ısıtıcısını koymak amacıyla *Ulysses*'i rafın derinliklerine doğru itmiş, içi doldurulmuş doğan da çoktan şöminenin üzerindeki yerini almıştı. Kocamın bu kez pek de özen göstermeden savurduğu uygunsuz sözcükleri duyar duymaz hızla odaya yöneldim. O güne dek kocamın bu kadar yüksek bir ses tonuyla konuştuğuna hiç tanık olmamış, alışılagelmiş sakinliğinin ardında bu denli büyük bir hiddeti barındırabileceğini tahmin edememiştim. İnsanın kendi evin-

de nasıl uyanması gerektiğine dair uzun uzadıya söylev çekmekle kalmamıştı, bir bahçe cücesi ile kartal kanadı biçiminde mahmuzu bulunan çizme tekinin halının üzerinde günahkâr varlıklarıyla saygısızlıkta bulunmaları durumunda yaşamın ne hale gelebileceğine ilişkin felsefi yoğunluklu bir açıklamada bulunuyor, bir yandan da öfke içinde bir eşyadan diğerine sıçrayıp duruyordu. Korkunç bir sabahtı, nereden başlayacağımı bile bilemeden, yaşlı kadının kendini kendine özgü eğilimlerine göre ifade ettiğini, tüm gördüklerinin bir sevgi gösterisi olduğundan emin olmasını, çeşitli duygularını ancak böyle garip yollardan ortaya koyduğunu ve seçme işlemini kendi bakış açısına göre gerçekleştirdiğini kocama boş yere anlatmaya çalıştım. Eşyalar arasında tepinip durmamasını, bağırıp çağırmamasını, her şeyi yola koyacağımı, ondan bu sözleri işitmenin korkunç olduğunu söyledim. Koşarak kendini evden dışarı attı. Aslında onun için de üzülüyordum çünkü onu hiç bu kadar kırıcı, dökücü ve ne yapacağını bilmez durumda görmemiştim. Asla! Sonradan bana sıkıntılı bir biçimde gülerek anlattığına göre evden fırladığında Emerenc dışarıda sokağı süpürüyormuş, hızla önünden geçerken selam verdiğinde o yaşta adam gibi selam verebilecek olduğu halde bunu yapmayan, sonradan düzeleceği düşünülerek öylece kabul edilmesi gereken, iyi eğitilmemiş bir çocuğa gülümser gibi gülümsemiş kocama. Emerenc ikimizin ilişkisini genelde benim içine neden karıştığımı anlayamadığı bir bilmece olarak görürdü ama mademki öyleydi, ben nasıl onun kapısını kimseye açmamasını kabullenmişsem o da bu ilişkiyi kabullenmişti. Evin reisi böyle biriyse ne yapabilirdi? Ona göre hiçbir erkek tam akıllı değildi ki.

Ayrıca armağan olarak getirdiği ıvır zıvırın arasında önceden farkına varmadığım bir tanesini kocama ayırmıştı, sokağa yığılmış ıvır zıvırlar arasından deri kaplı gerçekten çok güzel görünen bir *Torquato Tasso* seçmişti. Bu kitabı aceleyle diğer kitapların arkasına sakladım, ancak başlangıçta diğer armağanları; örneğin üzerinde yıpranmış yeşil bir önlük, elinde de lambası bulunan, başlığının tepesindeki pomponu bile yerinde duran bahçe cücesini ne yapacağımı bilemiyordum. Mutfağımızı, annemin annesinden kalma eşyalarla oldukça kişisel bir tarzda

dekore etmiştim. Mutfakta gerçekten de hiçbir şey eksik değildi: un kutusu, hamur ruleti, sucuk makinesi, el terazisi, eski bir çamaşır tokacı, Peugeot firmasının, bir zamanlar sadece mutfak aletleri ürettiği dönemlerden kalma bir kahve değirmeni... Cüce lavabonun altındaki boşluğa sığmıştı, prensin su ısıtıcısını da mutfağa getirmiştim, küçük kovası içine temizlik tozu koymaya yarayacaktı, tiyatro oyuncusunun makyaj kutusuna ise kendi makyaj malzemelerimi doldurmuştum.

Bunların dışında çözülmesi gereken sorunlar olarak tablo, süvari çizmesi ve içi doldurulmuş doğan kalmıştı. Doğan için Viola'ya güveniyordum, annemin odasından dışarı saldığımda duyduğum güveni boşa çıkarmadı, birkaç dakika sonra doğan paramparça olmuş, geriye yalnızca kalıntıları kalmıştı. Hayvan doldurulurken kullanılan preparatın köpeğe zarar vermesinden korkuyordum ama kuş öyle eski görünüyordu ki zehrin koruyucu etkisi hemen hemen ortadan kalkmıştı, tüylerinin yarısı dökülmüş, tahtadan yapılmış kaidesinden hemen ayrılıvermişti, mutlaka bir kemirgen de tadına bakmış olmalıydı. Tabloyu çerçevesinden çıkarmıştım, tuvalin üzerine kara kara dalgalanan bir okyanusun kıyısında lanetli bakışlarla köpüklenen dalgaları seyreden perişan durumda genç bir kadın, arkasında bir villa ile oldukça dik bir eğimden aşağılara dek uzanan bir dizi selvi ağacı resmedilmişti. Tuvali mutfak kapısının iç kısmına, buzlu camın çerçevesine çiviledim, çizme tekini ise antre duvarının karşısına yerleştirdim. Şemsiyeliğimiz olmadığından bu amaca uygun olarak kullanılabileceğini düşünmüştüm, Emerenc onu mükemmel şekilde temizlemişti. Mutfak kapısının üzerinde deli bir kadın, antika kahve değirmeni ve diğer bir sürü nesne, lavabonun altında, hayvani yağ kutusunun yanında bahçe cücesi. Zamanında teyzemin mutfağını süsleyen kutunun üzerinde kocaman harflerle "kocasını seven yemeklerinde hayvani yağ kullanır" yazısı okunuyordu, bu kutu bize gelenlerde iki tepkiye neden olurdu: Ya şaşkınlıktan öylece kalakalırlar ya da gülme krizine tutulurlardı çünkü mutfağımızın duvarları da başka mutfak duvarlarına benzemiyordu: Boyalı veya duvar kâğıdıyla kaplı olacağı yerde üzerinde sincaplar, kazlar ve en çok da horozların bulunduğu bir muşambayla kaplıydı. Evimize bir sürü

sanatçı gelir giderdi, bu tatlı kaçık mekânın havası onların alışık oldukları bir ortamdı, hayal gücünden yoksun meslekdışı akrabalarımla bağlarımı çoktan koparmıştım, olsa olsa Emerenc'in muhalefetinden çekinebilirdim, mantık açısından bakılacak olursa mutfağı ve antreyi tımarhaneye çevirmeme tahammül etmemesi gerekirdi ancak o başından beri böylesine ilginç bir özel tiyatronun dekorları arasında hareket etmekten zevk alıyordu. Emerenc'in garip nesnelere karşı bir Hoffmann veya Hauff duyarlılığı vardı, alışılagelmişin dışındaki her şeyi seviyordu, benden annemden kalma eski bir prova mankenini rica edip de alması yaşamındaki en önemli olaylardan biri olmuştu, o mankeni evine, kutsal bir emaneti taşırcasına gururla götürmüştü. Hiçbir çözüm umudu taşımaksızın kafa yormuştum: O gizemli kapı asla açılmayacaksa hiçbir işe yaramayan bunca ıvır zıvırı evine toplamasının nedeni neydi? Ayrıca benden bir şey istediği için duyduğum onurdan dolayı sersemlemiş gibiydim, daha önce söylediğim gibi aslında Emerenc kendisine verilen hiçbir şeyi kabul etmezdi. Daha sonraları, çok ama çok daha sonraları yaşadığım en gerçekdışı anlardan birinde Emerenc'in harap yaşamının kalıntıları arasında dolaştım. Annemin harika vücudu örnek alınarak yapılmış, yüzü olmayan prova mankeni bahçede çimlerin üzerinde duruyordu, benzin dökülüp aleve verilmeden önce üzerinde Emerenc'in ikonostasını buldum; hepimiz bir kumaş parçasına iğnelenmiş ve mankenin göğsüne iliştirilmiş olarak oradaydık: Grossmann ailesi, kocam, Viola, yarbay, kardeş çocuğu, fırıncı, avukatın oğlu ve hizmetçi kıyafeti içinde, açık sarı saçları, başında hotozu, kollarında birkaç aylık bir bebekle genç Emerenc'in kendisi...

* * *

Emerenc'in garip nesnelere karşı duyduğu ilgi yeni bir şey değildi, o sabah beni ziyadesiyle şaşırtan, Emerenc'in artık kendisi için değil de benim için eşya toplamasıydı. Onu kırmaya cesaret edemiyor, daha doğrusu kırmak da istemiyordum ama kırık kulaklı köpek heykelciğini ne yapacağımı kesinlikle bilemiyordum, acıklı bir görünümü vardı, dünyadan sıtkı sıyrıl-

mış bir aceminin elinden çıkma hatalı bir ürünü andırıyordu. Havanelinin arkasına tıktım, bulduğu takdirde kocamın çöpe atacağından emindim. Bu köpek heykelciği de biraz fazlaydı artık. Emerenc ortaya çıktığında yalnızdım ve makinemin başında çalışıyordum.

"Şu savurganlar neleri atmışlar, görmüş müydünüz?" diye sordu. "Her şeyi getirdim, başkasına bir tane bile bırakmadım. Sizi sevindirebildim mi?"

Nasıl sevinmezdim! Hiç bu kadar güzel bir sabah yaşamamıştım! Sorusuna yanıt vermeksizin daktilonun tuşlarına basmayı sürdürdüm, sinirli parmaklarımın altında birtakım anlamsız tümce embriyoları beliriyordu. Emerenc odaları sırayla dolaştı, neyi nereye yerleştirdiğimi kontrol etti; küçük cüceyi ve tabloyu mutfağa koymamı doğru bulmamıştı, böylesi ender bulunan bir nesneyi izbe yerlere saklamak olur muydu hiç? O çekici leşi burnunun önüne koyanın ben olduğumu itiraf edemeyen zavallı Viola parçalanan doğan yüzünden kafasına bir tokat yemişti. Aslında neredeyse ucuz kurtulmuş sayılırdım çünkü Emerenc daha çok küçük, şirin köpek heykelciğini nereye koyduğumla ilgileniyordu. Görünüşü pek hoş olmadığı için göz önünden kaldırıp sakladığımı söyledim. Ansızın öfkeyle parladı ve yazı masasının diğer ucuna geçerek yüzüme doğru haykırdı:

"Kendi zevkiniz için bu kadarına bile cesaretiniz yok mu, bu denli mi köle oldunuz? Evin reisi hayvanları sevmiyor diye evde hayvan heykelciği bile bulunamaz mı, o bile gereksiz mi? Söyler misiniz? Orada o dolaplı masanın tepesinde duran ve içine davetiyelerle kartvizitleri koymaya utanmadığı şu berbat deniz kabuğunun nesi o küçük köpekten daha güzel? Köpeğe hayır, deniz kabuğuna evet, öyle mi? Götürün şunu gözümün önünden, bir gün kıracağım o olacak! Tutmaktan bile nefret ediyorum."

Kismester Sokağı'ndaki dairenin bölüştürülmesinden sonra Maria Rickl'in konsolundan anneme intikal eden ve mercandan yapılma bir ayak üzerinde duran deniz kabuğunu kaptığı gibi, içindeki kartvizitler ve davetiyelerle birlikte tiksinerek mutfağa götürüp irmik ile toz şekerin yanına yerleştirdi. Onun yerine de kırık kulaklı köpeği oturtmuştu. Bu kadarı da artık fazla oluyor-

du. Emerenc'in yaşadığım mekânlara ve hayatımdaki olaylara girip çıkmasına göz yumuyordum ama yaşadığım çevreyi benim yerime biçimlendirmesini de kabul edemezdim doğrusu.

"Emerenc," dedim alışılmadık bir ciddiyetle. "Lütfen o heykelciği sokağa geri götürün ya da atmaya kıyamıyorsanız o halde gözden uzağa, önceden koyduğum yere koyun. O heykelcik pazar malı, üstelik de kırık dökük, zevksiz bir şey, evde kalamaz, yalnızca evin reisi değil ben de tahammül edemiyorum. O bir sanat eseri değil, kitsch bir nesne."

Parlak mavi bakışları bana yönelmişti. O bakışlarda ilk kez ilgi, sevecenlik ve dikkat yerine apaçık bir aşağılama duygusu okunuyordu.

"Kitsch de neymiş?" diye sordu. "O sözcük ne anlama geliyormuş, açıklayın bakalım."

Orantısız bir vücuda sahip o pazar malı masum köpeğin suçunu acaba nasıl açıklayabilirim diye düşündüm. "Kitsch gerçek olmayan, insanların yüzeysel, sıradan zevklerini karşılamak üzere icat edilmiş şeylere denir. Kitsch sahte, uyduruk, taklit demektir."

"Bu köpek sahte mi yani?" diye sordu öfkeli öfkeli. "Taklit mi? Ne yani, hiçbir tarafı, kulağı, ayağı, kuyruğu yok mu şimdi bunun? Dosya dolabının üzerine pirinçten bir aslan başı takmıştınız hani, bayılıyorsunuz ona, konuklarınızın hepsi de bayılıyor ve onunla geri zekâlılar gibi dolabı çalıp duruyorlar; oysa o aslanın boynu bile yok, hiçbir şeyi yok, yalnızca kafası var ve konuklarınızın çoğu da o kafayla sizin içinde kağıtlarınızı sakladığınız dolaba vurup duruyor. Vücudu olmayan aslan sahte değil, bir köpekte olması gereken her şeye sahip olan şu köpek sahte öyle mi? Bana niye yalanlar uyduruyorsunuz ki? Açık açık benden bir şey istemediğinizi söyleyin olsun bitsin. Kulağının tepesinde kırık olması bir eksiklik sayılmaz çünkü siz de Atinalı dostunuzun bir adada toprak altından çıkardığı kırık çömlek parçalarını bir vitrin içinde saklıyorsunuz, o küçük, kirli paslı, kara şeyler de mi sapasağlam? Bunu söylemeye cesaretiniz var mı? En azından kendi kendinizi kandırmaktan vazgeçin, evin reisinden korktuğunuzu açıkça söyleyin, bunu anlayışla karşılarım ama o heykelciğe kiç falan diyerek korkunuzu saklamaya çalışmayın."

En korkuncu da gerçeğin ne olduğunu aşağı yukarı anlamış olmasıydı. Köpek heykelciğini ben de itici buluyordum ama havanelinin arkasına sokuşturmamın gerçek nedeni tabii ki bu değildi, gerçek neden Emerenc'in söylemiş olduğuydu. Kocamdan korkmuştum ve Heraklion Müzesi'ndeki tüm tarihi eserler bile ona yeniden nahoş dakikalar yaşatmaya değmezdi doğrusu; bu nedenle acemi bir sanat tarihi eleştirmeni gibi heceleri yutarak konuşmamı hızlı hızlı sürdürdüm. Emerenc beni alaycı bir ifadeyle dinledi, ardından köpek heykelciğini sürekli yanında taşıdığı torbasının en dibine yerleştirerek ayağa kalktı. Evden çıkarken antre duvarının yanındaki gölgelik bölüme yerleştirdiğim çizmeyi fark etmişti, aniden kapıyı hızla açarak çizmenin içindeki şemsiyeleri önüme boşalttı. Öfkeden kıpkırmızı kesilmişti ve bağırmaya başladı:

"Siz aklınızı mı yitirdiniz? Aklı başında bir insanın şemsiyesini çizme içine koyduğu görülmüş şey mi? Ben o çizmeyi size şemsiyelik yapasınız diye mi getirdim? Siz benim, neyin ne işe yaradığını bilmeyen bir geri zekâlı olduğumu mu sanıyorsunuz?"

Antredeki gömme dolapta bulunan araç gereç çekmecesini çekip çıkarttı ve eline bir tornavida alarak çizme üzerinde çalışmaya başladı. Sırtı bana dönük ışığa karşı duruyor, bir yandan da hiç durmadan küfürler savuruyordu. Alışık olmadığım bir durumdu, çocukluk dönemimde bile kimseden küfür işitmemiştim, büyüklerimin cezalandırma yöntemi daha kibarcaydı, onlar sözleriyle değil suskunluklarıyla döverlerdi; hiçbir söze, soruya ve açıklamaya layık görülmemek çok daha etkileyici bir ceza olurdu. Emerenc çizmeyi koltuğunun altına almıştı, eve götürmek istediği kesindi, çizmenin üzerinden çıkardığı mahmuzu önüme fırlattı.

"Çünkü siz hem kör, hem aptal, hem de korkaksınız..." diye sıralıyordu. "Sizin neyinizi sevdiğimi ancak Tanrı bilir, neyinizi sevmişsem sevmişim, bu sevgiyi hak etmediğiniz bir gerçek. Kim bilir? Belki bir gün yaşlandığınızda hem zevk hem de cesaret sahibi olursunuz."

Çekip gitti, mahmuzu masanın üzerinde bırakmıştı. Masadan kaldırdım, kocam her an gelebilirdi. Artık ne gerginlik ne de tar-

tışma yaşamak istiyordum. Ansızın mahmuzun ortası kıpkırmızı bir yansımayla parladı. Elimde üzerine bir Süleyman taşı işlenmiş olan bu pastan kararmış sanat eseriyle öylece kalakalmıştım. Bizim eve taşımadan önce bütün eşyaları ova ova, iyice temizleyen Emerenc bulduğu şeyin değerini fark etmişti, bize verdiği aslında basit bir çizme tekinden ziyade temizlik sırasında gümüş mahmuzun ortasında keşfettiği o değerli taştı. Kusursuz, mükemmel bir taştı, bulunduğu yerden çıkarttırıp kuyumcuya bir mücevher yaptırtabilirdim. Alev alev yanıp duran o taşın karşısında yine kendimden utandığımı hissediyordum, yaşlı kadının peşinden koşacak oldum ancak onu bağlılığını akıl almaz yöntemlerle ve aklına estiğince ifade etme alışkanlığından vazgeçirmem gerektiği aklıma gelince bu niyetimden cayıverdim. O zamanlar henüz anlayamamıştım ama bugün artık şefkat duygusunun sakin, düzenli ve tane tane dile getirilemeyeceğini, nasıl dile getirilmesi gerektiğini de bir başkasının yerine belirleme hakkımın olmadığını biliyorum.

* * *

Kocam eve gelmiş, bir sürü de gazete getirmişti. Yaptığı gezinti ona öfkesini unutturmuş, evde ise sessiz bir ortamla karşılaşmıştı. Dışladığı tüm nesnelerin ortadan kaldırılıp kaldırılmadığını kontrol etmek amacıyla her yeri iyice araştırdı. Mutfağın görünüşünü şaşırtıcı bulmuş ama oraya gelene kadar da çoktan sakinleşmişti. Tavanına, büyükbabamın babasının dükkânında olduğu gibi doldurulmuş bir balina bile asılmış olsa taşındığımız günden beri evin o kısmını hiçbir şeyin çirkinleştiremeyeceğini ya da düzeltemeyeceğini iyi bilirdi. Şakacı mizacım sayesinde mutfak her türden bir sürü acayip eşyayla dolmuştu, iş terapisi müzesine dönen bu mutfakta şimdi bir de deli bakışlı bir kadın ile prensin su ısıtıcısı mı fazlaydı? Şans eseri lavabonun altındaki karanlık kısımda duran cüceyi görmemişti. Sonunda eve bir sessizlik çökmüştü ancak ben bu sessizliğin büyük fırtınalardan önceki o sinsi sessizliklerden biri olduğunu yine fark edememiştim. Bu sessizliğin tadını çıkarıyordum, oysa Viola'nın bitkin ve bezgin halinden arkaplanda için için bir şeylerin ısındığını anlamalıydım.

Belli ki öğleyin köpeği dışarı çıkarmak bana düşüyordu. Emerenc beni cezalandırmak istiyor ve köpek gezdirme işini sabote ediyordu. Tamam öyleyse, deyip köpeği dışarı çıkardım. Viola sürekli yaramazlık peşindeydi, bileğim kopmuştu, polisler ağaçlı caddede, alışılagelmişin dışında konvoy halinde dolaşmaktaydılar ve onların yüzünden çimlerin üzerine gidemiyorduk, kaldırımlar ise evlerde icra edilen ıvır zıvır ayıklama işleminin sonuçlarıyla kaplıydı, Viola her şeyi koklamak, veya kartvizitiyle onurlandırmak istiyordu. Bir ara çok uzaktan Emerenc'i gördüm, o sırada boyalı bir sandığı incelemek için eğilmişti, ona sırtımı dönerek çılgınca hareketler yapan Viola'yı eve doğru sürükledim.

Akşam onun yerine gelen ise kısa boylu, küçük elli güzellik uzmanı karısıyla birlikte sık sık olmasa da onu düzenli olarak ziyaret eden kardeşinin oğluydu, birbirimizi epeydir tanıyorduk, onları bizimle tanıştıran ise Emerenc'ti. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" (Emerenc ona böyle hitap ederdi) sevimli ve şakacı bir çocuktu, Emerenc'in hükümdarlığına kendisinin bile giremediğini söyler, bununla dalga geçer, ciddiye almazdı. Yaşlı kadın bu gençleri sevmesine karşın onlardan sürekli olarak neden daha fazla çocukları olmadığının hesabını sorardı ancak gençler daha ziyade ev almak için veya yurtdışı gezileri için para biriktirdiklerinden yaşamlarında bir bebeğe daha yer yoktu. Emerenc bu nedenle biraz homurdansa da turistik yolculukları veya otomobil değiştirmeleri için onlara yine de az veya çok para verirdi. Emerenc'in parası boldu; her ay yurtdışından havale edilen bir miktar geliri vardı. Bir seferinde maddi olarak kimin tarafından desteklendiğini sorduğumda beni hiç ilgilendirmediği yanıtını almıştım. Gerçekten de beni ilgilendirmiyordu.

"Kardeşim Józsi'nin oğlu" eski püskü eşyaların ayıklandığı o günde yarı şaka yarı ciddi bir tavırla halasının, yerine başka bir yardımcı aramamızı istediğini, kendisinin istifa ettiğini, ayın birine kadar on gün daha çalışacağını, bu sürenin halefini bulmamız için yeterli olacağını bildirdiğini söyledi. Kocam omzunu silkti, sabah sürprizleri dizisi aralarındaki dostluğu pekiştirememişti, ben ise gönderilen mesajın ciddi olabileceğini sanmıyordum. Bundan böyle günün herhangi bir saatinde Emerenc'i bizim evde görememek diye bir şey mümkün değildi. "Gelir, gelir, mutlaka

gelir, şu an için eminim yalnızca surat asıyor, kitsch hakkında verdiğim konferans hoşuna gitmedi," diye düşünerek kendimi teselli ediyordum. "Benim için olmasa da hiç olmazsa Viola için gelmeye devam eder," diyordum ama "Kardeşim Józsi'nin oğlu" bu konuda iyimser değildi.

"Söylediklerini hafife almayın rica ederim, o asla şaka yapmaz, bir şeyi yapacağını ilan ettiyse düşüncesini değiştirmek mümkün değildir. Bugünün dünyasından hiçbir şey anlamaz, ona toprak paylaşımının önemini açıklamaya kalktığımda bana bir tokat atarak kırk beşte neler olduğunun onu ilgilendirmediğini, değişimin ondan bir şey almadığı gibi ona bir şey de vermediğini haykırmıştı. Lütfen onu ikna etmeyi asla denemeyin, bir gün halk eğitmenlerini neredeyse deli edecekti, kendisi bu ülkede barış kredisi[11] denilen krediden bir fillér[12] bile almamış tek yurttaştır, o günlerde yarbayın onu ne gibi güç durumlardan kurtardığını düşünmek bile kötüydü. Ayrıca bugün beni de kovdu, size gönderdiği mesajı iletir iletmez defolup gitmeliymişim, uzunca bir süre beni görmek bile istemiyormuş."

"Ona yalvaracak değiliz," dedi kocam. "O özgür bir yurttaş. Ayrıca onu gücendiren de benim çünkü zevksiz ıvır zıvırlarla evimi bitpazarına çevirmesine göz yummadım."

"Kardeşim Józsi'nin oğlu" bir süre düşündükten sonra sonunda kocama bakarak şunları söyledi:

"Onun kusursuz bir zevki vardır doktor bey. Farkına vardığınızı sanıyordum. Burada tek sorun, sizin için bir armağan seçerken sizin yetişkin insanlar olduğunuzu hesaba katmadan seçimini iki çocuk için yapmasıdır."

Son kez kurduğu sofra, ikram ettiği yemekler ve o yemek servisi ile yemek yapması aklıma gelmişti: Emerenc'in zevki gerçekten de kusursuzdu, ayrıca ben veya kocam söz konusu olduğunda bir çocuğun beğenisine uygun olarak armağan seçmesinde anlayamadığımız bir şeyler vardı. Belki de o mahmuz yalnızca üzerindeki değerli taş nedeniyle çekmemişti dikkatini, belki de bir-iki yaşlarındaki bir erkek çocuğunun güzel bir çizmenin değerini bilebileceğini veya Viola'yı eve getirdiğime göre

11 Sosyalist dönemde halkın kullanımına sunulan bir çeşit kredi (ç. n.)
12 Bizdeki kuruşun karşılığı olan Macar para birimi (ç. n.)

alçıdan yapılma bir köpek heykelciğine de sevineceğimi düşünmüştü. Yeğeni teyzesinin bir vasiyetname hazırlamak istediğini ima ettiğine ilişkin olarak birkaç kelime daha söylemişti, bu iş kesinlikle yarbaya kalmıştı, bugünün ardından bizden daha fazla istekte bulunmayacaktı. Konunun bizzat muhatabı olduğundan kendisi o konuda yardımcı olamazdı: Yaşlı kadının söylediğine göre parası da onlara kalıyordu. Kendilerine bırakmaya niyetlendiği para miktarı az olmamalıydı çünkü oturduğu ev bedavaydı, birisi bir zamanlar ona tüm yaşamı boyunca ihtiyacını karşılamasına yetecek kadar giysi, çamaşır, hatta mobilya da almıştı. Emerenc yalnızca yiyecek için para harcıyordu, yakacak gereksinimini caddedeki sıra ağaçlardan ve yakınlardaki bir ormanın sınırından sağlıyordu. Evinde kapalı tuttuğu kedi mobilyalarını kesin tahrip etmiş olmalıydı ama önemli değildi, onların güzel mobilyaları vardı ama paraya ihtiyaçları olacaktı çünkü ev yapmayı düşünüyorlardı. Buna karşın yaşlı kadının bin yıl daha yaşamasını yürekten diliyordu çünkü bugünkü ziyaretinden de anlaşılacağı üzere ne yapacağı önceden kestirilemese ve çabucak öfkeleniverse de dünyada onun kadar iyi ve onurlu insanlar pek kalmamıştı. Yeğen bize veda etti ve çıktı. Tüm olan bitenlere karşın Emerenc'in yardıma ihtiyacı olduğunu, hasta olabileceğini, kendisine telefon açmakta tereddüt etmememizi istemişti, ne var ki o hayatta olduğu sürece böyle bir şey olmamıştı; yaşlı kadın hayatı boyunca henüz hiç zayıf düşmemişti toplam beş gencin yaptığı işi tek başına yapıyordu. Ne olmuşsa olmuştu, ona darılmamalıydık, Emerenc iyi bir kadındı...

Gücenmemiz söz konusu bile olamazdı, kocam onunla iftihar etmese bile ona karşı safça bir sempati de duyuyordu, bana gelince benim öfkem yavaş yavaş kaybolmuştu. Hepimiz evimizde mükemmel bir düzenin hüküm sürmesini, ve her işi halleden birinin bulunmasını kanıksamıştık, özellikle de ben masamın başına oturup işlerime yoğunlaşmaya iyice alışmıştım. Beni en çok üzen şey kurulu düzenimizin bozulması, belki de haftalarca yazı yazamayacak olmam veya ev işlerinin çözümsüz kalması değil Emerenc'in her şeye karşın bizi, hatta bazı çekincelerle de olsa kocamı da sevdiğini bilmeme karşın Emerenc anayasasının hangi yasasını ihlal ettiğimizi bilmeyişimdi; bizi

yalnızca kulağı kırık bir köpeği kabul etmedik diye bu denli cezalandırıyor olamazdı.

* * *

Viola çıldırmış gibiydi, ama sonunda yapacak bir şey olmadığını anlamıştı, bizimle yetinmesi gerekiyordu, bunu kavradıktan sonra sanki zehirlenmiş gibi yere iki seksen uzandı. "Kardeşim Józsi'nin oğlu"nun söylediklerini nasıl olmuş da anlamıştı, bu da onun sırlarından biriydi. Kocam durumun analizini yapmaya başlamıştı; sonuç olarak bu evde olup bitenler tahammül edilemeyecek şeylerdi, Emerenc'in çevremizi kendi zevkimize uygun eşyalarla donatmamızdan hoşlanmaması diye bir şey söz konusu olamazdı ama yine de bundan dolayı bize darıldıysa yapacak bir şey yoktu! Yaşamımızı yaşlı hanım olmadan da sürdürebilirdik. Kendimi yorgun hissediyordum, öylesine yorgundum ki bu yorgunluk duygusu sanki gerçek bile değildi, oysa yorgun olmak için ne bir gerekçem ne de hakkım vardı, kendimi yoracak hiçbir iş yapmamıştım, yemeğimi her zamanki gibi buzdolabında bulmuş ama yazmaya gelince bir satır bile yazamamıştım, gerçi ilhamın gelip gelmemesi en elverişli ortamların hüküm sürdüğü günlerde bile lütfa bağlı değil miydi? Olaylar nedeniyle yorulduğum ortadaydı. Dinginlik insanı diri tutarken hareketlilikse yoruyordu. Şu anda mutsuzdum ancak tabii ki bu mutsuzluk bir başkasının desteğini aramam gerektiğinden kaynaklanmıyordu, yapmam gereken aslında daha basitti: Sonunda kendi kendime de itiraf etmem gerekirdi ki Emerenc bana ortalama sempatiyi aşan bir bağlılıkla bağlıydı ama ben de onu seviyordum; ben ki anlayış sahibi herkes o sürekli ve değişmez nezaketimin altında yalnızca içten davranma korkusunun gizli olduğunu anlayabilirdi, bana gerçekten yakın olanların sayısı bir eldeki parmakların sayısını geçmezdi. Annemin ölümünden bu yana yaklaşmasına izin verdiğim tek kişi Emerenc'ti ve onu da kırık kulaklı bir köpek yüzünden yitirdiğimin daha yeni farkına varmıştım.

Zor bir akşam olmuştu, oysa kocam bana hoş görünmek için elinden geleni yapmıştı; Viola'yı sokağa o çıkarmıştı, bunun bir işkence olduğunu biliyordum. Viola sürekli çekiştirip durur, söz

dinlemez, onunla dışarı çıkması gerektiğinde hep arsızlık ederdi. Kocam yalnızca radyo dinlemeyi sevmesine karşın benimle televizyon izlemek için yanıma bile oturmuş, bana destek olmak için gerçekten de her şeyi denemişti. Hiçbirimiz Emerenc'ten söz etmemiştik ama suskunken bile aslında onu konuşuyorduk. Kocamın herhangi bir konuda zafer kazanmaya gereksinimi vardı; bu zafer onu gençleştirmiş, güçlendirmiş ve daha da sağlıklı kılmıştı. Emerenc'in savaş ilan ettiği gün onun zafer akşamı olmuştu, öyle bir oturuşu vardı ki başının üzerinde defne dallarından yapılmış bir zafer tacı görür gibi oluyordum. Viola uykuya çekilmişti, seslenmemize karşılık bile vermemiş, bizi selamlamamıştı, yerlerde sürünen kuyruğundan üzüntülü olduğu anlaşılıyordu, üzüntüsü büyüktü. Çıkıp balkona oturduk, köpek ayaklarını sürüye sürüye annemin odasına gitti ve orada gözle görünür bir biçimde yıkık, bir yaralı gibi çöküp kalıverdi.

Evlerden ıvır zıvırların atıldığı dönemin ikinci akşamıydı. Böyle zamanlarda sokağımızda hava kararıktan sonra bile daima büyük bir hareketlilik olurdu. Balkondan ıvır zıvırlar arasından eşya toplayanları izlerdik. Diğer zamanlar komutası altında faaliyette bulunan ekibin onsuz eğilip kalkması Emerenc cephesinde işlerin yolunda gitmediğini gösteriyordu. Yaşlı kadının sürekli ziyaretçileri, ona saygı duyan kimseler ve yandaşları vardı. Köşedeki kulübesinden sokağın sebze ve meyve gereksinimini sağlayan Sutu, laborantın dul eşi Adélka'nın yanı sıra hafifçe kambur olan ve Emerenc'in söylediğine göre bir zamanlar mürebbiyelik, sonraları da yabancı dil öğretmenliği yapmış, güzel bir hayat yaşadıktan sonra da ne olmuşsa olmuş ve sokakta kalmış, hiç evlenmemiş yaşlı bir kadın olan ütücü Polett gibi ayrıcalık sahibi seçkin kişiler de onun tanıdık çevresine dahillerdi. Bildiği kadarıyla askerler Polett'i son kuruşuna kadar soymuşlardı, savaş sonrası da mürebbiyeye veya dil öğretmenine ihtiyaç duyan yoktu, yanlarında çalıştığı aile ise Polett'i bırakarak Batı'ya kaçmış, üstelik son ayın ücretini de ödememişlerdi. Neredeyse hep açmış gibi görünen, hiç evlenmemiş bu yaşlı kadının trajik bir yazgısı olmalıydı, sokak sakinleri onu evlerine ütüye çağırdıklarından tümüyle parasız da sayılmazdı, üstelik gerçekten de Fransızca biliyordu, bunu ona düzenli olarak kahve içmeye giden Emerenc'in değişik-

liğe uğrayan sözcük dağarcığından da anlamak mümkündü: Bir kez duyduğu bir şeyi asla unutmaması da yaşlı kadının çok çeşitli özelliklerindendi: Öğrendiği yabancı sözcükleri hiç bozmadan kullanırdı. Bu akşam gölgeler arasında eğilip doğrulanlar yalnızca Sutu, Adélka ve Polett'ti. Her birinin elinde devasa poşetler vardı, Emerenc'i görememiştim, oysa bu onun için büyük avların zamanıydı, en koyu karanlıklarda bile onu hareketlerinden tanırdım. Eşyaların ortasında eğilip doğrulurken eşyaların yenildiği bir savaşın er meydanında hayatta kalmış yaralıları arayan bu dünyaya ait bir Dorottya Kanizsai[13] gibiydi.

Bu kez sorunu çözen ilk karşılaşmamızda olduğu gibi ilkel ama etkili yöntemlerle hareket eden Viola olmadı. Belki de ilk kez Emerenc'in yaydığı elektriğin etkisini olanca gücüyle hissettim: Yaşlı kadın bize doğru tek bir adım dahi atmadığı halde adeta bir tür radar sinyali göndererek hayvanı felç etmişti. Telepatinin birçok yöntemi vardı; bu yöntem ise en ilginç olanlardandı, Emerenc Viola'ya tapıyordu ve onu kendinden uzak tutarak tekrardan sahip olmak istiyordu. Hayat devam ediyor, yuvarlanıp gidiyorduk ve bu arada ev işlerine bakacak bir kadın bulmak için sağa sola koşuşturuyordum. Birkaç gün boyunca Annus adında, hiçbir işe yaramayan bir kadın çalıştı evde. Yaptığı başlıca iş yarım saatlik bir çalışmanın ardından derhal banyoya dalmak ve suyun içinde küçük çığlıklar atarak sabunla oynamak, sonra da serinleme gerekçesiyle evin içinde anadan doğma bir o yana bir bu yana dolaşmaktı. Annus'u da bize Emerenc efsunlamış olmalıydı, burada tek başıma kaldığımı ve yardımcı aradığımı bilinçli olarak hiç kimseye söylememiş olmama karşın sokakta veya mahallede bir yerlerden öğrenmiş olmalıydı. Annus birdenbire ortaya çıkmıştı, hem de öyle referanslarla gelmişti ki gırtlağıma kadar işe gömülmüş durumdaydım ve denemeye karar verdim, evdeki konukluğu, banyo sahneleri nedeniyle değil de özellikle Viola yüzünden bir haftadan fazla sürmedi: Hayvan onu görür görmez hırlamaya başlıyordu ama yalnız ona değil elektrikli süpürge ile toz be-

13 Dorottya Kanizsai: *(? -1532 sonrası) Dönemin Macaristan'ında Sopron vilayeti valisinin kızı. Mohács (Mohaç) muharebesinin ardından ölüler arasında oğlunun cesedini ararken adamlarıyla birlikte muharebe meydanındaki diğer ölüleri de gömen kadın olarak bilinmektedir.* (ç. n.)

zine yaklaşma cesaretinde bulunan herkese hırlıyordu. Emerenc gözümüzün önünden yitip gitmiş ancak çevremizdeki her şeyi de felç etmişti, büyük destan kahramanları gibi pırıl pırıl bir havada buhar olup gitmişti, ona hiç rastlamıyorduk, hayatımızın düzenini iyi biliyordu; zamanını biz sokaktayken veya sokakta bulunabileceğimiz zamanlarda elverdiğince ortada gözükmeyecek biçimde ayarlıyordu. Zamansızlıktan dolayı üçüncü kitap siparişini de geri çevirmek zorunda kalmıştım, kocam ise katledilmiş bir akşam yemeğinin ardından hiçbir dramatik vurgu yapmaksızın kırık kulaklı köpeğin bize birkaç gönül alıcı sözcükten çok daha pahalıya mal olduğunu söylemişti. Yadsımanın hiçbir anlamı yoktu; Emerenc olmadan yürümüyordu. En iyisi heykelciği baş köşeye yerleştirmeli, bir konuk geldiğinde de içeri kaldırmalıydı, bu durum roman yazmama engel olmazdı. Çalışamıyorduk, ben kocamdan da az çalışabiliyordum çünkü ev işleri de benim üzerimdeydi. Çare yoktu, miktarını kendisinin belirlediği tazminatın Emerenc'e ödenmesi gerekiyordu.

Canossa'ya[14] Viola'yı almadan gittim, zaten gelmek de istememişti, felç eden büyünün etkisi hâlâ sürüyor olmalıydı, ayağa bile kalkmamıştı, ona gidebilecek kadar cesaretimin olup olmadığını anlamaya çalışan insansı bakışlarla öylece bana bakıyor, kararımın ardında neyin gizli olduğunu, çalışma ortamımız için gereken huzuru ne pahasına olursa olsun sağlamayı mı arzu ettiğimi, yoksa kendimi Emerenc'in insanlık onuruna karşı borçlu mu hissettiğimi kavramaya çalışıyordu. Yaşlı kadın antrede yoktu, bugünlerde hiç antreye çıkmıyordu, kapısını boşuna çalmıştım, bunun üzerine yan tarafa döndüm ve tahta kepenklere vurmaya başladım.

14 İtalya'nın kuzeyinde, Apennin'lerde bir köy. İngilizce'de "go to canossa" ("canossa'ya gitmek"), "kendini küçültmek" veya "aşağılatmak" ya da en azından "boyun eğmek" anlamına gelen bir ifadedir. X. ve XI. yüzyıllarda, bu bölgede, Toscana'nın büyük kısmına egemen olan Canossa ailesi yaşamaktaydı. Kilise ve devlet arasındaki bir ihtilafa bağlı olarak Roma-Cermen İmparatoru IV. Henry'yi aforoz eden Papa VII. Gregoire, Ocak 1077'de, ailenin davetlisi olarak buraya gitmiştir. Affedilmek üzere peşinden Canossa'ya giden imparator, papanın huzuruna kabul edilmek için karda yalın ayak üç gün beklemiştir. Aforoz geri çekilmiş, ancak ihtilaf daha sonra tekrar baş göstermiştir. Yüzyıllar sonra, Bismarck ile Papa IX. Pius arasında yine bir devlet-kilise ihtilafı baş gösterdiğinde, Bismarck, Reichstag'da "Nach Canossa gehen wir nicht!" ("Canossa'ya gitmeyeceğiz") demiştir. (ç. n.)

"Dışarı çıkar mısınız Emerenc, konuşmamız gerekiyor."

Beni bekletmek istediğini düşünüyordum ki tam o sırada kapıyı açtı. Kapının önünde yüzünde ciddi bir ifadeyle, neredeyse üzgün öylece duruyordu.

"Özür dilemeye mi geldiniz?" diye sordu donuk donuk. Bu beklediğimden de iyi bir başlangıçtı, her ikimizin de sağduyu sınırları içinde kalabilmesi için oldukça özenli ifadeler kullanmam gerekiyordu.

"Hayır. Zevklerimiz farklı ama bu o kadar önemli bir şey değil, sizi üzmek istememiştik, eğer arzu ederseniz o alçıdan köpek evde kalsın. Siz yokken işler yürümüyor. Rica etsek geri gelir misiniz?

"Alçıdan köpeği kabulleniyor musunuz?"

Ses tonu güven verici değildi, daha çok çeşitli şartlar ileri süren bir devlet adamınınkini andırıyordu.

"Evet," diye yanıtladım.

"Nereye konacak peki?"

"İstediğiniz yere."

"Aile reisinin odasına bile mi?"

"Söyledim ya: Nereye isterseniz oraya."

Beraber yola çıktık, Viola'dan henüz ses seda yoktu, sahanlığa vardığımızda Emerenc sessizce adını anmıştı ki antre kapısının kırıldığını sandım. Emerenc nazik bir biçimde iyi akşamlar diledi, sanki bizim evde ikinci kez işe başlıyormuş gibi kocama elini uzattı, sevinçten çılgına dönen Viola'nın başını okşadı, sonra da şöyle bir çevresine bakındı. Alçıdan yapılma köpek heykeli mutfak masasının üzerinde duruyordu, mutfağın kapısı açıktı, ilk bakışta görmüş olmalıydı, hemen farkına varmıştı heykelin. Bize, sonra heykele, sonra yine bize baktı, ardından yüzünde özel anlar için sakladığı o unutulmaz gülümseyişi parıldadı. Heykelciği eline aldı, tozunu sildi, bir kez daha baktıktan sonra hızla yere çaldı. Kimsenin ağzından bir kelime olsun çıkmamıştı, o âna bundan daha uygun düşebilecek başka bir ses olamazdı. Emerenc alçı kırıklarının ortasında bir hükümdar gibi duruyordu.

Uzun yıllar boyunca Odessa'da yalnız sorumsuz değil, aynı zamanda da mutlu bir yaşam sürdürmüştük.

Polett

Kocam ve Emerenc önceleri birbirlerine yalnızca tahammül etmiş, sonraları ise Viola'ya ve bana olan bağlılıklarından kurtulamayacaklarını görünce birbirlerinin dillerini de iyi anladıkları için kendilerine şaşarak da olsa birbirlerine sempatiyle bakmaya başlamışlardı. Kocam Emerenc'in ifade biçimlerinin ne anlama geldiğini kavramış, Emerenc ise ikimizden birinin bütün gün bahçenin bitimindeki kavak ağaçlarına baktığı ve gözle görünür hiçbir şey yapmadığı halde çalıştığını iddia ettiği bu evde aslında kendisi için anlaşılmaz olan, hatta tembel ve uyuşuk bulduğu bir varlığı doğal olarak kabullenip kanıksamaya başlamıştı. Yaşamdan dolu dolu zevk almaya başladığımızı düşünüyordum, bizim eve hayatında ilk kez gelen bir yabancı mutfakta bir aşağı bir yukarı gidip gelen Emerenc'i gördüğünde onun teyzem veya vaftiz annem olduğunu sanıyordu, ona aramızdaki ilişkinin niteliği ve yoğunluğu hakkında açıklamada bulunmak, ikimizin annesine de benzememesine karşın her ikimiz için de yeni bir anne olduğunu anlatmak pek mümkün olmadığından düşüncesine herhangi bir müdahalede bulunmazdım. Yaşlı kadın bize asla ahret soruları sormaz, biz de onu gereksiz sorularla bunaltmazdık. Kendi hakkında, geçmişini göz ardı ederek yalnızca çocuklarının geleceğinden söz eden gerçek anneler gibi uygun gördüğü ölçüde ve pek az konuşurdu.

Yıllar geçtikçe Viola daha da ciddileşmiş, gösterilerinin sayısı da artmıştı; kapının kilidini açabiliyor, istendiğinde gazeteyi ve terlikleri getirebiliyor, isim ve doğum günlerinde artık koca-

mı da kutluyordu. Emerenc hepimizin manevra alanını belirlemiş, kişisel anlamda en geniş özgürlüğü kocama tanımıştı, onun ardından Viola, en son olarak da ben geliyordum. Müdavimleri arasında bir talep oluştuğunda beni sık sık evde kahve içmeye çağırırdı; özellikle de Adélka sorunlarını benimle paylaşmaktan hoşlanırdı. Adélka kendisine verilen bir öğüdün doğruluğunu derhal diğer üç-dört arkadaşıyla tartışır, her seferinde de tartışmaya son noktayı Emerenc koyardı. Sutu ve Polett daha az konuşurlardı; özellikle Polett giderek daha da sessizleşmişti, eni konu zayıflamıştı da. Sonra bir gün aramızdan ayrılıverdi.

Sutu bir gün intihar haberiyle koşarak bize geldi, her sabah erken saatlerde hal binasına mallarını teslim almaya giderdi. Emerenc'in dışında sokakta en erken kalkan kişi de oydu. Bize gelmek için daha kötü bir zaman seçemezdi, kapıyı isteksiz isteksiz açtım ama intihar haberi beni çok sarstı, çok üzüldüm. O güne gelinceye kadar Polett'i ben de artık iyice tanımıştım. Onunla Emerenc'in evindeki kahve seansları sayesinde yakınlaşmıştım, ölümünde hepimizin payı olduğunu düşünüyordum; sonuçta kesinlikle neye hazırlandığına ilişkin bir işaret vermiş olmalıydı, biz farkedememiştik. Bu haberi Emerenc'e nasıl verecekti, daha dün birlikte yemek yemişlerdi, içimizde Polett'e en yakın olan kişi de Emerenc'ti. Emerenc Polett hakkında, Sutu'ya asla açamadığı pek çok şey biliyordu. Sutu bu haberi Emerenc'e veremeyeceğini söyledi ve benim bildirmemi rica etti. Ayrıca polisi beklemek zorundaydı çünkü zavallının cesedini ne yazık ki kendisi bulmuştu. Aynı zamanda biliyorduk ki her konuda olduğu gibi Polett seçtiği yöntem bakımından da ne denli özenli davrandığını göstermişti: Ortadan kaybolup kendini arattırarak işi zora koşmamış, kendini bahçedeki ceviz ağacına asmış, kapıyı kırmak zorunda kalmasınlar diye evinde bile intihar etmemişti. En ilginci de kendini asmadan önce başına bir bone geçirmiş olmasıydı, kimsenin yüzünü görüp korkmasını istemediği açıktı ama bu nedenle de olsa onu, başında o çok önemli günlerde giydiği, üzerinde bakır düğmeler bulunan ve belki de binlerce kez gördüğüm şapkası boynuna kadar çekili durumda ağaçta asılı görmek korkunçtu.

Adélka durumu biliyordu, habere çok üzülmüştü ama acele etmesi gerekiyordu, dükkânı saatlerce kapalı tutamazdı. Benim

bir an önce Emerenc'e gitmem gerekiyordu çünkü yaşlı kadın olaydan zamanında haberdar olmazsa ne olacaktı? Sonsuza dek darılıp küplere binecekti, öfkelendiği zamanlar Emerenc'in ne kadar korkunç olduğunu biliyordum herhalde.

Emerenc'e haber vermek mi? O her şeyi biliyordu zaten.

Evine vardığımda antrede bezelye ayıklıyordu, o sakin bir göl yüzeyi kadar tepkisiz yüzünü yeniden tepsiye çevirdi, yüzü her zamankinden biraz daha soluktu ama zaten gençliğinde de al yanaklı biri olmuş olamazdı.

Polett için mi gelmiştim? Sanki Viola'yı yeniden dışarı çıkarıp çıkarmadığımı öğrenmek istermiş gibi sakin bir ses tonuyla sormuştu. O olan biteni daha gün ağarırken görmüştü, köpek ulumasını duyunca dışarı çıkmıştı, biz uyanmamış mıydık? Hayır, uyanmamıştık. Kocam uyuyordu, ben ise kulak kabartmış, çevreyi dinliyordum çünkü Viola gerçekten de çok gürültü yapmıştı; gece yarısından sonra bir süre ulumuş, hatta ben de, onun ulumasını dinlerken "Bu köpek de ne çeşitli sesler çıkarıyor böyle!" diye düşünmeye başlamıştım. "Viola birinin öldüğünü duyuruyordu," diye aynı donuk ses tonuyla konuşmaya devam etti, yaşlı kadın çevreyi şöyle bir kolaçan etmeye niyetlenmiş, pencerelerden birinden kesinlikle sorun olduğunu gösteren yanık bir ışık göreceğini düşünmüştü, yaşlı Bayan Böör'den kuşkulanmıştı çünkü haftalardır bir ayağı çukurda gibiydi ancak hiçbir tarafta ışık görünmüyordu, bunun üzerine bakışlarını bahçelerin bulunduğu tarafa yöneltmişti. Polett'i tamamen tesadüf eseri bulmuştu, yaşadığı küçük müştemilatın kapısını ardına dek açık bulmasaydı içeri girmeyecekti bile. Polett bir çeşit kulübeye benzeyen o evde yaşamaktan korkar, kapısı açıkken asla uykuya dalmazdı, hemen başına bir iş gelmiş olabileceğini düşünmüştü. Ev boştu, ışığı yakınca içeride kimsenin bulunmadığını görmüştü, yatakta da kimse yatmıyordu, hatta hiç açılmamıştı, araştırma yapmak için geri döndüğünde Polett'in bahçedeki ağaçta asılı olduğunu görmüştü, başındaki kahverengi bone ay ışığı altında simsiyah görünüyordu.

Nutkum tutulmuş, Emerenc'e bakakalmıştım, üzülmek şöyle dursun olanları tam bir kayıtsızlık içinde kabullenmiş görünüyordu. Yaşlı kadın "Boneden bahsetmemiştik," diye sür-

dürdü konuşmasını, bir yandan da bezelye tanelerini parmakları arasında çevirip duruyordu. "O boneyi takacağından söz etmemişti, yalnızca giysi konusunda anlaşmaya varmıştık, bir de nasıl gömüleceğiyle ilgili olarak. Kombinezonu ben vermiştim ona, siyah kombinezonu yoktu. Boynuna kadar inen o boneyle oldukça tuhaf bir görünümü vardı. Ayakkabısı düşmüştü ama ben ayakkabılarını görmedim. Onları buldular mı acaba?" Yine de sormam gerekiyordu ama anlattıklarına göre Polett'in neye hazırlandığını pekâlâ biliyordu. "Bilmez olur muyum?" diye yanıtladı Emerenc, bir yandan da bezelyeleri karıştırıp hepimize yetip yetmeyeceğini tahmin etmeye çalışarak. Hatta zehir kullanmaması konusunda da birlikte karar vermişlerdi. Bir zamanlar emniyet müdürünün evinde çalıştığı sırada sürekli olarak intihar olaylarını araştırmaya giden patronu, kendini zehirlemeye kalkanları genelde, tam boğulmak üzereyken fikir değiştirip de kendilerini dışarıya atmak istemişler gibi kapılarının önünde, eşiğin üzerinde bulduklarını anlatmıştı. Zehirlenerek ölmek acı verici bir yöntemdi ama tek bir istisnası vardı, intihar etmeye kalkan kişi varlıklı biriyse o zaman bu iş için mahalle hekiminin yazdıklarından daha farklı ilaçlar kullanabilirdi. Ama yine de asılmaktan iyisi yoktu, temiz işti, zamanında Peşte'de yeterince idama tanık olmuştu, beyazlar iktidardayken beyazlar, kızıllar iktidara gelince de kızıllar asmıştı. Mahkûmların, uğruna asıldıkları renk ne olursa olsun, infazlardan önce yüzlerine okunan aşağılayıcı metinler de ipte sallanırken boşluğa tekme sallamaları da birbirinin aynıydı. Asılmak o kadar da kötü bir şey değildi, örneğin mermiyle ölmekten daha iyiydi çünkü kurşuna dizme eylemi her zaman başarılı olmayabilirdi, o zaman da henüz ölmeyen mahkûmun üzerine ateş açmak, sonunda yine de ölmediyse özel olarak yanına kadar gidip kafasına veya ensesine kurşun sıkmak gerekebiliyordu. Bu tür idamları da biliyordu, bunlardan da yeteri kadar görmüştü.

Bezelye tanelerinin Emerenc'in kemikli parmakları arasında yuvarlandığı o haziran günü hissettiğime benzer duyguları en son Miken'de Agamemnon'un mezarı önünde hissetmiş; yalnız zamanda değil mekânda ve tarih içinde de geçmişe doğru zihinsel bir yolculuğa çıkmıştım. Şimdi bozkırdaki çoban ku-

yusunun yanı başında, yalnızca zamansız yitirdiği babası, su perisini andıran annesi, Galiçya'da şehit düşen üvey babası ile kömürleşen ikizlerin oluşturduğu o acımasız çemberle çevrili çocuk Emerenc'i değil aynı zamanda bir emniyet müdürüne, muhtemelen başka emniyet müdürlerine de hizmetçilik yapmış olan genç Emerenc'i de görüyordum çünkü kızılları astıran işvereni beyazları tutuklayanla aynı kişi olamazdı. Kafasının içinden geçenleri bildiği halde Polett'i bundan vazgeçirmeye çalışıp çalışmadığını sordum Emerenc'e.

"Aklımdan bile geçmedi," dedi Emerenc. "Oturmaz mısınız? Buyrun, oturun, bezelye ayıklamama yardım edin, bu dördümüze az gelecek. Gitmek isteyen gitsin, niye kalsın ki? Polett'in yemeğini biz hazırlardık, apartmanda da yardımcı olmaya çalışıyorlardı; müştemilatta bedavadan yaşamasına izin verilmişti, ona bir arkadaş çevresi de sağlamıştım ama biz yine de ona yetmiyorduk, ne Sutu, ne Adél, ne de ben. Oysa Fransızca konuştuğu için anlamadıklarımızı da sayacak olursak tüm saçmalıklarına iyi niyetle sonuna kadar katlanır ve bilirdik ki yabancı dilde de olsa çoğu zaman sürekli yalnız olduğunu gıdaklayıp dururdu. Kim yalnız değil ki? Bilmek isterdim doğrusu. Hatta biriyle birlikte yaşayanlar bile yalnız, sadece yalnız olduklarının bilincinde değiller, o kadar! Bir gün ona bir erkek kedi götürmüştüm, onların apartmanında oturanlar kediye pek bir şey demiyorlar ama gelgelelim seninki sinirlenmesin mi, kediden arkadaş olmazmış. Ne hayvanı ne de bizi istiyordu, kimi ve neyi istediğini gerçekten de anlayamamıştım. Kedinin bir gözü mavi, diğeri ise yeşildi ve o değişik renkteki gözleriyle öyle bir bakışı vardı ki insan, miyavlamasına bile gerek kalmadan ne istediğini anlayıveriyordu. Ne var ki bunlar Polett için yeterli olamazdı çünkü o bir insan değildi. Sanki hepimiz birer hayvan değil miydik? Üstelik de kimseyi ihbar edemeyen, kimseye çamur atamayan ve dükkânlardan alışveriş yapıp lokantalarda yemek yiyemedikleri için haklı olarak hırsızlık yapmak zorunda kalan hayvanlara göre bizler çok daha günahkârdık. Yalnızlığına ilaç olmasa da alması için binbir rica da bulunup diller döktüm, zavallıcığın kimsesinin olmadığını, alçağın biri tarafından sokağa atıldığını, henüz çok küçük olduğunu, evsiz kalırsa yaşayamayacağını söyledim ama yok, olmaz

da olmaz, ona ille de insan lazımmış. İyi, gitsin pazardan alsın çünkü burada, bu çevrede bizlerden ve kediden başka bir şey yok. Şimdi artık yalnız değil işte! Ola ola kazmanın sapıyla dost oldu sonunda... Sutu mu gönderdi sizi buraya yoksa o kaz kafalı Adél mi? İkisi de ne aptal ama. Hiçbiri Polett'in yaşama veda etmeye hazırlandığını anlayamamıştı, onlara bunun hakkında herhangi bir şey söylemediği doğru ama görüyorsunuz ben de, Viola da bir şey söylemesine bile gerek kalmadan malum yolculuğa çıkmaya hazırlandığını hissetmişiz. Bonesini çıkarmadım, yüzündeki ifadeyi görmedim. Ölümünün kolay olup olmadığını merak ediyorum, siz benim yerime bakabilir misiniz? Ben gidip bakamam çünkü onu henüz bağışlamış değilim, bana göre hava hoştu, kendini asabilirdi, üçümüz de onu el üstünde tutuyorduk, Viola da onu seviyordu, bitmek tükenmek bilmeyen yakınmalarını sabırla dinliyorduk, ona hayvan bile götürdüm ama istemedi. Eh! Eğer gitmek istiyorsa neden kalacaktı ki? Burada artık yapacak bir işi kalmamıştı, sürekli karnı ağrıyordu, artık pek iş de kabul edemiyordu, oysa hepimizden daha iyi ütü yapardı, Polett'in ütü tahtasında neler yapabildiğini bir görebilseydiniz. İşte bezelye de hazır. Siz gidiyor musunuz? Sutu'yu görürseniz onu buraya gönderin, dükkânı kapatır kapatmaz bana yardıma gelmesini söyleyin çünkü bugün kış için vişne reçeli yapacağım."

Miken'in kapısındaki aslanlar kıpırdandılar, her ikisinin gözleri de biri yeşil, diğeri mavi canlı hayvan gözlerine dönüştüler ve miyavlamaya başladılar. Sendeleye sendeleye dışarı doğru yöneldim, Sutu'ya rastlamamak için dualar ediyor, daha doğrusu kendi kendime ona ne diyebileceğimi tasarlıyordum çünkü Emerenc'in bana söylemiş olduklarını ondan da esirgemeyeceği kesindi. Onu ikna etmeye çalışmak gerekiyordu, en azından resmi makamlara hiçbir şey söylememesi gerekiyordu. O zavallı biçareyi bile bile ölüme terk ettiği, hatta intiharını anlayışla karşıladığı için işine yarayabilecek bazı yararlı önerilerde bile bulunduğu ortaya çıkarsa polisler hakkında ne düşünürlerdi sonra? Yola koyulduğum sırada Emerenc çoktan vişne reçeli yapmaya başlamıştı, onunla yaptığım ilk görüşme sırasında içinde çarşafları kaynattığı kazana benzeyen bir kazan çıkarmıştı dışarı. Birden durdum.

"Emerenc," diye başladım söze temkinli bir biçimde, "poliste ne ifade vereceklerini konuşmanız gerekmez mi? Ya Sutu ağzından aptalca bir şeyler kaçırırsa!"

"Hadi canım!" dedi, boş ver gibisinden bir el işareti yaparak. "Herhangi birinin Polett için çenesini yoracağını düşünmüyorsunuzdur herhalde? Kendini asmış, üstelik bıraktığı mektupta bunu neden yaptığını da açıklamış olan yaşlı bir kızcağız kimi ilgilendirir ki? Ona bir veda mektubu yazdırmadığımı mı sanıyorsunuz? Her şeyin bir yolu, yöntemi var, ölmenin bile. Ben onunla her şeyi konuştum, elbiseyi, mektubu... Yalnızca otopsi sırasında erkeklerin her tarafını ellemelerine engel olamayacağım, oysa Polett'e henüz erkek eli değmedi, adli tabip ona dokunan ilk erkek olacak ancak ölü görmeye alışık olduğundan bakire bir vücut onun için pek bir şey ifade etmeyecek, ben eskiden bir adli tabibin yanında da çalışmıştım."

Agamemnon'un mezarı daha da derinleşmişti. Bana daha önce adli tabip yanında çalıştığından hiç söz etmemişti.

* * *

"Sizi tanımayanlar ne denli kalın kafalı biri olduğunuzu tahmin bile edemezler," diye sürdürdü konuşmasını Emerenc. "Oysa kaç kez söyledim. Siz hayatın böylece sonsuza dek süreceğini ve sürmesinin de bir anlamı olduğunu mu sanıyorsunuz? Pişiren, temizlik yapan birinin, dolu bir tabağın, karalamalarla doldurduğunuz kâğıtların ve sizi seven bir aile reisinin her zaman var olacağını, burada, masallardaki gibi sonsuza dek yaşayıp gideceğinizi ve birilerinin gazetede hakkınızda olumsuz bir şeyler yazmasından başka, ki sizin için kuşkusuz büyük bir aşağılamadır, bir derdinizin olmayacağını mı düşünüyorsunuz? Ama siz de önüne gelen haydutun çamur atabileceği bir mesleği nereden seçtiniz? Bu denli ünlü olmanızın nedenini bilmiyorum çünkü aklınız desek kıt, insanlar hakkında bir şey bildiğiniz de yok. Polett hakkında da hiçbir şey bilmiyorsunuz, görüyorsunuz işte, oysa onunla kim bilir kaç kez kahve içtiniz. İnsanları ben tanıyorum."

Vişne kazana boşaldı. Şu andan itibaren artık her şey mitolojik bir çehreye bürünmüştü; çekirdeği çıkarılmış meyve tane-

leri eridikçe ayrışmaya başlayan meyve suyu yaradan akan kan gibi kazanın içine yayılıyordu. Emerenc siyah önlüğü içinde, bir kapüşonu andıran başörtüsünün gölgelediği yüzüyle kazanın yanı başında eşsiz bir huzur anıtı gibi duruyordu.

"Ben Polett'i severdim. Nasıl olur da anlamazsınız? Bu ona yetmiyordu. Sutu'nun sevgisi de az geliyordu, budala Adél ise ona saygı bile duyuyordu. Her üçümüz de onu seviyorduk, biz ki, halimiz vaktimiz onunkine oranla yerinde sayılırdı, çünkü sonuç olarak ne de olsa bir mesleğimiz vardı, Adél de emekli maaşı alıyordu, çalışmadığı zamanlar eksikliğini duymasın diye her şeyimizi ona verirdik; yiyecek, yakıt, akşam yemeği... Onun tüm gereksinimlerini karşılardık. Oysa ona başka bir şey lazımdı, daha fazlasına ihtiyacı vardı ancak o şeyin ne olduğunu nereden bilecektim, kediyi de istememişti, onun yiyeceğini de ben temin edecektim, ne var ki sabırlar dolmuştu. Ortada sürekli sızlanıp durmasını gerektirecek ne vardı ki? Kendisine yardım edilemeyen birinin yardıma ihtiyacı da yok demektir. Yaşamaktan sıkıldıysa kimsenin onu engellemeye hakkı olamaz. Polise yazması gerekenleri bir güzel dikte ettirdim, o da yazdı: 'Ben, dul Bayan Polett Dobri, hastalık, yaşlılık ve özellikle de terk edilmişlik nedeniyle yaşamıma kendi isteğimle son veriyorum. Eşyalarımı arkadaşlarım András Kürt'ün dul eşi Etelka Vámos, Adél ve Emerenc Szeredás'a bırakıyorum.' Gayet açık değil mi? Ütüsünü daha o akşamdan eve getirmiştim. Zaten tartışmaya değecek bir eşyası da yoktu. Tüm bunlardan sonra daha ne sormalarını bekliyorsunuz?"

* * *

Emerenc'in çevresinde meydana gelen her türlü sorunla olduğu gibi Polett'in işiyle de yarbay ilgileniyordu. Ondan edindiğim bilgilere göre, bilgisayar kayıtlarından Polett Hortense D'Aubry'nin 1908'de Budapeşte'de doğduğu, babası Émile D'Aubry'nin yeminli tercümanlık yaptığı, annesi Katalin Kemenes'in ise tahsilinin olmadığı, icra ettiği son mesleğin ise ütücülük olduğu ortaya çıkmıştı. Evinde hangi dinin üyesi olduğuna ilişkin bir belgeye rastlanamamıştı ancak Emerenc onun bir Protestan olduğuna yemin ediyordu, cenaze törenini yönet-

mesi için ricada bulunduklarında papaz efendi bu ricadan pek de memnun olmamış, Emerenc gibi Polett'in de kiliseye uğramadığını ve bir insanın öleceği zamanı kendisinin belirlemesinin Tanrı'nın hoşuna gitmeyen bir durum olduğunu söylemişti. Neyse ki Emerenc'in bu konuyla ilgili yorumunu duymamıştı, yaşlı kadın bağış yapan hanımefendilerle ilgili olarak başından geçen o eski hikâyeyi anımsatmıştı. Bağışların dağıtımı sırasında Polett de orada bulunuyormuş ancak onun kısmetine Emerenc'e kalan payetlerle süslü gece elbisesi kadarı bile düşmemiş. Hanımefendiler Polett hakkında, herkese tepeden baktığı, ayrıca aynı Emerenc gibi ayinlere hiç katılmadığı şeklinde imalarda bulunuyorlardı; evet gerçek buydu çünkü onlar orada dua ederlerken Polett bayram günü, tatil günü, iş günü demeden onların ütülerini yapıyordu, üstelik de o tarihlerde mahalledeki elektrik hatları henüz doğru dürüst çalışmadığı ve yalnızca birkaç saatliğine elektrik verilebildiğinden, kömürlü ütüyle. Ve sonunda kömür buharlarını soluya soluya Polett'in beyni hasar görmüştü, işte herkese tepeden bakma deyimi de aşağı yukarı beynindeki bu hasarı ifade ediyordu.

O zamanlar henüz kızlık dönemimdeki yaşam tarzıma sıkı sıkıya bağlıydım; önemli bayramlarda, evde ve yatılı okuldayken yaptığım gibi kiliseye iki kez gittiğim bile olurdu. Emerenc böyle zamanlarda ben onun sürekli yinelediği "kiliseye boş zamanı olan gider" biçimindeki sözlerini duymamak için önünden sıvışırken ardımdan alaycı alaycı bakardı. Aslında söylediği diğer pek çok şey gibi bu da doğru değildi çünkü ben gerçekten de hiçbir şeye zamanı olmayan biriydim, makinemin başına oturmadığım saatleri geceleri telafi ederdim; yazı uysal bir efendi değildir, terk edilen tümceleri özgün nitelikleriyle sürdürebilmek kesinlikle imkânsızdır, onları yeniden kaleme almaya başladığınızda metnin omurgası bükülür ve artık düz bir çizginin tutturulması asla olanaklı değildir. Sonunda ne yapıp etmiş papazı, Polett'in çevrede iyi bir insan olarak tanınan yaşlı bir hanım olduğunu söyleyerek yoksul statüsünde gömülmesine karşın en azından zengin bir cenaze töreniyle uğurlanması için ikna etmiştim. Aslında Farkasrét'teki cenazesinde onu son yolculuğuna uğurlayanların hepsi de Emerenc'in son selamına

hayran kalmıştı: Mezarın tam ortasında, ölünün küllerinin konduğu kavanozun alt kısmında bir çift alçakgönüllü çiçek demetinin yanında, çelenk yerinde bir saksı içinde çiçek çiçek açmış harika bir sardunya ve bu sardunyayı çevreleyen krem renkli bir yas şeridi, üzerinde de Emerenc'in mesajı yer almaktaydı: "Burada artık yalnız değilsin, huzur içinde yatmanı diliyorum. Emerenc". Küllerin konulduğu kavanoz en ucuz cinstendi, mezarın bulunduğu yer pek iyi değildi, cenazeye gelenlerin sayısı çok azdı, tören de kısa sürmüştü, kül kavanozu yerine yerleştirilirken Emerenc Polett'in küllerinin bulunduğu yeri gösteren küçük levhanın önünde kaldı. Tanıdıklarımızın mezarlarını ziyaret ettikten sonra artık çıkışa doğru yürüdüğümüzde Emerenc'le yine karşılaştık, Polett'e sunduğu kendine özgü ağıdı büyük bir olasılıkla tam da o sırada tamamlanmıştı. Gözleri yaşlarla doluydu ve dudakları şişmişti, onu hiç bu denli yıkılmış durumda görmemiştim. Akşamleyin Viola'yı almaya geldi, köpeğin de neşesi yoktu; geri geldiklerinde de her zamanki gibi gezmeye gittiği için sevincinden zıplayıp durmuyordu, Emerenc battaniyesinin üzerine yatmasını emredince karşı koymaksızın uyumaya gitti: Dolabı yerleştiriyordum ki Emerenc seslenince arkama döndüm.

"Siz hiç hayvan öldürdünüz mü?" diye soruyordu.

Öldürmediğimi söyledim.

"İleride öldüreceksiniz. Viola'yı da öldüreceksiniz, zamanı geldiğinde ona bir iğne yaptıracaksınız. Zamanı geleni geciktirmemeyi öğrenin çünkü ona yaşamın yerine geçebilecek başka hiçbir şey veremezsiniz. Polett'i hiç sevmediğimi mi düşünüyorsunuz? Her şeyden usanması ve hayata veda etmek istemesi umurumda değil miydi sanıyorsunuz? Ne var ki sevmeyi bilen öldürmeyi de bilmeli, bunu bir yere not edin, işinize yarayacaktır. Aranızın o kadar iyi olduğu Tanrı'ya bir sorun bakalım karşılaştıklarında Polett ona ne demiş?"

Kafamı iki yana salladım. Niçin sürekli bana sataşıyordu? Bana takılmak için gerçekten kötü bir zaman seçmişti.

"Polett'i seviyordum," diye yineledi Emerenc. "Yine de hiçbir şey anlamadıysanız şimdiye kadar anlattıklarımın ne anlamı kaldı ki? O kadar aptal mısınız? Eğer onu sevmeseydim bu işi

yapmaktan alıkoyardım çünkü sesimi yükselttiğim zaman herkes bana itaat eder. Polett de benden çekinirdi, bana itaat etmezse başına gelecekleri bilirdi. Bana Paris'i, sürekli çiçeklerle süslü bir mezar ile sadece tepeden bakıldığında görülebilecek biçimde yerleştirilmiş olan imparator mezarının bulunduğu o kabristanı anlatanın bir başkası olduğunu mu sanıyorsunuz? Tüm bu hikâyeleri, henüz yaşamanın bir anlamı olduğunu düşündüğü günlerde Polett'ten başka kim anlatmış olabilirdi? Bana bu kadar çok şey öğrettiği için ona daha başka nasıl teşekkür edebilirdim? Ona hiçbir şekilde yardım edemeyeceğimi anladığımda son sözü, başkaları, büyük bir felaket, gittikçe artan omurga ağrıları veya aşağılanmalar değil de kendisi söylesin diye onu cesaretlendirmekten başka ne yapabilirdim ki? Sutu gerçekte Polett'i sevmez, geçmişinden dolayı onu aşağılardı, bugüne dek onun geçmişi hakkında konuşmadım ama artık fark etmez: Zavallının dedelerinden biri hırsız mıymış ne? Darağacını boylamış, ailesi de takibata uğramış ve bu nedenle hepsi ülkelerini terk ederek Macaristan'a kadar kaçmışlar. Polett bunları anlatmaktan utanmazdı, sadece Adél ne biçim insanlar olduklarına takar dururdu, Adél'in neden bu denli kibirli davrandığını anlayamıyordum; onun da babası bıçaklama ve gasp suçlarından içeride yatmıştı, evet asılmamışlardı ama onun hikâyesi de Polett'inkinden daha iyi sayılmazdı. Adél'in kafa kesmeye gülmekten başka bir şey yaptığı yoktu, Adél enikonu aptaldır, Polett'in anlattığı öyküleri sevmediği gibi anlamazdı da, oysa yeterince tavuk kesmişti, tavuğun başı uygun bir bıçak darbesiyle kopuverirdi, tekrar tekrar kesmeye çalışmanın gereği yoktu. Polett idam edilen büyükdedesinin suçlu olmadığı, sadece o dönemin siyasal ortamı gereği yakalanıp götürüldüğü üzerine yemin etmişti, ben öyle olduğuna inanmıştım, Sutu da inanmıştı çünkü böyle şeyler olabilirdi; bizde de olmuştu, burada da ne kadar çok suçsuz insana kıydılar... Ben henüz gençtim, fırıncının nişanlısı olan kızcağızın kafasını kesmediler ama paramparça ettiler. Bana inanmıyor musunuz? İnanmazsanız inanmayın. Halk parçaladı, oysa kızcağız hiçbir şey yapmamış, yalnızca fırını açmıştı, komutan askerlerden başkasına ekmek vermesini yasakladığı halde halka acıdığından içerde ne kadar ekmek varsa dağıtmıştı ancak fırın-

da hiç ekmek kalmadığını söyleyince ona inanmadılar, ite kaka dışarıya çıkartıp öldürdüler; ekmek gibi lokma lokma parçaladılar, bir insan kalabalık tarafından katledildiğinde, ölmesi bir dakikadan fazla sürüyor ve yavaş bir ölüm gerçekleşiyor. Eh, bu kadar! Gidiyorum, sadece bunları da anlatmak istemiştim. Bir yatağım olsa özellikle de bugün yatmak isterdim. Ancak gençlerin kaçmasına yardım ettikten ve Éva ile de ilgilendikten sonra büyükanne ve büyükbaba Grossmannlar siyanür içmişler. Ben de onları yataklarında ölü buldum, işte o günden bu yana yalnızca koltukta veya fiskos takımında uyku uyuyabiliyorum. Hadi, iyi geceler. Viola'ya hiçbir şey vermeyin, yeterince tıkındı."

* * *

Bahçeye bakan balkona oturdum, çiçeklere ve gökyüzüne doğru dalıp gittim, zaman durmuştu, akşam, çiçek kokuları, sessizlik, her şey hareketsizdi. Fransız Protestanı Polett, fırıncı damat ve sinirleri Hitler'e daha fazla dayanamayan, hiç tanımadığım büyükanne ve büyükbaba Grossmannlar bilincimdeki yerlerini almışlardı, tavuklar giyotinin yanında ölümün nasıl gerçekleştiğini izliyorlardı ve havada yoğun bir maya kokusu vardı. Emerenc bir daha fırıncıdan hiç söz etmedi, çok sonraları prova mankeninin üzerine iliştirilmiş fotoğrafını bulduğumda önce kim olduğunu anlayamadım.

Siyaset

Emerenc bir daha Polett'ten asla söz etmedi, sanki öyle biri hiç yaşamamıştı, buna karşılık bizde her zamankinden daha fazla zaman geçirmeye başlamıştı, doğrusunu söylemek gerekirse o zamanlar sürekli bizimle birlikte olmak istiyordu. Karşılıklı bağlılığımız aşk gibi, birtakım tanımlanamayan bileşkelerin sonucuydu çünkü birbirimizi kabullenebilmek için bir sürü ödün vermemiz gerekmişti. Emerenc'e göre el emeği ve fiziksel güç harcamaksızın yapılan tüm çalışmalar aylaklık demekti ve neredeyse gözboyamacılıkla eşdeğerdi. Bedensel çalışmayı her zaman takdir etmişimdir ancak zihinsel etkinlikten daha üstün olduğunu kesinlikle düşünmüyordum, yaşamım boyunca Giono'nun aydınlığı üzerimde çok büyük bir etki bırakmış olsa da tek adama tapınılan diktatörlük yıllarında bu düşüncemi terk etmek zorunda kalacaktım. Kitaplar varlığımın temelini oluştururken ölçü birimlerim ise harflerdi ancak bunlar yine de yaşlı kadının kendine özgü kriterleri gibi beni tatmin eden yegâne kıstaslar değillerdi. Aydın karşıtlığı: Emerenc bu sözcükleri hiçbir zaman kendi kendine bile telaffuz etmemiş, tanımamış ve yaşamı boyunca da asla kullanmamıştı ama bir aydın düşmanıydı. Ancak vicdani duyguları ender de olsa bazı durumlarda ayrıcalıklar tanımasına olanak sağlıyordu, beyefendiler sosyetesi diye anılan pantolonlular egemenliği hakkında ise kendine özgü düşünceler geliştirmişti, elleriyle iş görmeyip işini başkasına yaptıranlar kim olurlarsa olsunlar gerek bir zamanların dünyasında gerekse toplumdaki yapısal hareketlerin

yeni bir sosyoplütokrat katmanın doğuşunu müjdelediği günümüz dünyasında olsun onun gözünde derhal bir aydına dönüşüveriyorlardı. Yüzyılın başlarında ev, toprak, tonlarca metreküp değerli kereste ve araç-gereç sahibi varlıklı bir zanaatkâr olan öz babasını, beynine kazınmış o talaşlar arasındaki görüntüsü yüzünden iki eliyle çalışan bir emekçi olarak algılamıştı. Yaşlı kadın dünyanın hazinelerini verseler anlatamayacağı, tümüyle gözden düşmüş olan "burjuva" kavramının ne anlama geldiğini bizzat yaşayarak öğrenmişti; çalışmış olduğu sayısız işyerinde yalnızca kibar, nazik davranışlarda bulunmaya alıştırılmış olmasına karşın kafa yapısı pek değişmemişti; ne kadar önemli görevlerde bulunurlarsa bulunsunlar onun gözünde eli alet tutmayan erkeklerin hepsi, –tabii ki asayişi sağlamakla görevli yarbay hariç– birer asalak, çeşitli sloganlar kullanarak vaaz veren ve başlangıçta benim de dahil olduğum hanımefendiler ise birer kaşık düşmanıydılar. Emerenc'in gözünde tüm kâğıt parçaları, yazı masaları, broşürler ve kitaplar kuşku uyandıran nesnelerdi, sadece Marx'ı değil hiç kitap, hatta gazete bile okumamıştı, sanırım müzmin aylaklar olarak gördüğü bizleri de aşağılamaya niyet etmiş ancak adımını eşiğimizden içeri attığı andan itibaren bir şeylerin içindeki antipati duygusunu zayıflattığının bilincine varınca sarsılmış, sonuçta kendini, yazı yazdığımız aletin de bir makine olduğuna inandırmış ve ekmeğimizi kazanmak için yaptığımız işin az da olsa saygı duyulacak bir tarafı bulunduğuna ikna olmuştu. Bununla birlikte aydın karşıtlığı önüne çıkan iş fırsatlarından yararlanmasına engel olmamıştı, siyasal yaşamdaki değişiklikler sonucu giderek piyasada kıtlığı çekilen bir mala dönüşen uğraşı da ona tam bir güven ortamı sağlıyordu, tüm patronlarından bir şeyler öğrenmişti ama her birinin ne mal olduğunu da bilirdi. Kitaplarımıza ancak tozlarını aldığı sürece göz atardı, üç yıllık ilkokul anıları yılların biriktirdiği çığ altında hafızasından çoktan silinmişti, ezberlediği şiirlerden bile ancak bir tanesi aklında kalmıştı, o da Anneler Günü'nde okuduğu meşhur çocuk söyleviydi, bozkırdaki kuyu sahnesinden bu yana Emerenc'in edebiyat kültürü çeşitli işverenleri ve yaşamı tarafından biçimlendirilmişti. Buna karşılık Macaristan'ın onyıllık tarihsel periyotları hakkındaki bilgisi sadece, artık duymaktan

nefret ettiği ve şiire karşı ilgisini günlük yaşamından deterjanla yıkanılan çamaşırlardan çıkarılan kirler gibi söküp atan parlak sözler ve nutuklara dayanmaktaydı. Tam başka şeyler de duyabileceği bir dönemde hevesi kırılmış, artık ruhunu beslemekten vazgeçmişti. Krizantem devrimi[15] sırasında fırıncı linç edilmiş, sonradan anlattığına göre büyük aşkının kahramanı da ortadan kaybolmuş, ona layık olmayan halefi ise hırsız çıkmıştı. Emerenc "Rüzgâr Gibi Geçti"nin Yüzbaşı Butler'ıyla aynı kararı aldığını asla bilmeyecekti; o da tıpkı bu pervasız roman kahramanı gibi kalbini hiç kimse ve hiçbir şey için tehlikeye atmayı kesinlikle istemiyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından önünde öylesine sonsuz bir ufuk açılmıştı ki artık yaşamın kendisine sunduğu olanaklardan istediği ölçüde yararlanabilirdi, akıllı ve soğukkanlıydı, analitik bir zekâsı ve kusursuz işleyen bir mantığı vardı ama o ne kültürünü geliştirmeyi ne de sivrilmeyi düşünmüş, toplumun çıkarı uğruna bile olsa verilen talimatlar veya açılan kampanyalar doğrultusunda hareket etmekten kaçınarak niçin, kimin için harekete geçmesi ve ne kadar adım atması gerektiğine kendisi karar vermiş ve lohusa tabaklarıyla alacalı kedilerin sınırladığı bir dünya içine kapanıp kalmıştı. Gazete okumuyor, haberleri dinlemiyor, siyaset sözcüğünün yaşamına girmesine izin vermiyordu. Kazara "Macaristan" sözcüğünü telaffuz edecek olsa ne sesi yumuşuyor ne de gözü yaşarıyordu.

Emerenc tek kişilik hükümdarlığının biricik sakiniydi, Roma'daki papadan daha başına buyruk bir yaşam sürüyordu; davranışları, siyasete karşı tam bir vurdumduymazlık içinde bulunuşu kimi zaman aramızda şiddetli tartışmaların çıkmasına neden oluyordu. Tartışmalarımıza tanık olan yabancılar bir kabare gösterisi sunduğumuzu sanırdı. Ben Árpád'lar hanedanına kadar uzanan soyağacımla, sinirimden neredeyse ağlayacak halde, Emerenc'i, ülkemizde savaş sonrası başlayan gelişmenin ve toprak reformunun anlamı, benim değil onun bir üyesi olduğu emekçi kesimlerin önünde açılan sınırsız olanaklar konusunda ikna etmeye çalışırken Emerenc de bana köylülerin kafa yapısını iyi bildiğini, ailesinin de köylü olduğunu, köylüler için

15 1918 Macar devrimi (ç. n.)

önemli olanın yumurtayı veya kaymağı kimin satın aldığı değil para kazanmak olduğunu, işçinin ise hakları için ancak günün birinde kendisi de patron oluncaya mücadele vereceğini, proleter (tam olarak bu sözcüğü kullanmamış, söz konusu kavramı aşağı yukarı betimlemişti) kitlelerin kendisini ilgilendirmediğini, tembel ve yalancı beyefendilerden ise özellikle nefret ettiğini söylüyordu. Papazlar yalancı, doktorlar bilgisiz ve paragözdü, avukatlar içinse suçluyu veya mağduru savunmak arasında hiçbir fark yoktu, mühendis ise hesaplarını daha işin başında yapıyor, tuğladan tasarruf edip kendine bir ev çıkarmaya bakıyordu, büyük şirketler, fabrikalar, bilimsel enstitüler, hepsi de birer suç örgütüydüler. Birbirimize avazımız çıktığı kadar bağırırdık; ben halkın gücünü temsil eden Robespierre gibiydim; tam da o yıllarda iş göremez ve aşağılana aşağılana çalışamaz hale getirilmiş kocamla beni reva gördükleri gettoya geri püskürtmeye çalışıyorlardı, olur da sonunda buraları terk etmeye karar verirsem bunun nasıl olacağını kendim belirleyecektim: Yalnızca ülkeme mi, yoksa hayatıma da mı veda edecektim? Ne var ki içimdeki kin duygusu beni ayakta tutuyordu; o kin duygusu ki zalimlerin kendi aşağılık niyetlerinden başka bir şeyle ilgilenmediklerini, ülke doğum sancıları içinde debelenirken yatağının başına dikilen çirkin ebelere, üretilen Sparafüsil'lere ya da Aziz László[16] döneminde olsa baltayla kesilecek denli kirli ve onyıllar boyunca koca bir ulusun güvenini çaldıkları için hırsızlarınkinden bile rezil ellere teslim edilmesine hiçbir zaman engel olamadıklarını çok iyi biliyordu.

Yaşlı olmasına karşın önünde geniş olanaklar bulunan Emerenc, en azından büyük değişikliğin gerçekleştiği dönemde bu tarihsel dönüşümü alaycı saptamalarla karşılamış ve kimsenin kendisine hiçbir konuda vaaz vermemesini, vaaz yerinin kilise olduğunu, dayanıp dayanamayacağı sorulmadan çocuk yaşta yemek pişirmeye gönderildiğini, on üç yaşındayken Peşte'de hizmetçilik yaptığını, evine gelenlerin geldikleri yere dönmelerini özellikle de evinin antresinden çıkmalarını çünkü kendisinin hayatını, halk eğitmenleri gibi çeneyle değil, beden gücüyle

16 1077-1096 yılları arasındaki Macar kralı (ç. n.)

kazandığını, aptalca söylevlerle yitirecek zamanının olmadığını halk eğitmenlerinin yüzüne haykırmıştı. O fırtınalı dönemde Emerenc'in tutuklanmaktan kurtulması gerçekten de bir mucizeydi. Her şeyi hor görmesinde bir tuhaflık vardı. Halk eğitmenleri Emerenc'in devlet felsefesi hakkındaki görüşlerini dinlerken gerçekten de yaşamlarının en sıkıntılı anlarını yaşamışlardı. Emerenc'e göre Horthy'nin, Hitler'in, Rákosi'nin ve IV. Charles'ın birbirlerinden zerre kadar farkı yoktu; kesin olan şuydu ki iktidarda bulunanlar sürekli buyuruyor ve birilerini, istedikleri zaman, anlamsız bir şeyler adına, birtakım işlerle görevlendiriyorlardı. Yukarıda bulunanlar hangi siyasetin bayrağı altında yer alırlarsa alsınlar, hatta Emerenc'in çıkarlarını bile korusalar hepsi de birbirinin tıpatıp aynı olan zorbalardı. Emerenc'in dünyasında iki tür insan vardı: süpüren ve süpürmeyen; her şey bu noktada düğümleniyordu; ulusal bayramların hangi sloganlarla veya hangi bayrak altında kutlandığının ise hiçbir önemi yoktu. Halk eğitmeni derin bir korkuya kapılarak gözünün önünden kaybolmuştu, Emerenc'i hiçbir şey durduramaz, hiçbir şey ona karşı direnemezdi, onunla yakınlaşmak, arkadaş olmak, hatta bir-iki laf etmek bile mümkün değildi, insanı hayran bırakacak kadar cesur, şeytani derecede zeki, insanı utandıracak ölçüde de küstahtı. Ne var ki hiç kimse onu insanların saygınlıklarının süpürüp süpürmediklerine göre belirlendiği o anlamsız yönetim biçimi kabul edildiği takdirde süpürmeyip süpürtenlerin tarafında yer almayı isteyip istememesinin tamamen kendi arzusuna bağlı bir seçim olduğu çünkü devletin 1945'te ona bu olanağı sağladığı konusunda ikna edememişti. Elinde işe yarayan bir kart kalmayınca en son çare olarak boşluğa bakan dalgın gözlerle elini eteğini dünya işlerinden çekmiş ve artık her şey için geç kalmış zavallı yaşlı kadını oynamıştı. "Gecikmek ne demek, teyzeciğim," diyerek umutlanmıştı genç propagandacı, "teyzemin önündeki bütün yollar açık, üstelik de köy kökenlisiniz, nasıl gecikmiş olursunuz, sizi eğitilmeniz için götürecekler veya sizi başvuruda bulunacağınız yere yönlendirecek olan birini gönderecekler, pek de sıradan olmayan yeteneklerinizin düzeyi belirlenecek, tüm eksiklerinizi kısa sürede tamamladıktan sonra sınavdan geçip kültürlü bir birey olmak elinizde." Kültürlü mü?

Bu sözcük Emerenc'in aydın karşıtlığının petrol kuyusuna atılmış bir meşaleydi, sıradışı zekâsının farkına varıldığında harflere karşı duyduğu nefreti gerçek bir hatip coşkusuyla herkese ilan etmekten geri durmazdı. Güçlükle okuyup yazabiliyordu, temel aritmetik işlemlerinden yalnızca toplama ve çıkarmayı anımsıyor ama hafızası bir bilgisayar gibi çalışıyordu. Pencerelerden dışarı taşan radyo veya televizyon seslerinden ne duyarsa duysun eğer duyduğu olumlu bir şeyse ânında yalanlar, eğer olumsuzsa övgüler düzerdi, dünyanın şu veya bu ülkesinin nerede bulunabileceğine ilişkin en ufak bir fikri olmamasına karşın hükümetleri hakkında haberlerde duyduklarını hatasız bir telaffuzla yineler, gerek Macar gerekse yabancı devlet adamlarının adlarını bir çırpıda sıralar ve sürekli yorum yapardı: "Barış istiyorlarmış. Siz buna inanıyor musunuz? Ben inanmıyorum, o zaman tüfekleri kim satın alacak? Adam asmak, yağma yapmak için hangi bahaneler ileri sürülecek? Ayrıca dünyada bugüne dek barış olmamış da niçin bugün olacakmış?" Pek çok kadın hareketi görevlisi yaşlı kadını toplantılarına davet etmek veya düşmanca vurdumduymazlığından kurtarmak istemiş ama sonunda hepsinin de keyfi kaçmıştı, sokak delegesi olsun, mahalle konseyi üyesi olsun hepsi de onun bir afet olduğu görüşünde birleşiyorlardı. Papaz da onlarla aynı düşüncedeydi: Emerenc bir Mefisto olarak doğmuştu, her şeyi inkâr ediyordu. Bir seferinde, eline geçen şansları sürekli tepmeseydi ilk kadın büyükelçi, kadın başbakan dahi olabileceğini, Bilimler Akademisi'nden daha fazla akla ve zekâya sahip olduğunu söylemiştim. "Tamam," demişti Emerenc "ama ne yazık ki bir büyükelçinin ne iş yaptığını bilmiyorum. Ben artık yaptırmak istediğim kabirden başka bir şey düşünmüyorum. Beni rahat bırakın. Bana akıl vermeyin. Yeterince aklım var, keşke daha az şey bilseydim. Söylediğin gibi olanaklarla dolu olan bu ülke ondan bir şeyler umut edenlerin olsun. Benim hiç kimseye, hiçbir şeye ihtiyacım yok. Anlayın artık."

* * *

Gerçekten de ülkeye gereksinimi yoktu, süpürenleri yönetenlerin tarafında yer almak istemiyordu. Hiçbir talebi yoktu

ve hiç bitmeyen karşıtlığıyla aslında sürekli siyaset yaptığının bilincinde de değildi, Horthy döneminde de böyle davrandıysa o zamanki işverenleri iyi eğlenmiş olmalıydılar. "Kardeşim Józsi'nin oğlu"nun bir zamanlar söylediğine göre bağıra çağıra dile getirdiği bozguncu ifadelerden dolayı birkaç gün hapis bile yatmıştı. Emerenc yaşamının hangi döneminde olursa olsun tüyler ürpertici bir tablo ortaya koymaktaydı; vaaz vermeye başladığında yanından toz olmakta yarar vardı, Gagarin'in uzaydaki uçuşu veya uzaya gönderilen Laika adlı köpek üzerine yaptığı yorumları duyanlar yanından uzaklaşmayı daha uygun bulmuşlardı. Laika'nın kalp atışları radyodan yayınlandığında hayvana eziyet edildiği gerekçesiyle lanetler yağdırmaya başlamıştı, sonra da kendini bunun bir saat sesi olduğuna inandırarak teselli bulmuştu. Akıllı bir köpek kendini bir çeşit kürenin veya her neyse bir şeyin içine kapatmalarına izin verecek ve göğün çevresinde dolanacak, buna kim inanır? Gagarin hakkında ise bu uçuşun ona şans getirmeyeceği öngörüsünde bulunmuş, böyle bir girişimde bulunmaya hakkı olmadığını çünkü bir şey dilediğimizde Tanrı'nın bize kulak tıkadığını ama gerçekleşmesinden korktuğumuz şeyleri başımıza dert ettiğini söylemişti. Kendisi bahçeye ektiği çiçekleri çiğneyen komşusuna haddini nasıl bildirdiyse Tanrı da istilacıların hakkından gelecektir; gezegenler birileri aralarında dolaşsınlar diye yaratılmamışlardır. Gagarin'in öldüğü gün dehşete kapılarak şoke olmuş bir dünyanın tepkisine tanık olmuştu, yola gelmez bir aptal olan Adél bile, dışarıda, evin girişinde Tanrı'nın, yetki alanının ihlal edilmesine izin vermeyeceğini söylediğini açıklamaya çalışan Emerenc'i görünce yolunu değiştirmişti. Bunları başka sözcüklerle ifade etmişti ancak söyledikleri bu anlama geliyordu. Bir yıldız gibi parlayan genç adama yeryüzünde acımayan bir tek insan vardı, o da Emerenc'ti. Kennedy veya Martin Luther King için de üzülmemişti. Emerenc her iki yarımkürede gerçekleşen olayları da acılara asla ortak olmadan ve taraf tutmaksızın izlemiş ve Amerika'da da süpürenler ve süpürtenler bulunduğunu söylemişti; Kennedy de bir süpürtendi, zenciye gelince sirkte sahneye çıkan değil de hani şu sürekli konuşan ve seyahat eden zenci de baş süpürtendi, aslında herkesin bir sefere mahsus olmak üze-

re ödeyeceği bir can borcu vardı, zaman bulursa onlar için de gözyaşı dökmeyi düşünüyordu. Günün birinde Emerenc'in mezarında Józsi'nin oğlu ile karşılaştığımda onun sarsılmaz dünya görüşü üzerine de konuşmuştuk, genç adam çaresiz, ellerini iki yana açtı, ona göre halası huzuru çok geç bulmuştu, babası durumu daha akıllıca değerlendirmişti, Emerenc'in tüm yaşamına egemen olan olumsuz çıkışlarına karşılık güçlüklerle dolu eski yılları unutmayan babası kendiyle barışık, yeniliklere açık bir insandı. Kabul etmeliydim ki kendine özgü ve neredeyse akıldışı bir dirençti Emerenc'inki: Franz Jozef örneğinde olduğu gibi, olumlu işler bile yapmış olsalar ülke tarihinin belirlenmesinde payı olanlara toptan karşı çıkıyordu. Avukatın oğlu hakkında konuşmamıştım, oysa her şeyin açıklamasının burada saklı olduğunu düşünüyordum ancak daha sonraları yarbay bizim yerimize bu konuya son noktayı koyarak durumu açıklığa kavuşturmuştu: Emerenc kimin elinde olursa olsun iktidardan nefret ediyordu; iktidar sahibi beş kıtadaki tüm sorunları çözmüş bile olsa Emerenc'i memnun edemezdi, sadece ve sadece kazandığı için. Onun düşüncesine göre Tanrı, noter, parti militanı, kral, cellat, Birleşmiş Milletler genel sekreteri, vb. kim olursa olsun herkes ortak bir paydada buluşuyordu, tesadüfen biriyle dayanışma göstermişse acıma duygusunun sınırları tüm evreni içine alacak kadar genişliyor ve yalnızca hak edenleri değil önüne gelen herkesi, suçluları bile kapsar hale geliyordu.

* * *

Bunları aslında benim anlatmam gerekirdi, yaşlı kadın zaman zaman önümde benzer düşüncelerini açıklamıştı ama bir de onun bu düşüncelerini rapor edecek kadar deli değildim. Bir seferinde elinde ıslak bir bez, Viola'nın tüy dökme zamanı olduğundan halının üzerindeki köpek tüylerini topluyordu. Ben daktilomun başındaydım, önümde diz çökmüş ve "Ey güzel Tanrım!" diyordu Emerenc, elindeki ıslak beze hitap ederek. "Şu makineli tüfekle bacağından yaralanmış Alman'ı, bulurlarsa kesin öldürürler diye düşünüp saklamıştım, sonradan yanına Rus'u da sakladım, mahzenin dibinde kapalı, öylece birbirle-

rine bakakaldılar, siz bunu henüz bilmiyorsunuz, bilmeyeceksiniz de, ağzınızdan bir şey kaçırırsanız size ne yapacağımı o zaman görürsünüz, ben taşındığım sıralar binada henüz, sonradan bahçeye gömdüğüm yaşlı ve inmeli Szloka dışında hiç kimse oturmuyordu, ev sahipleri çoktan İsviçre'ye gitmişlerdi, diğer sakinlerin hiçbiri de henüz buraya taşınmamıştı. Tavan arasından bodruma kadar evin her yanını dolaştım, sonunda bodrumda, odun yığınını uygun bir biçimde kaldırıp başka bir tarafa istiflediğimde saklanmak için küçük bir bölme oluşturulabileceğini tespit ettim, en arkada penceresiz bölmeye açılan küçük bir kapı vardı, hiçbir şey olmamış gibi odunları tekrar bu kapının önüne yığdım, sonra da saklanmak zorunda kalan herkesi oraya sakladım. Rus'u da oraya yerleştirdiğim zaman yüzlerindeki o ifadeyi tahmin edebiliyor musunuz? Rus'un ciğerine bir mermi isabet etmiş olmalıydı çünkü çıkan kan köpük köpüktü, dişlerini gıcırdatarak birbirlerine sövüp duruyorlardı, oysa ikisi de birbirinin söylediklerini anlamıyordu, silahlarını saklamıştım, o silahlar hâlâ duruyor, kullanacağımdan değil çünkü çok gürültü çıkarıyorlar, subay olan patronum büyük bir avcıydı, oradan biliyorum. Tam kaynaşıp dost olacakları sırada ikisi de ölüverdi, gece ikisini de evin önüne koydum, bugüne dek sokaktaki hiç kimse onların orada huzur içinde, yan yana nasıl yattıklarına akıl erdirebilmiş değil. Bay Brodarics'i de aynı yere saklamıştım, onu da Rákosi[17] arattırıyordu, her an benden sorabilirlerdi, teslim edeceğimi mi sanıyorsunuz? Çalışmaya giderken başına hep bir kask giyerdi, eve döndüğünde ellerindeki yağı güçlükle temizlerdi. Casusmuş, ne casusuymuş, boş versenize, ona casus diyenin kendisi casustur. Götürmelerine göz yumayım da bütün gün temizlik yapıp çamaşır yıkayan karısı tek başına mı kalsın? Hem Bay Brodarics insan kıymeti bilen biriydi: Kalorifer kazanını tutuşturmam gerektiğinde kaç kez gelip yanıma çömelmişti, kömürden nasıl tasarruf edeceğimi bana o öğretmişti, ateşin sırrını ondan öğrendim, her şeyin bir sırrı vardır, közün bile. Rákosi'nin adamı geliyor, ben kapıyı açıyorum, içeriyi arıyorlar, 'Burada olmadığını görüyorsunuz,' diyorum.

17 Stalin döneminde görevde bulunan Macar başbakanı (ç. n.)

Sabah erken saatlerde başkaları tarafından götürüldüğünü söylüyorum. Yaptığım konservelerin parasını henüz ödemediğini belirterek onu bir an önce bulmalarını diliyorum. Ve sonunda Brodarics benim yanımda her çeşit tehlikeyi atlattı ve kurtuldu. Gizli bölme bir süre boş kaldı; oraya sonradan bahçeye düşen bir ulusal güvenlik görevlisini sakladım, tanıyordum, terbiyeli bir çocuktu, kurtarmasaydım yazık olacaktı, kolum kırıldığında bana gelmiş ve makaralı çamaşır kurutma düzeneğini tavana monte etmişti. Niçin saklamayacakmışım ki? Daha sonra sakladığım bir başkası için elimi ateşe sokmazdım ama yine de birkaç günlüğüne içeride tuttum, o denli zavallı görünüyordu ki, üstelik ecel terleri döküyordu, sırtına sopa yemekten ürken bir köpeğe dönmüştü."

Anlattıklarını ağzımı bile açmadan dinledim. Csabadullu Azize Emerenc, takibata uğrayanların kurtarılması gerektiğinden peşinde adam olan herkesi; Grossmannları olduğu gibi Grossmannların peşinde olanları da kurtaran tartışmasız bir merhamet delisi. Onun bayrağında bir tarafta tavana asılan makaralı bir çamaşır kurutma düzeneği, diğer tarafta ise Bay Brodarics'in kaskı yer almakta. Yaşlı kadında yalnız ülke bilincinden değil hiçbir çeşit bilinçten eser yoktu, parlak zekâsı ise bir sis tabakasının ardında yanıp sönüyordu. Her şeye ne kadar da açtı ve bir sürü konuda da yetenek sahibiydi ama hiçbir işe yaramıyordu. Bir keresinde ona şunu sormuştum: söyler misiniz, siz yalnızca kurtarmayı mı seversiniz? Hiç birisini ihbar ettiğiniz de oldu mu?" Bana tiksinerek bakıyordu: Ben onu ne sanıyordum? O berberi bile ihbar etmemişti, oysa ona kazık atmış ve her şeyini çalmıştı, uykuda bile yalan söyleyebilen biriydi ama kendisini terk edip elde ettiği ganimetle sırra kadem bastığında bile ağzını açmamıştı, ihtiyacı varsa götürebilirdi ama bu olaydan beri yanına yaklaşan erkeklerin hepsi için de aynı şeyi hissetmişti; tıpatıp o berber gibiydiler ve birikimlerini, özellikle de geleceğini bir kez daha çalamayacaklardı. O geleceğini tasarlamıştı ancak bu gelecekte berberler, Kennedyler ve uçan köpekler olmayacaktı, orada kendisi ve yer almalarına izin vereceği ölülerden başkası olmayacaktı. Elindekini ansızın yere bırakarak koşmaya başladı, aklına ansızın bir hasta için ilaç

alması gerektiği gelmişti, benim de bir şeylere ihtiyacım olup olmadığını sordu. Ardından bakarken kendi kendime şu soruyu sordum: Benden bu denli farklı olmasına karşın nasıl oluyordu da bana bu kadar bağlanabiliyordu? Benim neyimi sevdiğini anlayamamıştım doğrusu... Daha önce de yazdığım gibi, o zamanlar henüz gençtim, bağlılığın ne denli mantıkdışı, ölümcül ve güvenilmez bir duygu olduğunu henüz derinlemesine incelememiştim, oysa yalnızca duyguları betimleyen Yunan edebiyatının yabancısı değildim: Orada ölümün parıldayan baltasını tutan eller sevgi ve aşkın birleşen elleriydi.

Nádori-Csabadul

Emerence doğduğu yöreden neredeyse hiç söz etmemişti, oysa benim doğduğum yere fazla uzak değildi. Kentin havasından suyundan sürekli şikâyet ederdim. İlkbaharın başlarında, karların henüz orada burada yığınlar halinde durduğu, ıslak toprağın ısınmaya ve buharlaşmaya başladığı zamanlarda içimde bir yurt özlemi belirir, köyüme gitmek isterdim; bu tür çıkışlarım olduğunda bana asla destek olmazdı, oysa ilkbaharın gelişini müjdeleyen o kokuyu ve genç dalların arasında güçlükle ayırt edilebilen, ne zara, ne sürgüne, ne de küçük bir yaprağa benzeyen ama yine de toprakta hareketin başladığını gösteren o belli belirsiz yeşil doğumu o da pekâlâ hissederdi. Bizim yöremizde yeni doğan ışınların kırılmalarıyla oluşan ışık oyunları hâlâ bir zamanlar ilkbaharda kaygısız ve düşüncelerden uzak atlayıp sıçrayan, dans eden iki çocuğu gösteriyordu: beni ve Emerenc'i... İşte böyle günlerden birinde, şubat ayının sonuna doğru Csabadul Kütüphanesi'nden bir davet almış ve bu çağrıyı kabul ettiğim takdirde benimle Csabadul'a gelip gelemeyeceğini sormak için Emerenc'e koşmuştum. Yapacağım konuşmaları dinlemek zorunda değildi ama bana eşlik edebilirse konferans sırasında o da mezarlığa gidebilir veya yakınlarını ziyaret edebilirdi. Soruma hiçbir yanıt vermeden beni öylece bırakıp gitti, önerimi kesinlikle reddedeceğini düşünüyordum ama yine de söz konusu daveti kabul ettim. Konferans için belirlenen tarihe kadar sekiz haftalık bir süre vardı. Tam olarak bir ay sonra bir gün Emerenc yolculuğu gündeme getirerek orada geceleyip gecelemeyeceğimizi sordu

çünkü onun için bu mümkün değildi, eğer sabah gidip akşama döneceksek o zaman benimle gelebilecekti. O yokken Sutu kaldırımları süpürecek, Adélka da çöpleri dökecekti. Karar vermişti: Eğer götürürsem benimle gelecekti. Bu beklenmedik kararla sürekli soluk olan yüzüne bir parça renk gelmişti, yalnız Csabadul'a vardığımızda aramızdaki ilişkinin niteliği hakkında hiç kimseye bir şey söylemememi rica etti. Bu cümlesi beni bayağı sinirlendirmişti: Ona sanki bir görevliymiş gibi davranan kimdi ki? Kocamın bir yakını olarak tanıştırmamı uygun bulup bulmadığını sordum, kendi yakınım olarak tanıştıramazdım çünkü ailesi yalanlayacaktı ama tanımadıkları bir Peşteli ile akrabalık ilişkisi içinde bulunmasında herhangi bir sakınca yoktu. Şimdiye dek hiç o zamanki gibi alayla karışık bir hoşgörüyle bakmamıştı yüzüme. "Patron buna bayılacak," dedi tepkisizce. "Kendinizi yormayın, sadece böyle bir şeyi kabul edip etmeyeceğinizi merak etmiştim ama kabul ettiniz işte. Evet, kabul ettiniz çünkü siz zır delisiniz ve sezgileriniz çok zayıf. Ne düşünüyorsunuz? Ne sanıyorsunuz? Ne olmuş olabilirim yani? Kral mı? Daha çocukken hizmetçilik yapmaya gönderildim, benim ailem hayalperest değildir. Sorarlarsa kapıcı olduğumu söylerim, bu da bir meslek." O anda ona çok öfkelenmiş ve sinirimden elimi dizime vurmaya başlamıştım, bana göre hava hoştu, kendini istediği şekilde tanıtabilirdi; kendine itlaf görevlisi veya tabakçı da diyebilirdi, çok katlı bir villanın ve daha başka sayısız evin işlerini gördüğünü, ayrıca evlerimizin idaresiyle meşgul olduğunu duyduklarında onu takdir edebilirlerdi çünkü kesinlikle inanmasa bile Csabadul beni tam da onun göz ardı ettiği nedenden, yani yazılarımdan dolayı davet etmişti ve onun doğduğu yerlerde yazarları tembel olarak damgalayıp János Arany[18] veya Petőfi[19] adlarını duyduklarında elleriyle boş ver anlamına gelen işaretler yapmayan insanlar da vardı. Bana karşılık vermemiş, bir daha yolculuk hakkında da konuşmamıştı. Son güne dek gelip gelmeyeceğini bilmiyordum ama fazla da kurcalamamıştım, ısrar edersem hiç gelmez diye düşünüyordum.

Konferans öncesinde hayatımızı her zamanki gibi sürdürü-

18 (1817-1882) Macar şairi (ç. n.)

19 Sándor Petőfi (1823-1849) Macar şairi (ç. n.)

yorduk. Emerenc kitap raflarının tozunu siliyor, mektupları teslim alıyor, radyoda konuşmam olduğunda yorum yapmaksızın beni dinliyor ama konuşmam onu ilgilendirmiyordu, arada sırada anket yapmaya, toplantılara, edebiyat toplulukları tarafından düzenlenen konferanslara, istisnai Macarca derslerine gittiğimizin farkındaydı. Kitapların üzerinde adımızı gördüğü halde tozlarını aldıktan sonra bir şamdanı veya bir kibrit kutusunu yerine koyar gibi yerleştiriyordu raflara, onun için önemli değildi; pisboğazlık veya içki alışkanlığı gibi göz ardı edilebilir türden bir kusurdu. Bir keresinde, klasik Macar edebiyatının karşı konulmaz büyüsünden etkilenmesi için ona, çocuksu bir tutkuyla, "Annemin Tavuğu" şiirini okumuştum. Hayvanları sevdiği için bu şiiri kendine yakın bulabileceğini düşünmüştüm. Eli toz bezinin üzerinde, öylece kalakalmış, bana bakarak alaycı alaycı sırıtmaya başlamıştı: "İnanılmaz şiirler biliyorsunuz," dedi. "Aman yarabbi ne tuhaf laflar! 'Eee, n'aber?'miş, ne demekmiş o n'aber? Nedir o öyle 'sizler, mizler'? Kimse artık böyle konuşmuyor ki?" Sinirden boğulacak duruma gelmiştim, odayı terk ettim.

Ve benimle birlikte geziye gelmedi. Bu kararı vermesinde hiç kimsenin suçu yoktu; Sutu o gün için kulübe izniyle ilgili olarak belediyeye çağrılmıştı, hareketinden önceki akşam durumu bildirmek üzere Emerenc'e koşmuş, yapacak bir şeyi olmadığını, çok üzgün olduğunu ama ertesi gün ona vekâlet edemeyeceğini, belediyede kendisine ne zaman sıra geleceğini ve işinin ne kadar süreceğini bilmediğini söylemişti. Aralarında geçen tartışma sahnesinin ne denli şiddetli olduğunu anlatmanın imkânı yoktu, Emerenc'in hakaretleri Sutu'nun masumiyetini açıkça kavradığı ölçüde şiddetleniyordu. Gerçekten de sayısız kez başına gelmişti: Ne zaman günün şu veya bu vaktinde bir şey yapmayı tasarlasa bir başkasının başka bir yerde farklı bir düzenleme yapmasından dolayı bütün planı yerle bir oluyordu. Sutu'nun da tıpkı hepimiz gibi bir köle olduğunu, resmi bir yere çağırıldığında başka bir programının bulunduğunu söyleyemeyeceğini ve ona ağzına geleni söylemenin hiçbir yarar getirmeyeceğini çok iyi biliyordu ama olmuştu bir kez, Sutu Coriolanus[20] gibi çekip gitmiş, ara-

20 Shakespeare'in tragedyalarından biridir, ismini Romalı komutan Coriolanus'tan alır. (ç. n.)

larındaki iyi ilişkinin yeniden kurulması hayli zaman almıştı. Emerenc hareket edeceğim günün sabahı henüz uykusunu alamamış Viola'yı her zamanki gibi sabah saatlerinde değil de daha güneş ışımadan dolaşmaya çıkarmış, sabahleyin hazırlandığım sürece yanımdan ayrılmamış, saçıma, giysime, her şeyime karışıp kusur bulmuştu, sanki baloya hazırlanıyormuşum gibi her şeye karışıp durmadan yönlendirmeye çalışması tepemin tasını attırmak üzereydi. Bir yandan saçımla boğuşurken kırk beşten bu yana köyüne gitmediğini, o dönemde de tren seferlerinden dolayı sadece aynı gün gidip döndüğünü, yiyecek karşılığı bazı ufak tefek şeyler alıp verdiğini, buna karşılık kırk dört yılında köyünde bir hafta geçirdiğini, hiç de eğlenmediğini, zaten ailesinin tümüyle neşeli insanlardan oluşmadığını, büyükbabasının her zaman koca bir despot olduğunu, ailesinin annę tarafından olan diğer üyelerinin de o dönemdeki gürültülü patırtılı sirk ortamından oldukça rahatsız olduklarını anlatıyordu. Sirk sözcüğü Emerenc'in sözlüğünde daima ulusal felaket anlamına gelmekteydi; bu bağlamda anlatmak istediği ise İkinci Dünya Savaşı'ydı veya bu terimle, tarihsel bir arkaplanı olmak koşuluyla kadınların sinirli, açgözlü ve geri zekâlı oldukları, erkeklerin önlerine geleni kırıp döktükleri ve bıçaklaştıkları durumları kastederdi. Emerenc'e kalsa herhalde Mart Devrimi'nin[21] genç devrimcilerini (aralarında ulusal ozan Petőfi ile yazar Jókai de olmak üzere) bir mahzene kapatır, onlara edebiyatın ve bağırıp çağırmanın yasak olduğunu öğreterek daha yararlı bir etkinlik seçmelerini önerir, devrimci konuşmalar duymak istemediğini, yoksa ağızlarının payını vereceğini, kahvehanelerden çıkartıp tarlada veya fabrikada çalışmaya göndereceğini söylerdi. Ancak Kültür Bakanlığı aracının sokağa girdiğini ve üzerinde boyalı harflerle yer alan Nádori-Csabadul adını görünceye kadar beklemiş, görür görmez de bana bir görev vermişti: Eğer oraya ulaşabilirsem ailesine ait mezarların ne durumda olduklarına göz atmamı, mümkünse Nádori sınırındaki, doğmuş olduğu o eski eve de bakmamı, ayrıca zamanım kalırsa Csabadul istasyonuna gitmemi ve oradaki yük rampasına çıkmamı istemişti. Evet, ram-

21 1848 Macar Devrimi (ç. n.)

pa önemliydi. Ailenin üyelerinden birini bulursam, ki kesinlikle bulmam gerekirdi çünkü kardeşim Jozsi'nin oğluyla mektuplaşıyorlardı ama Szeredáslar değil, onlardan kimse kalmamıştı, yalnızca ana tarafından yakınları olan Divékler hayattaydılar, onlara söyleyecek bir şeyi yoktu, ben de onlarla fazla çene çalmamalıydım, sorarlarsa gerçeği anlatmalı, iyi ve sağlıklı olduğunu söylemeliydim. Hiçbir şey için söz vermedim, yerine getirip getiremeyeceğimi bilemezdim. Bu tür buluşmalarda yalnızca yol koşulları nedeniyle değil yerel koşullardan dolayı da değişiklikler olur, buluşmalar izleyicilerin gelmesi beklendiğinden asla tam saatinde başlayamazdı, eğer bir de kütüphaneci birlikte bir öğle yemeği yemeyi düşünüyorsa mezarlığın nerede bulunduğunu sormak pek uygun düşmezdi ama Emerenc'e elimden geleni yapacağımı söyledim. Otomobil beni almak için konuştuğumuz saatten önce gelmişti, çok hızlı hareket edebilirsem üstlendiğim görevlerin tümünü yerine getirecek kadar vaktim olacaktı.

Sutu son anda sokakta belirdi ve Emerenc'i adeta yaylım ateşine tuttu, kapısının kilidini değiştirmiş olmasına karşın yine de evini terk edemediğinden dolayı onunla dalga geçerek neden böyle davrandığını tahmin edebildiğini, kendisine bile güvenmediğini ve herkesin benimle köye gittiğini bildiği o gün bile evinin soyulabileceğini düşündüğünü söylemişti. Bu işi de büyük bir olasılıkla kendinden, yani Viola'ya bakmayı bile kabul eden Sutu'dan başkası yapamazdı. "Geber!" dedi Emerenc sakin ve ağırbaşlı bir biçimde, Sutu'nun dili tutulmuş ama orada kalakalmıştı, beklenmedik bir hareket görmüştü, duyduğu kuşkular kadar haksız bir hareketti, arabanın içinden baktığımda da onları orada, öylece yan yana dururlarken gördüm, Sutu aldığı darbeyle felç olmuş durumda, boynu bükük, sanki bir karate maçına girişmişler de yaşlı kadının kötü yerine isabet eden bir darbesiyle donup kalmışçasına fal taşı gibi açılmış gözleri Emerenc'e sabitlenmişti.

Geri dönerek Emerenc'e eve dönmek için acele edeceğimi, gece yarısından önce evde olmak istediğimi ancak o saatte muhtemelen çok yorgun olacağımdan kendimde ona gidecek kadar güç bulamayabileceğimi söyledim. "Yorgun mu? Neden yorgun olacakmışsınız? Esas yorgun olanlar sizi dinlemek için o saate

kadar hayvanlarını yemleyip, sütlerini sağıp, ahırlardaki döşekleri değiştirip, sizin gibilerin en ufak bir fikrinin bile olmadığı beş milyon işi hallettikten sonra kültürevine gitmek zorunda bırakılan o zavallılardır. Siz ise yalnızca oturup abuk sabuk konuşmayı bilirsiniz." O boğucu sıcakta, dışarıdan gelecek gürültüyü engellemek amacıyla pencereleri kapalı tutulan, havalandırılmamış bir salonda kendimi işime verebilmek adına ne kadar enerji harcamak zorunda kaldığımı anlatmaya başlamamak için kendimi güç tutarak şoföre hareket emrini verdim. Biraz hayal kırıklığına uğramıştım, Emerenc'in hiç olmazsa bu kez olsun benimle alay etmek yerine benden bir şeyler; örneğin köydeki evin çitinden bir dal parçası veya ne bileyim işte, her zaman eve dönerken getirdiğim iki kiloluk ekmek falan gibi bir şey isteyeceğini düşünmüştüm ama hiçbir şey istememişti. Hareket ederken Viola da ayrılığımızın sonsuza dek sürmeyeceği, ikimizin de bu ayrılığa akşama kadar dayanabileceğimiz konusunda beni rahatlatmak istercesine birkaç kez kaygısız kaygısız ulumuştu.

Yolculuğumuz rahat geçti, hiçbir yerde durmadık, kendimi hareketten önce hiçbir şey yememeye alıştırmıştım, kütüphanelerde genellikle bir şeyler ikram ederler, sunulan yemeklerin tadına bakmayınca da alınırlardı. Nádori güzel bir köydü, mezarlığın yerini sormama gerek kalmamıştı çünkü yerleşim biriminin başladığı yerde başlıyordu, tam köyün adının yazılı olduğu tabelanın yanından, eski ve çukurlaşmış kabirlerin üzerlerinden burnuma kırçiçekleri ile adaçayı kokusu geliyordu. Arabayı durdurduk, içeri girdim. Tanımadığım bir kadın çitin yanındaki çiçekleri suluyordu. Szeredás veya Divék soyadlarını anımsayacak kadar yaşı vardı ama burada doğmamış, buraya gelin gelmişti, marangozun ailesi hakkında bilgi sahibi değildi. Mezarlığın artık kullanılmadığı bir bakışta anlaşılıyordu. Bu mezarlıkta gömülü olanların büyük bir kısmı genellikle üzerinde herhangi bir kayıt bulunmayan tümseklerin altında yatmaktaydılar, mezar taşları ile başlarına dikili olan tahtaların çoğu ya yerlerinden sökülmüş ya da çalınmıştı. Ölülerine değer verip sahip çıkan aileler ise onları buradan alarak başka yerlere defnetmişlerdi. Bu mezarlıkta az önce konuştuğum yaşlı kadının üzerine eğildiği mezar gibi bakımlı durumda olan topu topu yirmi

kadar mezar vardı. Bir süre tavşanlarla köstebeklerin toprakta açtıkları deliklerin arasında dolaştım, hatta bu gezintiden zevk bile aldım. Yaz günleri, ıssız mezarlıkların hüzünden arınmış bir çekiciliği vardı. Yabani otlarla kaplı eski mezarlar arasında dolaşıp durmuş ancak kayda değer nitelikte bir şeye rastlayamamıştım. Derken gözüme yazısı neredeyse hiç okunmayacak durumda bir mezar taşı çarptı ancak üzerinde aradığım adı göremedim oysa Csabadul'da şans yüzüme çabuk gülmüştü; köyün ana meydanında arabadan iner inmez tam karşımda yer alan bir reklam tabelasının üzerinde Emerenc'in annesinin soyadı kırmızı harflerle bana bakıyordu: *Csaba Divék, kurmalı ve kuartz saatler, Ildikó Kapros Divék, fantezi bijuteri.* Butikte genç bir çift çalışıyordu, dükkâna girerken doğru kapıyı çalmış olmam ve József Szeredás'ın karısı merhume Rozália Divék ile akraba olmaları halinde onlara Peşte'de yaşayan yakınları Emerenc Szeredás'tan haber getirdiğimi söyleyerek sansasyon yaratacağımı düşünseymişim yanılacakmışım. Emerenc'le hiç karşılaşmamış bile olsalar kim olduğundan haberleri vardı. Saatçi bana, ne yapıp edip Peşte'deki bu yakınlarının özbeöz kuzini ve bir Divék kızı olan vaftiz annesini bulmamı tembihleyerek onların birlikte büyüdüklerini, beni gördüğüne çok sevineceğini ama bunca zaman sonra başkente götürüldüğünden bu yana hiç görmediği Emerenc Teyze'nin kızına ne olduğunu öğrenince daha da büyük bir mutluluk duyacağını söyledi.

Şimdi artık çok dikkatli olmam gerekiyordu; bazı şeyleri bilmediğim ve örneğin Emerenc'in bir çocuğu olduğunu ilk kez duyduğum anlaşılmamalıydı. Biraz daha nabız yoklayınca onlara da daha yaşlı yakınlarının aktardığı öyküden söz açarak Emerenc'in savaşın sona erdiği yıl kucağında çok küçük bir kız çocuğuyla ortaya çıktığını, daha sonra da bu çocuğun bir yıla yakın süre büyük dedelerinde yaşadığını anlattılar. Gençler aileye ait mezarlar hakkında bilgi sahibi değildiler ama saatçinin vaftiz annesinin kesinlikle her şeyi hatırlayacağı kanısındaydım. Dükkândan çıkıp kütüphaneye gittiğimde sadece konferansa değil öğle yemeğine de daha bol bol zaman vardı. Kütüphaneci de kendisine önerdiğim programdan hoşnut kalarak bana seve seve eşlik edeceğini söylemişti. Emerenc'in kuzini kendine ait

bir evde yaşıyordu, Emerenc'e benziyordu; uzun boyluydu ve onunki gibi kemikli bir yapısı vardı, onun yürüyüşünde de aynı ağırbaşlılık ve özgüven hissediliyordu, bununla birlikte ilerlemiş yaşına karşın yaşamdan zevk aldığı açıkça görülüyordu. Zevkli bir biçimde döşenmiş olan ve maddi bağımsızlığına gururla tanıklık eden evinin içi geniş pencerelerden akın akın giren güneş ışığıyla dolmuştu, bize pasta ikram etti, pasta servisi yaptığı tepsiyi çıkardığı yer eski, harika bir mutfak dolabıydı. Dolabı Emerenc'in babasının yaptığını, onun bir doğrama ustası olduğunu mutlaka bildiğimi ama onun yalnızca bir doğramacı değil aynı zamanda da ince marangozluk işleri yapan bir usta olduğunu, doğrama atölyesi Nádori'de kurulan üretim kooperatifinin kullanımına devredilince büyükbabasının söz konusu mutfak dolabını onun evine getirttiğini anlattı. O da, gözlerinin önünden yitip gittikten sonra küçük kızıyla Emerenc'e ne olduğunu sormaya başlamıştı: O kızın sonu ya çok iyi ya da çok kötü olmuştu çünkü örneğin kardeşleri Józsi'nin oğlu bugüne dek onu hiç görmemişti. "Büyükbabaları zor bir adamdı," diye anlatmaya devam etti yaşlı kadın, kalın, sarı renkli pastamızı yiyip Büyük Macar Ovası'nın tadı damağımızda kalan kum şarabını yudumlarken. "Bir kız çocuğunun Peşte'de çalışmasının tehlikesiz olmadığını hiçbir zaman kabullenememişti ve Emerenc kucağında çocukla ortaya çıkınca herkes onu öldüreceğini sandı, belki görür görmez değilse de yaşadığı şokun etkisinden kurtulur kurtulmaz kesinlikle öldürürdü, ne var ki artık o eski büyükbaba değildi. Tabii günümüzde bu tür olaylar pek önemsenmiyor, aileler böyle şeylere sevinmeseler de üzüntülerini belli etmemeye çalışıyorlar, resmi makamlar da, toplum da gençleri koruyor, bunun farkındayım." O zamanlar çocuğun babasının kim olduğunu öğrenmek istemekte haklıydılar ama Emerenc hiçbir şey söylememiş, hatta yanında küçük kızın belgelerini bile getirmemişti, büyükbabası çevrede saygın bir insan olarak tanınmasa ve notere de sürekli şunu ya da bunu hediye etmese bu durum başlarına dert bile açabilirdi ancak noter işi örtbas etmiş, küçük kızın Peşte'de unutulan resmi belgelerinin yerini başka belgeler almış, babasının kim olduğu bilinmemesine karşın o da bir Divék olmuştu. Sonuç olarak yaşlı adam küçük kıza, yasal to-

runlarından daha çok bağlanmıştı. Çocuk onun dizlerine tırmanıyor, sarılıp sarılıp öpüyordu. Emerenc çocuğu almak için geri geldiğinde yaşlı Divék gözyaşlarına boğulmuş ve ölene kadar da, "O kadar sevimli olduğu halde gitmesine nasıl izin verdim?" diye hayıflanıp durmuştu. Yaşlı kadın ayrıca Divéklerin ne zaman arzu ederse Emerenc'i ister tek başına isterse artık mutlaka genç bir kadın olan küçük kızıyla birlikte tekrar buralarda görmekten mutluluk duyacaklarını, maalesef artık büyükbabanın da kendi zavallı kocası gibi hayatta olmadığını, Divékler olarak burada yalnızca kendilerinin kaldığını, ailenin diğer fertlerinin ise oraya buraya dağıldıklarını söyledi.

Emerenc'in yakını çok nazikti, o cehennem sıcağında bizi mezarlığa götürmeyi teklif etti. Büyükbaba ile kendi ana babası orada gömülüydü, Emerenc'in ailesi ise Nádori'deki terk edilmiş mezarlıkta kalmıştı. Mezarlıkta biraz daha alçak sesle konuşmaya başladı, sıkıntılıydı, büyükbabanın ta başından beri kızının Bayan Szeredás olmasına karşı çıkışı kimseye bir şey kazandırmamıştı ama niçin böyle davrandığını kimse bilmiyordu çünkü doğrama ustası öldüğü güne dek iyi kazanmıştı, yaşadıkları korkunç trajediye engel olabilmesi ise kesinlikle mümkün değildi; ne doğramacının, ne ikizlerin, ne de kızının mezarının yakınına getirilmesine bile razı değildi. Cenaze törenleri bile Nádori'de düzenlenmişti; sanki hepsi de onun kurbanıymışlar gibi orada Szeredás'ın yanında yatmaktaydılar, tabii her şeyi yanlış anlamış da olabilirdi, ne de olsa o dönemler henüz çocuk sayılırdı, bazen de insanların yitirdikleri kimselerin mezarlarından onları çok sevdikleri ve öyle görmek istemedikleri için uzak durdukları da olurdu. İkinci eşin ise bir mezarı bile yoktu, Emerenc bize Galiçya'da toplu mezara gömüldüğünü mutlaka anlatmış olmalıydı. Peşte'deki yakın bu konuda bir şeyler yapmak istiyorsa her halükârda fazla oyalanmaması gerekiyordu çünkü Nádori ile Csabadul geçtiğimiz yıldan beri yönetim bakımından birleştirilmişti, çocukluğundan beri gitmediği için Szeredásların nerede gömülü olduklarını bilmediği eski mezarlık da pek yakında tarlaya dönüştürülecekti ama Csabadul'da yatan Divék ve Kopróların mezarlarını ziyaret edebilecektik, kendisi de bir Divék'ti ama evlenince Kopró soyadını almıştı. Henüz zamanım olduğundan dikilitaş biçimindeki

zevkli mezartaşını görmek için mezarlığa da gittim. Dikilitaş granitten yapılmıştı, üzerinde, isimlerin üst kısmında alışılageldiği gibi Babil'in suları, söğüt ağaçları ve bu ağaçların dallarına asılı kemanlar vardı. Emerenc'in yakını armağan olarak bize iki de fotoğraf verdi. Bu resimleri bir çekmecede buluncaya kadar epeyce aramıştı: Emerenc'in annesi gerçekten de güzel bir gelindi ama yine de beni asıl şaşırtan bu fotoğraf değil, kenarları dalga dalga kesilmiş, kollarında bir çocukla Emerenc'in görüldüğü, amatörce çekilmiş, oldukça eski diğer resimdi. Resmin aydınlatması kötüydü, yalnızca küçük kız net olarak görünüyordu, Emerenc'in başı o dönemlerde de bir eşarpla örtülüydü ancak giysileri biraz daha renkliydi, üzerine de tam uymamıştı, çalıştığı yerlerin birinden miras kaldığı belliydi. Yüz çizgilerinde önemli bir değişiklik yoktu, sadece gözlerindeki kötü niyetli bakışların yerinde dingin bir sevimlilik vardı. Divéklerle Kopróların tümü de verdiğim konferansı dinlemeye geldi, aslında hiçbirinin aklından bile geçmediği belliydi ama mademki onları ziyaret etmiştim, böylesi yakışık alır diye düşünmüşlerdi. Toplantıya gelenlerin sayısı oldukça azdı. Salonda hazır bulunanlar da konuşmamı hiç ilgi duymaksızın dinlediler, herkes sıcaktan bunalmıştı, yüzlerce kez anlattığım şeyleri bir kez daha anlatırken diğer yandan da kendime Emerenc'in kollarındaki çocuğun nereye kaybolmuş olabileceği sorusunu soruyordum.

Eve dönüş için hareket ettiğimiz sırada kütüphaneciden yolumuzu biraz daha uzatarak istasyon tarafına doğru gitme talebinde bulunmayı unutmadım. Şaşkınlıkla karşılasa da belli etmemeye çalıştı. Emerenc'in arzusunu yerine getirmek için rampanın ucuna kadar yürüdüm. Her yerde rastlanabilecek türden, yüksek, kenarında betondan bir şerit bulunan bakımsız, terk edilmiş, sıradan bir rampaydı. Dönüş yolunda ise şoför Nádori'de Emerenc'in eski evinin önünde durdu, evin bugün bile "Szeredás evi" olarak anıldığını öğrenmiştim. Güneş tam batmak üzere olduğundan ev belirgin bir biçimde görülüyordu; güneş ışınlarının yavaş yavaş çekilmesi yerine ansızın ortadan kaybolmasıyla beliren griliğin arkaplanında kavuniçi, mavi ve menekşe renkli her türden ışın demetinin akkor halinde yanıp tutuştuğu olağanüstü bir yaz akşamı yaşanıyordu. Olayların yaşandığı o eski sahne

karşımızdaydı ve tıpkı Emerenc'in anlattığı gibiydi, cephesi ve yan duvarları onun söylediği gibi boyanmıştı, çevresi ve yüksekliği aynen onun anlattığı gibiydi; Emerenc hiçbir şeyi abartmamış, olduğundan eksik göstermemişti, işin daha da şaşırtıcı yanı oranları da doğru olarak anımsıyordu, sevimli güzel bir ev yerine bir masal şatosu hayal etmemişti. Aslına bakacak olursak ev József Szeredás'ın inşa ettiği şekliyle de oldukça güzel bir evdi. Sevgiyle değil aşkla tasarlanmıştı, insanda sonsuzluğa yönelik bir itiraf etkisi yaratıyordu. Eskiden atölye olan yerde şimdi de bir atölye vardı ama elektrikli bir bıçkı aletiyle donatılmıştı, zincire bağlı kocaman köpekler beni görünce havlamaya başladılar. Küçük bahçe hâlâ yerli yerindeydi, güller yaşlanıp ağaca dönüşmüşlerdi, birisi çınarların yanına birkaç tane akçaağaç dikmişti, bu arada ceviz ağacı da büyümüştü, dallarından birinde bir salıncak sallanıyor, altında çocuklar oynuyorlardı. Harman alanını bulamamıştım, harman alanının bulunduğu yerde bol ürün vaat eden bir mısır tarlası yer alıyordu, orada durdum ve mısırların asker kıtaları gibi sıralar halinde dizilişine bakarak toprağın bunca kan, bunca ölü, bunca gerçekleşememiş düş ve yıkımı nasıl olup da anılarında barındırdığını sordum kendime. Bağrında saklı bunca anıyla nasıl da hâlâ ürün verebiliyordu. Yoksa tam da bu nedenden dolayı mı üretkendi? Atölye şefi genç bir adamdı, arabayı durdurup indiğimi görünce komondor[22] yavrularına bakmak için geldiğimi sanmıştı çünkü onları satıyordu, ona köpeğimin olduğunu, sadece eve bakmak için geldiğimi çünkü bir zamanlar bu evde yaşamış olan biriyle aynı sokakta oturduğumu söyledim. Komondor için gelmediğim anlaşılır anlaşılmaz benimle ilgilenmekten vazgeçti. Ondan Emerenc için yaşlı ağaçtan bir gül dalı vermesini rica etmekte kararsız kaldım, sonra da vazgeçtim. Bir çocuğu olduğundan veya bir zamanlar olduğundan bana hâlâ söz etmemiş olan Emerenc'in derinliklerinde daha ne gibi anıların gizlendiğini nereden bilebilirdim. Burada, bir zamanlar yaşamının en yadsınamayacak ve kanıtlanabilir dönemini geçirdiği bu yerlerde Emerenc'in varlığını oluşturan gerçek koordinatları yeniden bilincime işlemeyi denemiş ancak

22 Uzun tüylü, iri bir tür Macar çoban köpeği (ç. n.)

bu konuda burada bile başarılı olamamıştım. Burada artık bir evi yoktu, orada, yani şimdi yaşadığı yerde ise henüz tam anlamıyla bir evi olamamıştı, başka bir deyişle varsa bile bu ev kapısı herkese kapalı olan bir evdi. Bu ışığını yitirmiş, salt günbatımını renklendiren ışın demetleri arasından mavileşen akşamüstünde aydınlık olan tek gerçek vardı: Onun için artık köy diye bir şey yoktu, Emerenc şehre ulaşmış, şehir onu kabul etmiş ancak o şehri kabullenememişti çünkü biricik gerçek yaşam ortamı kapalı bir kapının ardında gizliydi. Keşke bir gün o kapıyı açsaydı ama hiç niyeti yoktu. Tekrar arabaya bindim, anı olarak bir çalı yaprağı bile koparmamıştım, dönüş için yola koyulduk.

Bizim evde beklemediğinden emindim, o denli gururluydu ki, ilgilendiğini göstermektense eski yaşamından geriye neler kaldığını asla duymamayı tercih edecekti. İçeri girip kocamı selamladım, bana Viola ile mükemmel bir ziyafet çektiklerini söyledi, ardından yaşlı kadının evine gittim. Köpek beni görünce antreden bahçe kapısına doğru koştu, Emerenc ayağa bile kalkmamıştı, orada çamaşır tahtasının üzerine oturmuş, hava alıyordu. "Güzel güzel bekle bakalım, birazdan atom bombası patlayınca göreceksin, laf lafı açarken birden hayatındaki olaylardan anlatmayı unuttuğun birkaç ayrıntının belirdiğini fark edebilirsin," diye geçiriyordum kafamdan. Önce saatçiden söz ettim, ardından sondayı derinlere daldırdım ve kuzininin ne kadar iyi koşullarda yaşadığından dem vurdum, büyükbabanın gerçekten katı bir adam olduğunu, ölüleri cezalandırmasının anlamsız olduğunu, onların zaten kadersiz insanlar olduklarını, mezarlarını ne gibi bir nedenle yok olmaya terk ettiğini anlamanın mümkün olmadığını söyleyerek bunun uygun bir davranış olmadığını vurguladım. Emerenc karanlıklar arasında beni ilgilendirmeyen bir şey görüyormuş gibi uzaklara bakıyordu, benliğimi ansızın bir utanç dalgası kaplamıştı, onun özel yaşamının sınırlarını ne hakla zorluyordum ki? Ondan beklediğim neydi? Bir itiraf mı? Bunca yıl boyunca kendisine bir santim olsun yaklaşmama izin vermemişti, şimdi de bana zamanında başına dert açan, onurunun kırılmasına ve çaresiz sorunlara neden olan evlilikdışı doğmuş çocuğu hakkında hesap vermesini beklemiyordum

herhalde? O halde ben bir sapık, bir sadist miydim? Onun bir zamanlar yürüttüğü mantığa göre yadsınması gereken bir şeyle övüneceğini mi düşünüyordum? Emerenc bahçeye sırtını döndü ve o andan itibaren de Viola'nın kafasını dizlerinin üzerine doğru bastırırken artık bakışlarını yalnızca benden tarafa çevirmişti. Bunu yazmak gülünç olacak ama yaşlı kadının merak ettiğim ne varsa hepsini ona anlattığından, köpeğin Emerenc'in kızından haberdar olduğunu düşünüyordum.

"Size daha önce de söylemiştim," diye başladı söze bir sohbet havasında, "gereken miktarı çoktan bir araya getirdim ama sözünü ettiğim anıtmezarın yapımı için kendi ölümümü bekliyorum, kardeşim Józsi'nin oğlu her şeyi halledecek. Ben büyükbabamdan nefret etmiyorum, o nasıl görünüyorsa öyleydi; kıskanç, katı, annemi yanından alıp götürdüğü için babamı asla bağışlamamıştı, beni de pek sevmiyordu, bunu onu suçlamak için söylemiyorum ama ölümün ölü için gerektirdiği şeyler neyse onlar yerine gelecektir. Ben hepsini buraya getirteceğim, göreceksiniz öyle bir anıtmezar yaptıracağım ki Budapeşte'de bir eşi daha olmayacak, sonra sizin ressam veya heykeltıraş arkadaşlarınızdan biri de benim ona söyleyeceğim şekilde planını çıkarır. Büyükbabam Csabadul'da haklarında kötü konuşulmasından korkmasaydı bu iş buralara kadar gelmeyecekti ama sırtlarına küçük kızı da yüklemiştim. İhtiyar, şeytan gibi akıllı bir adamdı, utançsa ortada nasıl olsa utanç duyulacak bir konu vardı ve o da bana en büyük darbeyi mezarlarla ilgilenmeyerek, başlarındaki tahtaların çürüyüp gitmesine göz yumarak vurdu. Ben ise Peşte'de yaşıyordum ve mezarlığı ziyarete gidememiştim."

Tanrı'ya şükürler olsun ki konuyu kendisi açmıştı da ben de ona fotoğrafları verebildim. Her iki fotoğrafa da uzun süre baktı, yüzünde hiçbir tepki yoktu, duygulanacağını veya yüzünün kızaracağını sanmıştım; neden böyle düşündüğümü ise gerçekten pek bilmiyordum, bana göre hava hoştu, isterse evinde çocuğa ait bir albüm dolusu resim olsundu, nasıl olsa Emerenc'in saklı kentinde nelerin bulunup bulunmadığını bilmiyordum. Resme kesinlikle bir anne, hem de geçmişi az önce gözler önüne serilmiş şok geçiren bir anne gibi değil de girdiği muharebelerden her zaman galip çıkmaya alışmış bir asker edasıyla bakıyordu.

"Évacık," diye başladı anlatmaya, "hani geçen sefer beklediğim biri vardı ya işte oydu, Amerika'da yaşayan ve bana para gönderen de o. Kolileri de o gönderiyor, hani şu içindekilerden ona buna bir şeyler verdiğim, hani sizin de içlerinden makyaj malzemesi, krem gibi birtakım gereksiz şeyler aldığınız o paketleri gönderen de o. Csabadul'dan Peşte'ye getirdiğimde tam da bu kadardı ama şimdi artık kaç yaşındaki yüzü olursa olsun görmek istemiyorum çünkü çağırdığım tarihte gelmedi. Kıyamet bile kopsa gelmesi gerekirdi, ben olmasaydım şimdiye dek ya kafasını duvara vurup kırmışlar ya da alıp gaz odasına tıkmışlardı."

Gerek duymadığını gösterircesine resmi önüme doğru sürdü.

"Kolay olduğunu mu sanıyorsunuz?" dedi. Bu olay hakkında konuşmasının bugün bile kolay olmadığı hissediliyordu.

"O güne dek herkes tarafından saygı duyulan, örnek bir insandım ben; temiz, onurlu, düzenli bir yaşam süren Emerenc Szeredás... Erkeklerin ne mal olduklarını bizzat yaşayarak öğrenen, o adam çekip gittiğinde, berber ise yıllar yılı biriktirdiği az miktardaki değerli eşyasının tümünü ve parasını alıp kaçtığında asit içmeye kalkışmayıp bütün bu olup bitenler sanki kendi başına gelmemiş gibi silkinip kendine gelen, 'başkalarının aklını çelip onları soysunlar' diyerek bir daha kimseyle asla nişanlanmayacağını ve erkekleri yanına bile yaklaştırmayacağını ilan eden Emerenc Szeredás... Bana kimsenin eli bile değmedi. Ne sanıyorsunuz? Kollarımda çocukla büyükbabamın karşısına çıkıp 'Bu çocuk benim, savaş sona erene kadar ona bakın çünkü benim Budapeşte'de ona bakacak, dadılık edecek zamanım yok, burada, sokaklarda aylaklık eder sonra, alçak herifin teki beni kandırdı ve bu kız ortaya çıktı, başka çarem yok,' dedim. Durum tehlikeliydi, onu Peşte'de tutamazdım, bir yerlere kapatmam da mümkün değildi, çocuk bu, hareket etmek, hava almak ister."

Çalılar hışırdadı. Viola kafası Emerenc'in ayakkabıları üzerinde uyuyakalmıştı.

"O zamanki yasaları anımsıyorsunuz değil mi? Yaşlılar siyanür içmiş, gençler çareyi kaçmakta bulmuşlar ama yanlarında bebekle dağlara tırmanamayacaklarından bebeği bana bırakmışlardı. Bayan Grossmann küçük Éva'nın benim için, benim de küçük Éva için ne ifade ettiğimi iyi bilirdi. Küçük kız yanına kim yaklaşırsa

yaklaşsın ağlamaya başlar, anasının kollarındayken bile benim kucağıma gelmek için can atardı. Almanların hepsi de eşkıya değildi; bu villa bir Alman fabrikatörün malıydı, Grossmannları kaçıracak olan insan kaçakçısını ayarlayan, beni buraya kapıcı olarak atayan ve ülkesine dönmeden önce her şeyi bana emanet eden de oydu. Aramızda anlaşmıştık: Ben villaya yerleşirken genç Grossmannlar sınıra doğru yola çıkacaklar, sonra da ben küçük kızı köye götürecektim, onun da anababasıyla birlikte ortadan kaybolduğunu sanmaları daha iyi olacaktı. Köye varınca başıma ne geldiğini hiç sormayın, o güne dek hiç öylesi bir dayak yememiştim, bir daha asla yürüyemeyeceğimi sandım. Büyükbabama, beni dövmesini, tekmelemesini, olanları herkese anlatmasını ama küçük kızı rahat bırakmasını söyledim ve Grossmannlardan aldığım para ve mücevherleri çocuğa bakması için ona verdim, verdiğim paranın miktarı oldukça fazla olduğundan savaş sırasındaki kargaşa ortamında çaldığımı, Grossmannları soyduğumu sanmıştı ama merak etme hepsini de aldı. Bu servet sayesinde küçük kıza bir yıl boyunca gayet iyi baktılar, bir yılın sonunda Grossmannlar yurda döndüklerinde artık onu geri almaya gidebilirdim. Zavallı Grossmannlar yeni bir yaşama başlamak zorundaydılar, ne var ki sonradan yine yurtdışına çıktılar, kalan eşyalarını ve villaya taşıyarak koruma altına aldığım mobilyalarını yaptıklarıma karşılık bana bırakmışlardı, sonra yine ortadan kayboldular çünkü bu kez de aynı oyun Rákosi tarafından sahnelenmeye başlamıştı. Rampaya çıktınız mı?"

Çıktığımı söyledim.

"Görmenizi istedim çünkü sık sık düşlerime giriyordu ve hâlâ zavallı hayvanın bana kavuşmak için kendini vagondan attığı zamanki gibiydi. Sütlükahve renkli bir düvemiz vardı, daha danayken ben bakıp büyütmüştüm, benim gözümde diğer iki ufaklıkla birlikte üçüncü bir çocuk gibiydi. Tüyleri ikizlerin saçları kadar ipeksi bir yumuşaklıktaydı, burnu pespembe ve yumuşacıktı, kardeşlerim gibi süt kokuyordu. Her yere peşimden geldiği için bana gülerlerdi ama sonra bir gün satılması gerekti, peşinden koşturmayayım diye beni tavan arasına kapatmışlar, altımdan merdiveni de almışlardı, o zamanlar köyde henüz histeri modası yoktu, çocuğa sağlam bir tokat aşkedilir ve ne yapması gerektiği tembihlenirdi, eğer hâlâ anlamakta direniyorsa kafası-

na vura vura zorla öğretilirdi. Belki şimdi orası da değişmiştir; kim bilir, belki artık orada da çocukların her şeyi yapmalarına izin veriliyordur. Her neyse, hem kafama bir şaplak yemiş, hem de odaya kilitlenmiştim ama yine de tavan arasından aşağıya inmeyi başarmıştım. Biliyordum, eğer düve satılmışsa kesinlikle istasyondan trenle gönderilecekti, rampaya doğru koştum ama oraya vardığımda diğer hayvan sahipleri tarafından satılan davarlarla birlikte çoktan vagona tıkılmıştı bile. Oradan bağırıyordu, ben de ona doğru adını haykırdım, vagon kapıları henüz kapatılmamıştı, adını duyunca kendini vagondan yere attı, ben, aptal çocuk adıyla seslenerek ona ne kötülük yaptığımın bilincinde değildim. Üzerine düşünce ön ayaklarının ikisi de kırıldı, işini bitirmesi için Çingene'yi çağırdılar, büyükbabam bana lanetler yağdırıyordu, o değerli hayvanın yerine keşke benim gibi işe yaramazın teki ölseydi. Oracıkta kesip parçalara ayırdılar ve nasıl öldürüp parçaladıklarını da bana sonuna kadar izlettirdiler, ne hissettiğimi hiç sormayın, yalnız şunu bilin: Hiç kimseyi çılgınca sevmeyin çünkü kaybedersiniz, er ya da geç. En iyisi asla hiç kimseyi sevmemek çünkü o zaman hiç kimsenizi parçalamazlar ve siz de hiçbir vagondan aşağı atlamazsınız. Hadi bakalım, şimdi evinize gidin, yeterince sohbet ettik, hayvan da yoruldu, Viola'yı eve götürün. Viola. Düvenin adı da Viola'ydı, bu adı ona annem vermişti. Hadi kalkın artık, bu köpeğin uykusu var."

Yorulan, bütün günü gerilim içinde geçiren ben değildim veya sağa sola koşuşturan, temizlik yapan, süpüren kendisi değildi de köpekti sanki, başka bir deyişle rampadaki veya bizim sokaktaki köpek kılığına girmiş, ölümsüz portre Viola'ydı. Onun arzusuna uyarak eve döndüm, canlandırdığım anılarla baş başa kalmak istediğini hissetmiştim. Büyük bir olasılıkla şimdi her şey çevresinde aynı anda olup bitmekteydi: Grossmannlar ve aslında kötü bir adam olmayan Alman fabrikatör, içinde önceleri yapayalnız yaşadığı bomboş villa, daha sonraları binanın sürekli değişen sakinleri, önce Almanlar ardından Macar askerleri, onlar kaybolup gittikten sonra yerlerine gelen oklu haçlılar[23],

23 II. Dünya Savaşı sırasında Macaristan'da iktidarı ele geçiren Almanya yanlısı faşist kuruluş ve bu kuruluşun üyeleri, amblemleri dört ucunda da birer ok bulunan haçtır ve adlarını da bu amblemden almaktadırlar. (ç. n.)

oklu haçlıların gitmesiyle binaya taşınan Ruslar, onlara yemek yapan, çamaşır yıkayan Emerenc, daha sonraları binanın devletleştirilmesi, artık benim için de bildik olan haliyle ortak mülkiyete geçmesi ve tüm bunların arasında, bunlar olup biterken veya bunların arkaplanında aldığı en derin yara, her şeyin nedeni, parçalanan fırıncı, alçak berber, küçük Éva Grossmann'ın Csabadul'da uyandırdığı utanç, düve, kapının kilidine asılan kedi ve büyük aşk. Acaba kediye de Viola adını mı vermişti?

Çekim

Üniversitede öğrenci olduğum yıllarda Schopenhauer'den nefret ederdim ama sonraları onun kuramlarından şu kadarını kabul etmem gerektiğini anladım: Her duygusal ilişki aslında bir saldırganlık ihtimali taşır, insan ne kadar çok kişiyle yakın ilişki kurarsa o kadar çok tehlikeye de maruz kalabilirdi. Bundan sonra bu açıdan Emerenc'i de hesaba katmam gerektiğini kabullenmem kolay olmadı, varlığı özel yaşamımın bir parçası durumuna gelmişti ve bir gün onu yitirebileceğim düşüncesi beni şimdiden dehşete düşürüyordu, eğer bunun üstesinden gelebilirsem o zaman da her yerde hazır bulunan ve hiçbir yerde tespit edilemeyen varlığıyla beni mahvedip umutsuzluğa itecek olan gölgeler ordusuna bir kişi daha eklenecekti.

Emerenc'in sayısız anahtara göre farklılık gösteren tavırları bile yukarıda yer alan saptamamda herhangi bir değişikliğe yol açmamıştı. Bazen bana karşı öyle olumsuz ve kaba davranışlarda bulunurdu ki buna tanık olan yabancılar neden hoşgörü gösterdiğime çok şaşırırlardı. Oysa bunlar beni etkilemiyordu, Emerenc'in dış yüzeyinde meydana gelen yer hareketleri uzunca bir zamandır dikkatimi çekmiyordu. Sanki kendisi de benimle aynı tespitte bulunmuştu, *Rüzgâr Gibi Geçti*'nin Yüzbaşı Butler'ı gibi yüreğini bir kez daha boş yere tehlikeye atmak istemiyor ama içinde bana karşı uyanan bağlılık duygusuna o da karşı koyamıyordu. Hasta olduğum zamanlar kocam işten eve dönene dek bana bakan da oydu ama ben ona benzer şekilde karşılık veremiyordum çünkü Emerenc asla hasta olmuyor, mutfakta veya

çalışma sırasında geçirdiği kazaları hiç önemsemiyordu: Erittiği yağ bacağına döküldüğünde veya et bıçağıyla avucunu boydan boya kestiğinde bile ağzından bir kelime olsun kötü söz çıkmaz, kendini kocakarı ilaçlarıyla tedavi ederdi. Emerenc sızlanıp şikâyet eden insanlara değer vermezdi. Sonraları evimize girip çıkarken herhangi bir gerekçe göstermesine gerek kalmamıştı, bir de açıklamada bulunmanın gereği yoktu; ikimiz de birlikte olmaktan mutluluk duyduğumuzu biliyorduk. Evde yalnız kaldığımız zamanlar boş vaktimiz olduğunda sohbet ederdik. Çalışmalarımdan herhangi birini okumaya ikna edebilmek hâlâ mümkün değildi ancak artık romanlarımdan birinin olumsuz eleştiri alması durumunda edebiyat politikasındaki dalgalanmaları şahsıma yönelik bir saldırı olarak algılayıp yapılan eleştirilere son derece sinirlenerek öfkelenmeye başlamıştı, hatta bir keresinde beni eleştiren bir eleştirmen hakkında yarbaya suç duyurusunda bulunmasını isteyip istemediğimi bile sormuştu. Sakinleştirmeye çalışmanın bir yararı yoktu, böyle zamanlarda öfkeli ve kindar oluyordu. Şimdi artık yaptığım işin bir çeşit üretim olduğu düşüncesine karşı direnmiyordu; tümüyle değerli bir faaliyet olarak kabul etmese bile reddetmesini de gerektirmeyecek bir ideoloji saptamıştı kendine: Yazmak oyun gibi bir uğraşıydı ona göre, çocuk da oynadığı oyunu ciddiye alır ve büyük bir çaba harcayarak ilgilendiği bu faaliyet, bir oyun olmanın ötesinde kayda değer hiçbir konuyla ilgili olmasa da onu yorabilirdi. Bir yazarın ister gazetecilerden isterse de okurlarından gelsin gerçekten de bir kerede yanıtlayamayacağı şu soruyu sorup duruyordu: Ortada hiçbir şey yokken bir roman nasıl olup da sözcüklerden yoktan var oluyordu? Ona yaratmanın olağandışı gündelik büyüsünün ne olduğunu anlatamamıştım; harflerin boş kâğıdın üzerine nasıl ve nereden geldikleri sözcüklerle açıklanabilecek bir şey değildi. Buna karşılık ona bir filmin nasıl hazırlandığını anlatmak daha basit olacak gibi geliyordu, stüdyoda veya dışında olan bitenle ilgilenmeye ve "çekmek" sözcüğünün ne anlama geldiğini sormaya başladığında sonunda onu en azından kendi dünyamın sınırlarına kadar çekebileceğimi umut etmiştim. Bunu gerçekleştirmek için olanak da doğmuştu: Bir film üzerinde çalışıyorduk. Film ekibine hizmet veren ara-

ba her sabah beni almak için gelir, stüdyoya yetişmek için acele ederdik, eve döndüğümde ise stüdyoda neler olduğu, orada başka kimlerin bulunduğu, ne söyledikleri, günün nasıl geçtiği ve orada aslında ne yaptığımızla ilgili olarak beni soru yağmuruna tutup bunaltırdı. Bir keresinde ertesi gün onu stüdyoya götüreceğimi söylemiştim. Aslında geleceğini düşünmüyordum çünkü mezarlık ziyareti dışında evini terk ettiği pek görülmemişti ancak ertesi gün sabah erkenden binanın kapısında bayramlıklarını giymiş, birleştirdiği parmaklarının arasında kar gibi bembeyaz bir mendil ile bir sap mercanköşk otomobilin gelmesini bekliyordu. Stüdyoda birbirimize yönelttiğimiz alaycı imalar, kimi zaman ettiğimiz kavgalar ve daha da kötüsü saatler akıp geçerken –çekim sırasında geçen her saniye para demek olduğundan– birini yeniden hançerleyecek zamanı buluncaya dek dondurduğumuz öfkemiz ve uykuya yatırdığımız kinimizden dolayı bir an için kendimden utanç duydum. O ise bayramlık giysileri içinde bir şeyler görebilmek umuduyla bekliyor ve bu işi son derece ciddiye alıyordu.

Kimse Emerenc'i sorguya çekmemiş, filmcilerin arasında ne işi olduğunu sormamıştı, kapıda bir figüran olduğunu bile sanmışlardı, stüdyonun avlusunda bir başka senarist veya oyuncu kadar doğal bir rahatlık içinde dolaşıyordu. Kendisi için ayrılan yere oturdu, sakin ve dikkatliydi, soru sormuyor, kıpırdamıyor, kimseyi rahatsız etmiyordu. İçten geldiği gibi oynanması gereken, doğal olmadığı takdirde etki yaratmayacak güç bir sahnenin çekimine gelmişti sıra, çevrede her zamanki koşuşturmalar sürüyor, bildik hazırlık aşamaları birbirini izliyordu: makyaj, yer ayarları, hazır komutu ve sahne. Ardından yine yola koyulmamız gerekmişti, çekime Margit Adası'nda devam edecektik, Emerenc otomobilin camından dışarıya dalıp gitmişti, sanırım Büyük Otel'i onlarca yıldır görmemişti, tabii eğer bir zamanlar gördüyse. Açık havada çekim yapıyorduk, yardımcı kameraman helikopterde çalışıyordu, Emerenc'in gözleri kimi zaman ona, kimi zaman da vinç üzerinde çalışan kameramana takılıyordu. Bu büyük aşk sahnesinde makinelerin ve tekniğin görevi en azından âşıkları oynayan oyuncularınki kadar önemliydi. Orman, toprak, dünya, her şey havada uçuşuyor, ağaçlar tut-

kunun dalgaları arasında kendinden geçen erkekle kadına kol kanat germek istercesine üzerlerine doğru eğiliyordu. Sonradan monitörden de izlemiştik, tüm planlar mükemmel çekilmişti, ender güzellikte bir çekim olmuştu.

Bir şeyler yemek için otele gittik, Emerenc Büyük Otel'e girme niyetinde değildi, birdenbire düşmanca ve kabaca davranmaya başlamıştı, çevresine bakmıyordu bile. Bir sorun olduğunu anlamıştım ama daha öncekiler gibi bunun nedenini de anlayamamıştım. Eve dönünce ne olduğunu söyler diye düşündüm, Allahtan ben de işimi bitirmiştim, vedalaştıktan sonra eve doğru yola çıktık. Arabada sanki boğuluyormuş gibi bayramlığının yakasındaki iki düğmeyi ansızın açıverdi. Sonunda onu inciten şeyin ne olduğunu açıklarken sesinde o güne dek hiç duymadığım bir acı hissetmiştim. Bizlerin yalancı ve üçkâğıtçı olduğunu söylüyordu Emerenc. Hiçbir şey gerçek değildi, yalnızca yaprakları görünen ağacı birtakım numaralar çevirerek hareket ettiriyorduk, birisi helikopterden fotoğraflar çekiyordu, aslında kavak ağaçları hiç hareket etmiyor, helikopter tepede daireler çizerek dolaşıyordu, bu arada kendisi, yani izleyici bütün ormanın dans ettiğini, adeta vals yaptığını sanıyordu. Salt aldatmacadan ibaret, iğrenç bir şeydi bu yaptığımız. Haklı olmadığını söyleyerek kendimi savundum; dans ettirilen ağacın izleyici öyle hissedeceği için aslında yine de dans etmiş sayılacağını, önemli olanın bitkinin gerçekten hareket edip etmediği veya hareket hissinin bir uzman tarafından yapay olarak uyandırılması değil izleyici üzerinde yaratılmak istenen etki olduğunu anlattım. Nasıl oluyordu da ağaçlar kökleriyle toprağa tutunurken ormanın oraya buraya hareket ettiğini sanıyordu acaba? Gerçekmiş gibi göstermenin sanat olmadığını mı düşünüyordu? "Sanat," diye yineledi acı acı, "eğer sizler her şeye karşın gerçekten birer sanatçı olsanız o zaman her şey, hatta dans bile gerçek olurdu, o zaman yaprakları rüzgâr makinesi veya adı neyse işte... Onun yardımıyla değil ağzınızdan çıkan sözcüklerle bile hareket ettirebilirdiniz ama sizler hiçbir şey bilmiyorsunuz, ne siz ne de diğerleri... Hepiniz birer soytarısınız, hatta ondan bile daha aşağılık, alçaktan bile daha kötüsünüz."

Şaşkın bakışlarla, gözlerimin önünde varlığını kavrayamadığım bir cehennemin derinliklerine doğru yuvarlanışını izli-

yordum. Bir kuyunun dibine düşmüş de oradan yalnızca soluk alışverişleri ve sövgüleri duyuluyormuş gibi geliyordu. Sonunda sesi bir mırıltı halini almıştı; "O operatörün elini kaldırmasına bile gerek yok, helikopter de gereksiz çünkü bitkilerin kesinlikle kendiliklerinden dans ettikleri anlar da var," diyordu. Yüce Tanrım! Çevresindeki ağaçlar hareket ederken zamana "dur" diye haykırdığı o Faust'a özgü yaşam ânı nasıl bir şeydi acaba? Bulamayacağım. Oysa oralarda zaman içinde bir yerlerde biliyorum. Bizim evde kayıt alma cihazıyla tanışıp dinlediği bir metni ya da müzik parçasını sonradan tekrar tekrar dinleyebilmenin mümkün olduğunu öğrendiğinde "İnsan yaşamını kaydedebilse ve tüm yaşamını bir şerit üzerinde ileri geri hareket ettirebilse, istediği yerde durdurabilse veya istediği kısımları yineleyebilse nasıl olur?" diye sormuştu. Kendi yaşamını, istediği bölümü yeniden oynatabilmek koşuluyla olduğu gibi, daha doğrusu ölümüme dek olacaklarla birlikte kabul edebileceğini söylemişti. Makineyi hangi bölümde durdurmayı düşündüğünü, özellikle de neden o bölümü seçtiğini sormaya cesaret edemedim. "Nasıl olsa söylemeyecek," diye düşündüm.

An

Ama söylemişti işte. Hem de gerekli veya mantıklı olduğu için değil, zamanı geldiğini hissettiği için. Emerenc'in hayatta inandığı tek bir şey varsa o da zamandı, onun kişisel mitologyasında Zaman, ömür boyunca yaşanan olayları öğüttükten sonra herkesin getirdiği çuvallara sırayla doldurup duran ebedi bir değirmenci gibiydi. Emerenc'in inancına göre bu değirmenden hiç kimse kaçamazdı, her halükârda tam olarak anlamasa da değirmencinin ölülerin buğdayını da öğütüp çuvala doldurduğundan emindi, yalnız onun ununu sırtlarında taşıyıp bu undan ekmek yapanlar başkalarıydı. Tamı tamına üç yıl sonra sıra benim çuvalıma geldiğinde duygularındaki yoğunlaşma kendini yalnız sevgi biçiminde değil şaşmaz bir güven olarak da göstermişti. Herkes Emerenc'e güvenir ama Emerenc hiç kimseye güvenmez, daha doğrusu içindeki güven duygusundan yarbay, ben, müteveffa Polett, "kardeşimin oğlu Józsi" ile diğer bazı kişiler gibi birtakım seçilmişlerin payına ancak kırıntılar düşerdi, kiminin payına şu, kimininkine bu. Örneğin Adélka'ya anlayabileceği ve onu ilgilendirdiğini düşündüğü şeyler, yarbaya, Sutu'ya veya marifetli tahsildara ise bambaşka şeyler anlatmış, bana ilk olarak ikizlerin neden öldüklerinden söz etmiş ama örneğin Emerenc'in tek bir kardeşi bulunduğunu, onun da babası olduğunu sanan yeğenine ikizlerle ilgili hiçbir şey söylemediği ancak çok sonraları ortaya çıkmıştı. Sanki öldükten sonra da hepimizi rahatsız etmeye devam etmek istiyormuşçasına tümünü eksiksiz biçimde hiç kimseye anlatmamıştı, herkes kendi payına düşen bilgi kırıntılarını

diğerlerininkine ekleyip Emerenc'in yaşamöyküsünü yeniden bir araya getirmeye çabalarken o da mezarlıktaki komşularıyla iyice eğlenmiş olmalıydı. En azından üç önemli bilgiyi kendisiyle birlikte öbür tarafa götürmüştü, halimizi görebiliyorsa mutlu olmalıydı çünkü yaptıklarının tümüne henüz hiçbir açıklama bulamamıştık ve büyük bir olasılıkla hiçbir zaman da bulamayacaktık.

Emerenc'in mitolojik değirmeninde sıranın benim çuvalıma geldiği o günü çok iyi anımsıyorum çünkü Paskalya'dan önceki kutsal pazar günüydü ve kiliseye giderken önüme çıkıp durdurması hoşuma gitmemişti, geç kalmaktan korkuyordum. Tanrı ile konuşmak için uzun bir yol katederek kızlık dönemimdeki en sevdiğim kilise olan ve Budapeşte'ye ilk geldiğim zamanlarda yaşadığım umutsuzluk ve sevinçlerin anısını barındıran Fasor Caddesi'ndeki kiliseye giderdim. Emerenc tam o sırada kapımızın önünü süpürmekle meşguldü, bunun ne demek olduğunu iyi bilirdim, temizlik işlerini yine tam kiliseye gideceğim saatte benimle kapının önünde karşılaşacak biçimde ayarlamıştı, vermek istediği o ebedi mesajı artık anlamalıydım; kilise dönüşü önüne hazır yemek bulan birinin dindar olması kolay işti. Günahlarımdan arınıp öğle yemeğini de yedikten sonra kendisine uğramamı istiyordu, benimle görülecek bir işi vardı. Bu fikre pek sevindiğim söylenemezdi; bunun nedeni yalnızca özellikle de kutsal pazarın en sevdiğim özel günlerden biri olması değil aynı zamanda annem Farkasrét Mezarlığı'na gömüldüğünden bu yana pazar günleri öğleden sonralarımı özel bir program çerçevesinde değerlendiriyor olmamdı. Saat dörtte gelmemi istemişti. Üçte gelmek isteyince kafasını iki yana sallayarak reddetti: Saat üçte olmazdı, üçte bir arkadaşı ile "kardeşim Józsi'nin oğlu"nu çağırmıştı. "O zaman saat ikide olsun," dediğimde saat ikide de mümkün olmadığını söyledi, o saatte Sutu ile Adélka'yı öğle yemeğine davet etmişti, onları rahatsız etmemeliydim, saat dörtte gelecektim, o kadar. O gün Kudas ayinine katılmadım çünkü günah çıkartma ve bağışlanma deneyimini gereği gibi yaşayabilecek iç huzuruna sahip değildim: Emerenc beni sinirlendirmişti, rahatlayıp huzur bulmak yerine eve gergin dönmüştüm, sonradan Viola'nın evde olmadığını anladım, yaşlı kadın onu da öğle yemeğine çağırdığını söyleyerek evine götürmüştü.

Emerenc bende en soylu duyguların uyanmasına neden olabildiği gibi aklıma en korkunç kabalıkları da getirebiliyordu, onu sevmeme karşın bazen ona öylesine öfkeleniyordum ki buna kendim bile şaşıyordum. Öğle yemeğine çağırma saçmalığını duymamış olsaydım aslında köpeğe ancak belli bir yere kadar sahip olduğum düşüncesine kendimi alıştırmıştım. Belki böylesine öfkelenmezdim ama bu kez öyle sinirlenmiştim ki kilise için giydiğim giysileri bile değiştirmeden Emerenc'e koştum. Bir keresinde bir yazarlar federasyonu toplantısı ile bir Batı ülkesi büyükelçisinin verdiği akşam yemeği aynı saatlere denk gelmiş ve yemeğe bir saat kadar gecikmiştik, o günden sonra bizi bir daha hiç çağırmamışlar, hatta ulusal bayramlarda bizi görmezlikten gelmişlerdi. Davetli olmadığım bir saatte ansızın ortaya çıkınca büyükelçi eşinin akşam yemeğinin ardından takındığı tavır Emerenc'in karşılaması yanında sıcak, dostça bir kucaklama sayılırdı. Orada, evin girişinde, mükellef bir sofranın başında oturuyordu, Sutu ve Adélka ile derin bir sohbete dalmıştı. Bahçenin demir kapısını açarken çıkan sesi duyan Viola bana doğru koşarak üzerime sıçradı. Emerenc ayağa bile kalkmamıştı, bana şöyle bir göz atarak tavuksuyuna çorbayı dağıtmaya başladı. Sutu bana yer açmak için kenara doğru çekilirken yaşlı kadın gözucuyla "yapmamasını çünkü orada kalmayacağımı" işaret ediyordu. Bana niçin geldiğimi sordu. Öyle sinirlenmiştim ki ne kadar çok şeyden söz etmek istediğimi ifade edememiş, yalnızca bir tanesini söyleyebilmiştim:

"Köpeği eve götürmeye geldim."

"Nasıl isterseniz ama ona yemek verin çünkü henüz öğle yemeği yemedi."

Viola kuyruğunu sallayarak masanın çevresinde sıçrayıp duruyordu, havaya yayılan nefis çorba kokusu klor ve deodoran kokularını bastırmıştı.

"Hadi gidiyoruz," dedim köpeğe.

Emerenc servis yapıyordu. Her şeyin yolunda gittiğini düşünüyordum çünkü Viola söz dinlemiş ve arkasına bile bakmadan yola koyulmuştu ancak beni evimizin kapısına dek izledikten sonra orada durmuş ve sanki neredeyse "beni gereksiz yere sinirlendirme, yemek yemek istiyorum" der gibi kuyruğunu

sallamaya başlamıştı. Ona emir vererek kendimi küçük düşüremezdim, Emerenc düşünceleriyle onu bir video cihazını programlar gibi programlayabiliyordu. Bir an bile tereddüt etmemiş ve bana arkasını dönerek ok gibi fırlamış, Emerenc'in masasına koşmuştu. Bu davranışı beni öylesine öfkelendirmişti ki evde çorbamı bile yudumlayamamış, elime bir kitap alıp balkona uzanmış ama okuduklarımın tek bir cümlesini bile anlayamamıştım. Balkonumuzun bulunduğu yükseklikten Emerenc'in girişi görülebiliyordu. Kitabın sayfalarını karıştırırken o tarafa bakmaya niyetim yoktu ama istemeden de olsa orada olup bitenleri görüyordum. Sutular bir yandan yemek yiyor, diğer yandan da kafa kafaya vermiş gevezelik ediyorlardı ama sonradan "kardeşimin oğlu Józsi" ortaya çıkınca her ikisi de oradan ayrıldılar. "Kardeşimin oğlu Józsi"nin ardından yarbay da gelmişti. Emerenc onlara yemek servisi yapmamış, masaya şarap ve büyük bir tabak getirmişti, tabağın içinde büyük bir olasılıkla pasta vardı. "Kardeşimin oğlu Józsi" yarbayla birlikte üzerine eğilmiş, bir kâğıda bakıyordu. Gitmemeye karar vermiştim, benimle eğlenmelerine izin vermeyecektim. Saat dörtte beni boşuna bekleyecekti. Saat dördü geçti, dördü çeyrek geçti, dört buçuk oldu. Bu arada ne yaptığını görmek için Emerenc'in girişine hiç bakmamıştım, sonra kapı çalındı, kocam kapıyı açmaya gitti, geri geldi ve kapıyı çalanın koridor komşumuz olduğunu söyledi. Komşumuz Viola'nın dışarıda, giriş kapısının önünde, öylece hareketsiz yattığını, boşuna çağırmaya çalıştığını, üzerinde ne tasma, ne de ağızlık bulunduğunu, pazar günü olduğundan polis kontrolünden çekinmeye gerek olmadığını ama yine de yukarı çıkarmamızın iyi olacağını söylüyordu.

Oyunun kukla ustası Csabadullu Emerenc Matternich! İplerimiz onun ellerindeydi. Şimdi, her ne olursa olsun, üstelik de beni görmeden veya kendinden bir komut daha almadan kesinlikle ayağa kalkmayacak olan Viola yüzünden aşağıya ineceğimden emin güldüğünü görür gibiydim. Bana gelmesi ve beni ona götürmesi için Emerenc'ten komut aldığı belliydi. Yolda giderken aklıma yine kendi olanaklarına sırt çevirmediği takdirde, o kendine özgü ayarlama yeteneği ile keskin mantığının onu nerelere götürebileceği geldi: Emerenc'i Golda Meir ile İngiltere'nin

kadın başbakanının yanında düşünüyordum ve bu fotoğraf hiç de garibime gitmiyordu, kendini neden bu denli sakladığını kesinlikle anlayabilmiş değildim. Kendi çevresinde üç tur atıp eşarbını, önlüğünü, ardından da doğduğunda Tanrı'nın laneti olarak takılmış bir maske olduğunu ve bundan böyle bir daha taşımayacağını söyleyerek yüzünü fırlatıp atıverse inanırdım, niye inanmayayım ki? Viola şimdi çevremde dans ediyordu, artık bir sorun kalmadığını en iyi o biliyordu ancak her zaman olduğu gibi yine Emerenc kazanmıştı, bense artık kızgın değildim.

Masanın üzerinde, tülün altında, karanfilsiz bir ştrudel beni bekliyordu. Emerenc neyi sevdiğimi biliyordu. Boyu benden bir buçuk baş kadar uzundu, bana tepeden bakıyordu, bir kelime bile söylemeden sadece başını salladı ve Viola'yla ikimiz anladık ki gerektiği gibi davranmamış, doğru düşünmemiştim, oysa her şeyin bir nedeni olduğunu bilecek kadar yaşım vardı. Emerenc Viola'yı içeri göndermiş, kapı aralığından dışarıya hücum eden ve dışarıdakinden daha da keskin bir antiseptik kokusu ştrudelden yükselen tatlı kokuyu delip geçmişti, bana bankın üzerinde belirlediği yeri gösterdi. Kendi önünde duran ve üzerine Viola'nın oynadığı kocaman, yusyuvarlak çakıl taşının konduğu katlanmış bir kâğıdı önüme sürdü. İçeriden bir çıt sesi bile duyulmuyordu, Viola'nın yattığını düşündüm, nerede ve nasıl yattığını görmek isterdim ama sırlar dünyasına girme hakkına sahip olan yalnızca oydu, ben değil. Bana haddim bildirilmişti.

"Sizin korkunç bir karakteriniz var," dedi Emerenc, "bir kurbağa gibi kendinizi şişirip duruyorsunuz, sonra bir gün ansızın patlayıvereceksiniz. Arkadaşınızla, ağaçları, hileli yollarla helikopterden dans ettirmenin dışında başka hiçbir şeyden anlamıyorsunuz. Sizin aklınız basit olan hiçbir şeyi almıyor, sürekli arka kapıdan girmek istiyorsunuz, oysa kapı ön tarafta."

Buna bir yanıt vermek mümkün değildi. Gerçekten haklı olup olmadığını bile bilmiyordum.

"Bayramınızı mahvettim değil mi? Ne var ki böyle işlerin bayram günlerinde yapılması âdettendir. İnsan ölüp gittikten sonra ardından nelerin yapılması gerektiği böyle zamanlarda bildirilir."

Katlanmış kâğıdın üzerinde ne olduğunu artık biliyordum.

"Sizi evin reisiyle birlikte çağırabilirdim ama siz de iyi biliyorsunuz ki biz ikimiz her zaman o kadar iyi anlaşamıyoruz. Kötü bir insan olduğundan mı? Değil. İyi bir insan ama o da benim gibi paylaşmayı sevmiyor. Aslında biz birbirimizi sevmiyoruz çünkü her birimiz diğerini kendi yaşamından dışlamak istiyor. Lütfen lafımı kesmeyin, şimdi ben konuşacağım."

Yüzü yine değişmişti, sanki güneş ışınlarıyla kaplı bir doruğun üzerinde durmuş, ardında ne kadar ve nasıl bir yol bıraktığına bakarak ürperiyor, geldiği vadiye bakarken, yolculuğu sırasında yaşadığı tehlikeleri, geçtiği nehirlerin, katettiği buzulların tüm yorgunluğunu kemiklerinde hissediyordu. Emerenc'in yüzünde aynı zamanda bizlere acıyarak bakan ve acımızı paylaşan bir ifade vardı: "Zavallılar, zavallı sizler, henüz bu yolun nasıl bir yol olduğundan haberiniz yok! Sizler yalnızca günbatımında dorukların pembeleştiğini bilirsiniz," der gibiydi.

"Sizi istesem de davet edemezdim, kardeşimi de öyle. Çünkü siz ilgili taraflardan birisiniz ancak Sutu ile Adélka her şeyi konuşup belgeyi imzaladıktan sonra gelebilirdiniz. Bir zamanlar bir avukatın evinde çalışmıştım, nasıl vasiyet hazırlanması gerektiğini biliyorum. Büyük bir ustalık gerektirmiyor. Geçerli bir vasiyet olacak, bana güvenebilirsiniz."

Avukat mı? Avukattan hiç söz etmemişti.

"Niye öyle bakıyorsunuz? Büyükbabam on üç yaşımdayken beni besleme olarak verdi, bir avukat alıp götürmüştü, Grossmannlara çok sonraları gittim, avukatlar beni evlerinde tutmak istemiyorlardı, oğulları da ben de büyümüştük. Sizleri çağırmamamın nedeni sizden yemekleri esirgemek değildi; böyle zamanlarda hepimizin bir arada bulunmasının uygun olduğunu, İsa'nın bile son yemeğini dostlarıyla birlikte yediğini ben de biliyorum, o kadarını okulda ben de öğrendim. Hemen ayağa fırlamayın, bunun bir akşam yemeği olduğunu da biliyorum, üstelik bu yemek Paskalya'dan önceki pazar günü değil kutsal cuma günü yenmişti ama tabii İsa'nın vakti boldu, benimse hiç yok! Ne sizi ne de yeğenimi öğle yemeğine davet edemezdim çünkü vârislerim sizlersiniz."

İsa son yemeğini Beytanya'da bir yerlerde, belki de Lazar'ın evinde yemişti, Beytanya o zamanlar henüz Kudüs'ün bir par-

çası sayılıyordu. Onu orada, kutsal ellerinde vasiyetle görmeyi hiç istemezdim; sağında Sutu ile Adél oturuyordu, sol tarafında kardeşinin oğlu ile yarbay, karşısında da ben ve Viola. Görmek istemezdim ama görmüştüm işte.

"Tamam, şimdi beni dinleyin. Biz kardeşimle anlaştık, benden kalacak olan paralar onundur. Akrabalarımdan hiç kimseyi mirasıma ortak etmiyorum çünkü sizin de söylediğiniz üzere benimkilerin mezarıyla ilgilenmedikleri gibi her şeyleri de var. Kardeşim Józsi'nin oğlu bugüne kadar her konuda güvenilir biri olduğunu kanıtladı, anıtmezar bittiğinde benim ölülerimi bir araya getirecek, beni de oraya gömdürecek, anıtmezar inşaatı ile ölülerin nakil bedelleri için gereken parayı posta mevduat hesabı cüzdanında bulacaksınız, paramın kalan kısmı normal banka hesaplarında, hesap cüzdanları evde. Evimin içinde ne varsa size bırakıyorum, kardeşim yarbayın huzurunda verdiğim kararları kabul ettiğine ve bir tek cümlesine bile itiraz etmeyeceğine dair imza attı. Aslında sizin bıraktığım şeylere hiç ihtiyacınız yok, zevklerimiz farklı olduğundan onları ne yapacağınızı bilemeyeceksiniz ama ne yapacağınızı bilseniz de bilmeseniz de size bıraktıklarımla yetinmeniz gerekecek. Dehşet miktarda paraya konuyorsunuz. Teşekkür etmeye kalkarsanız bozuşuruz."

Önüme dalıp gitmiştim, bir anıtmezarın kaça mal olabileceğini ve nakil işleminin ne kadar tutabileceğini hesaplamaya çalışıyordum ancak ailem bir anıtmezarda yatmadığından bu konuda mezar taşı fiyatından başka bir şey bilmiyordum. Bana neyin miras kaldığı hakkında kafa yormak aklıma bile gelmemişti, öylesine gerçekdışı dakikalar yaşıyordum ki sanki düşteydim. Emerenc ayağa kalkarak kahve ocağının altını yaktı, her zaman benden daha iyi kahve pişirirdi. Böyle kahve pişirmeyi acaba nerede, şimdiye dek adını anmadığı hangi efendisinin evinde öğrenmişti?

"Şimdi ölüm de nereden aklınıza geldi?" diye sordum sonunda. "Hasta falan değilsiniz ya?"

"Hayır. Sadece radyoda avukatın oğlunun öldüğünü duydum ve bu haber her şeyi yeniden aklıma getirdi."

Çocukluğumda buna benzer biçimde buyurgan ve ilkel bir arzuyla "kon hadi", "kon artık" diye bir kelebeğin uçuşunu iz-

lemiştim. Niyetim onu yakalamak değil yalnızca yakından görebilmekti.

"Radyo günlerdir ona ağıt yakıyor, haberlerde cenaze törenine bir bakın, ben görmek istemiyorum, mezarlığa da gitmem, Tanrı yazdıysa bozsun. Ne yazık ki onunla ilgili düşüncelerini dile getirenlerin arasında yoktum, onun hakkında benim de anlatacaklarım vardı. Cenaze kortejindekileri kim kimidir, ne nesidir diye sıralarlarken 'İyi yine, cenazesini bu kadar kişi üstlenmiş,' diye düşündüm çünkü ben olsam bunu yapmazdım, o da beni benim olmak istediğim gibi kabullenmemişti, sonraları da oldukça uzun bir süre onun için bir ölü olarak kaldım, bir daha da hayata dönemedim, açıkçası bayağı pahalı ödedim. İşte bu nedenle vasiyetimi yazdım çünkü neyim var neyim yoksa arzum doğrultusunda paylaşılmasını istiyorum, yaşam boyunca biriktirdiklerimin çalınıp yağma edilmesini istemiyorum. Beni bir kez soyup soğana çevirdiler, bir kez daha soymalarına izin vermeyeceğim, benim kedimi bile ancak iki kez öldürebilirler, bir daha ne malımı ne de ruh sağlığımı kimse çalamaz."

Gözleri elmaslar kadar soğuk ve parıltılıydı. Tanrım, diye düşündüm kendi kendime, Emerenc onu da saklamış, yalnız Bay Brodarics'i ve ulusal güvenlik görevlisini değil onu da saklamıştı, ama acaba nasıl ve nerede? Yazılı basında yalnızca ondan söz ediliyordu, yas büyüktü. Düşündüğüm olay ne zaman olmuştu acaba? Büyük bir olasılıkla otuzlu yıllarda olmuş olmalıydı.

"Karısının neye benzediğini sinemada göreceksiniz. Aranıyordu, bir gün benim evimin kapısını çaldı, henüz nişanlanmamıştı, onunla, o dönemde, tehdit tümüyle ortadan kalkınca tanışmış olmalı. 'Sende saklanmaya geldim, yeraltına inecceğim, sen beni saklayacaksın. Emerenc sen su gibi aziz ve safsın,' demişti. Aramızda bir şeyler olduğunu falan düşünmeyin, beni tanıdığınızı umarım; beni tanıyorsanız onu da tanıyorsunuz demektir. Kim tarafından izlendiğini sormadım ve hizmetçi odasında sakladım. O zamanlar ihtiyarlar beni gençlere devretmişlerdi, genç Grossmannların ise hiçbir şeyden haberleri yoktu, Éva'nın annesinin hizmetçi konutunda ne olup bittiğiyle ilgilendiğini mi sanıyorsunuz? Küçük Éva henüz dünyaya gelmemişti, Grossmannlar ise sürekli yolculuğa veya eğlenmeye gidiyorlardı, villada bağımsız

bir hizmetçi konutu vardı ve ikimiz orada yaşıyorduk. Kahvenizi için ve bana öyle şaşkın şaşkın bakmayın, başkaları da âşık olabilir. Yurtdışına sığınmak için gittiğinde aklımı yitirdiğimi sandım, oysa aklımı boşuna yitirmiş olacaktım çünkü en uygunsuz zamanda onu yeniden gördüm. Geceleyin gelmişti, dolunay vardı, aydınlık bir geceydi, üzerindeki garip giysilere karşın onu yine de tanımıştım, böyle zamanlarda insan sanki gönül gözüyle görüyor. İşte görüyorsunuz, ağaçlar, çalılar böyle zamanlarda hareket ediyor, ay ışığı altında yüzünün parladığını, arkasındaki çam ağacının sıçrayıp dans ettiğini görüyordum, yine bir başka nedenle geldiğini sandım, bunca zaman boyunca yurtdışında aklı başına gelmiştir de sonunda kesin olarak bana dönmüştür veya Grossmannların evini terk ettikten sonra nerelere savrulduğumu araştırma zahmetine katlanmıştır, diye düşünüyordum. Önceden geleceğine ilişkin söz vermediğine göre beni aramasının tek nedeni bu olabilirdi. Şimdiye dek bana hiçbir zaman hiçbir konuda söz vermemişti. O aslında bir yalancı değildi. Neden geldiğini bir çırpıda söyledi: Yine sığınmak için benden bir yer istiyordu. Sahte kâğıtları, kimlik belgesi, gıda karnesi vardı, yalnızca geçici olarak kalacağı bir yer gerekiyordu, bana gelmişti çünkü benim evimde kimsenin dikkatini çekmeyecekti, yakalanmak istemiyordu. Mümkün olduğunu anlar anlamaz çekip gitti ve beni bırakmıştı. Şimdi de öldü gitti işte."

Kahve boğazımda kalmıştı, sabit bakışlarla onu izliyordum.

"O zaman ben de intikam almak için berberle birlikte yaşamaya başladım. Size anlatmadılar mı? Bir erkeğin beni sevebileceğine ikna etse şeytanla bile birlikte yaşayabilirdim ama herhalde bende bir sorun vardı ki bu da beni terk etmiş, terk etmekle kalmamış üstelik bir de soymuştu, oysa çirkin bir kız da değildim. Neyse, önemli değil. Ölmedim ya."

Bir an için sessiz kaldı, bir nane yaprağını parmakları arasında ezdikten sonra kokladı.

"İnsan o kadar kolay ölmez, bunu bilin, yalnızca ölecek gibi olur, o kadar, daha sonraları ise çektiğiniz acı aklınızı başınıza öyle bir getirir ki size 'keşke yine aptal olsam, hatta sapına kadar aptal olsam' demeyi bile öğretir. Ben akıllandım, buna o kadar şaşırmayın çünkü gece gündüz demeden eğitildim.

Grossmannların hizmetçi odasında benimle iki yıl yaşadı, bir süre de burada oturduk, onu dinleyecek vaktim olduğunda durmadan konuşur, konuşur, konuşurdu... Bildiği ne varsa anlatır dururdu. Benim bir halk eğitmenini sonuna kadar dinlediğimi düşünebiliyor musunuz?"

Aydın düşmanlığı, kültürü aşağılaması... Artık bu taşlar da yerine oturmuştu.

"Sonra çekip gitti, savaş sona erer ermez yeniden ortaya çıktı ancak bu kez barınmak için ya da benimle yaşamak için değil, bir kez daha gevezelik edip açıklamalarda bulunmak için gelmişti ama tabii ki benim istediğim bu değildi. Ben başka bir şey arzu ediyordum. Yeniden kurulan bir dünyada ve özgürlükler ortamında yerini bulacak bir şey. Beni yeterince eğittiğini, artık yakamdan düşmesi gerektiğini söyledim, beni okula da yazdıracaktı ama okula gideceğim diye çok beklerdi doğrusu, bana bir madalya verilmesini bile önermişti. 'Beni dinle!' dedim, eğer beni oraya götürürse parlamentoda şimdiye dek görülmemiş bir skandalın yaşanabileceğini söyledim ona. Ne sanıyordu, orada arkadaşlarıyla veya kendi kendine neler düşünüp tasarladığını merak ettiğimi, bunların beni ilgilendirebileceğini mi düşünüyordu? Ben onu severken o beni hiç sevmiyor muydu? Ben onu seviyordum. Duyuyor musunuz? Ama onu benden uzaklaştıran aklını, bilgisini, akıl dolu koca kafasını değil, yarından sonra toprağın altına girecek olan vücudunu seviyordum. Artık hiçbir önemi yok. Belki inanmayacaksınız ama karısına benden çok söz ettiğini söylemişti, hatta beni onunla tanıştırmak bile istiyordu, böyle bir işe kalkışmamasını, birlikte sakin ve huzurlu yaşamlarını sürdürmelerini, Budapeşte'yi yeniden inşa etmesini, benim de kendi yaşamımı kurmaya çalıştığımı söyledim. Sonra berberle birlikte yaşamaya başladım, öğrendiğinde çılgına dönmüştü. Buna sevinmiştim."

Sevinmiş gibi görünmüyordu. Yüzü, ağız kısmı çizgi olan bir maskeydi sanki.

"1950'de yakalayıp götürdükleri zaman İngiliz casusu olduğu suçlamasıyla neredeyse öldüresiye dövmüşler, ne kadar sevinmiştim biliyor musunuz? Dövsünler, köpek gibi, benim çektiğim gibi sefilce acı çeksin diye düşünmüştüm. Oysa İngilizce bile bilmiyordu. Onu yetiştiren Piarist rahiplerden yalnızca Fransızca,

Almanca ve Latince öğrenmişti. Onların evinde çalışmıştım, lise döneminde neler öğrenip öğrenmediğini biliyordum. Böylesine aptalca bir suçlama olamazdı ama olsun, ben yine de sevinmiştim çünkü kötü niyetli, geri zekâlı ve kıskançtım. Şimdi artık hepsi bitti. Resmi cenaze töreni yapılacakmış, törende mutlaka üzerinde, aldığı madalyaların sergileneceği kadife bir yastık da olacaktır. Tanrım, Macaristan'da ve yurtdışında ne kadar madalya varsa hepsini toplamış. Sanırım yaşamöyküsünde benden söz etmemiş, oysa o yaşamın içinde ben de vardım."

"Sizden söz etti, Emerenc," dediğim anda üzerimde sanki dayak yemişçesine korkunç bir yorgunluk hissettim. İşte o anda yakın geçmişte neler olup bittiğini, her zamankinden daha iyi anladım. "Adınızdan değil de, pek çok kişinin, özellikle de oldukça yürekli bir dostunun kendisini uzun süre sakladığından söz etti. Dün, günün üçüncü haber bülteninde dinledim."

"Bana karşı her zaman dürüst olmuştur," diye karşılık verdi duygusuz bir ifadeyle. "Tamam, yeterince gevezelik ettim ama tüm bunları vasiyet yüzünden anlattım size. Öylesine yürekli, hayatı seven, asla ölmeyecekmiş gibi neşe dolu biriydi ki. Ya bütün o kitaplar ve o engin bilgisi. Bu kadar şeyi kim öğrenmek isteyebilirdi ki? Söyleyin bana. Doğrusu ben istemezdim, orası kesin. Bununla birlikte onun bir dolandırıcı olduğunu düşünmeyin sakın; bir kez daha söylüyorum, bana hiçbir konuda herhangi bir söz vermiş değildi, bunu bir tarafa kaydedin. Bende saklanmakla iyi etti. Bana dokunmaya kalksaydı aptalın teki olduğumdan kolundan tuttuğum gibi kapı dışarı ederdim. Tamam, hadi güle güle, artık fazla oldunuz."

Bir tabak aldı ve ştrudelle doldurdu.

"Kocanız tatlıyı sever."

Ayağa kalktım ancak beni biraz alıkoydu, evin kapısını azıcık araladı ve köpeği dışarı bıraktı. Burnuma yine evin içinden gelen o değişik koku çarpmıştı. Emerenc'in bana baktığını hissetmiştim, ben de gözlerimi ona çevirdim.

"Bir şey daha var, fazla uzun sürmez," dedi Emerenc. "Size miras kalan bir şey daha var, bunu da bilmenizde yarar var. Evin içi kedilerle dolu. Onları size emanet ediyorum. Ne yapacağınızı bilemeyebilirsiniz çünkü benim dışımda yalnızca Viola'yı

tanıyorlar, olur da sokağa çıkarlarsa bu onların sonu demektir çünkü tüm köpekleri dost biliyorlar. Viola'ya aşı yapan veteriner sizin iyi dostunuz, ben ölünce zavallılara birer iğne yapıp öldürsün. Birine verebileceğiniz en büyük hediye onun acı çekmesine engel olmaktır. İşte bu yüzden kapımı kimselere açmıyorum. İçeride dokuz kedinin yaşadığı ortaya çıkarsa bu binada neler olur biliyor musunuz? Ama bir tanesini bile vermem, burada bir kedi asma olayı daha yaşanmayacak. Evet, özgür değiller ama yaşıyorlar. Onlar benim ailem, n'apalım, başka türlüsü nasip değilmiş. Tamam, gidin artık çünkü yapacak işlerim var. Bu öğleden sonra oldukça uzun sürdü."

Oruç

Günlerdir olan bitenin dışında başka bir işle adamakıllı uğraşamamıştım. O gün öğleden sonra Emerenc kendi özel meclisini bir araya toplamış ve konu hakkında düşünce veya yorumlarımızı almadan ve hiçbir önbilgi vermeksizin, söyleyeceklerini Papa kadar kısa ve özlü bir biçimde ifade etmişti. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" da benimle aynı şok dalgasına maruz kalmış, telefon ederek bir araya gelmemizi rica etmişti, bana gelecekti, bir sonraki salı günü için anlaştık, buluşmamız benim açımdan da önemli olacaktı. Genç adamı kaygılandıran şey Emerenc'in –kendi ifadesine göre– büyük miktarda parası olmasına karşın iki farklı hesap cüzdanını da evinde tutmasının akıllıca bir iş olup olmadığıydı. Acaba söz konusu parayı saklamanın başka türlü bir yolu yok muydu? Hesap cüzdanlarından birinin çalınması durumunda banka olsun, posta mevduat şubesi olsun cüzdanı ibraz eden kişiye ödemeyi yapacaktı. Hesap cüzdanları sorunu benim kafamı da meşgul ediyordu ama başka bir nedenden dolayı. Emerenc herhangi bir şekilde cüzdanlardan birini kaybettiği takdirde güç duruma düşecek olan bendim çünkü Viola'nın Emerenc'in evine girmesine izin vereceği yegâne kişi bendim ve gerçekten de hayatımda bir tek, –mantıksız da olsa– kaçınılmaz olarak "kardeşim Józsi'nin oğlu" tarafından zan altında tutulmak eksikti. Ne yapılması gerektiği üzerine düşünüp taşındık, genç adam paradan endişe ediyordu, ben ise beklenmedik biçimde üzerime yıkılan sorumluluktan dolayı dehşete kapılmıştım, Viola'nın birdenbire önemli bir rol üstlenişinde

trajik bir şeyler vardı. Viola Emerenc imparatorluğunun muhafız birliği komutanı, güvenlik görevlisi, hazinedarıydı. Kediler sorununu kafamdan silmeye çalışıyordum, beni dehşete düşüren yalnızca sayıları değil Emerenc'in ölümünden sonra yerine getirmemi buyurduğu işti. Kim böyle bir şeyi üstlenebilirdi ki? Ben Herodes değildim ki? "Kardeşim Józsi'nin oğlu" Emerenc'in bankada bir mevduat hesabı açmasını önermişti. Onunla oturup yeniden konuşmalıydık, bunu da daha ziyade yarbayla benim yapmamdan yanaydı, para için yanıp tutuşan biri olarak görülmek istemiyordu, yine de her halükârda paranın güvende olmasını arzuluyordu, başına ne gelebileceğini asla bilemezdik, ya bir gün Emerenc gazı açık bırakaydı, Viola ölseydi veya kışın eski ısıtma sistemi iflas edip de Emerenc evde yokken bir yangın çıksaydı ne olacaktı? Bu konu hakkında düşüneceğime dair söz verdim, ayrıca yarbayla da konuşmamız gerektiğine karar vermiştik. Sonra her şey öylece kaldı –insanda bazen aptalca bir utangaçlık oluyor–.

Öncelikle Emerenc'in akıllıca ve nazik bir biçimde uyarılması gerektiğini düşünüyordum ancak o pazar gününden sonra belirgin bir biçimde benden kaçmaya başlamıştı. O küçücük mahallede öyle bir saklanmıştı ki adeta görünmez adam olmuştu, sayısız yeteneklerinin arasında görünmez olmak da vardı, herhangi bir komploda ideal bir suikastçı olarak rahatlıkla yer alabilirdi. Kutsal cuma günü ayinden önce mezarlıkta olabilmek amacıyla her zamankinden daha erken yola koyulmuştum ki sonunda ona rastladım, elinde kayın ağacından yapılma o kocaman süpürgeyle kapımızın önünü temizliyordu. Bol bol bağışta bulunmamı önerdi; böyle zamanlarda yapacağım bağışlar kesinlikle iki kat sevap demekti, böylece hayırsever hanımları da mutlu etmiş olacaktım. Yanından kaçar gibi uzaklaştım, geçen sefer olduğu gibi yine tüm sinirlerimi ayağa kaldırmasını ve töreni kaçırmayı hiç istemiyordum, en azından kutsal cuma gününde alaycı üslubunu terk edip beni rahat bırakmasını rica ettim ondan, İsa'nın çektiği acıların gerçekten büyük bir trajedi konusu olduğunu, tiyatro sahnesinde görse ağlamadan duramayacağını, ayrıca benden herhangi bir ricada bulunmak isterse hiçbir karşılık beklemeden yerine getireceğimi ama en azından

beni tahrik etmemesini ve işini bitirdikten sonra da bizim eve erik hoşafı kaynatmaya gitmesini, meyveleri mutfaktaki tezgâhın üzerinde bulacağını söyledim. Emerenc hiç konuşmadan bana baktı, sonra sapının oldukça sert olduğunu söyleyerek süpürgeyi elime tutuşturdu ve sadece öylesine, deneme olsun diye süpürme işinde kendisine birazcık olsun yardım etmek isteyip istemediğimi sordu. Nasıl olsa kiliseye eski günleri anmak ve ağlamak için gidiyordum, o zaman biraz çalışmanın, azıcık süpürgeyle cebelleşmenin bir zararı olmazdı çünkü süpürge ağırdı, sapı ise parmakları acıtırdı ve ancak bedensel çalışmanın ne demek olduğunu bilenlerin İsa'ya yas tutmaya hakları olabilirdi. Yüzüne hiç bakmadan otobüse doğru yönelerek oradan sıvıştım. Sabahın hüzünlü dinginliği içimden gelen hararetin etkisiyle buhar olup uçmuştu, bu kadın niçin beni sürekli örseleyip duruyordu? Nasıl olup da adil biçimde paylaştırılmamış bir hediye paketinden yola çıkarak saygıdeğer bir dini, tüm geçmişi ve iyiye yönelik çabalarıyla birlikte kökten yadsıyabiliyordu?

Bir an için bu sinsice imalarıyla eksik taraflarını örtme çabası içinde olduğunu düşündüm ancak böyle düşünmekten hemen vazgeçtim; bu düşüncemin doğru olmadığını biliyordum. Emerenc'in öyle bir derdi yoktu ki, durum çok daha karmaşık ve gizemliydi. Emerenc'in eli açıktı, hayırseverdi, iyi bir insandı, Tanrı'yı yadsıyor olsa bile eylemleriyle ona saygıda kusur etmiyordu. Emerenc özveriliydi, benim üzerinde kafa yorduğum, gözümde büyüttüğüm her şey onun için normal sayılırdı ve bu gibi şeyleri bilmemesinin önemi de yoktu zaten, Emerenc'in iyiliği de doğaldı, içinden geldiği gibiydi. Ben ise iyi olmayı öğrenmiştim, daha sonraları da kendimi birtakım ahlaki kıstasları dikkate almaya zorlamıştım. Gün gelecek, Emerenc bana benim din diye inandığım şeyin –ne olduğu hakkında en ufak bir düşüncesi bile olmadığı halde– bir tür Budizm ve geleneklere duyulan saygıdan başka bir şey olmadığını, ahlakımın ise kaldığım yurdun, okuduğum okulların, ailemin ve bizzat kendi kendimin dayatması sonucu çalışarak elde edilmiş bir disiplinden ibaret olduğunu kanıtlayacaktı. Kutsal cumaya ilişkin düşüncelerim altüst olmuştu.

* * *

Öğle yemeğinde erik hoşafından eser yoktu. Beni mutfakta kırmızı, biberli tavuk bekliyordu ayrıca kuşkonmaz çorbası ile karamelli puding de vardı, erikler ise yıkanmamış ve hazırlanmamış halde, tezgâhın üzerinde bıraktığım gibi öylece mavi mavi bana bakıyorlardı. Babamın, büyükbabamın evinde öğrendiği üzere, evdekilerin oruç tutmalarını arzu ettiği biricik gün kutsal cuma günüydü. Öğleyin tek yiyeceğimizin erik hoşafı olduğu gün bugündü, bu günün akşamında sofra kurulmaz, kimse akşam yemeği yemezdi. Kutsal cumartesi günü sabah kahvaltımız katıksız kimyonlu çorbadan ibaretti, oruç ancak kutsal cumartesi günü öğleyin kesintiye uğrar, her gün yediğimiz türden ancak etsiz yemeğe dönüşürdü. Ailenin mikro dünyasında gerçekten besleyici yemeklerden oluşan bir sofra genelde ancak akşamları kurulurdu. Ne var ki kim olursa olsun aldığı terbiye gereği bu yemeklerden bolca tüketemezdi. Kutsal perşembe günleri ise deliler gibi müziksever ailenin herhangi bir ferdi unutup da çalmaya başlamasın diye piyanonun kapağı anahtarla kilitlenirdi. Emerenc ailemden edindiğim alışkanlıkları sürdürdüğümü yıllardan beri biliyordu ama hiçbir imada bulunmamıştı, yalnızca evin reisine kendi spesyalitelerinden birini getirdiğinde, böyle dini günler söz konusu olduğu zamanlar hemen bana karşı birleşirler, aralarında benimle dalga geçmek için oluşturdukları bir tür suç ortaklığı tüm davranışlarına yansırdı: Öğle yemeği yemedim, akşam ertesi günün yemeğini öne alarak o kızgınlıkla hayal bile edilemeyecek lezzette kimyonlu bir çorba pişirdim, açlıktan gözlerim görmez olmuştu. Çorbayı kaşıklayıp mideye indirdikten sonra Emerenc'e gittim. O yıl bahar erken gelmişti, dışarıda üzerine kirli çamaşırları koyduğu banka oturmuş sanki beni bekliyormuş gibi sokağa bakıyordu.

İnsanı olmayacak işlere gark eden, sonra da nereden yaralayacağını iyi bilen biri hakkında ne düşündüğümü sözümü hiç kesmeden dinledi. Zafer kazanmış gibi davranmayı bırakmasını çünkü kırmızıbiberli tavuğa elimi bile sürmediğimi ve bu yemek için ona para ödemeyeceğimi söyledim, bu yemeği yaptıysa da gönüllü bir hizmette bulunmuş sayılırdı çünkü ben ondan öyle bir yemek istememiştim. Yarı karanlığın ardından bile görebiliyordum: Emerenc gülümsüyordu. Birden masayı olduğu gibi

üzerine devirmeyi bile düşündüm. Sakin bir ses tonuyla ve her tür duygudan yoksun bir halde; anlamakta güçlük çeken bir çocuğa sabırla ders verir gibi "Beni iyi dinleyin," dedi. "Şimdi size öyle bir tokat aşkederim ki birden her şeyi anlayıverirsiniz, oysa sizi zamanında darbelere dayanıklı olduğunuz için sevmiştim, yazgınızın nasıl biçimlendiğini adım adım izledim, sabit fikirleriniz beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor, eriği hazırlamanın tavuk temizlemekten daha kolay bir iş olduğunu düşünebilirsiniz ama şimdiye dek sürekli yemek pişirdim, pişirdiklerimin boşa gittiğini düşünüyorsanız o zaman istediğinizi tıkınabilirsiniz, sizin ilginç bir Tanrınız var, yaptıklarınızı erikle tartıyor, benimki ise eğer varsa her yerde var; kuyunun dibinde de var, Viola'nın ruhunda da var, hatta Bayan Samu Böör'ün yatağının tepesinde bile var, nedenine gelince hiç de hak etmemesine karşın o kadar rahat can verdi ki, oysa böyle bir ölümü yalnızca iyi insanlar hak ediyorlar ama o da böyle öldü işte; hem de hiç layık olmadığı halde acı bile duymadan ve onurlu insanlara yakışır biçimde. Neden öyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz? Sabahleyin kaldırımı süpürürken karşı kaldırımda Bayan Samu Böör'ün torununun koştuğunu görmediniz mi? Yoksa o sırada yine kendinizden başka bir şey düşünmüyor muydunuz? Çocuk beni çağırmaya gelmişti, birlikte evlerine gittik, ölüm saati gelip çatan birinin elini tuttuğumda huzur içinde can verdiğini söylersem bana inanır mısınız? Güzelce yıkayıp pakladım ve onu son yolculuğuna hazır ettim, size şu kadarını söyleyebilirim ki hakkındaki şükran duygularınızı böylesine nazik biçimde sunmaya geldiğiniz o öğle yemeğini hazırlayabilmek için gerekli zamanı yaratmak büyük beceri isteyen bir işti. Hazır olun çünkü şimdi söyleyeceklerim hiç hoşunuza gitmeyecek ama hak ediyorsunuz. Kocanızın fazla ömrü kalmadı, bunu siz de biliyorsunuz. Eriğin ona güç vereceğini mi sanıyorsunuz? Öteki tarafa anı olarak yanında ne götürecek? Yola çıkan herkes yanına bir şey alır da. Örneğin Bayan Samu Böör, ben; yani Emerenc Szeredás tarafından yıkanıp paklanmanın ve torununa sahip çıkılmasının onurunu götürecek öbür tarafa. Siz de sahip çıkacaksınız o kıza, yaşadığım sürece ona bakmayı garanti ediyorum, yardımımdan mahrum kalmayacak. Sürekli hayırsever hanımlara mı vereceksiniz? Onlar

Bayan Samu Böör'ün ardında yardıma muhtaç bir kız bıraktığını duymazlar bile ama siz 'Bilmiyordum' diyemeyeceksiniz çünkü bunu size her gün gibi hatırlatacağım. O halde evin reisini erikle veya o bulaşık suyuna benzeyen içecekle sokağa salmayın ayrıca siz sürekli olarak ya bir taraflara koşturuyorsunuz ya da evde bulunduğunuz zamanlar bütün gün boyunca daktilonun başındasınız, şimdi de eşinizin yanında olacağınıza ibadet etmeye gittiniz. Onun yüzünü bir kez olsun güldürseniz alın size bir 'kutsal babamız' duası işte. Kim bilir İsa ve Tanrı hakkında nelere inandırıldınız. Onlardan söz ederken sanki onları şahsen tanıyormuş gibi konuşuyorsunuz. Tanrı'nın rahmeti bu kadar ucuz mu? Sizin bir haftalık dindarlığınızın benim gözümde bir kuruşluk değeri yok. Siz sadece evinizde düzensizsiniz ama yaşamınızda düzeni seviyorsunuz, ben de buna katlanamıyorum işte. Pazartesi, öğleden sonra saat üçte, yer yarılsa dışçiye gidilip dişler gösterilir, eve taksiyle dönülür çünkü toplu taşıma araçlarıyla yitirilecek zaman yoktur. Her perşembe kuaföre gidilir, her çarşamba çamaşır yıkanır, başka bir gün kesinlikle olamaz, giysiler kurusa da kurumasa da perşembe günleri kesinlikle ütü yapılır. Pazar ve tatil günleri kiliseye gidilir, unutmamak için evde salı günleri sadece İngilizce, cuma günleri ise Almanca konuşulur. Bunların dışında hiç durmadan daktiloyla yazı yazılır. Kocanız öbür dünyada bile daktilo sesi dinleyecek."

Gözyaşlarına boğulmuştum. Bugün itibarıyla söylediklerini haklı bulduğumdan mı yoksa yanlış olduklarını düşündüğüm için mi ağladığımı anımsamıyorum. Emerenc çamaşırların mükemmel yıkanması ve önlüklerinin kolalı olması konusunda titiz davranırdı. Kıtır kıtır kolalanarak ütülenmiş önlüğünün cebinden sakız gibi bembeyaz bir mendil çıkararak önüme koydu. Bizi bir gören olsa azarlanmış bir yuva çocuğunun utancından gözyaşlarını tutamadığını sanırdı.

"Aslında yalnızca tavuk yüzünden gelmediniz değil mi?" diye sordu Emerenc. "Evin reisi yaşadığı sürece o evde oruç tutulmayacak, en azından ben o evde oruç yemeği pişirmeyeceğim. Bir bayram akşamında sizin burada ne işiniz var? Bugün günlerden cuma, eve gidip Almanca çalışın, bu saatlerde harıl harıl Almanca çalışırdınız. Siz köpeği bile güldürürsünüz. Ne çalışıyorsunuz?

Söylesenize. Tanrı her dilden anlar, merak etmeyin. Keşke günün birinde unutmayı da öğrenebilseniz; öyle bir beyniniz var ki beyin değil sanki reçine, bir şeye yapıştı mı asla bırakmıyor. Sorunlu olduğunuz herkese, bu arada bana da bedel ödeyeceksiniz. En azından bana verip veriştirmeniz gerekirken gülümsüyorsunuz. Siz bugüne dek tanıdığım en intikamcı insansınız, elinizde bıçak, indirmek için fırsat kolluyorsunuz. İz bırakmakla yetinmiyor, iş ciddiye binince öldürücü darbeyi de indiriyorsunuz."

Ona bedel ödemek mi? Nasıl? Neyle? Ona kötülük yapmama vesile olabilecek biricik varlık olan Viola zaten ta başından beri ona aitti. Viola bizim köpeğimiz değil, onun malıydı. Bütün sevdikleri şu anda toprağın altındaydı ve o gerçekten de Mező Imre Caddesi'ndeki mezarlığa gitmemişti.

Yüzüme biraz çekidüzen verdim. Emerenc'in mendili serindi ve mis gibi kokuyordu. "Kardeşim Józsi'nin oğlu"nun kendisinden ne gibi bir ricada bulunduğunu bildirdim, ağız çizgisindeki hareketlenmelerden sinirlendiğini hissetmiştim. O günler onun neredeyse her türlü tavrını görmüş ancak suratını, "para" sözcüğünü duyduğu zamanki kadar astığına hiç tanık olmamıştım.

"O halde beni iyi dinleyin. O sefile söyleyin, bana öğütler gönderip size de yük olmasın. Tasarruf bonoları yerlerinde kalacak, hiçbir değişiklik yapılmayacak, yerine banka hesap cüzdanı falan da istemez. Evimde o cüzdanları kim bulacak olursa olsun alıp götürme hakkına sahiptir. Herkes benim geri zekâlı olmadığımı iyi bilir; benim evimde niye durup dururken yangın çıkacakmış ki, herkes gibi ben de evimi korumayı bilirim. Anlaşılan bu çocuk beni çoktan gömmüş bile. Bana bir kez daha öğüt vermeye kalkacak olursa onu vasiyetimden çıkaracağımı ve ne var ne yoksa her şeyi size bırakacağımı, cesareti varsa size saldırmakta özgür olduğunu söyleyin ona. Azize gibi bir kadınsınız, bu nedenle ölülerimi bir araya toplayıp anıtmezarı yaptırma işini üstlenmeye de layıksınız. Ancak o mezarda gerçek anlamda ibadet edebilirsiniz. Bunu yapmıyorsam o nankörün aleyhinizde dava açmasından çekindiğim içindir; bu durumda para için Csabadul'dakilerle barışacaktır. Bu nedenle hakkınızda ne düşünürsem düşüneyim sizi böyle bir tehlikeye atamam. Oysa az önce ona hizmet ediyordunuz. Erik kraliçe-

si sizi... Hadi şimdi evinize dönün ve Almanca İncilinizi okuyun."

Özgürdüm. Viola kafasını kaldırmış bir komut bekleyerek Emerenc'e bakıyordu. Emerenc avucunu köpeğin alnına koydu, hayvan acımasızca iş görmekten biçimsizleşmiş parmaklardan bedenine yayılan rahmet duygusunu idrak ettiğini göstermenin başka bir yolu yokmuş gibi yalnızca gözlerini yumarak yanıt verdi ona. Döndüm, yavaş yavaş, zavallı bir yaşlı gibi güçlükle yürüyordum, gün boyunca ve öncesinde yaşanan tüm olaylar kurşun ağırlığıyla omuzlarımın üzerine çökmüştü sanki. Dışarı çıkarken sadece köpek değil Emerenc de bana eşlik etmişti, yaseminlerin oluşturduğu çitin yanındaki parmaklığa vardığımda ansızın artık ayak seslerini duymaz olduğumu fark ettim, kimi zamanlar damarlı ayaklarına keçe tabanlı yün terlikler giyerdi. Ne demeye peşimden geliyor diye kötü kötü düşünmeye başlamıştım. Portremi çizmiş; beni ikiyüzlü, formaliteci, snob olarak nitelendirmişti, görünüşümle kimin içindeki sürekli ölüm duygusunu uzak tutmaya çabaladığımı bile anlayamamıştı. Kocamın önemli bir sorunu olsa zamanımı rahat rahat çalışmakla geçirmeyeceğim kesindi. İçimdeki en saf, en temiz şeyi: Tanrı'yla mücadele eden o savaşçıyı azarlıyordu.

"Hadi güzel güzel dönün artık evinize. Evin reisi şimdi radyo dinliyordur, Viola'nın evde bulunmamasından dolayı da oldukça memnundur. Yine gelin, korkmayın, sizi kırmam, aslında sizi incitmek gibi bir niyetim de yok zaten. Siz akıllı değilsiniz, anlamakta güçlük çekiyorsunuz. Homurtularımı neden bu kadar önemsiyorsunuz? Benim için artık yalnızca siz kaldınız, bunu hissetmiyor musunuz? Bir tek siz ve hayvanlarım."

Ayakta öylece kalakalmıştık, kapalı pencerelerin ardından zayıf bir gürültü geliyordu, Emerenc'in evinin üstünde yaşayan sessiz, sakin insanlar akşam programını dinliyorlardı ama televizyonun sesini kısmış olmalarına karşın yine de siyah ve altın renkli görüntülerden Mozart'ın *Requiem*'ini tanımıştım. Ona verecek bir yanıtım yoktu çünkü yeni bir şey söylememişti. Onun aklının almadığı şey, birbirimize duyduğumuz sevgiye dayanarak indirdiği darbeler sonucunda yerlere serilmiş olmamdı. Kesinlikle onun beni, benim de onu sevmemden dolayı böyle

olmuştu. Hayatta yalnızca bana yakın olanlar canımı bu denli acıtabilirlerdi, bunu çoktan anlamış olması gerekirdi ama o hâlâ istediği şeyi anlamakta direniyordu.

"Geri gelin, inat etmeye gerek yok, sizin de benimki gibi lanetli bir karakteriniz var çünkü ikimiz de Alföld ovası çocuğuyuz. Hadi gelin ama, öyle boş boş bakmayın. Çağırıyorsam bir nedeni vardır."

Niçin çağırıyordu? Hâlâ ne istiyordu benden? Resmi çizmiş, aynayı yüzüme tutmuştu ancak ne denli bilge olursa olsun aynanın sırrından ötesini görememiş, o aynayı ancak kafamda parçalamayı bilmişti.

"Gelin, gelin, bir hediye vereceğim size. Bir Paskalya yumurtasıyla, bir de çikolatadan tavşan."

Çocuklara çekici gelebilecek bir ses tonuyla konuşuyordu, sokakta birine bu sesle hitap ettiği zamanlar tıpkı Viola gibi sürekli olarak ya geri döner ya da dururdum. Bu sesi duyan çocuklar da Emerenc'in peşine düşerlerdi. Paskalya tavşanı ha... Kutsal cuma günü erik hoşafını kaynatmamış, yas tutma tarzımla alay etmiş ama Paskalya hediyesi vermeyi bilmişti, tabii, o hediye verebilir ama ben veremezdim, bana yasaktı.

"Gelemem Emerenc, birbirimizle her şeyi konuştuk. Bana söylediklerinizi kardeşinize telefonla ileteceğim. Eğer isterseniz Viola gece de sizde kalabilir."

Artık yüzünü göremiyordum, hava ansızın bulutlarla kaplanmıştı. Gün boyunca yağmur yağmasını beklemiştim ama o âna kadar yağmamıştı, oysa kutsal cuma günleri hemen hemen her zaman rüzgâr çıkar ve iri damlalar halinde yağmur yağardı. İşte sonunda İsa ağıtçısı o yağmur yine gelmiş ancak bu kez gecikmişti. Dışarı çıkamamıştım, yağmur koca koca tanelerle gelmişti, birdenbire bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr genellikle fırtına patlamadan önce adeta tüm evren soluk soluğa kalmış da kulaklarımızla bile duyabileceğimiz bir tonda nefes alıp vermeye başlamışçasına mitolojik bir biçimde ansızın ortaya çıkardı. Emerenc'in fırtınadan korktuğunu biliyordum ama bildiğim bir şey daha vardı ki boşuna direniyordum, onun isteğine boyun eğmediğim takdirde Viola zorla da olsa beni onun evine sürükleyecekti. Viola kuyruğunu kıstırmış, inliyordu ve tekrar Emerenc'in antresine dönmüş

sürekli kapalı tutulan kapıyı tırmalıyor, fırtınadan ürkmüş kendini içeri atmaya çalışıyordu. Sanki gökyüzünü yırtarmışçasına bir şimşek çakmış, gök gürültüsünün homurtuları köpeğin ulumalarına karışmıştı. Her şey elektrikle doluydu, her yer ansızın salt mavi bir alev, salt su, salt karanlık olmuştu.

"Sakin ol Viola. Tamam, köpeğim, şimdi. Hemen şimdi."

Gökyüzü maşmavi ve gümüşi bir renkte aydınlanmış, ardından da şiddetli bir gök gürültüsü duyulmuştu. Çakan şimşek Emerenc'in kolalı önlüğünün cebinden evin anahtarını çıkardığını hissettirebilecek kadar uzunca bir süreyle çevreyi aydınlattı. Köpek acı acı uluyordu.

"Sus Viola. Sus."

Anahtar döndü. Yıldırımın aydınlığında birbirimize baktık. Emerenc gözlerini benden ayırmamıştı. Ben yanıldığımı düşünüyordum, yanılmam gerekiyordu. O kapı asla açılmamıştı. Şimdi de açılamazdı. Bu mümkün değildi.

"O halde beni dinleyin. Eğer beni ele verirseniz sizi lanetlerim ve benim lanetlediklerimin hiçbiri de iflah olmamıştır, bunu bilesiniz. Şimdi hiç kimsenin görmediği ve ben toprağın altına girene kadar da göremeyeceği bir şey göreceksiniz. Ne var ki sizin gözünüzde değeri olan hiçbir şeyim yok, ayrıca bugün size hak ettiğinizden daha fazla darbe indirdim, o halde bana ait olan biricik şeyi de size veriyorum. Nasıl olsa gün gelecek göreceksiniz çünkü aslında zaten size ait ama ben henüz hayattayken daha bugünden ne olduğunu göreceksiniz. İçeri gelin. Korkmayın. İçeri buyurun."

* * *

Önden o girdi, ardından ben. Viola kapının aralığından derhal içeri süzülüvermişti. Ayaklarının zifiri karanlığın belirsizliği içinde adım atma denemelerinde bulunduğu o ilk anlarda ışığı henüz açmamıştı. Viola sesli sesli soluk alıp veriyor ve inliyordu onun tanıdık sesinin yanı sıra farelerin gecenin karanlığında kaçışırken çıkardıkları ufak tefek seslere benzeyen başka küçük sesler de duyuluyordu. Durdum, bir adım daha atmaya cesaretim yoktu, şimdiye dek bu denli katran karası bir karanlık

içinde hiç bulunmamıştım. Tabii buraya taşındığımızdan beri kimsenin bir kez olsun açıldığını görmediği kepenkler aklıma sonradan geldi.

Biraz sonra çevremizi kaplayan aydınlık sarımtırak, ölgün değil karbeyazı, vahşi bir aydınlıktı. Emerenc bu kez tutumlu davranmamıştı; ampul en azından yüz mumluktu. İçinde bulunduğumuz oda kocaman, geniş ve tertemizdi, yeni badana yapılmıştı, içeride gazla çalışan bir kuzina, bir evye, bir masa, iki sandalye, iki büyük dolap, üzerinde kocaman, yırtık pırtık bir örtü bulunan, iyi gün görmüş ama kenarları saçak saçak olmuş menekşe renkli kadife kaplı küçük bir kanepe ve bir zamanlar oldukça moda olan bir fiskos koltuğu vardı. Bu ev Emerenc'in eski tip büfesinin şeffaf perdesi ardında dizili olan bardaklar kadar temizdi, orada bir de çok eski tip bir buzdolabı vardı ki şaşırıp kalmış, "Yıllardan beri sokaklarda buz satan bile kalmadı, bu dolaba dolduracak buzu nereden buluyor?" diye kendi kendime sormuştum. Viola asıl fırtınanın şimdi kopacağını anlatır gibi fiskos kanepesinin altına saklanmıştı. Odada insanı öksürtecek kadar boğucu, koku giderici ile klor karışımı tanıdık, keskin bir koku egemendi, bunun dışında saklamaya değer veya göze batacak kadar tuhaf herhangi bir nesne bulunmadığı halde yine de meraklı gözlerden saklanan, sevgi ve özenle döşenmiş oturma odası-mutfak karışımı bir mekândı ancak daha iç kısımda yer alan ve asıl oturma odasını mutfaktan kesin olarak ayıran sıkı sıkıya kapalı tuhaf bir mobilya vardı: Kapının önüne şaşırtıcı derecede büyük boyutta, çelikten bir kasa kapısı konmuştu ki eve hırsızlardan kurulu bir birlik girmediği takdirde bu kapıyı hiç kimse yerinden oynatamazdı. "Grossmannların kasa kapısı olsa gerek," diye düşündüm, o kapının ardında da herhalde onlardan kalan mobilyalar vardı ama kendisi de dahil olmak üzere yardım almadan kim bu odaya girebilirdi ki? Dışarıda gök gürlüyor, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Emerenc'in yüzü bir ölününki kadar bembeyazdı ancak kendini tutuyordu. Daha sonra bu kasanın küçük ve boş bir sürü çanak çömlekle dolu olduğu ortaya çıktı.

* * *

Sıkıntılı sıkıntılı çevreme bakınıyordum. İçeride vazo içinde çiçek bile vardı, pırıl pırıl ovulmuş yer karolarının üzerinde küçük halı parçaları vardı; sanki yıpranmış eski bir İran halısının kullanılabilir kısımları, kurtarabilmek amacıyla özenle kesilerek küçük halılar haline getirilmişti. İşte bu sırada Emerenc'in herkesin gözünden sakladığı şeylerin neler olduğunu fark etmiştim: Yan yana sıralanmış tabaklar ve kedi hijyeninin ayrılmaz parçalarını oluşturan kum tepsileri... Lavabonun altında büfe ile duvarın köşesinde dokuz tane küçük emaye tabak sıralanmıştı, içleri boştu ama yiyecek kalıntıları fark edilebiliyordu. Bunlardan başka dokuz küçük tepsi ile iki dolabın arasında bir heykel gibi duran annemin prova mankeni vardı. Manken, çıplak bedeninde madalyadan başka şey taşımayan bir kadın mareşale benziyordu: Üzeri iğnelenmiş resimlerle doluydu. Bu resimlerin arasında heyecanlı, modası geçmiş genç bir yüzü gösteren eski bir gazete fotoğrafı da vardı.

"Evet, bu o," diye yanıtladı Emerenc oysa kim olduğunu sormamıştım bile. "Kapıma astıkları üç renkli kedimi çekip gittiği gün bulmuştum. Bana acımayın, bunu hak etmiyorum. Ne insanı ne de hayvanı bu derece sevmek doğru değil."

Viola iniltiler çıkarıyor, sanki yanıt verir gibi şiddetli gök gürültülerinin hepsine havlıyordu.

"Yerine başka bir kedi bulmuştum, mahallede her zaman başıboş kedi bulmak mümkün; sokağa atılanlar, kovalananlar... Önce çocuklara oyuncak diye alıyorlar, büyümeye başlayınca da uzaklara götürüp başkalarının bahçelerine salıyorlar. Ne diyorsun? Asılan kedinin yerine başka bir kedi almıştım ki onu da zehirlediler. Bu işi de ötekini asan kişinin yaptığı belliydi. O zamanlar hiç sesimi çıkarmamıştım. Sahipli hayvanların evlerinden dışarıya çıkmaması gerektiğinin ayırdına varmıştım. O halde zenginlerin süs köpekleri gibi evde yaşayacaklardı çünkü yaşamlarını ancak dört duvar arasında garanti edebiliyordum. İlk başlarda bu kadar çok hayvanım yoktu, ben deli değilim, aslında ilk kedimden başka kedi de istemiyordum, yaşlı olanı da huzur bulması için hemen öldürttüm, ikinci kedi hasta hasta sokaklarda dolaşıyordu, alıp tedavi ettim ama sonradan vicdanım tekrar sokağa bırakmaya elvermedi, çok sevimli ve uysaldı-

lar, eve geldiğimde seviniyorlardı, insan evine girdiğinde eğer geldiğine sevinecek hiç kimsesi yoksa yaşamanın da herhangi bir anlamı yok. Öldürseniz bile sayılarının nasıl olup da dokuza çıktığını söyleyemem size. Birini Şeytan hendeğinde buldum, orada, hendeğin dibinde ciyak ciyak bağırıyordu, tam tırmanıp da hendeğin dışına çıkacağı sırada her seferinde gerisin geriye düşüyordu, iki tanesini çöp kutusunu karıştıran adam verdi, biliyor musunuz, zavallılar düpedüz naylon bir torbanın içinde çöplerin arasına yerleştirilmişlerdi, hayatta kalamayacaklarını sandım ama zamanla kedilerimin en güzelleri oldular, kalorifercinin ölümünden sonra gri olanı öksüz kaldı, üç tane siyah-beyaz ile Şeytan hendeklinin çocukları sirk palyaçolarına benziyorlar; öyle tuhaflar. Yeni doğanları ise yaşatmıyorum, başka ne yapabilirim ki; bu üç maskaraya ise kıyamadım. Göğüslerinde resmen yıldızları var. Böyle göğsünde yıldız olanları gömmek olmaz."

* * *

Orada, ayakta, öylece hiçbir şey yapmadan duruyordum. Fırtına uzaklaşmış, gök gürültüsü susmuştu, artık şimşek de çakmıyor, yalnızca Emerenc'in o güçlü ampulü yanıyordu.

"Saklanmak zorunda olduklarının bilincindeler çünkü hepsi de tehlike ânını iyi anımsıyorlar, ölümü de hissediyorlar. Elinizde bir şırıngayla geldiğinizde başlarına geleceği sezmeyeceklerini sanıyorsanız aldanıyorsunuz demektir ama bir tekine bile acımayın çünkü ölüm başıboş kalmaktan çok daha merhametlidir. Onları ortadan kaldırmadan önce hepsini etle bir güzel doyurun, hiçbiri ete alışık değildir, yemeklerine biraz da uyku ilacı koyarsanız onları yakalamaya çalışmanıza da gerek kalmaz. Ha, bir de ağzınızı sıkı tutun çünkü kimsenin bu kedilerden haberi yok, şimdi artık bir tek siz biliyorsunuz, hepsini ölümün pençelerinden kurtardım, onlar bana kardeşim Józsi'nin oğlundan daha yakındırlar. Bina sakinleri bu kadar çok kedim olduğunu bilseler yedisini sokağa atmam için baskı yaparlardı çünkü yasalar evde yalnızca iki tanesini beslemeye izin veriyor, yoksa gıda hijyeninden sorumlu resmi kuruluş Köjál'ın görevli-

lerini üzerinize salıyorlar. Benden, size güvenmenin ve sizi içeri almanın dışında daha fazlasını beklemeyin. Onları izleyin ama herhangi bir hareket yapmayın çünkü hepsi ürkektir ve benim dışımda başka hiç kimseyi de tanımazlar; Viola hariç. Viola neredesin? Bırak şu komediyi, fırtına geçti. Hadi yerine!"

Viola sürüne sürüne ortaya çıktı ve fiskos kanepesinin üzerine sıçradı. Kanepenin orta yerinde sürekli yatmaktan dolayı oluşmuş bir çukurluk fark ettim.

"Akşam yemeği!" diye bağırdı Emerenc.

Önce hiçbir kımıldanma olmadı, bunun üzerine bir kez daha ama bu sefer tamamen alçak bir ses tonuyla seslendi, oda birden hareketlenivermişti, yine o ilginç ve kendine özgü küçük sesleri duyuyordum, Emerenc'in ailesini, başka bir deyişle, saklandıkları yerlerden, koltuk arkalarından, dolap altlarından orta yere fırlayan dokuz kedisinin hepsini de görmüştüm. Bana bakmamışlardı bile, yalnızca tek bir ses duyuluyordu: Viola'nın kuyruğunu neşeyle yere vururken çıkardığı ses. Kediler boş tabaklarının yanında durmuş ve pırlantalara benzeyen bakışlarını geriye, ocağın üzerindeki büyük bir kabın içinden bir çeşit menemeni tabaklarına paylaştırmaya başlayan Emerenc'in bulunduğu tarafa çevirmişlerdi. Her birinin payına düşeni dağıtması, eğilip kalkması ve yüzündeki o gülümsemenin kaybolmayışı. Bu inanılmaz görünüm inanılmazlığını yitirmeye başlamış ve daha çok bir sirk gösterisi halini almıştı, hayvan terbiyeciliği buna denirdi işte! Pisboğaz Viola aç olması gerektiği halde yerinden bile kıpırdamamış, yalnızca kuyruğunu oynatarak kendisinin de orada bulunduğunu göstermişti. Kediler ondan ürkmüyorlardı. Viola'nın bir köpek olduğunu çoktan unutmuşlardı. En son ona yemek verilmişti, onun kabı büyüktü ve pencerenin önünde duruyordu. Viola bizde asla yapmadığı bir şeyi yapmış ve menemeni yalayıp yutmuştu; tabağını bir güzel yalayıp temizledikten sonra da gözlerini bana dikerek meydan okuyan bir tavırla bu evde ne kadar uslu bir çocuk olduğuna dikkat edip etmediğimi incelemişti. "Hadi yerine!" diye seslendi Emerenc, Viola yeniden fiskos kanepesinin üstüne sıçrayıp yerini almış, kediler de kanepeye çıkarak onu çevrelemişlerdi. Kanepede, yanında veya üzerinde yer bulamayanlar ise ağaç dalları üzerine uzanmış ke-

dilerin o klasik ve edalı pozlarını takınarak alımlı bedenleriyle kanepenin üzerine kurulmuşlardı ancak prova mankeninin omzunda, fotoğrafların, tabii bu arada kendi fotoğrafımın üstünde oturan kediler de vardı. Emerenc bir dakikası bile olmadığını, bodrumun büyük bir olasılıkla su aldığını, bodrumdaki suyu dışarı süpürmek zorunda olduğunu söyledi. Viola'yı henüz azat etmemişti, "Diğerleriyle sohbet etsin bakalım," diyerek beni eve yolladı. Evden birlikte çıkmıştık, bir süre de birlikte yürüdük, dışarıda yağmurun artık yalnızca kokusu kalmıştı. Her şey yine Aeneis'in altıncı şarkısında olduğu gibiydi; karanlığa sarınmış, tepemizde bulutların arkasına saklanan ayın yaydığı aydınlık demeti, gölgelerin arasından geçerek ilerliyorduk. Evin kapısını açar açmaz gözyaşlarım boşanıverdi. Hayatımda ilk kez kocama neden ağladığımı söyleyememiş, söylemek de istememiştim. Evliliğimiz süresince sormuş olduğu bir soruyu yanıtsız bıraktığım yegâne an bu andı.

Noel Sürprizi

Viola öleli epeyce oldu, sayısız görüntüsünü hâlâ belleğimde saklıyorum; özellikle akşamları sokakta yürürken ışık ve gölge oyunları aldatıyor, çevrede tam bir sessizlik olmasına karşın hafif, tempolu bir çarpıntı hissederek onun peşimden koştuğunu hayal ediyor, tırnaklarının kaldırımda çıkardığı sesi veya kesik kesik, sıcak soluğunu duyuyorum. Yazın bazı pazar günleri, öğleden sonraları ardına dek açık duran pencerenin kenarına dizili salatalık turşusu kavanozlarının ardından dışarı pasta veya etsuyuyla yapılmış çorba kokusu yayıldığında Viola'nın hayali tekrar geri gelir. Kimse onun kadar kendinden geçercesine mutfağa konsantre olamaz, içerdeki malzemeden ortaya neyin çıkacağını onun kadar merak edemezdi, ocağın çevresinden uzaklaştırmak mümkün değildi, ne var ki onu oradan uzak tutmak isteyen de yoktu zaten çünkü Viola yemek yapılırken kendinden geçer, söz dinler ve her seferinde ağzına layık bir lokma umuduyla sabırla beklerdi. Canının bir şeyler çektiğini belli etmek için sanki iç çeker gibi ilginç bir ses çıkarırdı, o an ocağın önünde kim olursa olsun bu hüzünlü sese kulak verir, ona bir şeyler verirdi. Viola'nın o hazin iç çekişi de sıklıkla anımsadığım anılar arasında yer alır.

* * *

Emerenc'i, zaman tüneli içinde en çok da, bir keresinde soğuk bir ses tonuyla sürekli emre amade biçimde çevresinde

bulunmaktan ve onu, sanki kız istemeye gelmiş gibi hayran hayran süzmekten sıkılıp sıkılmadığımı sorduğu zamanki yüz ifadesiyle anımsıyorum. Aslında istediğim neydi? Onunla arkadaşlık etmek mi, yoksa yakınlarıma yaptığım gibi tatlı sözlerle pohpohlamak mı? "Siz her şey hakkında benden farklı düşünüyorsunuz, size binlerce farklı şey öğretilmiş ama yine de dikkat etmeniz gereken şeylerin farkında değilsiniz. Bana boşuna göz kırpıp durduğunuzun bilincinde misiniz? Tümüyle bana ait olmayan hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını görmüyor musunuz? Siz herkesi bir kutuya doldurmak, sonra da ne zaman kime gerek duyuyorsanız oradan çıkarmak istiyorsunuz: İşte bu arkadaşım, şu kuzenim, bu yaşlı vaftiz annem, bu aşkım, şu doktorum, bu kurutulmuş çiçek Rodos Adası'ndan. Yeter artık. Beni rahat bırakın! Bu dünyadan çekip gidince ara sıra mezarlığa ziyaretime gelirsiniz, olur biter, o malum kişinin başından beri arkadaşım olmasını istememiştim çünkü onun kocam olmasını istiyordum. Siz de bana karşı sanki doğmamış çocuğummuşsunuz gibi davranmaktan vazgeçin. Ben size bir şey önerdim, siz de kabul ettiniz, o birkaç parça eşyayı almaya hakkınız var çünkü arada sırada tartışsak bile bakmayın, biz aslında iyi anlaşıyoruz. Ben öldükten sonra elinize bir şey geçecek, üstelik bu herhangi bir şey de olmayacak, artık bu dünyada olmayacağım zamanlarda bununla yetinin. Ayrıca sizin, hiç kimsenin girmesine izin vermediğim yere girmenize izin verdiğimi de unutmayın. Bundan daha fazlasını öneremiyorum çünkü bende bundan fazlası yok. Daha ne istiyorsunuz? Pişiriyorum, yıkıyorum, temizliyorum, sizin için Viola'yı bile eğittim, oysa ben sizin ne ölmüş anneniz, ne beslemeniz, ne de küçük arkadaşınızım. Beni rahat bırakın."

* * *

Aslında haklıydı ancak yine de söyledikleri hoşuma gitmemişti: Ölümünden sonra hayvanat bahçesini dağıtmamı istemişti, bu kadarını bir başkası için de yapabilirdim ama sıra böyle bir şeye gelene dek tüm kalbimle hayvan koleksiyonunun yavaş yavaş erimesini veya zamanla tümüyle kendiliğinden ortadan kalkmasını azuluyordum. Bu arada "Umarım yeni hayvanlar

alacak kadar çıldırmamıştır," diye düşünmekten de kendimi alamıyordum, evde bulunan dokuz kedi beni yeterince korkutuyordu. Gerçekten de kolay değildi ancak onu kesinlikle değiştirememiştim: Kabul etmem gerekirdi ki ilişkimizin dozunu ayarlayan oydu ve ayarını yaptığı termostat hem ekonomik hem de akılcı biçimde çalışıyordu. Böyle nazik ve karşılıklı sempatiye dayalı ilişkileri genelde diplomat çiftlerle sürdürürdük. Her karşılaşmamızdan önce, dışişleri birimlerinde düstur haline gelen, duygularımıza gem vurmamız gerektiği, diplomatların üç yılda bir başka başka yerlere atandıkları, bulundukları ülkenin yerli halkıyla ömür boyu sürebilecek ilişkiler içine girme gibi bir lükslerinin olamayacağı, bizim de aramızdaki sempatinin dozunu iyi ayarlamamız, ancak burada bulundukları süre içinde onların varlıklarını iyi değerlendirmemiz gerektiği yönündeki o yazılı olmayan kuralları yinelerdik.

Diplomat yasası sadece bizim üçümüz için geçerliydi, ailenin dördüncü üyesi olan Viola bu yasaya tabi değildi. Öfkelenip yaşlı kadını ısırdığı da olmuş ve bu nedenle Emerenc'ten kürekle öyle bir darbe yemişti ki bu darbenin şiddetiyle kaburgası kırılmıştı. Viola inleye inleye veterinerin müdahalesine katlanmak zorunda kalmıştı. Tedavisi sürerken Emerenc bir yandan tutuyor, bir yandan da ona bazı açıklamalarda bulunuyordu: "Oh oldu sana, bunu sen istedin, köyün boğası seni! Kalkıp da bana çiftleşme mevsiminin geldiğini anlatmaya çalışma, zırlamayı kes, seni sefil yaratık seni, layığını buldun mu sonunda?" Ödül olarak verilen pasta güçlü dişleri arasında eriyip gitmişti. Emerenc kendisini seven kişilerin yaşamında başrolü yine kendisinin üstlenmesi koşulunu ileri sürüyordu ve bu koşul değerli bulduğu kişiler arasında bir tek köpek tarafından doğal karşılanıyordu. Viola Emerenc'i ısırdığı zaman bile bu koşulu kabullenmişti. Ne var ki en uyumlu olduğumuz anlar genellikle bizim evde bir sorun ortaya çıktığında yaşanırdı; o her açıdan sağlıksız olarak niteleyebileceğimiz yıllarda ikimizden biri sık sık hasta olurdu. Ya bünyemiz dışarıdan gelen bir saldırıya direnç gösteremez ya da sinir sistemimiz kendisine karşı sürdürülen eylem sırasında dürüst silahlar kullanılmadığını bildirirdi. Kritik dönemlerde Emerenc gerçekten her ikimize de gözle görünür biçimde özen

gösterir, deforme olmuş parmaklarıyla rahatlatır, tedavi ederdi. Ağır hastalıkların ardından bizleri güzelce yıkaması ve ardından da vücudumuzu Éva Grossmann'ın gönderdiği hoş kokulu bir pudrayla pudralamasından daha esenlik verici bir şey daha olamazdı. Kocam bir keresinde, Emerenc'in huzur bulup tatmin olması için bizim sürekli can çekişmemiz veya dibi görünmeyen sulara düşmemiz gerektiğini söylemişti. Buna karşılık gerçekten kalıcı bir başarı kazanmamız veya görece daha güvenli bir yaşam sürdürmeye başlamamız durumunda bize olan ilgisi yitip gidecek, artık hiçbir konuda yardımcı olamayacağını anladığında ise varoluş nedeni ortadan kalkmış olacaktı. Asla okumamasına karşın edebiyat dünyasında hayatımızı altüst edebilecek olan tüm uğursuz haberleri duyar ve böyle zamanlarda sorunun ne olduğunu bildiğini belirttikten sonra kendi açısından gerekeni yaptığını ve sokakta, henüz komplocuların yeniden harekete geçtiklerinin farkına varmamış olan herkesi bu durumdan haberdar ettiğini ve tanıdığı kişilerden düşmanlarımızı kınayan destek beyanlarında bulunmalarını talep ettiğini söylerdi.

Yıllar birbirini kovaladıkça aramızdaki ilişki de sözünü ettiğim gibi biçimlenerek güçlenmişti. Emerenc bize ancak kendinin belirlediği sınırlar içinde aitti. Beni bile hâlâ diğer yabancılar gibi dışarıda, evinin girişinde karşılamayı sürdürüyordu. Diğer alışkanlıklarında da herhangi bir değişiklik olmamıştı, üstlendiği görevlerin tümünü de yerine getirmeye devam ediyordu; her zamanki enerjik haliyle olmasa bile eskisi gibi karları süpürmeyi de sürdürüyordu. Kimi zamanlar gerçek malvarlığının miktarını tahmin etmeye çalışırken kuşkuya düştüğüm oluyordu; "kardeşim Józsi'nin oğlu" bir araya toplayacağı aile için anıtmezarın yanına bir apartman bile dikebilirdi. Emerenc her birimizi değişik biçimlerde ödüllendirmişti: Yarbaya karşı büyük bir saygı duyuyordu, Viola kalbini çalmıştı, kusursuz çalışmasını da kocama adamıştı, –kocam, taşralılara özgü arkadaş canlısı eğilimlerimi sınırladığından dolayı Emerenc'in mesafeli tutumunu takdir ediyordu– bana ise ileride hayatının sonunu belirleyecek olan o dakikada yerine getirilmesi gereken bir görev vermiş, ayrıca dalların makine yardımıyla değil gerçek bir tutkuyla hareket ettirilmesini vasiyet etmişti, bu önemliydi, bu

aynı zamanda Emerenc'in en değerli yeteneklerinden de biriydi-ama ben ondan yine de daha fazlasını bekliyordum, farklı arzularım da vardı: Örneğin onu da bir zamanlar annemi kucakladığım gibi kucaklamak, ona şimdiye dek kimseye söylemediğim, annemin aklı veya kültürüyle değil de sevgisinin duyargalarıyla kavradığı şeylerden söz etmek istiyordum. Bu kez bana artık gereksinim duymuyordu veya en azından artık bana gereksinim duymadığını düşünüyordum. Emerenc'in ölümünün üzerinden uzunca bir zaman geçmiş; bir zamanlar yaşadığı evden bile eser kalmamıştı. Bir seferinde marifetli tahsildarın karısı ile yolda karşılaşınca boynuma sarılmış, elimde bahçeden yeni budadığım çiçekleri görünce mezarlığa gittiğimi anlayarak "Siz onun gözbebeğiydiniz, kızıydınız, mahalledeki herkese sorabilirsiniz, sizden 'kız' diye söz ederdi. Onca işin ardından dinlenmek için oturduğu zamanlar zavallının, hiç usanmadan kimden söz ettiğini sanıyorsunuz? Tabii ki sizden. Ne var ki siz sürekli olarak köpeği ayarttığını ve sizi ondan mahrum bıraktığını düşündünüz, oysa onun bizzat kendisi sizin için bir Viola olmuştu."

* * *

Dolu dolu yirmi yıl boyunca hayatımıza eşlik etmişti; bu süre içinde sayısız kez, haftalar, aylar boyu yurtdışında kaldığımız zamanlar evle o meşgul olmuş; telefonlara bakmış, mektupları, gelen paraları teslim almış, biz evde yokken ev boş kalmasın diye o kadar ağlayıp inlemesine karşın Viola'yı bir saatliğine bile olsa evine götürmemişti. Frankfurt'ta düzenlenen bir kitap haftasından eve döndüğümüzde ona küçük bir televizyon getirmiştik. Eskiden beri ona bir şey vermemeye alışmış olmamıza karşın o zamanlar bizde pek bulunmayan bu aygıtın dünyayı onun "Yasak Kentine" taşıyacağını, ayrıca ülkede az bulunan bir nesne olması bakımından sokakta küçük ekranlı televizyona sahip tek kişi olacağı için herkesten farklı olma çabası içindeki duygu dünyasının bundan böyle belki de olaylara başka türlü tepki vereceğini düşünmüştük.

Yine Viola'yı bulduğumuz zamanki gibi Noel gelmişti, o zamanlar televizyonda bayram için tam anlamıyla dinsel olarak

nitelendirilebilecek türden programlar yayınlanmaz, daha ziyade folklorik oyunlar gösterilir, kürklere bürünmüş, kürk başlıklı çocuklar Noel şarkıları söylerlerdi ama akşam yemeğinden sonra İkinci Dünya Savaşı zamanında çekilmiş güzel, duygusal bir film vardı. Akşam yemeği servisini de yapmış olan Emerenc'in buna sevineceğini düşünmüştük ancak bakışları mutlu olduğunu pek onaylamıyordu, bana bir şey söyleyecekmiş de söylemiyormuş gibi gizemli ve ciddi bakışlarla beni süzüyordu. Adeta keyif içinde yüzüyordum: Verdiğimiz armağanı gerçekten de kabul etmişti. Teşekkür ederek mutlu bayramlar diledi ve gitti. O yıl çocukluk döneminin parlak kartpostallarını andıran güzel bir Noel yaşanmıştı. Kocaman, yumuşacık kar taneleri havada dans ediyorlardı. Kış hayatımda en sevdiğim mevsimdi, pencerenin yanına gittim ve kafamda eski Noellerin ortamı, camın ardından dışarıyı izlemeye daldım, Noel bayramına ilişkin düşüncelerim arasında o sırada odasında oturan ve Noel'i kutlayan mağrur televizyon sahibesi Emerenc de vardı.

Sanırım sonradan olanların hepsi o akşamki olaydan dolayı meydana gelmişti; sanki Tanrı aldığımız hediyeyi suratımıza fırlatmış veya Emerenc'in sürekli hakaret ettiği ve yadsıdığı ama yine de her adımında yanında bulunan ve arkasından her hareketine dikkat eden Tanrısı harekete geçmiş ve yalnızca bakmam için değil görmem için de bana son bir şans daha vermiş gibiydi. En yoğun kar fırtınalarında bile ışığıyla evin içini aydınlatan sokak lambasının üzerine denk gelen pencerede durmuş, hayran hayran pamuk parçaları halinde düşen kar tanelerinin dansını izliyorduk ki sokağın manzarası içinde birdenbire Emerenc belirdi, karları süpürüyordu, başörtüsü, omuzları, sırtı kalın bir kar tabakası altında bembeyaz olmuştu. Evet, kutsal Noel gecesi karları süpürüyordu çünkü kaldırımın temizlenmesi gerekiyordu.

Kan beynime sıçramıştı. Emerenc yukarıdan bakıldığında "Oz Büyücüsü"ndeki korkuluğa benziyordu. Henüz doğmuş olan iyi kalpli, tatlı İsa'm ben bu kadına nasıl bir hediye aldım böyle? Yirmi dört saat boyunca yapacağı işler beynini kemirip dururken evinde rahat edip de kaç kez oturabilirdi ki? Demek ki bu nedenle bize öyle kırılgan ve garip şekilde bakmıştı? Duygu dünyasının kozası benimki kadar duyarlı ve nazik ipliklerle

dokunmamış olsaydı televizyonu almayacak veya en azından onun yerine gün aşırı karları süpürüp süpürmeyeceğimizi veya mutfaktaki bulaşık nöbetini devralıp devralmayacağımızı soracaktı çünkü sonuçta işlerini bitirdikten sonra zaman bulup da fiskos kanepesine kurulduğunda Budapeşte'de televizyon yayını çoktan son bulmuş olacaktı. Birbirimize bir kelime bile söylemeye cesaret edemiyorduk, benim farkına vardığım şeyi kocam da fark etmişti, artık dışarıya bakmaktan bile utanıyorduk. Emerenc'in süpürgesine sırtımızı döndük, Viola balkon kapısını tırmalıyor, dışarı çıkmak istiyordu, çıkmasına izin vermedim.

İkimiz de hiçbir yorumda bulunmamıştık, neye yarardı ki? Bu durumda konuşmaktan çok bir şeyler yapmamız gerekirdi oysa biz kendi televizyonumuzun başına dönmüştük. Yapmam gerekenin ayırdına varmış olmama karşın düşünceden öteye geçemediğim için kendimi bugün bile affedemiyorum. Her zaman felsefe yapmayı, hatalarımı çekinmeden kabullenmeyi iyi bilirdim ama nedense ondan daha genç ve güçlü olduğum halde aşağıya inip de karları temizlemek, onu da televizyondaki programı izlemesi için odaya göndermek aklıma gelmemişti; oysa süpürge kullanmayı da bilirdim çünkü zamanında taşrada süpürgeyle yeterince dans etmiştim. Genç kızlık dönemimde evin önünü ben temizlerdim. Aşağıya inmedim. Ne diye inecektim ki? Ben de onca varoluşçu ve grotesk yapıtın ardından tuzlu ve acı tatlardan hoşlanan ağzıma değişiklik olsun diye tatlı bir şeyler atmak; güzel, hüzünlü bir aşk filmi izlemek istiyordum.

Operasyon

Evet, sanırım çözülme o zamanlar başlamıştı. Emerenc şubatın son günlerinde sonbahardan beri ortalığı kasıp kavuran bir grip virüsüne yenik düştü; tabii ki hastalığı sırasında sürekli ayakta kaldı, kendine hiç dikkat etmedi. O kış alışık olmadığımız kadar çok kar yağmış, Emerenc tüm enerjisini sokağın temizlenmesine harcamıştı, oysa boğulurcasına öksürüyordu, öksürdüğünü herkes duymuş olmalıydı. Sutu ile Adélka ellerinde çay yerine baharatlı sıcak şaraplarla ona koşmuşlardı, Emerenc şekerli alkolü yuvarlarken arada sırada da durup süpürgesine dayanarak uzun süre ara vermeksizin öksürüyordu. Adélka kendisi de güçten düşüp hastalanıncaya kadar Emerenc'e bakmıştı. O kadar hastalanmıştı ki sonunda hastaneye götürdüler. Emerenc Adélka'nın bir daha ortaya çıkmadığını fark edince gözle görünür biçimde rahatlamıştı. Sutu'nun verdiği destek Adélka'nınkine oranla daha ağırbaşlıydı. Ne var ki Adélka'nın çenesi durmak bilmiyor, Emerenc ise onun sokakta yankılanan ve "hiç durmadan yağan şu lanet olası kar yüzünden kadıncağız günlerdir yatak yüzü göremedi, bu hasta haliyle paten yapa yapa tüm evlerin önünü temizlemeyi bitirdiğinde tekrar ilk temizlediği evin önünden başlamak zorunda kalıyor" türünden açıklamalarından hiç mi hiç hazzetmiyordu. Zamanında Emerenc'i bana öneren sınıf arkadaşım yaşlı kadınla konuşarak onu artık doktora gitmeye ikna etmem, özellikle de yatmasını ve karları temizlemeyi bırakmasını söylemem konusunda uyarmış ve düşüncesine göre Emerenc'in artık grip değil zatürreeden mustarip

olduğunu söylemişti. Sokakta yakalayıp kolundan tuttum ve artık çalışmayı bırakıp beni dinlemesini söyledim. Bana bağırarak kendisini sinirlendirmememi, eğer birine yardım etmeyi çok istiyorsam kendi evimin işleriyle uğraşmamı, temizlik yapmamı, yemek pişirmemi, lanet olası kar böyle yağmaya devam ettiği sürece sokağı bırakıp hiçbir yere ayrılamayacağını, dinlenmeyi de kesinlikle düşünmediğini, ayrıca kendisi için yatağa yatma fikrinin saçma olduğunu çünkü yatağının olmadığını bilmem gerektiğini, yatsa bile bunun bir anlamı olmayacağını, birinin her an için zili çalıp kendisini dışarı çağırabileceğini, bina sakinlerinde anahtar olduğunu ancak resmi görevlilerin veya herhangi bir yabancının her an için arz-ı endam edebileceğini, zaten geceleri oturmanın da sırt ağrılarına iyi geldiğini, benden kendisiyle uğraşmamamı rica ettiğini, bundan sıkıldığını, yatıp yatmamasının ve genelde ne yaptığının kimseyi ilgilendirmediğini, örneğin kendisinin de kalkıp da bana yaşlı bir kadın olduğum halde banyomda onca güzellik ürününün ne aradığını sormadığını söyledi. Yatmak istiyorlarsa sınıf arkadaşımla doktor yatsınlardı, kendisine ne yapması gerektiğini buyurmak isteyen sefillerin hepsi yatsın ve hiçbir zaman da kalkmasınlardı.

Heyecandan ve ateşten dolayı Emerenc'in yüzü pençe pençe olmuştu, sanki karla yalnızca kendisinin çözebileceği kişisel bir sorunu varmış gibi eskisinden daha büyük bir gayretle süpürmeye devam etmiş, arkamdan bağırarak Sutu ile marifetli tahsildarın karısının ona yemek getirdiklerini, hiçbir şeye kafa yormamamı, o yemeğin herkese yeteceğini, ayrıca gözetlenmekten nefret ettiğini söylemişti. Şöyle bir düşündüğünde geçmişte hiç sinir krizi geçirmediğini gördüm ama eğer canını sıkmaya devam edersek bunun nasıl bir deneyim olduğunu da yaşayabilecektik. Öksürük krizine yakalanmıştı, neredeyse boğuluyordu, arkasını döndü. Artık yanına Viola'yı da istemiyordu, onu koşturmaya zamanının olmadığını, evinde kalmasının ise hayırlı olmayacağını, soğuk alabileceğini, bu yüzden onu sıcak evimize götürmem gerektiğini söyledi.

* * *

O yıl bizim için de her açıdan ilginç bir yıl olmuştu, televizyonu hediye ettiğimiz o Noel'den sonraki dönemde benim yaşamım da biçimlenmeye başlamıştı. Yeniyılın hemen ardından insanın hayatına iyinin ve kötünün damla damla aktığı, kimi zaman açılan, kimi zaman da kapanan o korkunç musluk görünmez bir el tarafından ansızın çevirilivermişti. Bu kez su şakır şakır akıyordu. Her şey gözle görünür değil hissedilebilir bir biçimde gelişmişti; o zamana dek hayatımda o dönemdeki kadar çok işim olmamıştı ve neredeyse son âna kadar da yaptıklarımın nedenini kavrayamamıştım. Onca yıl boyunca çevremde görünmeyen ancak oldukça hissedilir biçimde daralan öyle bir çember vardı ki bir yerlerde hakkımda başka bir karar verildiğini kabul etmem güç olmuştu, geçidin önünde hep kapalı durumda tutulan bariyer kalkıyor, son zamanlara kadar çalmaya bile cesaret edemediğimiz kapı kendiliğinden açılıyordu, artık istediğim zaman içeri girebilecektim. Başlarda bu işaretlere bir anlam vermeye çalışmamıştım bile, Emerenc süpürüyor, öksürüyor, ben alışveriş yapıyor, yemek pişiriyor, odaları topluyor, köpeği doyurup gezmeye çıkarıyor ve şu veya bu kurumun nasıl olup da yana yakıla bana ihtiyaç duyduğuna kafa yoruyordum, keşke Emerenc de bir doktora başvurma ihtiyacı duysaydı ama ne gezer... Bundan söz açar açmaz bağırıp çağırmaya başlıyor, onu rahat bırakmamı, herkesin öksürmeye hakkı olduğunu söylüyordu. Kar yağdığı sürece onun sokakta yapacak işleri vardı, evdeki işinin başına dönene dek evle ilgileneyim, onu ilaçla, doktorla sinirlendirmeyeyim yeterdi, nasıl olsa boşunaydı. Yapılacak onca işin arasında kovalanan bir böcek gibi oradan oraya koşuşturup duruyordum, artık yanımda Emerenc'in her şeyi halleden elleri yoktu; oysa tüm yazı işleri müdürleri aynı anda başvuruyor, fotoğrafçılar eve gelip fotoğraf çekiyordu, o zaman beni heyecanlı bir şeylerin beklediğini anlamıştım çünkü üzmek isteseler tüm bu telaşın orkestrasyonu daha farklı olurdu, hakkımda hiçbir zaman böylesine övgü dolu eleştiriler kaleme alınmamıştı, dünyayı hiç şimdiki kadar çok ilgilendirmemiştim. Hiç durmadan bir yerlere gitmek zorunda kalıyordum, sürekli gazeteciler telefon ediyor, radyodan, televizyondan gelenler oluyordu, çevremdeki her şey altüst olmuştu. Meslektaşlarımın imalarına karşın

hâlâ anlamamakta direniyordum ancak en sonunda bir sabah önemli yerden gelen bir telefonun ardından kocam açıklayıverdi. Nikâhımızdan sonraki saatler dışında yüzünde ne daha önce ne de daha sonraları hiç böylesine bir aydınlıkla karşılaşmamıştım. Ödül. Tabii ki söz konusu olan şey ödüldü. Artık mart ayını yarılamıştık, tüm bu işaretler, özellikle de sonuncusu; hani şu aslında tamamen başka bir konuyla ilgili olan dostça telefon çağrısı da başka bir anlama gelmiyordu, daha sonra ödül kararı da açıklanacaktı. Sevinmem gerekirdi çünkü onyıllardır süregelen bir mücadele ve direniş artık sona ermişti. O halde sevinmeliydim.

* * *

Ben ise yalnızca müthiş bir yorgunluk hissediyordum; hiçbir geçiş yaşamaksızın ansızın kamusallaşıveren ve neredeyse sürekli olarak halkın önünde akıp gitmeye başlayan bu yeni hayat beni tüketmişti, bunun yanı sıra evimizdeki düzen de tepetaklak olmuştu: Emerenc yoktu. Aslında mutluluk veren, üstelik de giderek daha güçlü projektörler tarafından aydınlatılan bu hayatın Viola'nın bakımı, ısıtma, yemek pişirme, ütü yapma, temizlik ve temizleyiciye koşuşturma işleriyle uyumlu hale gelmesi oldukça güçtü. Adélka sonunda hastaneden çıkmıştı, Emerenc'in sokak süpürme turlarını Sutu'yla birlikte devralacağını ummuştuk, başlarda en kaba biçimde reddedilmişti, Emerenc ona da hasta gırtlağı elverdiğince bağırıp çağırmış, yolundan çekilmesini söylemişti, sonra birdenbire sesi soluğu kesilivermiş, hatta sokağımızdan kaybolmuştu. Sutu da, içinde kızarmış patates ve kestane sattığı barakasını kapatmış ve dışarıya hastalık nedeniyle çalışmadığını belirten bir de yazı koyarak kavak ağacından yapılma süpürgeyi Adélka'yla birlikte Emerenc'ten teslim almıştı. Bir gün öğleden sonra ikisinin birlikte, Emerenc'in sağlıklı döneminde tek başına yaptığının yarısını bile yapamadıkları ortaya çıkmıştı. Yaşlı kadın aslında onlardan kaçmıştı, Bay Brodarics arayıp bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sorduğunda, rahat bırakmalarını, kimsenin ziyaretine gelmemesini, nasıl olsa içeriye hiç kimseyi almayacağını, kimsenin ilaç da getirmemesini çünkü yutmaya-

cağını, doktoru görmek bile istemediğini, kendisinin yalnızca dinlenmeye ihtiyacı olduğunu, iyice dinlendiği takdirde ayağa kalkacağını söylemişti. Viola'yı istemiyordu çünkü üzerine sıçrayıp rahatsız ediyordu; bana gelince, ona gitmek aklımın ucundan bile geçmemeliydi çünkü beni ne duymak ne de görmek istiyordu. Anlamalıydık işte, hiç kimseyi istemiyordu. Beni bile.

Emerenc ortadan kaybolmuştu. Sokak, onsuz garip bir hal almıştı, bir çöl kadar ıssızdı. Yaşlı kadının artık olmayacağını, evine çekildiğini ve kapısını bana bile kapattığını duyduğumda hissettiğim şey ne acıma, ne de korkuydu, sadece alelade, kısır bir öfke duymuştum. Beni görmek istemiyormuş, ben bile rahatsız etmemeliymişim, öyle mi? Aman ne kadar da düşünceli! Hayatım zaten altüst olmuş, kendime ait bir dakikam bile kalmamış, tüm yük benim omuzlarıma binmişti, durum düzeleceğine daha da kötüye gidiyordu, kocamın soğukta dışarlarda dolaşması yasaktı, köpek bütün gün uluyor, sürekli konuklarım geldiğinden evde eksiksiz bir temizlik ve düzen sağlamam gerekiyordu, bunları ne zaman yapacağım ise bir bilmeceydi çünkü durmadan telefon çalıyordu ve basın tarafından kuşatma altına alınmıştım. Dışarı çıktığımda yolda birikmiş kar yığınlarını gördüm, Sutu ile Adélka hem süpürüyor hem de laklak ediyorlardı. Yaşlı kadından, başkaları hasta olduğunda dürüst insanların nasıl davranması gerektiğini öğrenen tüm bina sakinleri ellerinde kâseler ve tencerelerle karları çiğneye çiğneye Emerenc'in evinin girişine doğru yürüyorlardı. Bense hiçbir şey götürmemiştim, yemeklerde iki konserve açıyordum, köpek de dahil olmak üzere üçümüz karnımızı bu şekilde doyuruyorduk, bu yemeği kesinlikle bir hastaya veremezdim. Diğerleri ellerinden geleni yapmışlardı, bu sınavdan herkes geçer not almıştı, bu sınavda bir tek ben başarılı olamamıştım, her şeye karşın gün boyunca birçok kez kapısının önüne kadar gidip dışarıdan onun için ne yapabileceğimi soruyordum ancak yaşlı kadının benden bir an için bile olsa talep etmediği hasta bakımı da böylece sona ermiş oluyordu. Bir şey isteyip istemediğini sorarken "ya isterse" diye korkudan titriyordum, şimdiye dek omuzlarıma binen yükü bile güçlükle taşıyabiliyordum, fazladan bir yük daha taşıyacak halim kalmamıştı, kar yağışı da onu bunu taşıma işini güçleşti-

riyordu, her gün dört-beş kez dükkâna koşturuyordum çünkü mallar da zamanında gelmiyordu, Viola'yı da yanımda sürüklüyordum, en temel şeyleri bile bulamaz olmuştum, mutfakta neredeyse hiçbir şey kalmamıştı, her şeyin yeniden alınması, gıda stoğunun tamamlanması gerekiyordu, elimde dolu torbalarla buzlu zeminde kaya kaya ev ile dükkân arasında mekik dokuyor ve hiçbir işime yetişemiyordum. Bu arada evimizde de fotoğrafçılar çalışıyordu, şimdiye dek hiçbir fotoğrafımda ödül töreninden önceki bu dönemde olduğu kadar bitkin, sakil ve perişan çıkmamıştım.

* * *

Emerenc kapısını açmamış, ortaya da çıkmamıştı, kapının çalınmasına sinirlenmiş, kimsenin kendisini rahatsız etmemesini söylemişti. Sesi eski gürlüğünü yitirmiş, nasıl olmuşsa olmuş değişmişti, artık buğulu değildi, daha ziyade kulağa yabancı gelen pürüzlü bir sese dönüşmüştü. Evine hekim sokmamak konusundaki kararlılığını sürdürüyordu, nedenini de en iyi ben biliyordum. Gelen yiyecekler orada küçük bankın üzerinde duruyorlardı, onları önceleri içeri alıyor olmalıydı çünkü boş kaplar yıkanmış olarak yerlerine geri dönerlerdi ancak yemeği almak için dışarı çıkmadığını fark edince gerçekten korkmaya başladım, sokağın dokunulmamış loğusa tabakları orada yan yana sıralanmış öylece duruyorlardı. Israrım üzerine kapının arasından iştahının olmadığı, ayrıca buzdolabının da dolu olduğu yanıtını verdi. Dili dolaşıyor ve kopuk kopuk konuşuyordu, bir an için kendini aşırı miktarda alkolle tedavi etmeye kalktığını düşündüm. Söylediğinin doğru olmadığını biliyordum, o buzdolabını görmüştüm, elektrikle çalışan türden bir dolap değildi ve artık sokaklarda da çoktandır buz satılmıyordu. Aynen Noel'deki kar süpürme ânında olduğu gibi hafızama kaydettiklerimin ancak bir kısmını kavrayabilmiştim: Yalan söylüyordu, ne var ki kendisinin ve kedilerin ne yiyip ne içtiğini sorgulamamıştım. "Belki de ilk gelen yiyecekleri saklamıştır," diye umut ettim kendi kendime çünkü başlarda o kadar çok yiyecek gelmişti ki, belki de bütün kapları yiyeceklerle doluydu, çift pencere araları soğuk

olduğundan kalanları da bozulmadan oralarda saklamıştı. Daha fazla kafa yoramazdım, sürekli koşuşturmamı gerektiren bir iş çıkıyordu, eve durmadan konuklar geliyordu, her gün gibi kapısını aşındırıyor, isterse komşum olan profesörü getirebileceğimi söylüyordum ancak daha söylemeden reddedeceğini biliyor ve kabul etmeyince rahat bir nefes alıyordum çünkü yaşamımda yeni bir işin daha yeri yoktu. İyi ki kafam daha yeterince çalışıyordu da yarbaya ulaşmayı denemiştim, en azından Emerenc'in hastalandığından haberdar olurdu. Ancak yarbay karakolda yoktu, bir dinlenme evine sevk edilmişti, dinlenme evinin yerini söylemeleri ise yasaktı. "Kardeşim Józsi'nin oğlu"na haber verdim, hemen geldi ama tabii ki o da içeri girememiş, limonu, portakalı ve bir tencere lahana dolmasını eşiğe bırakmak zorunda kalmıştı. Bir gece Bay Brodarics bize geldi ve yaşlı kadının ne zamandır evinin girişine çıkmadığının hesabını yapıp yapmadığımı sorarak mart ayının son günlerini yaşadığımızı, eğer yanılmıyorsa kapısının iki haftadır açılmadığını, bina sakinlerinin, Emerenc'in karşı çıkmasına rağmen ona bir doktor veya yardım götürülmediği takdirde başına bir iş gelmesinden kaygı duyduklarını söyledi. Bay Brodarics, Emerenc'in evindeki tuvalet-banyo karışımı bölmenin, benim de bildiğim üzere, evin antresine açıldığını, bu kısmın bir asma kilitle kapalı tutulduğunu ancak son günlerde oranın da kullanılmadığını, rüzgârın etkisiyle evin girişinin karla kaplandığını, karın üzerinde günlerdir kapıdan dışarı çıkıldığını gösteren hiçbir ayak izinin bulunmadığını, yalnızca yiyecek getirenlerin kapıya doğru yürürken bıraktıkları izlere rastlandığına dikkat çekiyordu. Emerenc doğal ihtiyaçlarını nasıl karşılayabiliyordu acaba? Mutfak kapısının ardından ağır bir koku hissediliyor, Bay Brodarics'in aklına kötü şeyler geliyordu, böylesine çılgınca eve kapanmasına daha fazla hoşgörü gösteremezdik, bir şeyler yapmamız gerekiyordu. Eğer bundan sonra da bina sakinlerini veya doktoru evine kabul etmezse kapıyı kırmalıydık. Semt doktoru daha önce içeri girmeyi denemişti; sabah erken saatte Adélka götürmüştü onu Emerenc'in evine ama geri püskürtülmüşlerdi. Adélka'nın söylediğine göre Emerenc'in sesi oldukça cılız çıkıyordu, ve verdiği rahatsızlığa karşı sesini yükseltirken ne söylediği pek anlaşılmıyordu. Bay Brodarics benden,

üstelik de bir an önce, kurtarma operasyonuna katılmamı rica ediyordu, burası kara Afrika değildi, zavallı ölüp gidecekti.

* * *

Umutsuzluğa düşmüştüm. Benim dışımda hiç kimse Emerenc'in iznini almadan o eve giremezdi ancak bana da pek tahammülü yoktu, evine girmeme yalnızca bir kez izin vermişti, evine girmeye çalıştığımızı anlarsa bu durum beklenmedik sonuçların doğmasına yol açabilirdi. O denli korkuyordum ki sonunda çözümün ne olabileceğini buluvermiştim, Bay Brodarics'e yarına kadar beklememizi, benim tek başıma evine giderek Emerenc'le baş başa görüşmem gerektiğini, sonra da onları planımın başarılı olup olmadığı hakkında bilgilendirmeyi düşündüğümü, eğer bir sonuç elde edemezsem oturup ne yapacağımıza birlikte karar vereceğimizi söyledim. Öğleden sonra Emerenc'e koştum, aralıktan içeriye bağırdım; ona bakacağıma, kapıyı açmak istemediği için onu terk etmeyeceğime, oraya benden başka kimsenin girmeyeceğine, gereken ne varsa halledeceğime söz vererek onun da dışarı çıkmasını rica ettim. Arzu etmediği takdirde hastaneye gitmesine de gerek yoktu, bizim evde, annemin odasında Viola'yla yaşayabilirdi, doktor onu bekliyordu, yazdığı ilaçları alınca derhal düzeldiğini görecekti.

Önerdiğim şeyler onu öylesine öfkelendirmişti ki sesine bile güç gelmişti, bana hiç de anlaşılmaz şeyler söylemiyordu, onu rahat bırakmazsak ayağa kalkar kalkmaz hepimizi konuta tecavüzden polise ihbar edeceğini, edepsiz, arsız, küstah tipler olduğumuzu, kendisinin iyileşinceye dek hastalık izni almaya hakkı olduğunu, istediği yerde yatabileceği, oturabileceği veya ayakta durabileceğini, yalnız benim değil diğer alçakların da o eve ayağını bile sokamayacağını, bütün bunlara karşın birisi yine de evine girmeyi başarırsa bir baltasının olduğunu ve onu acımadan öldüreceğini hesaba katması gerektiğini haykırıyordu avaz avaz. Beni kapı dışarı etmişti, dehşet içinde eve döndüm. Bay Brodarics akşam marifetli tahsildarla birlikte bize geldi, "kardeşim Józsi'nin oğlu" da gelmişti, sonunda kapıyı kırmaya karar verdiler, doktor da dışarıda bekleyecekti, "kardeşim Józsi'nin

oğlu" çocuğu bir hastalık kapar korkusuyla onu kendi evine götürmek yerine bize getirecekti. Kapıyı bir nebze olsun araladığını görsem, yalnızca anahtarı bile çevirttirebilsem gerisi kendiliğinden gelecekti ama...

Kocamın yapacaklarımıza hiçbir itirazı yoktu, oysa tüm bunları planlarken onun düşüncesine başvurmamıştık. Yalnız anlamadığı bir şey vardı: Emerenc'in kapısının kırılacak olması beni neden bu denli kaygılandırıyordu ki? Nasıl olsa sonradan kapıyı onarmak mümkündü. Ayrıca yaşlı kadının kapısını açmak istemeyişi yeni bir şey değildi ki: Emerenc zaten hiçbir zaman normal işler yapmamıştı ki, şimdi de inatla direniyorsa ve Akhilleus gibi inzivaya çekildiyse bunda şaşacak ne vardı? İstememesine karşın onu yine de kurtarmak zorundaydık. Gelmeye niyeti varsa bizim eve getirebilirdim, kendisi evde bir yabancının bulunmasından hoşlanmamasına rağmen mevcut durumda bunun bir sorun oluşturmayacağını, yaşlı kadının tedavi görmeye ihtiyacı olduğunu, sıcak bir yerde bulunması gerektiğini, yazgısıyla baş başa bırakılması halinde insanın ölünceye dek vicdan azabı çekeceğini ve bunun kaçınılmaz bir durum olduğunu söylemişti. Benim kapıldığım panik ise savuşturulabilir cinstendi, herhangi bir gerekçesi de yoktu çünkü yaşlı kadını seviyordum, o halde onu bir süre için buraya alma düşüncesi beni, neden gözlerimi yaşartacak kadar kaygılandırıyordu? Yanıt vermedim, veremezdim de. Emerenc'in Yasak Kentini bir tek ben biliyordum.

* * *

Doktorla ve Bay Brodarics'le bu son geceyi evinde geçirmesi konusunda anlaşmıştık, ertesi gün doktor günlük muayenelerini tamamladıktan sonra harekete geçecektik. Gece kolay olmamıştı, saatler geçmek bilmiyordu, aslında ben hâlâ kararsızlık içindeydim ama daha sonra kararımı verdim: Yapacak başka hiçbir şey yoktu, sağlık yardımı almadığı takdirde sonu gelmiş demekti onu ancak ele verdiğim takdirde kurtarabilirdim. Emerenc demir gibi bir yapıya sahipti, belki de henüz hiçbir şey için gecikmiş sayılmazdık, eğer becerikli davranabilirsem belki sırrını da saklamayı başarabilirdim ama bunun için insanüstü bir çaba,

ustaca düzenlenmiş bir dizi yalan ve büyük bir enerjiye gereksinimim vardı. Sabah güneş doğarken Emerenc'e gittim, kapısını çaldım, ondan, mahalle sakinlerini rahatlatmak amacıyla hiç olmazsa yalnızca öğleden sonra, bir an için olsun kapısının önüne çıkmasını rica ettim ve mahalle sakinlerinin pek akıllı insanlar sayılamayacağını, onu gören olmadığı takdirde mevcut durumdan daha kötüsünü düşünmeye başladıklarını, onu ne kadar sevdiklerini bildiğini, bu nedenle de hiç kimsenin kendisine karşı kayıtsız görünmek istemediğini söyledim. Planım şuydu: Kapıyı, bir nebze olsun açmaya ikna edebilirsem doktor ardımdan içeri girecek, kolundan tutup dışarı çekecek, marifetli tahsildar, Bay Brodarics, "kardeşim Józsi'nin oğlu" ve benim de yardımımla bizim eve getirecektik. Emerenc bana anlatmak istediği bir şey olduğunu söyledi: Kapıyı açacak ancak yine de kapının önüne çıkmayacaktı ama ben kapının yakınında, elimde büyücek ve uzunca bir kutuyla duracaktım, kısırlaştırılmış olan yaşlı kedisi ölmüştü ve ben onu götürüp gömecektim. Doktora gerek yoktu, evinin yakınına kimse yaklaşamazdı, yaşadığına inanmıyorlarsa gidip kendilerini assınlardı, bana bir şey verirse yaşadığına inanırlardı, ne olduğunu soran olursa kirli çamaşırlarını götürdüğümü söyleyecektim, böylece meraklı işe yaramazlar ordusu da meraklarını yenmiş olacaktı. Ağzından çıkan belli belirsiz fısıltıları anlamakta yine güçlük çekiyordum ancak anladığımda bir kez daha çıldırmakta olduğumu hissetmiştim. Ömrüm boyunca bir tek kutu bile saklamış değildim, şimdi ona kedi tabutunu nereden bulacaktım, üstelik de gırtlağıma kadar işe gömülmüşken bir hayvan ölüsüyle ne işim olabilirdi? Tabii söz vermiştim, evin bodrumunda işe yaramayan küçük bir bavul buldum, sonunda keyfim yerine gelmişti; kedinin ölmesi işimizi kolaylaştırmıştı. Emerenc kedinin cesedini dışarıya uzatırken kapının açık kalması gerekecekti, doktor da o sırada onu kolundan yakalayıp dışarı çekebilirdi, yalnız keşke her şey her zaman olduğu gibi aynı âna denk gelmeseydi: Doktor tam da tanıtıcı bir röportaj için televizyona kadar koşturmam gerektiğinde serbest kalıyordu, saat dörtteki programa çağırılmıştım, dörde çeyrek kala beni almak üzere televizyondan bir araba gelecekti, doktor ise eve bir dakika bile önce gelemiyordu ama dör-

de çeyrek kala Emerenc'in kapısında olacaktı. Ben içeri sesleneceğim, yaşlı kadın kapıyı açacak, ona kutuyu uzatacağım, kediyi teslim alacağım, tam bu sırada doktor, "kardeşimin oğlu Józsi", Bay Brodarics ve marifetli tahsildar ileri doğru hamle yapacak ve Emerenc'i kapının aralığından dışarı çekeceklerdi, erkekler onu bizim eve getirecekler, ben de televizyona röportaj vermeye gidebilecektim. Sinirden yemyeşil olmuştum, sakinleştirici hapları, adeta şeker yer gibi birbiri ardı sıra ağzıma atıyordum, oysa o sabah ve öğleden önce her şey öylesine basit görünüyordu ki daha önceden böylesi gerçekçi bir çözümü düşünemediğim için kendimden bile utanmıştım.

Annemin odasındaki yatağı hazırlayıp ateşi yakarak sobayı ısıttım. Bütün bir kış boyunca ısıtılmayan odada o gün yapılan hazırlıklar zaman zaman evimizi ziyaret eden gazetecileri de oldukça şaşırtmıştı, Viola ise hiç durmadan havlıyordu. Şimdi artık başarısızlık olasılığını neden hesaba katmadığımı anlamıştım; hayatımda ilk kez güçlü bir ışıkla çevrelendiğimi hissediyordum, beni en çok ilgilendiren ise bu ışığı yayan alevlerdi, bunun dışındakiler ise bilincime ancak yüzeysel anlamda etki edebiliyorlardı. Normal olarak hiç kimse kurduğum planın gerçekçiliğinden kuşku duyamazdı çünkü herkes Emerenc'in bizi sevdiğini bilirdi. Annemin odasını kullanmıyorduk, Viola da mutlu olacaktı, Emerenc en kuşku duyduğu anlarda bile eğer söz verdiysem, ardından derhal tekrardan kilitleyeceğim evine hiç kimseyi sokmayacağımdan, ayrıca orada yaşayan varlıkların bakımını da üstlendiğimden emin olarak sözümün eri bir insan olduğumu söyleyerek bana duyduğu güveni her fırsatta dile getiriyordu. Aslında yapmış olduğum planda beni en rahatsız eden şey, kapı açıldığında karşısında yalnızca, şu koskoca dünyada sesini duyduğunda kapısını gönül rahatlığıyla açabileceği biricik insan olan beni değil, bir başkasını, baş düşmanı olan doktru da bulacak olmasıydı. Bu beni aynı günün öğleden sonrası için planlanmış olan televizyon röportajından daha fazla korkutuyordu, oysa kamera önüne oturtulacak olma düşüncesi yüzünden öyle bir sahne heyecanı duyuyordum ki aklıma geldikçe bedenimden soğuk terler boşanıyordu.

* * *

Doktorla Emerenc'in evinin girişinde buluşmak üzere randevulaşmıştık, bu arada evdekilerin öğle yemeği servisini yapmayı da başarmıştım. Bugün Viola'da tuhaf bir şeyler vardı; önce durmadan ulumuş, sonra da iyice suskunlaşmıştı. Sokağa çıkarmıştım ama hemen eve dönmek istemişti, kapı çalındığında ise uyumadığı, bakındığı halde kafasını bile kaldırmamış, hiç tepki vermemişti. Bu yılgınlığın neden kaynaklandığını anlamış olmam gerekirdi ancak ben Emerenc değildim, daha önceleri onu almadan evden çıktığım için hırçınlaşıp havlamaya başladığını da anlayamamıştım. Kedi tabutunu çıkartarak operasyonun katılımcılarına sıkıntılı bir açıklamada bulundum ve söz konusu bavulun Emerenc'in bizim eve getirilecek eşyaları için gerekli olduğunu anlattım. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" da gelmişti, üstelik de televizyonun aracıyla aynı zamanda, aracın sürücüsü özür dilediklerini, böyle denk geldiğini, makyaj odasına beklendiğimi ayrıca yayına girmeden önce programın yapımcısıyla da bir görüşme yapılacağını, ne yazık ki geleceğim saati iyi hesaplayamadıklarını bildirdi ve derhal hareket etmemiz gerektiğini belirterek hemen arabaya binmemi söyledi. Hemen hareket edemeyeceğimi, erteleyemeyeceğim bir işimin olduğunu, fazla zaman almayacağını, beklemesini rica ettim, aracın sürücüsü beş dakikalık bir süre vermişti, bu süre teorik açıdan yeterli olmalıydı çünkü söz konusu olan şuydu: Bir koşu Emerenc'e kadar gidip açılan kapıdan bavula konmuş kediyi alırken bu arada diğerleri de onu yakalayıp dışarı çekecekler, bizim eve taşıyacaklar, onunla uzlaşmaya varmaya çalışırlarken ben kapıyı kilitleyecek, eve döndükten sonra anahtarı Emerenc'e teslim edip ona her şeyin yolunda olduğunu, evine kimsenin giremeyeceğini söyleyecektim, yayından sonra da yanına oturup onu, birlikte hoşça vakit geçireceğimiz, hastalığı geçene kadar da ev halkından gereken ilgiyi esirgemeyeceğim konusunda ikna edecektim. Emerenc'i ikna etmek mi? Bunu nasıl yapacaktım? Kesinlikle aklımı yitirmiş olmalıydım, olmasını istediğim şeylere inanmaya başlamıştım, bu arada gerçekten yapılması gereken işlerin yanı sıra televizyonda sorulacak sorulara ne gibi yanıtlar verebileceğimi düşünmeye çalışıyordum. Zaman geldiğinde Emerenc'in evine doğru koşmaya başladım, saat tam olarak dörde çeyrek vardı, araç sürücüsü bir yandan açıkça sol

kolundaki saati, diğer yandan da sağ elinin beş parmağını açarak bana gösteriyordu. Doğruydu çünkü söz vermiştim. Beş dakika sürecekti, fazla değil.

* * *

Mart ayının sonlarındaydık, hava soğuktu ama çevrede güzel kokular da duyulmaya başlamıştı. Emerenc'in bahçesi menekşelerle doluydu, penceresinin altındaki otlar tümüyle menekşe rengine bürünmüştü. Kapısını çaldım, doktor, Bay Brodarics, marifetli tahsildar ve "kardeşim Józsi'nin oğlu" ile birlikte gizlenmiş, tetikte bekliyordu. Onları Emerenc'ten bir paket alıncaya dek yerlerinden kıpırdamamaları konusunda önceden uyarmıştım. Aslında yalnızca bu operasyona katılanlar değil tüm sokak gerçekleştirmeye çalıştığımız plandan haberdardı. Bruegel'in resimlerinde olduğu gibi herkes renkli kümeler halinde bir araya gelmişti, herkes birbirini tanıyordu ve en sonunda bulunan çözüm herkesi tatmin etmişti. Marifetli tahsildar bahçe kapısının altından, aslında daha bir önceki günden tehlike sinyalleri veren, o gün ise daha keskin, daha ağır bir hal alan o kokuyu işaret ediyordu, mümkün olmadığını bilmese içerde bir cesedin kokuştuğunu düşünecekti, bu denli korkunç kokuları kuşatma döneminin ardından da duymuştu.

Hepsinden kenara çekilmelerini rica ettim, benim kapının önünde tamamen yalnız kalmam gerekiyordu, o zaman sokakta olan biteni izleyenler de geri çekilmişlerdi, oysa direnerek bağırıp çağıran Emerenc'i kurtarırken bizi izlemeleri onlara pahalıya mal olabilirdi. Evin girişi tamamen boşalınca doktor bahçe duvarının dışarı doğru çıkıntı yapan köşesinin arkasında son sözü söylemek için beklemeye başlamıştı, kapıyı çaldım. Emerenc içeri girmememi, yalnızca kutuyu vermemi ve hareket etmeden beklememi istemişti. Televizyoncu evimizin önünde kornaya basıyor ama ben ona yanıt veremiyordum, tüm dikkatimi kapının kımıldayan çerçevesi ile Emerenc'in ortaya çıkan eline vermiştim, yüzü hiç görünmüyordu, bunun yanı sıra içeriden hemen hemen hiç ışık gelmiyordu, neredeyse karanlıkta oturuyordu veya ışığı söndürmüştü çünkü kapının aralığından görü-

nen kopkoyu bir karanlıktı. Kapının aralığından dışarı yayılan koku burnumu elimle kapatmamı gerektiren bir koku olmasına karşın yine de bedenim av köpekleri gibi gergin ve tetikte bekliyordum, evden çıkan koku gerçekten de 1945'teki kuşatmanın ardından duyulan, insan ve hayvan dışkılarından kaynaklanan o pis kokunun aynısıydı ancak bu tür ayrıntılarla kim uğraşıı dı ki? Bavulu uzattım, televizyoncu yine kornaya bastı, Emerenc kapıyı tekrar kapattı, bu arada içerden elektrik düğmesinin çevrildiğini işittim. Doktor saklandığı köşeden dışarı kaçamak bir bakış attı, yerinde kalması için elimle işaret ettim. Televizyon aracının sürücüsü bir kez daha kornaya bastığı sırada kapı yeniden açıldı, Emerenc bana bavulun yerine yıpranmış, eski bir cekete sarılı kedi ölüsünü uzatıyordu, bavul çok küçük olduğundan kaskatı durumdaki ölü hayvan içine sığmamıştı, kedi ölüsünü katledilmiş bir bebek gibi kollarıma almıştım. Kapıyı derhal kapatıyordu ki, doktor kapının aralığına ayağını sokuverdi, bu arada "kardeşim Józsi'nin oğlu" da ileri atıldı, daha sonra ne olduğunu, içeri girip girmediklerini veya önceden konuştuğumuz gibi marifetli tahsildarla birlikte Emerenc'i dışarı çıkarıp çıkarmadıklarını göremedim, kucağımda kedi ölüsü eve doğru koşmaya başladım, dışarıda Bruegel resimlerindekine benzer biçimde sıralanmış insan kümeleri arasından geçerken midem bulanmaya başlayınca kollarımdaki hayvan ölüsünü bir çöp kutusuna atıverdim. Beni bekleyen aracın kornası artık sürekli çalıyordu, evin merdivenlerini bir deli gibi tırmandım, parmaklarımı bir an önce kaynar suyun altına tutmadığım takdirde televizyonda hangi soru sorulursa sorulsun ağzımdan bir tek sözcük bile çıkmayacağı hissine kapılmıştım. Neden her şey böylesi bir karmaşa ve telaş ortamı içinde gerçekleşiyordu? Şu anda Emerenc'le birlikte bizim evin yolunu tutmuş olmalıydılar, Emerenc kesinlikle direniyor, bizimkiler de onu çekiştirip duruyorlardı, şimdi yanında bulunmam gerekirdi ama buna imkân yoktu, yapabileceğim hiçbir şey yoktu, orada olamazdım. Kocama benim için bir şey yapmak isteyip istemediğini sordum, epeyce bir süre geçtikten sonra sesimin de yüzümün de tanınmaz halde olduğunu söyledi. "Buraya gelmelerini bekleme, benim yerime bir koşu git, sokaktakiler evin içine bakmadan kapısını kilitle. Evin içine

sen de bakma, Emerenc'i eve getirir getirmez ona 'evin içindeki işleri benim halledeceğimi' söyle ve anahtarını derhal teslim et. Televizyon aracının sürücüsü durmadan korna çalıyor, ne evde daha fazla kalacak ne de Emerenc'e bizzat açıklamada bulunacak durumda değilim," dedim kocama. İstediklerimi yapacağına dair söz verdi, ben arabaya doğru o da Emerenclerin binasına doğru koşarak uzaklaştık. Ortada ne yaşlı kadın ne de kurtarma timi görünüyordu, yalnızca bir gürültü duyuluyor, bir tepinme sesi geliyordu, duymazdan gelip kendimi televizyon aracına attım ve hızla sokaktan uzaklaştık.

Başörtüsüz

İnsan bağışlanmaz bir suç işlediğinin ayırdına her zaman varamıyor ancak içinde yine de bir kuşku oluyor. Kendi kendime içimdeki gerginliğin kamera önüne çıkacak olmamdan kaynaklandığını söyleyip duruyordum, oysa vicdan azabından başka bir şey değildi. Televizyon binasına vardığımızda ne zaman geleceğim konusunda yine yanlış hesap yapıldığı ortaya çıktı, zaman kalmadığından kamera karşısına makyajsız çıkmak zorunda kaldım, sinirli ve gergindim, hiç de iyi görünmüyordum, röportajı yapan gazetecinin de benden daha fazlasını beklediği, daha özgün düşünceler ileri sürmemi umut ettiği anlaşılıyordu ancak sorulan sorulara yanıt verirken kafam başka yerdeydi, zihnim kişisel sorunlarımla meşguldü. Emerenc'in hastalığının hafif olması ve herhangi bir trajedinin beklenmemesi durumunda bizde kalması, ciddi, hatta hayati tehlike içermesi halinde ise ambulansla hastaneye götürülmesi konusunda doktorla anlaşmıştık. Büyük bir olasılıkla da ben eve dönene dek her şey olup bitecekti. Televizyondaki programa birçok kişi davet edilmiş ve epeyce de uzun sürmüştü. Misafirliğimiz konuşmalarla sona ermemişti çünkü bizi hemen bırakmamışlardı. Bir an önce eve gidebilmek için kendimi zor tutuyordum ancak diğer yandan da ömrümde ilk kez bir televizyon stüdyosunda bulunmaktan dolayı da gururluydum. Fazla ısrarcı olsaydım hiç kuşkusuz çoktan serbest kalmıştım, ne var ki her gün gibi ekranda gördüğüm kişilerle bir araya gelip onlarla tanışabilmek benim için olağan bir deneyim olmadığından acele etmem gerektiğini bil-

diğim halde yine de tersini yapmıştım. Sonunda saatime bakmayı akıl edince kaçı gösterdiğini görüp dehşete düştüm. Bir an önce evde olabilmek için bir taksi çağırdım ama artık hiçbir şey yeterince hızlı biçimde gerçekleşmiyordu. Arabadan indiğimde güneş henüz batıyordu, sokak sessiz ve tuhaf bir biçimde boştu, yalnızca bizim evden ses geliyordu: Viola hoşnutsuzluğunu dile getiriyordu. Emerenc'in bizim evde olmadığını hissetmiştim çünkü bizde olsa Viola böylesine ağlamazdı. Sanki birisinden duymuş kadar emindim ki sorun düşündüğümden de ciddiydi; bu durumu çok önceden hissetmem ve Emerenc'in çalışmayı bırakıp "kendi işinizi kendiniz görün" mesajını verdiği gün derhal harekete geçmem gerekirdi ancak son zamanlarda kendim dışında hiçbir şeye dikkat edemiyordum. Taksiden kendi evimizin önünde indim, taksi ile çöp tenekesinin arası iki adımdı, korkunç paketin ortadan kalkıp kalkmadığını anlamak için çöp tenekesinin içine baktım; tabii ki hâlâ oradaydı, tüylerim diken diken çöp tenekesinin kapağını kapattım, merdivenleri çıkmaktan vazgeçip kocamın Emerenc'in kapısını kapatıp kapatmadığını kontrol etmeye gittim.

Tam o sırada binada, marifetli tahsildar, tüm nesnelere gösterdiği özenle, yavaşça penceresinin panjurunu indiriyordu. Beklediğim gibi olmamıştı, söyleyeceği şeyler olduğuna ve ben televizyondayken tanık olduğu olayları anlatacağına ilişkin herhangi bir işaret vermedi. Panjurun ipini bıraktığında yoğun tahta şeritler birbiri üzerine hızla yığılarak yüzümüzü birbirinden ansızın ayırıverdi. Hissetmiştim, bu adam benimle konuşmak istemiyordu, dehşete kapılarak bahçe boyunca koşmaya başladım. Buna benzer bir deneyim daha önce de başımdan geçmişti; marifetli tahsildarın ters yönden gelen ışıkla aydınlanan yüzünde sezdiğim o ifadeyi, hastaların bulunduğu odaya girip de hastanızın yatağında başkasının yattığını gördüğünüzde duygudan yoksun bir ses tonuyla başhekimin sizinle konuşmak istediğini bildiren hemşirelerin yüzlerinde de görmek mümkündü. Tanrı aşkına! Burada düşündüğümüz gibi yürümeyen neler olmuştu böyle? Yoksa kapı açık mı kalmıştı? Emerenc'in kedileri evden çıkıp etrafa mı dağılmışlardı? Ne ödülü alırsam alayım, değil diğerleriyle paylaştığım bir programın ikinci derece oyuncusu

olmak, bütün bir gün ekranı, sadece bana ayrılmış bir programla işgal edecek bile olsam ve geçmişte yaşanan tüm aşağılanmışlıkları dünyanın dört bir yanına ilan ederken hükümetin bütün üyeleri de benimle uzlaşmaktan ve beni yatıştırmaya çalışmaktan başka bir işle uğraşamasalar bile başına gelen her ne olursa olsun Emerenc'i asla tek başına bırakmamam gerektiğini yeni anlamaya başlamıştım ve bu ânı daha sonraları da sayısız kez yaşayacaktım. Hakkında sıklıkla övgüler düzülen hayal dünyamdan çıka çıka yalnızca bina sakinleri şikâyet edecek bir şey bulamasınlar diye her neden kaynaklanıyorsa kaynaklansın o kötü kokuyu ortadan kaldırmak için bu akşam belki de Emerenc'e temizlik yapmaya gitmek zorunda kalabileceğim düşüncesi çıkmıştı, egemenliğinin sona erdiği, bir doktorun geçebileceği genişlikte de olsa açabilmek için kapısının zorlandığı, tüm karşı çıkmalarına karşın evinden uzaklaştırıldığı sırada yanında bulunmak ise aklımın ucundan bile geçmemişti. İçimden acı acı düşündüm: Ödül yeni yeni ışıldamaya başlamıştı, ben ise televizyonun servis aracında, hastalık, yaşlılık, yalnızlık ve çaresizlikten kaçarak bu ışığın peşinden koşmaya başlamıştım.

Emerenc'in evinin girişine vardığımda düpedüz yürümeyi unutmuş, cicili bicili ayakkabılarımın içinde yere çakılıp kalmıştım. Kötü bir şeyle karşılaşacağımı biliyordum ancak bu kadarını beklemiyordum çünkü önümdeki manzara hayal bile edilemeyecek denli kötüydü. Emerenc'in kapısı ne açık duruyordu ne de kilitlenmemiş durumdaydı: Evin kapısı resmen yoktu. Kapı, zıvanasından çıkarılmış halde, hâlâ asma kilitle kapalı duran tuvaletin duvarına yaslanmıştı, orta kısmı yoktu, birisi sert bir nesneyle vurarak kırmış, yalnızca üst bölümü sağlam kalmıştı, böyle kapıları Flaman tablolarında görmek mümkündü: Kapıyı ikiye ayıran tahtanın üstte kalan bölümü çıkarıldıktan sonra gülümseyen bir kadın tahtaya dirseklerini dayar ve sanki kendiliğinden çerçevelenmiş bir tablo gibi poz verirdi. Başörtüsünün altından dışarı bakarak durumu değerlendiren ve orada benim yerime onu kolundan yakalayan doktorun bulunduğunu fark eden Emerenc'in yüzü geldi aklıma, olayı ancak buraya kadar kurgulayabiliyordum, üzerime öyle bir bitkinlik çökmüştü ki kendimi toparlayıncaya kadar oradaki küçük banka oturmam

gerekmişti. Kaçış olmadığını biliyordum, o kötü kokunun içine girmem gerekiyordu, birkaç dakika dinlendikten sonra cesaretimi toplayarak harekete geçtim. O malum akşamüzeri elektrik düğmesinin çevrilme sesinin ne yönden geldiğini düşünerek yerini belirledim ve duvarı yoklayarak ışığı açtım, içerde hareketlerime eşlik eden ve farelerin kaçışmasını andıran o küçük, tuhaf sesler duyulmuyordu, tam bir sessizlik egemendi, eğer kediler hâlâ buralarda saklanıyorlarsa korkudan şoka uğramış halde bir yerlere sinmiş olmalıydılar.

Odayı aydınlatan ışık daha ilk seferinde belirttiğim gibi dikkati çekecek derecede parlaktı ve şu anda da her şeyi gözler önüne seriyordu; bir zamanlar temizlikten cam bir bardak gibi pırıl pırıl ışıyan o odada şimdi insan ve hayvan pislikleri ortasında duruyordum, çıplak zeminin veya gazete kâğıtlarının üzerinde kokuşmuş ve çürümüş yemek yığınları seriliydi, yerlere yayılmış loğusa tabaklarının içindeki yiyecekler kurt kaynıyordu, yerde yarısı çürümüş çiğ bir balık ile keza kurtlanmış durumda içi temizlenmiş bir ördek de vardı. Burada kim bilir ne zamandan beri ne bulaşık yıkanmış ne de temizlik yapılmıştı, ziyaretçiler tarafından getirilen yiyecekler yerlere dökülmüştü, ölü hamamböcekleri de vardı, ve gözlerimin önüne serilen bu dehşet tablosunun her tarafı sanki birisi ortaçağın o iğrenç, cüzzam suratlı ölüsünün üzerine pudra şekeri serpmiş de altından boş bir yüzün dişleri sırıtıyormuşçasına kalın, beyaz bir toz tabakasıyla kaplıydı. Ortalıkta ne Emerenc, ne de kediler vardı. Her zamanki klor veya hava temizleyici kokusunun yerine odaya onlardan daha keskin, boğucu bir antiseptik kokusu çökmüştü. Pencere çerçevelerinin bir teki bile yerinde değildi, panjurlar ve pencereler yerlerinden sökülmüştü. Buraya yalnızca doktor veya cankurtaran değil İlaçlama Hizmetleri Kurumu'ndan da gelenler olmuştu, bu kadar çok ve bu türden bir antiseptik toz ne dükkânlarda ne de evlerde vardı.

* * *

Eve döndüğümde duyduğum dehşet ve suçluluk duygusu nedeniyle ellerim öylesine kasılmıştı ki kilidin içinde anahtarı

çevirmekten bile acizdim, zili çalmak zorunda kaldım, kocam kapıyı açtı. O güne kadar hiçbir şey için küfretmemişti, yine etmedi ve yalnızca tüm olan bitenler için söyleyecek kelime bulamayan biri gibi başını iki yana salladı ve odadan çıkarak çay yapmaya gitti. Viola karnının üzerinde sürünerek önüme gelmişti. Çayımı yudumlarken dişim fincanıma çarpmıştı. Hiçbir şey sormamıştım, Emerenc'in ev anahtarı masanın üzerinde duruyordu. Televizyonda neler olup bittiği hakkında bir kelime bile konuşulmamıştı, kocam büyük güçlükle yudumladığım çayı bitirmemi bekledikten sonra taksiyi çağırdı ve yine aynı sessizlik içinde hastaneye doğru yola çıktık. Aramızdaki sessizlik ilk olarak, doktorun, Emerenc'in yatacağı koğuşun numarasını vererek orada beklendiğini söylemesine karşın henüz hastaneye gelmediği ortaya çıktığı zaman bozulmuştu. Böyle bir şey nasıl olabilirdi? Buraya getirilmeyecek miydi? Hemşire "Buraya getirecekler ama henüz hastaneye ulaşmadılar. Buraya getirmeden önce dezenfekte etmeye götürdüler çünkü buldukları haliyle hastaneye yatırılması mümkün değildi," dedi.

Önce söylediklerinden bir şey anlamayarak, umutsuzluk içinde öylece yüzüne bakıp durdum, hastabakıcı personel çevremizde bir aşağı bir yukarı gidip geliyor ve pek iyi gözükmediğimi, bir ilaç veya bir bardak kahve isteyip istemediğimi soruyorlardı. Hiçbir şey istemiyordum. Oturduk ve beklemeye başladık, bu arada kocama olan bitenin ayrıntısını sormam artık kaçınılmaz olmuştu, o da tanık olduğu olayları anlatmaya başladı. Kocam Emerenc'in evine vardığında doktor yaşlı kadının kolundan tutmayı başarmış, yaşlı kadın kendini korumaya çalışmış ancak güçlü bir direniş gösterememişti, doktor ile ambulans doktorunun daha sonra tespit ettiği gibi hafif bir beyin kanaması geçirmişti, bu yüzden de sol kolunu güçlükle kullanabiliyor, sol ayağını ise kesinlikle hareket ettiremiyordu, günler ilerledikçe tamamen felç olabilirdi, ne var ki şaşılacak sağlamlıktaki bünyesi hastalığa karşı savunmaya geçmişti. Bununla birlikte sağ kolunu kurtarmayı başarabilmiş ve içeri girip bu koluyla kapıyı yeniden kapatarak sürgüyü çekmişti, artık hiçbir soruya yanıt vermiyordu, bu arada sokaktaki tüm işsiz güçsüzler de evin girişinde birikmeye başlamıştı. Bir süre daha içeride hiç ses çıkar-

madan, dışarı çıkmasını isteyenlere sabır göstermiş ancak doktor polisten yardım isteyeceğini söyleyerek tehdit edince kendisini rahat bırakmamaları durumunda kapıya dokunmaya kalkan ilk kişinin kafasına bir tane indireceğini söylemişti. Emerenc'in çevrede büyük itibarı olduğundan onu tanıyanlardan hiçbiri şiddete başvurmaya cesaret edememişti. Bağrışmaları duyup meraklanarak sokaktan eve doğru seğirten tamamen yabancı biri ne olup bittiğini anladıktan sonra kapıyı zorlamayı denemiş ancak kilidin yerinden oynamasıyla birlikte kapının levhası, dışarıdan değil de içeriden beklenmedik bir biçimde yarılmış, bu yarıktan da, korku filmlerindeki gibi bir balta çıkmıştı, Emerenc elindeki baltayı rasgele sağa sola savuruyordu, doğal olarak o andan itibaren hiç kimse aralığından kötü kokuların yayıldığı kapının yakınına gitmeye cesaret edememişti. Geçirdiği beyin kanamasının ardından Emerenc yaklaşık bir hafta boyunca kesinlikle yürüyememiş, yatıp kalmıştı, bir biçimde dirseklerinden güç alarak hiçbir yere gitmeden hayatını sürdürmek zorunda kalmış ve büyük bir olasılıkla da kendini, kimsenin ne kadar biçare durumda bulunduğundan haberi olmadığı takdirde hakkındaki hiçbir şeyin ortaya çıkmayacağı, böylece de doktorun da, cankurtaranın da gelmeyeceği, dolayısıyla hastaneye de gidilmeyeceğine inandırmıştı. Felaketler arasında bir seçim yapması gerektiğinde ise şu felaketi tercih etmişti: Kedilerin ihtiyaçlarını istedikleri yerde görmeleri halinde kendi de dört ayak durumunda kapının önüne çıkmak zorunda kalmayacak ve sırrı sır olarak kalacaktı. İyileştiği takdirde hareket eder hale gelir gelmez her şeyi yeniden yoluna koyacaktı, eğer iyileşemez de ölürse o zaman da zaten –bir daha artık hiçbir şeyden haberdar olamayacağı için– hiçbir şeyin önemi kalmayacaktı, Emerenc daha önce de birçok kez vurguladığı üzere daha başka bir sürü şeye inanmadığı gibi öteki dünyaya da inanmıyordu.

İçeride artık çürüyüp ayrışmaya başlamış insan ve hayvan dışkıları ile bozularak küflenen ve mayalanmaya başlayan temel gıda maddelerinden havaya karışan kokular arasında çırpınıp duran Emerenc, kendini savunmaya çalışırken sonunda sokaktan gelen yabancının kapının altına eğilerek marifetli tahsildarın baltasıyla kilide güçlü bir darbe indirmesi ve ki-

lidin olduğu gibi yere inmesi sonucu evin girişinde önlerine serilivermişti. Artık yaşanan felaketin yadsınacak bir tarafı kalmamıştı, kim bilir ne zamandır üzerinden çıkarmadığı giysisi bile olan bitenlerin acısını çekmiş gibiydi; her zaman sakız gibi tertemiz olan çamaşırlarının altından ayaklarının dibine kurumuş pislik parçaları dökülüyordu. Bay Brodarics derhal ambulans gönderilmesi için telefon etmiş, ambulans ânında gelmişti, bu sırada Emerenc'in kendinde olmadığı belliydi, temiz havaya çıkınca bilincini yitirerek bayılmıştı, iki doktor, sokaktan gelen adam ve cankurtaran görevlisi konuşup ne yapacaklarını belirledikten sonra Emerenc'e iğne yapılmış ancak cankurtarana bindirilip götürülmemişti, cankurtaran doktoru o an için ölüm tehlikesi bulunmadığını, hastaneye götürülebileceğini ama öncelikle İlaçlama Hizmetleri Kurumu'nun acil ilaçlama ekibini çağırdığını çünkü yalnızca hastanın değil evin de acilen dezenfekte edilmesi gerektiğini söylemişti. Derken ilaçlama ekibi gelmiş ve önce etrafa bir tür toz serptikten sonra bir çeşit sıvı püskürtmüş, ardından da, Emerence'in hastaneye götürülmeden önce tüm vücudunun dezenfeksiyon işlemine tabi tutulacağını, bu halde ambulansa bindirilemeyeceğini belirtmiş, Emerenc'i bir örtüye sarıp dezenfeksiyon merkezlerine götürmüşlerdi. İlaçlama Hizmetleri'nden gelen adamlar çevreye kötü kokular saçan yiyecek yığınları arasına ilaç püskürtüp haşare ilacı serperlerken evde barınan her çeşit hayvan da ortaya çıkmış, azman kediler kapıdan dışarı fırlamışlardı, gıda hijyeninden sorumlu resmi kuruluş Köjál sonradan en azından diğer bina sakinleri açısından da o durumda kalamayacak olan eve ne gibi bir işlem uygulanacağını belirleyecekti. Evi kilitlemek artık mümkün değildi, aslında bunu yapmaya gerek de kalmamıştı, çürümüş yiyecekler çevreye leş gibi kokular saçarken o eve zaten hiç kimse girmezdi. İlaçlama Hizmetleri çalışmasını bitirince kapı tahta levhalar çivilenerek kapatılacaktı.

* * *

Hayatımda bir bu eksikti; kendi dışkıları içinde, çürümüş etler, fışkıya dönmüş çorbaların ortasında, yavaş yavaş çözülen felciyle yürüyemez haldeki yaşlı kadın tablosu. "Kardeşim

Józsi'nin oğlu" bankta yanımıza oturmuş, kaygılanıp duruyordu, onun bu hali içimde oldukça gerçek bir kaygının uyanmasına yol açmıştı: Belki midesi Emerenc'in hükümdarlığına dayanacak bir hırsız çıkamazdı ama yine de hesap cüzdanları orada emre amade ganimet halinde durmaktaydılar ve oradan alınmaları gerekiyordu. Gidip zavallı cüzdanları aramasını söyledim, genç adam aramaya başlar başlamaz cüzdanları bulmuştu; her ikisi de orada, o pislikle kaplı fiskos kanepesinin kolçak kısmındaki kaplamanın arasına sokuluydu, "kardeşim Józsi'nin oğlu"nun aklına gelmişti: Babası da bir şey saklamak için hep o, döşemelik kumaşla kaplı mobilyalarda elle yoklanarak tespit edilen yeri kullanırdı. Bana gelince, ben Emerenc'i bekliyordum. Kocamın yanında her zaman bir kitap bulunurdu, o okuyor, ben ise hiçbir şey yapmadan oturuyor ve parmaklarımı ovup duruyordum, bu arada sol kolumun duyarsızlaştığını hissetmiştim. Sonunda yaşlı kadını getirdiklerinde üzerinde her zaman görmeye alıştığımız giysileri olmadığından onu tanımamız zor oldu. Ağzını bile açmadan istedikleri her şeyi yapmalarına izin vermişti, gözleri kapalıydı, ağzının etrafındaki kaslar seyirip duruyordu, kendinde değildi. Seruma bağladılar ve üzerini örttüler, utanç ve üzüntüden öylesine yorulmuştum ki bıraksalar ben de seve seve yanına uzanabilirdim. Doktor eve dönmemizi rica etmişti, ona herhangi bir yardımımız dokunamazdı, yalnızca boş yere nefesini tüketmiş olurduk çünkü geçirdiği şoktan dolayı nasıl olsa bizi tanımayacaktı. Ayrıca doktor şimdilik bizi nasıl teskin edeceğini bilemiyordu. Doktor, çekilen röntgen sonucu yarı felç durumunun ortadan kalktığının anlaşıldığını, zatürreeyi de büyük ölçüde atlattığını ancak kalbi epey güçsüz düştüğünden neyi kaldıracağı veya –söylemeden önce bir an için kararsızlık geçirerek– kaldırmak isteyeceğini önceden tahmin edebilmenin mümkün olmadığını söyledi. İyileşmesinin sorunlarını tümüyle ortadan kaldırabileceği kesin değildi çünkü hastalığı ve hastaneye getirilişine neden olan koşullar büyük ölçüde aşağılanmasına neden olmuş olmalıydı. Tıp bilimi o güne dek bazı mucizeler yaratmıştı ama Emerenc'in durumunda özel bir çaba harcanması gerekiyordu çünkü kendisi şimdiye kadar bu derece yıpranmış bir kalple hiç karşılaşmamıştı.

Birbirimizi tanıdığımız günden bu yana Emerenc'i ilk ama ilk kez şimdi başörtüsüz görüyordum. İşte dünyalar güzeli annesinin o görkemli saçları, yeni yıkanmış, mis kokulu ve karbeyazına dönüşmüş halde önümde ışıltılar saçmaktaydı, çoktan toprak olmuş o kafatasının mükemmel uyumunu Emerenc'in yüzünü çevreleyen çizgilerin içinde yeniden oluşturmuştum. Hokus pokusla annesine dönüştürüldüğünün farkına varmaksızın yatan Emerenc yaşamdan çok ölüme yakındı. İlk karşılaşmamız sırasında güllerin ortasında onu hangi çiçeğe benzetebileceğimi düşünürken birisi bana yaşlı kadının beyaz bir kamelya, beyaz bir zakkum veya beyaz bir sümbül olduğunu söylese güler geçerdim ama artık gizleyemezdi, şu yaşlı halinde bile ışık saçan ezilip çiğnenmiş güzelliğiyle önümüzde uzanmış yatıyordu, bombeli ve akıllı alnını artık hiçbir şey örtmüyordu. Yatakta uzanan Emerenc'in çıplak veya az giyinik vücudu değil, ağır hastalığa maruz kalmış bir hükümdarın tüm aldatıcı simgelerden arınmış gerçek giysisiydi. Önümüzde yatanın yıldızlar kadar saf ve temiz muhterem bir hanımefendi olduğu kesindi. Yanında kalmamakla ne yaptığımı gerçekten de o zaman anlamıştım, evde kalmış olsaydım henüz yeni fakat sonradan kötüye kullanılmış itibarımla doktoru, Emerenc'i bize getirip yatırması, ilaçlama işlemi yapılmadan da evime kabul edeceğimi söyleyerek başka bir şeyle uğraşmaması konusunda ikna edebilirdim. Sutu ile Adélka yardımcı olurlar, onu yıkar, temizlerdim, televizyon da programını bensiz gerçekleştirirdi, gerçek manzarasını benim dışımda kimsenin görmediği evine yabancıların girmesine engel olarak onu bu utançtan kurtarmam daha önemliydi. Parlamentodaki ödül töreninde herkes başarı kazandığımı sanacaktı, oysa daha ilk sınavda başarısızlığa uğramıştım. En azından sonunu iyi getirmeli, son aşamayı başarmalıydım çünkü aksi takdirde onu bir ömür boyu yitirecektim. Mucizeler yaratmam, kendimi aşmam ve onu, bu öğle sonrasının yalnızca bir düş olduğuna, her şeyi düşünde gördüğüne ikna etmem gerekiyordu.

Ödül Töreni

Geceleyin iki kez telefon ettim, bir değişiklik yoktu; Emerenc'in durumu ne daha kötüydü ne de daha iyi. Eve dönünce bir tabağın içine bir-iki parça et doğradım ve yine o korkunç eve gittim, doktor kedilerin etrafa kaçıştıklarını söylemişti ancak başka bir ev tanımadıklarından geri dönebilirlerdi, şimdi geceydi ve ortalık sessizdi, ölecek kadar ürkmüş bile olsalar o zamandan bu yana geri gelmiş olabilirlerdi. Her şeyin sağına, soluna, arkasına, altına bakarken çürümüş yiyecek kokusundan boğulacaktım ancak ev boştu ve hiçbir ses de duyulmuyordu. Sabah erken saatte Emerenc'in evine yeniden gittim, içinde et bulunan tabağa hiç dokunulmamıştı, geceleyin de bir tek kedi bile gelmemişti, oysa ne kadar da umutlanmıştım, belki de kaybolup ortada gözükmemekle iyi yapmışlardı, ne var ki ben artık alışkanlıklarımın, gerçekliğin ve kişisel çıkarlarımın bile ötesine geçmiştim; en azından bir-ikisi ortaya çıksın diye Tanrı'ya yakarıyor, evi temizledikten ve her yeri derleyip toparladıktan sonra Emerenc'i taburcu ettiklerinde en azından sevdiklerinden birinin orada olması için dua ediyordum. İlaçlama Kurumu'nun görevlileri gibi ben de evde canlı ya da ölü tek bir canlıya bile rastlamamıştım; kapı kırıldığında dünyanın başlarına yıkıldığı duygusuna kapılan kedilerin hepsi o belirsizliğe, bir zamanlar Emerenc'in içinden çekip çıkardığı o tehlike ve ölüm ortamına geri dönmüşlerdi. O günden beri de bir daha Emerenc'in evinin yakınlarında başıboş dolaşan hiçbir kedi görülmemişti, sanki gizli bir mesaj onları evden uzak tutuyordu. Emerenc'in evinin yolunu herkesten daha iyi bilen

Viola da harap eve hiç yaklaşmıyordu. Emerenc'in ölümünden sonra onarılıp restore edilen evin kısa zamanda yeni bir sahibi olmuştu ancak ne eskiden olduğu gibi evin girişinden dışarı sızan ışık ne de Emerenc'in her ilkbahar yeniden açan menekşeleri Viola'yı artık ilgilendirmiyordu. Viola, Emerenc'i eskiden birlikte dolaştıkları her yerde arıyordu, bir tek evi dışında. Viola muharebe sırasında orada bulunmadığı halde yenilgiyle sonuçlanan savaşın yaşandığı o alanı tanıyordu. Ayrıca bugün sokağa, ağır hasta durumdaki bir devlet adamı için üzülen ve derinden sarsılan bir halkın, verilen emirler doğrultusunda değil de yüreğinden gelen sese kulak vererek daha ölmeden yas tutmaya başladığı zamanlardakine benzeyen belirgin bir sessizlik egemendi. Viola örtüsünün üzerinde sanki boğazlanmışçasına kımıldamaksızın yatıyordu, sokağa çıkardığımızda ise yürürken kafasını yerden hiç kaldırmıyordu, artık yabancı köpeklere de bakmaz olmuştu.

* * *

Gençliğimde amatör fotoğraf makinemle, beceriksizce bir sürü fotoğraf çekmiştim. Ödülün verildiği günü anımsıyorum da, o günün anısı, tıpkı optik bir rastlantı sonucu aynı kişinin aynı andaki iki farklı hareketini aynı karede yakalayan o eski fotoğrafın bir kopyası gibi hâlâ içimde yaşamakta. Bir keresinde annemin resmini çekmiştim, banyo edilmiş filmleri fotoğrafçıdan eve getirdiğimde böyle bir görüntünün ortaya çıkabileceğini inanamamıştım: Görüntülemek istediğim annem fotoğrafta hem gidiyor hem de geliyordu, resmin üzerindeki figür iki farklı hareket halinde kimi yerde giderek büyüyor, kimi yerde ise giderek küçülüyordu. Ailem aynı zamanda ve aynı mekânda gerçekleşen ancak birbiriyle çelişmesine karşın birbirinden ayrılamayan bu doğaüstü anı ziyarete gelen tüm yabancılara gösterirdi. İşte ödül töreni sırasında ben de ben de aynen bu durumda olmalıydım: O saatlerde her şey mümkündü; tüm eylem ve düşüncelerin içimde, arkamda ve çevremde ayna gibi ters bir görüntüsü oluşmuştu. Yoğun bir gündü; sabah erken saatlerde et dolu tabak ve başlarını alıp giden kedilerin kontrol edilmesiyle başlamıştı, daha sonra Emerenc'in evinden hastaneye koşmuştum. Hastanede

yalnız değildim, Sutu ve Adélka benden önce gelmişlerdi, kendine gelen Emerenc'in, o zamanlar artık herkesin malumu olan, hiçbir özrü kabul etmeyen o amansız suskunluğunu onlarla birlikte bir kez daha yaşamıştım. Sutu elinde termosla Emerenc'in çevresinde dört dönüyordu, oysa Emerenc ne kahve ne meşrubat ne de başka bir şey istiyordu, Adélka'nın torbasında loğusa tabağının dışında arkadaşlarının gönderdiği daha başka şeyler de vardı. Marifetli tahsildarın karısı tavuksuyuna çorba pişirmiş, Brodaricsler ise kuş sütü[24] göndermişlerdi. Emerenc gözlerini bile açmamıştı, ne gelen mesajlar ne de hediyeler onu hiç ilgilendirmiyordu, sonradan hemşirenin söylediğine göre bütün bir öğleden önce ve öğleden sonra akın akın ziyaretçi gelmişti, ertesi gün ulusal bayram olduğundan insanlar ziyaretlerden kurtulmak istemişlerdi. Ziyaretine gelenler boşuna gelmişler, sokak sakinleri ise evlerine biraz dargın halde dönmüşlerdi, yaşlı kadın onların yüzüne de bakmamıştı. Emerenc'e hiçbir şey götürmemiştim, zaman zaman saatime bakarak yanında daha ne kadar zamanım kaldığını kontrol ediyordum, konuşarak sinirlerini bozmamaya özen gösteriyor, bazen yalnızca ona, çarşafı altından dokunuyordum, böyle anlarda vücudu kasılıyor, beni hissettiğini ancak böyle gösterebiliyordu. Sonradan doktor öfkelenmiş ve Sutulara bağırarak yaşlı kadının bu durumdan kurtulup kurtulamayacağının henüz belli olmadığını ama eğer kurtulacaksa görüldüğü gibi bu sürece kimsenin tanık olmasını arzu etmediğini söylemişti. Ona yemek yedirmenin, loğusa tabakları bombardımanına maruz bırakmanın gereksiz olduğu ortadaydı, getirilenlere dönüp de bakmıyordu bile, ayakta kalabilmesi için gereken yemeği yemiyor, gıdasını serumdan alıyordu, ona gerçekten yardım etmek istiyorlarsa dinlenmesi için rahat bırakmaları gerekiyordu. Haklıydı, birinin ona fısıldayarak yaklaşması halinde her seferinde bana da yaptığı hareketin aynısını görmemek için gözlerini sıkı sıkı yumuyordu, ödül töreninden önce hastaneyi terk ederken bir ölü maskına benzeyen çehresinin resmini de yanımda götürüyordum, kutlamadan önce siyah giysimi giymek ve aynadaki tarumar suratımı biraz olsun adam etmek için eve

24 Kremalı, yumurtalı bir tür tatlı. (ç. n)

dönmüştüm. Tören davetiyesinin büyük zarfında bilgilendirici nitelik taşıyan her türden ek ve broşür; bu arada taksinin ön camına yerleştirilmek üzere, tamamen halıyla kaplı olacak ana girişe dek herhangi bir sorunla karşılaşmamızı engelleyecek bir de levha bulunmaktaydı, şanslıydım çünkü zaten güçlükle yürüyebiliyordum. Törene giderken yolda hiç konuşmadım, tören sırasında da pek konuşmamıştım. Alacağım bir şeyin neredeyse sakatlığıma neden olabilecek koşullar altında veya biçimde elime geçmesi hayatta ilk kez yaşadığım bir olay değildi, yine benzer bir durumla karşı karşıyaydım, tören sırasında çekilen fotoğraflarım da bunu kanıtlar nitelikteydiler. Ödülü vermeden önce bizi bir salona yönlendirerek o önemli günün anısına fotoğraflarımızı çekmişlerdi; o olağanüstü tedirgin ve gergin geçen saatlerde de düşünmüştüm: Ne kadar trajik ve ne kadar komikti? Resmi bir kuruluş tarafından saklanacak olan bu fotoğraf, bir albümde, Medu a'yı gören antik dönem efsane kahramanlarından birinin yaşadığı dehşeti yaşayan o gerçekdışı yüzümü ölümsüzleştirecekti. Bir ölüm döşeğinden çıkıp bir kutlamaya gitmiştim. Emerenc'in iyileşmeyeceğinin ve buna da bir yerde benim neden olduğumun bir doktor tarafından ima edilmesine gerek yoktu. Bir yandan çevremdekilere, "Teşekkür ederim... Evet... Tabii ki... Çok... Gerçekten..." deyip dururken diğer yandan da düşünüyordum: Emerenc'in bir daha asla sağlığına kavuşamayacak olmasının nedeni doktor tarafından tedavi edilmesi ve ilaçlarını düzenli olarak alması halinde hayranlık uyandırıcı bünyesinin onu bu kez suyun karşı kıyısına geçiremeyecek olması değildi, burada bilimin üstesinden gelemeyeceği ve tedavi süreciyle ilgisi olmayan bir durum söz konusuydu: Emerenc yaşamak istemiyordu çünkü hayatını bir bütün halinde tutan çerçeveyi ve adının çevresinde oluşan efsaneyi yerle bir etmiştik. Emerenc herkes için örnek alınması gereken, herkesin yardımına koşan bir insan, bir ülküydü, sakız gibi kolalı önlüğünün cebinden güvercin misali sesler çıkararak uçuşan pamuklu mendiller, kâğıda sarılı küçük bonbonlar çıkarırdı, o kar kraliçesiydi, güvenliğimiz demekti, yazın ilk kirazı, güz mevsiminde kabuğundan fırlayan ilk kestane, kışın pırıl pırıl parlayan balkabağı, ilkbaharda genç sürgünlerde baş veren ilk tomurcuktu, Emerenc saftı ve baştan

çıkarılamazdı, o bizdi, o hepimizdi, hep olmak istediğimiz en iyi halimizdi. Emerenc sürekli örtülü alnıyla ve göl yüzeyi gibi pürüzsüz yüzüyle kimseden bir şey istememiş, kimseye muhtaç kalmamış, tüm yaşamı boyunca herkesin derdini üstlenmiş, kendi sorunları hakkında hiç konuşmamış ancak tam konuşacağı sırada televizyonda programa çıkacağım tutmuş ve yaşamının onur kırıcı ve hastalıkla lekelenmiş biricik ânında keşfedilmesine göz yumarak onu ortada bırakıvermiştim. Nasıl oluyordu da onu ve evini kedilerle doldurmasına yol açan merhamet duygusunun anatomik yapısını asla analiz edemiyordum? Emerenc disiplinsiz derecede iyi, ölçüsüz derecede yücegönüllüydü, kendisinin de öksüz olduğundan ancak diğer bir öksüzün yanında söz eder, ne kadar yalnız olduğunu hiç kimseye söylemez, uçan Hollandalı misali gizemli gemisinin yelkenlerini geçici ilişkilerin rüzgârıyla doldurup bilinmeyen sularda tek başına seyredip dururdu. Eskiden beri bildiğim bir şey vardır: Bir şey ne denli basitse anlatılması da o denli güçtür. Emerenc bundan böyle artık ne derse desin hayatı boyunca kendisini de kedilerini de hiç kimseye anlatamayacaktı, evinden yayılan kötü kokular, atılmamış çöpler ve temizlenmemiş pislikler onun tüm inandırıcılığını ortadan kaldırmıştı bir kere, etrafındaki temizlenmemiş piliç, ördek parçaları ile çürümeye yüz tutmuş balıklar ve sebze yemekleri bedeninin o çelik gibi iradesini yüzüstü bıraktığını değil de aslında kesinlikle gerçek olmadığı halde yalnızca bir kaçık olduğunu göstermekteydiler, oysa geçirdiği beyin kanamasının ardından nasıl temizlenecek, etrafı nasıl derleyip toparlayacak, piliçle ördeği nasıl temizleyecek ve çöpleri nasıl atacaktı? Zaman zaman emekleyerek de olsa dışarı çıkabilmiş veya başlarda kapısının önüne konulanları içeri alabilmiş olması yine de bir mucize sayılırdı. Emerenc tüm mahallelinin gözünde birdenbire elden ayaktan düşmüş biri haline gelivermişti, meşeden yapılma o kocaman süpürgeyi elinden alıveren ve aslında kibarca bile denebilecek hafiflikte seyreden, üstelik de neredeyse birdenbire iyileşmeye başlayan bir damar tıkanıklığı uzun bir yaşam boyunca verilen tüm emekleri yerle bir etmişti.

* * *

Törenin yapıldığı salonda başkalarının yanı sıra bir sürü de akraba ve aile üyesi vardı, bana bir tane bile sandalye kalmamış olmamasına özellikle sevinmiştim çünkü hiçbir yerde duramıyordum, adımın okunmasını, kürsünün önüne çıkıp içinde ödülün bulunduğu kutuyu aldıktan sonra büfeye seğirtip orada bir şeyler yiyormuş gibi yapmayı bekliyor, her şeyin bir an önce olup bitmesini istiyordum. Öyle hissediyordum ki, benim yapmadığım işi Sutu, Adélka veya herhangi bir başkası düşünüp de yapacak olursa Emerenc'in yüzüne bakmaya bir daha asla cesaret edemeyecektim. Çok uzun bir zaman dilimini birlikte geçirmiştik; bu hayatım boyunca yaşadığım en uzun protokoldü ancak gece verilen resepsiyon en görkemlisiydi, ne var ki bir ilginçlik vardı; garip biçimde eski bir çocukluk hayalimle benzeşiyordu. Her zaman uzun bir giysi içinde bir sürü insanın hayranlık dolu bakışları altında uzun bir merdivenden yukarı çıkmayı arzu ederdim. Eğer detone ses gibi detone bir yürüyüş de varsa işte o akşamki yürüyüşüm öyle bir yürüyüştü; mutsuz, kırık dökük, sırtım kamburlaşmış merdivenin basamaklarını tırmanırken bir yandan da sıkmam gereken elleri sıkmış, daha sonra da, üzerimdeki elbiseden dolayı herhangi bir uyarıda bulunmaksızın hastaneye girmeme izin vereceklerinden emin, Parlamento binasını yan merdivenlerinden terk edip yola koyulmuştum, gerçi yanına anadan doğma süzülsem veya üzerimde emanet aldığım bir kral kaftanı da olsa Emerenc beni görecek durumda değildi.

* * *

Bana ödül verdikleri o gün ne zaman aklıma düşse bugün bile hissettiğim o çaresiz hüznün dışında tüm tören süresince bir tek duygunun, aşırı bir yorgunluğun etkisi altında olduğumu anımsarım. Saat bire doğru tören sona ermişti, eve döner dönmez üstümdekileri çıkarıp sırtıma iş giysilerimi geçirdim ve yanıma temizlik malzemelerini de alarak Emerenc'in evine yollandım. Bu utancın üzerinde kalmasına izin vermeyecektim. İlaçlama Kurumu'na gerek duyulmayacaktı, onlar gelinceye dek içeride işe yaramayan ne varsa hepsini dışarıya çıkarmış olacaktım. Günlerden cumartesiydi ve ulusal bayramdı, sağlık çalışan-

ları bu saatlerde bayram kutlamalarına başlamış olacağından işimi zamanında bitirebilecektim, geldiklerinde her yeri derli toplu ve tertemiz bulacaklardı. İlaçlama Kurumu'nun adamlarını evin girişinde sigara içerlerken görünce elimdeki kova yere düşmüştü. Doktorun söylemeyi unuttuğu tek bir cümle vardı: İlaçlama Kurumu acil olarak müdahalede bulunmaya karar vermiş, kamu ve kent sağlığına tehdit oluşturduğu gerekçesiyle tüm zarar karşılanmak koşuluyla evdeki mobilyaların imhasına hükmedilmişti. Önlerinde öylece şaşkın kalakalmıştım, yüzümde makyajla sirkteki üzgün palyaço gibiydim çünkü yalnızca giysilerimi değiştirebilmiştim, yorgun yüzüm makyajlı, saçlarım ise hâlâ yapılı durumdaydı. Burada yapmaya hazırlandıkları şeyi kim üstlenebilir? Böyle bir şeyi kim kabul edebilirdi? Herhalde birinin evini vandallar gibi yerle bir edebileceklerini düşünmüyorlardı? Sağlık işleri ekibinin yöneticisi bu soruyu, "Böyle bir şey söz konusu değil," diye yanıtlamıştı. "Önce her şey adamakıllı temizlenir, sonra çöpler ve pislikler ortadan kaldırılır, yerler, mobilyalar ve duvarlar ovularak temizlenir, daha sonra da kirli ve mikroplu olan ne varsa yakılarak imha edilir. Lütfen elinizdeki kovayı sallayıp durmayın ve rica ederim hiçbir işe kalkışmayın, burada bireysel temizlik yapmanın olanağı yok, bu evin durumu profesyonel bir çalışmayı gerektiriyor, burada bir devlet kuruluşunun devreye girmesi gerekiyor. Hanımefendi, ailenin vekili sıfatıyla işlemlerin yasalara uygun olarak yürütüldüğünü onayladığınıza ilişkin olarak şuraya bir imza atabilir misiniz? Aslında bunu hastanın imzalaması gerekirdi ama kendinde olmadığını söylüyorlar, hanımefendi bu nedenle hukuksal temsilcisi sıfatıyla lütfen siz bu imzayı atıverin, buyrun evdeki eşyalarla ilgili olarak hazırladığımız envanteri inceleyin çünkü sahibi imha edilecek eşyalar karşılığında başkent belediyesinden tazminat alacak. Karara itiraz etmek hakkımız bulunmamaktadır, lütfen bizimle de tartışmayın, elimizdeki karar kesindir."

* * *

Topuklarımın üzerinde yarım tur döndükten sonra telefon etmek için eve koştum, bu kez gıyabında da olsa yarbayı bul-

muştum, bayram dolayısıyla tatilden dönmüştü ancak telefon ettiğim sırada Emerenc'in evine doğru yola çıkmış olduğundan onunla yine konuşamadım. Gerisin geriye Emerenc'in evine koştum, yarbayla hemen hemen aynı anda varmıştık Emerenc'in evine... Resmi görevliler çoktan evi temizlemeye başlamışlardı, ellerinde lastik eldivenler, önlükleri ve maskeleriyle altısı da harıl harıl çalışıyordu. Sıvı durumdaki bozulmuş bir şeyleri yerden kürekle toplayıp sağlık işlerine ait klor kokulu ve tankerli bir arabanın içine attılar, kimyasal sıvıyla doldurulmuş bir sulama kabıyla her tarafı suladıktan sonra güzelce ovdular, mobilyaları bahçeye taşıdılar; yapış yapış sandalyeler, kir ve pislik içindeki fiskos kanepe Emerenc'in özenle baktığı çimlerin üzerine yayılmış halde duruyordu, dolaplar, görece hasarsız ve daha önceden dezenfekte edilmiş eşyalar diğerlerinden ayrılarak daha uzakta bir yere konulmuştu, annemin prova mankenini de üzerine iğnelenmiş resimlerle birlikte dışarıda, leylakların önünde görmüştüm, bir hayal gibiydi. Üzerleri pislikle kaplı kâğıtlar, iğrenç görünümlü, kirli giysi parçaları, gazeteler, kutular ve bir tek sayfasını bile çevirmediği halde yine de kendisine vermemi istediği, imzamı taşıyan kendi kitaplarımla birlikte fiskos kanepesinin üzerine yığılmıştı. İçeride bulunan her şeyi dışarı çıkartıp evi boşalttıktan ve seçtikleri mobilyalarla eşyaları imha edilecek olanlardan kesin olarak ayırdıktan sonra ortadan kaldırılacak olanlar hakkında tutanak tutmuş, ardından da fiskos kanepesi ile sandalyelere benzin dökerek yığını tutuşturmuşlardı. Yanan eşyalara bakarken aklıma Viola gelmişti, bu evde, o mobilyaların üzerinde büyümüştü, yaşlı kadın da bedenini hep bu kanepede dinlendirmişti çünkü bu kanepe onun yatağıydı ve bir zamanlar (hiçbir zaman veya her zaman da diyebiliriz) kediler de, telgraf direklerindeki kırlangıçlar gibi bu kanepenin üzerine sıralanırlardı. Bu arada Emerenc'in ayakkabıları, çorapları ve başörtüleri de yanmıştı.

Yarbay ilk kez bir polis, bir dedektif gibi davranıyor, imha edilmesine karar verilmeden önce her şeyi teker teker inceliyor, ölçüp biçiyor, kurtarılabilecek durumda olanları tespit ettikten sonra, bizzat bir kenara ayırıyordu, çekmeceleri de boşaltmıştı, mutfak bir tek eşya dışında tümüyle boşalmış, bütün duvarları

ovularak temizlenmiş ve dezenfekte edilmişti, eski mobilyaların bir bölümü çimenlerin üzerinde kendi hallerinde, süklüm püklüm dururken diğer bölümü ise alev alev yanıyordu. O sırada sokaktan geçmekte olanlar birden duruyor ve bahçede yanmakta olan yığını seyre dalıyorlardı, meraklıların oradan uzaklaştırılmaları gerekiyordu. Artık mutfakta iç odaya açılan kapının bulunduğu boşluğu olduğu gibi kaplayan çelik kasadan başka bir şey kalmamıştı. Kasanın kapısı, zamanında Macar faşistleri tarafından zorlanmıştı, üzerindeki metal levhada "Baba Imre Grossmann Çelik Eşya Fabrikasında Üretilmiştir" ibaresi bulunmaktaydı, içinde küçük çömleklerden başka bir şey yoktu, onları da çoktan dışarı çıkartmışlardı. Eğer Emerenc'in bir yerlerde mücevherleri veya nakit parası saklı idiyse yanan yığında yok olup gitmişti, çekmecelerde bir şey bulamamıştık, kumaş kaplı sandalyelerin boşluklarına ise hiçbirimiz bakmamıştık, "kardeşimin oğlu Józsi" zamanında oraları araştırmıştı. Öğle yemeği saatlerinde mikrop saçan tüm eşyaları imha ettiklerine kanaat getiren görevliler mutfağın ardından tam iç kısımdaki odada çalışmaya başlayacaklardı ki yarbay ipleri eline alıverdi. Yarbaya göre diğer oda, sahibi bakımından da bina sakinleri bakımından da herhangi bir tehdit içermiyordu çünkü bu kapı Emerenc'i özel eşyalarından kesin olarak ayırıyordu. Herhangi bir hayvan veya asalağın kapının çerçeve kısmını hava bile işlemeyecek kadar sıkı kaplayan devasa nesnenin arkasına geçmesi olanaksızdı. İlaçlama görevlileri, yarbayın gerekçesini seve seve kabul etmişlerdi.

Ulusal bayramdan dolayı uzamış olan tatil devam ediyordu, ekibe daha fazla açıklamada bulunmaya gerek kalmamıştı, yararlı ve başarılı bir çalışma gerçekleştirmişlerdi, başka bir girişimde bulunmaları gereksizdi: Yarbay mahalledeki emniyet biriminde çalışıyor ve bu nedenle de Emerenc'i iyi tanıyordu ve her halükârda diğer odaya dokunulmaması gerektiğini düşünüyordu, mutfağındaki mobilyalar ile kişisel eşyalarının büyük bir kısmının yakıldığını görecek olan ev sahibi zaten kayda değer bir şok geçirecekti. Yarbay evde yapılacak daha başka bir iş olup olmadığına kendisinin karar vereceğini, tehlikeli bir durum görürse Sağlık İşleri'nin Salgın Hastalıklar Bölümü'nü bizzat araya-

rak yeni bir müdahale gerektiğini bildireceğini, telefon etmediği takdirde ise her şeyin yolunda gittiğine kanaat getirdiğini düşünmelerini söyleyerek benim adımın yanına attığı imzayla da mahallenin emniyet birimi adına tüm sorumluluğu üstlendiğini onaylamıştı. Ekipteki herkes bu işe sevinmişti, ekibin yöneticisi kendisinin de artık tehdit içeren bir durum görmediğini belirterek yarbayın düşüncesinin yerinde olduğuna hükmetmişti. Yine de hiçbir ihmallerinin olmadığını vicdan rahatlığıyla söyleyebilmek için büyük bir güçlükle de olsa çelik kapıyı yerinden oynattılar. Kapının anahtarı yoktu, ne var ki gönülleri kapıyı kırmaya elvermemişti, üzerindeki karbeyazı ve hiç aşınmamış boyayla kapı tahtasının durumu, yarbayın asteğmenlik dönemindeki ziyaretinden bu yana Emerenc'in bu kasayı yerinden hiç oynatmadığını ve içteki odaya hiç girmediğini gösteriyordu, artık gidebilirlerdi, orada herhangi bir gıda maddesi veya haşarat bulunması olanaksızdı çünkü onyıllar boyunca giren olmamıştı. İlaçlama ekibi vedalaştıktan sonra gitti. Bu arada "kardeşimin oğlu Józsi" de hastaneden gelmiş, dehşet dolu bakışlarla alev alev yanan yığını seyrediyordu, Emerenc'in durumunda bir değişiklik olmadığını, şimdi en büyük sorunun artık kalbinden ziyade doktorlara yardımcı olmayıp ne olursa olsun kendisi için artık hiçbir şeyin anlamı kalmadığını hissettirerek yürüttüğü pasif direnişten kaynaklandığını söylüyordu. Aslında parlamentodan gönderdiğim mesajı almıştı ama bu mesaja da sözlü olarak herhangi bir tepki vermemiş olması onu tedavi eden doktoru kaygılandırıyordu, mesajı anladığı halde hiç ilgilenmemişti.

* * *

Parlamentodan verdiğim mesaj mı? Bu konu üzerinde biraz düşünmem gerekiyordu ancak neredeyse tümüyle yok olmuş bir evin antiseptik kokan girişinde, biraz ötede Emerenc'in geçmişi, ateşe verilen yığına fırlatılmış anıyı barındıran yastıklar, tahta kaşıklar, eski tip naif ev aletleri dumanlar içinde yok olup giderken dikkatimi belli bir konu üzerinde yoğunlaştırmakta güçlük çekiyordum. Ansızın öğleden önceki olaylar sırasındaki ruh halimle ödülü alıp almadığımı bile anımsayamamıştım ancak

fotoğraf çekiminden sonra gerçekdışı bir an daha yaşanmıştı, meslektaşlarımdan biriyle birlikte özel bir salona alınarak oturtulmuştuk. Televizyon görevlisi ödül hakkında neler düşündüğüm, bugünü yaşamayı kime borçlu olduğum türünden ahret soruları soruları soruyordu. Soruları yanıtlarken örneğin çevremde beni yazı yazmaktan alıkoyacak ne kadar iş varsa hepsinin üstesinden gelen Emerenc'e de borçlu olduğumu çünkü tüm başarıların arkasında görünmeyen birinin bulunduğunu ve o kişi olmadan hiçbir yapıtın ortaya çıkamayacağını söylemiştim. Hastanedeki hemşireler röportajı dinlemişler ve "kardeşimin oğlu Józsi"nin anlattığına göre hemşirelerden biri yaşlı kadının yanına koşarak kendisi hakkında konuşulduğunu söylemiş, hatta en azından konuşmanın sonunu dinleyebilsin diye küçük el radyosunu kulağına dayamışlardı. Emerenc boş boş bakmış ve hiçbir tepki vermemişti, bir sürü ilaç alıyordu, belki de bu yüzden hiç sesi çıkmıyordu. Ben bu konuda farklı düşünüyordum: Emerenc duyduklarını çok iyi anlamış ama bir nebze olsun ilgilenmemişti, tüm yaşamı boyunca aleniyetten ve süslü sözlerden nefret etmişti. Aslanların gırtlağındayken, İsa'nın çarmıha gerildiği tepedeyken hep yanında olmalıydım ama olamamıştım işte, o zaman da, doğal olarak başına gelenlere tek başına katlanmak zorunda kalmıştı, o halde şimdi ne söylediğim onu hiç ilgilendirmiyordu, gevezelik etmek kolaydı, ona göre ben kendi cenazemde bile katafalkın üzerindeyken gözlerimi açıp mezarlığa kaç kişinin geldiğini sayardım, Emerenc beni avucunun içi gibi tanıyordu, yaşadığım hiçbir şok beni açıklama yapmaktan alıkoyamazdı.

"Kardeşimin oğlu Józsi" bizimle vedalaştıktan sonra bir an önce ailesine kavuşmak üzere çıkıp gitti, gitmeden önce de yok edilen mutfak ve yitip giden mirasım için beceriksizce ama sevecen bir tavırla beni teselli etmişti, "yanan eşyalar" demişti. Bu aslında benim zarar görmem anlamına geliyordu. Şimdiye dek hiç aklıma gelmemişti. Gerçekten de keyfim yerinde değildi ancak yine de kendimi gülmekten alamadım. Talihsizlik işte, mirasın yarısı yok olup gitmişti. Küçük bankın üzerinde yarbayla ikimiz kaldık, marifetli tahsildarın herkese karşı daima nazik ve dikkatli davranan genç ve güzel karısı bize kahve getirdi.

Hiçbirimiz kahvelerimizi içmemiştik, fincanları karıştırırken gözlerimiz dalıp gitmişti.

Sonunda yarbay, "Nasıl oldu da iş bu raddeye kadar geldi?" diye sordu.

Tanrım! Her şey benim yüzünden olmuştu. İflas etmiştim. O Visagrád ormanlarında dolaşırken burada neyin nasıl olduğuna ilişkin ayrıntıları birbiri peşi sıra anlatmak beni rahatlatmıştı. Eğer ona zamanında ulaşabilseydim birçok şey ya hiç olmayacak ya da en azından daha farklı gelişecekti. Emerenc'i yüzüstü bırakmış olsam da yarbay o saati, gerçekten yardıma muhtaç olduğu o biricik saati kesinlikle onunla beraber geçirmiş olacaktı. Renk vermedi, incelik göstererek beni suçlamadı ama teselli de etmedi, ilerisi için ne düşündüğümü sorunca hiçbir şey düşünmediğimi, iyileşir iyileşmez eve getireceğimi, önceden planlanmış olan yurtdışı yolculuğumu iptal ettireceğimi söyledim. Aslında üç gün sonra Yunan Yazarlar Birliği'nin organize ettiği bizim de Macar heyetinin üyeleri olarak katılacağımız bir barış kongresi için Atina'ya gidecektik ve birkaç günü de deniz kenarında geçirmeyi düşünüyorduk, bu da bizim için aynı zamanda bir dinlenme fırsatı olacaktı. Ne var ki gelişen olaylar işin rengini değiştirmişti, Atina'yı bir daha kesinlikle göremeyecek olsam bile bir kez daha başarısızlığa uğramaya hiç niyetim yoktu.

Sinirlendi ve bana bağırmaya başladı. Yeteri kadar hata yapmıştım, bunlar yetmezmiş gibi bir de ortalığı mı karıştırmak istiyordum? Delegenin gideceği yere ulaşmaması halinde resmi makamların buna çok sevineceklerini mi sanıyordum? Neler olup bittiğini anlamak için kafa yoracaklar, belki de yolculuk yapmama izin verilmediğini düşüneceklerdi. Özel işlerime devleti karıştırmamalı, yolculuğa çıkmalıydım, burada kalmamın hiçbir anlamı yoktu. Yaşlı kadının yarına kadar öleceği varsa ölecekti, ben ne yapabilirdim ki? Yarına kadar yaşarsa, doktorun söylediğine göre hayatta kalması ve beni beklemesi neredeyse kesindi. Kısacık bir hafta neydi ki? Bu süre içinde o da yapılması gereken işleri halledecekti, kapının yerine takılması gerekiyordu, resmi makamlardan, zorunlu olarak imha edilen eşyaların bedellerini de kendisi tahsil edecekti. Emerenc aleyhinde resmi makamlara suç duyurusunda bulunulması söz konusu bile ola-

mazdı; felçli bir vücut hareket edememiş, felçli bir el etrafı toplayamamışsa buna suç değil olsa olsa talihsizlik denirdi, yaşlı kadın kamu sağlığını tehdit etmişse, bunu zevkten yapmamıştı. Ona mobilya da alacaktı; mirasçı bırakmadan ölen kimselerin tasfiye edilen evlerinden toplanan eşyaların korunduğu devlet deposundan eskisinden daha güzel ve daha konforlu bir mobilya seçecekti onun için. Onunla tartışmamalıydım, dış ilişkiler önemli bir konuydu, o Emerenc'in başında nöbet tutma işini üstlenmişti, ben de kocamla birlikte mesleğimizin gerektirdiği ve ülkemizin arzu ettiği görevi yerine getirmeliydik. Biz dönene kadar da Emerenc'in bünyesi kesin kararını verecek ve gerçekten dirençliyse artık iyileşme yoluna girecekti, iyileşme olmadığı takdirdeyse cenaze töreni için bizim dönmemizi bekleyeceklerdi, diğer odayı açmak için zamanımız vardı, döndüğümüz zaman hallederdik, kapının açık kalan kısımlarını bugün kaplattıracak, bayramdan sonra da emniyetten birini gönderip içerideki kilidi açtırarak o kapıya da tahta çaktırtacaktı, odaya girince oranın da ciddi bir temizlik gerektirip gerektirmediği anlaşılacaktı ama öyle büyük bir temizlik gerekeceğini pek sanmıyordu çünkü Emerenc bu odayı hiç kullanmamıştı.

* * *

Sonunda eve dönebilmiştim, üzerimdeki giysileri, sanki tutuşmuş gibi, vücudumdan hızla çıkarıp attım. Öğle yemeği bile yemedim, köpeğe yiyecek vermek istedim ama kocam daha önceden girişimde bulunmuştu. Viola açlık grevine başlamıştı. Yolda yanımızda güçlükle yürüyor, ağaçların orada işini gördükten sonra da hemen eve dönmek istiyordu, havlamıyor, hiçbir şey içmiyordu, bunalım başlamıştı, yapacağımız hiçbir şey yoktu. Viola olan bitenlere kendince tepki gösteriyordu. Aslında ben de yemek yememiştim. Parlamentoda önündeki tabağa bolca yemek konmuştu ama lokmalar boğazımdan geçmiyor ve içeriğini anlayamadığım sorulara anlaşılmaz yanıtlar veriyordum. Bir süre kanapede yattıktan sonra yerimden fırladım, Emerenc'in yanında benim nöbet tutmam gerekirdi, yoksa ölecekti, her ikimizin de nefesini tıkayan bu dehşeti ancak ben savuşturabilirdim.

Hastaneye koştum, Emerenc kendine gelmişti, doktor gülümsüyordu, artık biraz daha güç kazandığını, konuşmaya bile başladığını söyledi, hemşireden üstünü uygun bir biçimde örtmesini çünkü çıplaklığa tahammül edemediğini söylemişti, sonra da bir başörtüsü istemiş, ona bir cerrah bonesi vermişlerdi, boneyi takınca ilginç bir görünüme bürünmüş ama rahatlamıştı. Doktor onun içine yuvarlandığı çukurdan dışarı çıkmaya başladığını düşünüyordu, ayrıca hastaneye gelirken yanına hiçbir şey almadığı için bizden, ona çamaşır ve hastanede gereksinim duyabileceği diğer eşyaları getirmemizi istiyordu. Yalnızca olanlardan dolayı değil, bizzat görünüşünden dolayı da ona bakmaya pek cesaretim yoktu, başındaki cerrah bonesiyle inanılmaz bir görüntüsü vardı ama bone başına uymadığı için değil, bone başına tam olarak uymuştu, Emerenc gözüme ansızın, kullanmamakta direndiği gerçek yeteneklerini sonunda gözler önüne seren büyük bir profesör olarak görünmüştü. Sustum, ne söyleyebilirdim ki? Havlusunun, geceliğinin ve dolabında sakladığı eşyaların tümünün yok olduğu, kalanların da antiseptik ilaçlardan dolayı vıcık vıcık durumda olduğu ve çimenlerin üzerinde kurumaya bırakıldığı doktorunu ilgilendirmezdi ki. Kendime ait olan ve Emerence'in açık saçık diye nitelediği çamaşırlardan getirsem benden kuşku duyacaktı, havlularımı da tanıyordu, benim onunkiler gibi saf pamuklu olan hiçbir şeyim yoktu. Eh ne yapayım? Bir çare bulacaktım artık.

Odasına girer girmez beni tanıdı ve yüzünü bir el havlusuyla kapattı, eskiden ölüm döşeğindeki krallar, kraliyet gelenekleri uyarınca, acı çekerken sergiledikleri mimikler saray erkânı tarafından görülmesin diye yüzlerini ölü peçesi denilen örtüyle örterlerdi, oysa Emerenc'in kesinlikle acı çeker gibi bir hali yoktu, her zamankinden daha canlı gözüküyordu, yalnızca beni bir daha görmek istemiyordu. Tamam, öyle olsun. Ağır adımlarla eve yöneldim, önce Sutu'nun barakasına uğradım ve eğer hastaneye giderse Emerenc'e, kendine göre uygun olduğunu düşündüğü bir gecelik, havlu, tuvalet malzemesi götürmesini, niçin kendi çamaşırlarını getirmediğini sorarsa da bir yalan uydurmasını rica ettim. Sutu'nun barakasının önü oldukça kalabalıktı, sokak sakinleri aralarında, kimin ne zaman hastaneye gitmesi

ve hastaya kimin ne pişirmesi gerektiğini belirlemeye çalışıyorlardı. Tekrar eve döndüm ve yarbayın mutfak kapısını onarması için görevlendirdiği adamın ne zaman geleceğini gözlemeye başladım, her an gelebileceğini biliyordum, hiç olmazsa bir tek bunu doğru dürüst kontrol edebilmek için gelene dek beklemem gerekiyordu. Dayanma gücüm tükenmek üzereyken gözümün önünde birtakım yuvarlaklar ve çizgilerin hareket ettiğini fark ettim, birinin beni silkeleyerek, "Ağlamayı bırak, gördüğün yalnızca bir kâbustu," dediğini duymak için ruhumun selametini bile gözden çıkarabilirdim, gitgide başımıza gelenlerin gerçek olamayacağı duygusuna kapılmaya başlamıştım, bu kadar çok ve bu türden olayların tek bir insanın başına gelmiş olması gerçek olamazdı. Sivil giysili polis elinde tahtalarla oldukça çabuk gelmişti, yaşadığım sürece tabut kapaklarına artık çivi çakılmadığını, kapağın tabuta bir biçimde tutturulduğunu bildiğim halde kapıyı oluşturan her iki bölmeye de dörder tahta levhanın yatay ve dikey biçimde çivilenmesi üzerimde yine de bir tabuta çivi çakıldığı izlenimini bıraktı. Bu çekiç sesi aynı zamanda birçok şeyin, bir yaşam biçiminin, bir yuvanın, Emerenc hanedanının sona erişini simgeliyordu.

Yavaş yavaş parlamentodaki törene gitmek üzere hareket etmem gerekiyordu, kendimi havanda dövülmüş gibi hissediyordum, güçlükle giyindim. Öncelikle hastaneye uğradım; Emerenc'in durumu biraz daha düzelmişti, ağır bir teskin edici verilmişti, şimdi uyuyordu, antibiyotik de alıyordu. "İyileşeceğini umut ediyoruz," demişti doktor. Bunların dışında, uyanıkken fazla konuşmuyor ve ziyaretçiler yatağına yaklaştıklarında el havlusuyla yüzünü kapatıyordu. Çok ziyaretçisi vardı, hatta biraz aşırı sayıda oldukları da söylenebilirdi, sürekli serum şişesini sarsıyorlardı.

Emerenc yaşıyordu ve sağlığı da düzeliyordu, o halde yaşamımdaki en parlak geceye hazırlanabilirdim. Bakalım hangi giysi uygundu? Ne kadar deneyimli olursa olsun, o gün hiçbir makyajcı yüzümü adam edemezdi. Parlamentoda karşıma çıkan ilk tanıdığa uygun durumda olmadığımı söylediğimde sözlerime inanması için fazla açıklama yapmama gerek kalmamıştı. O akşam yıldızlı bir yaz gecesini andıran, bir sürü madalya ve mü-

cevheratın yalımlar saçtığı, her yandan bana doğru ışıyan avizelerden yayılan ışığın parlak zeminine çarparak yansıdığı tören salonundan kayboluşum kimseyi şaşırtmamıştı. Eski dönemin görkemli baloları böyle olmalıydılar ama ben gitmek, bir an önce eve gitmek ve yatağa girmek istiyordum. Yarın artık daha fazlasını öğrenmiş olacaktım; hakkımdaki yargı açıklanacaktı. Emerenc ölürse benim için kurtuluş yoktu ama eğer yaşarsa bugüne dek suyun dibini boylamama engel olan o güç beni bir kez, son bir kez daha kendi girdaplarıma kapılıp boğulmaktan kurtaracaktı.

Bellek Yitimi

Sıkıntılı bir gece geçirmiş ancak şans eseri hiç düş görmemiştim, tabii yine de telefonun çaldığını sanarak ara sıra yatağımdan fırlamıştım. Hemşirelerden, Emerenc'in durumunda herhangi bir değişiklik olduğunda telefonla bana bildirmelerini rica etmiştim ama telefon hiç çalmadı. Sabahleyin hâlâ yemek yememekte direnen uyuşuk Viola'yı dışarı çıkardım, sonra da hastaneye koştum. Emerenc'in durumu artık belirgin bir biçimde daha iyiydi, tam o sırada elini, yüzünü yıkayıp temizliyorlardı, bir hemşire küçük bir arabayla kahvaltısını getirmişti, kapının aralığından beni fark edince alelacele yanında bir şeyler aramaya başladı ve yüz havlusunu bularak yüzünü örtüverdi. Yüreğim buruk, geceyi yanında geçiren nöbetçinin kapısını çaldım, durumu hakkında salt olumlu şeyler söyledi: Eğer iyileşme süreci bu tempoda devam ederse içimiz rahat şekilde seyahat edebilirdik, yaşlı kadın artık kurtulmuştu ve iyileşiyordu. Ne var ki onu şimdilik eve götüremezdim, bu ancak haftalar sonra ve ancak belli koşullar altında mümkündü, örneğin çalışması yasaktı. "Bakılacağı bir evi var mı?" "Olmaz olur mu?" diye düşündüm. "Evinin halini bir görse!" diye geçirdim içimden. "Ruhsal ve bedensel dengesi yerine gelinceye dek bizim evde kalmasına karar verdik," diye yanıtladım sorusunu.

Kocam yolculuk için gerekli belgeleri çıkarmakla meşguldü, yolculuk yapmak hiç içimden gelmiyordu ama durum gerçekten de elverişliydi. İçimde hâlâ "evsahipleri belki son anda vazgeçerler de kongre gerçekleşmez" diye safça bir umut, istek-

siz isteksiz valizleri hazırlamaya başladım. Son hastane ziyaretim sırasında başhekimle konuşmuştum, başhekim Emerenc'in fiziksel durumu açısından tüm garantileri vererek rahatça yolculuğa çıkabileceğimizi ancak ruhsal yapısındaki gelişmeleri nöroloğun bilebileceğini söylemişti, artık hemen hemen ortadan kalkan emboli beynin konuşma merkezini etkilememiş, daha çok hareketlerini kısıtlamıştı, bacağının biri henüz felçliydi ama konuşmamasının nedeni psikolojikti. Hasta odasına geldiğimde beni görmemek için yüzüne tekrar o lanet olası bez parçasını kapattığında bir daha rahatsız etmemeyi düşünmüştüm, önünde saklanma gereği duymayacağı ve kinle bakmayacağı tek varlık Viola'ydı. Vedalaşmadan, topuklarımın üzerinde dönüp hastaneden çıktım eve doğru yürürken sokak sakinlerinden ikisini ellerinde tencere rampayı tımanırlarken görmüştüm. Viola evde açlık grevini sürdürüyordu ama onu düşünecek durumda değildim, vicdan azabından öylesine üzgün, yorgun ve bitkin düşmüştüm ki onun yemek yememesi kendi çektiklerimin yanında fazla bir önem taşımıyordu, Viola'nın ıvır zıvırını, üzerinde uyuduğu yastığı, kaplarını ve mamalarını toplayıp Sutu'ya taşıdım ve biz yurtdışındaki görevimizi yerine getirirken ona birkaç gün göz kulak olmasını söyledim. Viola tam bir eylemsizlik içinde Sutu'nun kulübesine yerleşti, ayrılırken ardımdan bakmadı bile, sanki bizim köpeğimiz değildi. Valizleri hazırladım, duygudan yoksun, bir makine gibi hareket ediyordum, kavrayabildiğim, hiçbir şeyin, hatta kendimin bile önemli olmadığıydı. Akşam yemeğinden sonra hastaneyi yeniden aradım, artık gitmeyecektim, niye gideyim ki? Emerenc iyi durumdaydı, düzenli olarak yemek yiyordu, gerektiği üzere acil şifalar diledim ve buna diğer iyi dileklerimi de ekledim. Göndermiş olduğum mesaj resmi bir yazıyı andırıyordu. Hemşireden Emerenc'e ayrıca, "yarım kalan işleri konusunda merak etmemesini, her şeyin yolunda gittiğini, yarbay dostunun işleriyle ilgilendiğini, evinin onun görmek istediği düzen içinde kendisini beklediğini, iyice temizlendiğini ve gereken her türlü bakımın yapıldığını" söylemesini de istemiştim. Evinden uzaklaştıktan sonra olanları öğrenmesi için zamanın henüz erken olduğunu düşünüyordum, ayrıca birkaç gün beni beklememesini de (beklemek mi, yüzü-

me bile bakmıyordu) bildirdim. Ona yurtdışına gideceğimizden hiç söz etmemiştim, gideceğimizi yalnızca, bizi arayıp da merak ederse nerede olduğumuzu bilsin diye, telefonla "kardeşimin oğlu Józsi"ye bildirmiştim. O gece uçakla Atina'ya gittik.

Sabah otelde Yunan Yazarlar Birliği'nin telefonuyla uyandım, öylesine bitkindim ki, yalnızca telaffuz sorunundan değil hiçbir şey duyamadığım için de söylediklerinden hiçbir şey anlamamıştım. Küçük bir sok geçirmiş olmalıydım, birdenbire hiçbir dili anlayamaz olmuştum, bütün uluslar bir arada barış içinde yaşamanın koşulları hakkında konuşmak şöyle dursun, kimseden bir bardak su isteyebilecek durumda değildim. Konferansta ilk sırada oturuyorduk, uyuyakalmışım, kocam benim adıma başkandan özür dileyip olan biteni dili döndüğünce anlattıktan sonra beni otele götürdü, yönetmem gereken bir oturum vardı ancak kekeleyerek anlamsız sözler sarf etmeye başlayınca beni özenle bir arabaya oturtarak, Glifada'da bir otele götürüp bıraktılar. Hasta olduğu ayan beyan ortada olan bir delegeyle ne işleri olabilirdi ki? Ege Denizi, mersin, hibiskus, yasemin ve kekik kokuları içinde gözlerimin önünde pırıl pırıl ışıltılar saçıyordu ama tüm bunlar bana hiç tat vermiyordu, bilincim yerinde değildi ve bayılmanın eşiğindeydim, kocam nerede neler gördüğünü anlatarak beni bilgilendiriyordu: Şimdi şuraya geldik, suyun rengi bazen masmavi, bazen safir mavisi, güneş batarken kehribar rengi oluyor, güneş tam olarak battığında kırmızıya dönüşüyor... Bunların hepsini ondan dinliyordum çünkü ben hiçbir şey göremez olmuştum. Neredeyse bir tam gün boyunca uyudum, bilinçsizlik sınırına yakın bu durumdan çıkıp da kendime gelince Glifada'da dolaşmaya çıktık. Bir tek binasını bile aklımda tutamıyordum, otelin adını bile unutmuştum, her şeye karşın kavrayabildiklerim, çevremde bir sürü hoş kokunun bulunduğu ve bir köpek leşinin dalgaların etkisiyle kıyıya taşınmış olmasından ibaretti. O sırada aklıma Viola gelmişti, ayaküstü şöyle bir düşündüm: O da, kendim de, başıma gelen her şey, aldığım ödül, Emerenc, ilaçlama ekibi, baltayla kırılan kapı, sanki hepsi birer düştü.

O yıl Paskalya biraz erkene, nisanın ilk günlerine denk gelmişti, kutsal cuma ise burada geçirdiğimiz son güne rastlamıştı. O gün kiliseye gitmiştik ve bu da bize bir anı olarak kalmıştı,

İsa'nın cansız bedeni katafalk üzerine konmuştu, kilisenin kapısında içi, koparılmış gül yapraklarıyla dolu altın renkli bir sepet vardı, kiliseye girenler İsa'nın vücuduna, üzerini tümüyle kaplayıncaya dek gül yaprağı serpiştiriyor, sonra da ayrı bir kaide üzerine yerleştirilmiş küçük bir çanı çalıyorlardı. Köyün yaşlıları çanın ayakları dibinde duruyorlardı, bizi kilisenin eşiğinde kutsal bedenin üzerine bir avuç gül yaprağı serperken görünce kocamın yanına gelerek birtakım jestler ve mimiklerle onun da kurtarıcı için gözyaşı dökmesini istediler. Kocam çanı çaldığı sırada artık kırlaşmaya yüz tutmuş sarı saçlarının denizden esen bir rüzgârla savrulması da belleğimizde bir anı olarak kalacaktı. Daha sonra çanın ipini elime verdiğinde ise köyün yaşlıları benden çok hoşnut kalacaklardı çünkü çanı çaldığım sırada gözlerimden yaşlar boşalmıştı ancak bu yaşların kutsal cumayla hiçbir ilgisi yoktu tamamen kendimle ilgiliydi. Ertesi gün Atina'ya döndük ve Hellenikon Havalimanı'ndan ülkemize doğru yola çıktık. Yolculuğumuz başka yolculuklarla kıyaslandığında ne daha gerçek ne de daha gerçekdışıydı, Yunan Yazarlar Birliği bana karşı insanüstü denebilecek derecede iyi davranmışlardı, meslektaşlarım armağanlarla dolu veda sepetini üzerinden tren geçmiş gibi birinin eline tutuşturduklarının bilincindeydiler, bize havaalanına dek eşlik etmişlerdi. Eğer bir daha Macar yazar çağırmazlarsa bilin ki benim yüzümdendir.

Uçakta kararlaştırmıştık; kocam bavullarla eve, ben ise doğrudan hastaneye gidecektim. Hastane asansörüne bindiğimde kendimi köşeye sıkışmış hissediyordum, kafamdan tüm olasılıkları geçirmiştim, biz yurtdışındayken geçen süre içinde her şey olmuş olabilirdi. Belki de her şey kötüye gitmişti ve Emerenc bodrum katındaki morgda gömülmeyi bekliyordu veya henüz yaşıyor olmasına karşın –tedavi edilemediğinden dolayı– "keşke hiç yaşamasa" dedirtecek bir durumdaydı ya da birisi onu, bana danışmadan hastanenin başka bir bölümüne götürmüştü; yasal olarak bu tür işlemleri yerine getirebilecek olan kişi "kardeşimin oğlu Józsi"ydi. Bunca şeyi düşünürken beni bekleyen tek bir olasılık hiç aklıma gelmemişti: Koridorda, ta uzaklardan bana doğru çınlayan ve herkesinkinden ayırt edebileceğim bir gülüşü, onun o eşine az rastlanabilecek gülüşünü hesaba katmamıştım. Koşmaya

başladığımı gören hemşirelerin bana gülümsediklerini görüyordum, içlerinden birisi bana yüksek sesle bir şeyler anlatıyordu ama durup dinleyecek zamanım yoktu. Açık duran ve gülüşün dışarıya yayıldığı kapıya doğru koştum. Oda ziyaretçi kalabalığından dolayı adeta kararmıştı. Emerenc'in burada da herkesi büyülediği anlaşılıyordu çünkü aslında bir seferde bu kadar çok insanın hasta odasında bulunmasına izin verilmezdi ama yaklaşık yarım düzine insan yatağının çevresini sarmış, gönlünü almaya çalışıyordu, Sutu o sırada yenen yemeğin kalıntılarını temizliyordu, tabii kı hastane yemeği değildi, bizim sokağın sakinleri pişirmişti, pencerenin pervazı dışardan gelmiş tabaklar, kupalar ve tepsilerle doluydu. Emerenc yatağında, arkasını yastıklarla desteklemiş, sırtı kapıya dönük biçimde oturuyordu, diğerlerinin yüzlerinden odaya yeni ve ilginç bir konuğun girdiğini fark etmiş olmalıydı, gülmeye devam ederek geriye doğru döndü, kuşkusuz gelenin doktor olduğunu sanmıştı. Beni tanır tanımaz suların yükselmesi gibi yüzüne dalga dalga yayılan kan gülerken oluşan çizgileri dümdüz etmiş, tüm neşesi uçup gitmişti. Bu gelişimde gördüğüm kadarıyla artık iki elini de kullanabiliyordu, bundan birkaç gün önce el havlusunu ancak, henüz işlevini tam olarak göremeyen sağ eliyle tutabiliyordu. Diğerlerinin önünde başı açık oturuyordu ama beni görür görmez yüzünü derhal kapatıvermişti. Ziyaretçiler bu oldukça kaba tavır karşısında sus pus olmuşlardı, o hızla bana bir tokat bile atabilirdi. Herkesin ansızın yapması gereken bir işi çıkmıştı, hanımlar alelacele bulaşık kaplarını topladılar, Emerenc'in kaşığını yıkadılar. Büyük bir süratle de vedalaştılar. Sutu öyle hızlı hareket ediyordu ki Viola hakkında en ufak bir söz etmek aklına bile gelmemişti yalnızca kapıdan çıkarken parmaklarını oynatmakla yetinmişti, yine de ne demek istediğini anlamıştım: Saat altıda ya ben ona gidecektim ya da o bana gelecekti ve o zaman oturup konuşacaktık. İnsanların bu kadar duyarlı olmaları ve ben yurtdışındayken Emerenc'in hakkımda değerlendirmede bulunarak –nedenini kimse anlamasa da– vefasız bulmasını böylesine duyarlı radarlarla saptamaları inanılacak gibi değildi ama sorunu içinden çıkılmaz hale getirmenin de gereği yoktu, ne olmuşsa olmuştu, en akıllıcası sorunun dışında kalmaktı, hatta böylesi işe karışmamaktan da uygundu.

İlk kez, olaylar çığı yuvarlanmaya başladığından bu yana ilk kez olumsuz duygulara kapılmıştım ve suçluluk duygum ortadan kalkmıştı. Tanrı aşkına, acaba hangi suçumdan dolayı beni böylesine suçluyordu? Onu ölüme terk etmediğim için mi? Serum takılmasa ve ilaçlarını almasa çoktan ölmüş olacaktı. Yanında kalmadım çünkü kalamazdım, zevkten veya eğlenmek için de gitmemiştim, çalışmak için gitmiştim, benim için televizyonun da bir işyeri olduğunu ondan iyi kim bilebilirdi ki? Beni görmek istemiyorsa görmez, olur biterdi. "Kardeşimin oğlu Józsi", yarbay, Sutular ve Adél onu ziyaret ederlerdi, bana ihtiyacı yoktu. Onunla konuşmayı, ona açıklamada bulunmayı denememiştim bile çünkü Emerenc'i iyi tanıyordum. Tamam, isterse kıyamete kadar o örtünün altında kalsın, evde küvete girip yorgunluk atacağım yerde yorgun argın hastanelere bunu görmek için mi koşmuştum ben? Odadan çıkıp asansöre doğru yönelmiştim ki bir hemşire beni durdurarak,

"Yazar hanım, sizden rica ediyorum," diye başladı söze, derdini anlatacak sözcükleri bulmakta zorlandığı belliydi. "Teyzenin durumu iyi değil, sadece iyi olduğunu sanıyorlar. Teyze... Şey... Teyze yalnızca çevresinde insanlar varken böyle farklı davranıyor, yoksa diğer zamanlar hiç konuşmuyor. Dinleyin..." Hemşire yüzümdeki ifadeden dolayı daha fazla açıklama yapma gereğini duymuştu.

"Görünüşte iyileşiyor ancak bu iyileşme yüzeysel," dedi konuşmasını sürdürmeye çalışarak. "Önceleri her şeyi değerlendirme olanağımız yoktu, bugün artık elimizde veriler var; el ve ayaklarını hareket ettirebiliyor ama yürüyemiyor. Bay yarbay her gün gibi ziyaretine geliyor, onunla oturup ileride ne yapabileceğimiz üzerine konuşuyoruz."

Mademki bay yarbay her gün ziyaret ediyordu, o zaman bana eve gitmekten başka yapacak bir şey kalmıyordu. Ardından polis bandosuyla belki izciler bile gelirdi. Gereksiz yere çaba harcıyor ve yoruluyordum, mahalleli onu yemeklerle, dedikodılarla doyuruyordu, yarbay desen o da güvenliğini sağlıyordu. Bana gerek yoksa yoktu, ne yapabilirdim ki? Ama artık gönüllü hizmet sona ermişti.

"Şey, eğer..."

Hemşire konuşmasını sürdürememişti. Buna karşın yine de ne söylemek istediğini anlamıştım, ne de olsa benim ölçü birimim sözcüktü, öyle değil mi? Sonra her şeyden alınıp gücenmek de doğru değildi, her şeyi yalayıp yutmak gerekiyordu; Emerenc'in tüm haksız hareketlerini, kaprislerini göz ardı etmek gerekirdi çünkü yalnızca felçli kalmayacak, belki fazla da yaşamayacaktı. Hadi canım, sonsuza dek yaşayacağından hiçbir kuşkum yoktu. Bugün bu satırları yazarken Emerenc'in yazgısını ikinci kez ve kesin olarak o gün belirlediğimi hissediyorum çünkü elini tutmayı bıraktığım an o andı.

"Size ihtiyacı olduğunda her halükârda telefon edeceğim."

"Hayır, zahmet etmeyin, bana ihtiyacı olmayacak, ne maddi, ne de manevi anlamda benden hiçbir beklentisi yok onun." Ağır ağır yürüyerek eve döndüm. Neyle karşılaştığımı anlatırken kocam hiç ses çıkarmadan dinliyordu. Uzun bir süre sessiz kaldıktan sonra duyduğum şey duymayı beklediğim şey olmamıştı. İç çekerek şöyle dedi: "Zavallı Emerenc." Zavallı Emerenc! O anda kendimi, Emerenc'in insanlığı hakkında birçok kez tartıştığım kilisemizin papazına oldukça yakın hissetmiştim.

"Bazen insanı şaşırtacak kadar haksız davranıyorsun," dedi kocam. "Her şey ortadayken nasıl olur da anlamazsın? İnsanlar onu farklı farklı algılıyor, sokak sakinleri de, yarbay da. Senin anlattıklarından apaçık anlaşılıyor."

Apaçık anlaşılan neydi? Şimdi kocamın yüzüne, Viola'nın yapmasını beklediğim bir şeyi anlamadığı zamanlar yüzüme, bu anlaşılmaz programın kodlarını çözmek istercesine baktığı gibi bakıyordum. O lanetli günde işlediğim suçtan başka daha ne gibi bir suçun failiydim acaba? O günden beri yaşamım durmadan acı veren bir vicdan azabından ibaretti, bir dakika bile huzurum yoktu, ödül töreni, o akşamki resepsiyon hep istenç-dışı titremelerle geçmişti. Atina ise tam bir cehennemdi. Sürekli uyuyordum, uyumadığım zamanlarda ise düşünceler pusudaki kurtlar gibi çevremi sarıyorlardı.

"Emerenc senden ve ziyaretçilerden utanıyor ve belleğini yitirmiş gibi yapıyor çünkü bu sayede herkes tarafından paramparça olmuş insanlık onuruyla, pislikler içinde görülmeye tahammül etmesi bir bakıma kolaylaşmış oluyor. Aslında onun

yazgısını belirleyen sen değil miydin? O operasyon düşüncesi senin başının altından çıkmadı mı? Emerenc sana, 'O halde sana utancın ne demek olduğunu öğreteyim de gör bakalım,' demek istiyor. Sen onu ele verdin; temizlerin temizi Emerenc'i sırlarıyla birlikte sattın, oysa ne pahasına olursa olsun onu koruyup kollaman gerekiyordu çünkü kapıyı açması için yeryüzünde onu ikna edebilecek tek kişi sendin. Sen onun Judas'ıydın, onu ele verdin."

Judas mı? Yorgunluktan neredeyse ölecek durumda olmam ve dinlenmekten başka bir şey istememem yetmiyormuş gibi bir de bu çıkmıştı başıma! Artık her şeyden usanmıştım. Kocama ders vermeye kalkmak için zamanı bile uygun bulmamıştım, bir an önce yatmak istiyordum, Sutu saat altıya söz vermişti. Kocamdan, eğer uyuyup kalırsam beni uyandırmasını istedim. Kendimden ve Emerenc'ten kaçarak yatağa sığındım. Üzerimdeki yorgunluğun beni pestil gibi yatağa sereceğini sanıyordum ama kendimi bir türlü uykuya veremedim, kaldı ki havlamalar ve tırmalamalar üzerine kapıyı da ben açmak zorunda kaldım, köpeği getirmişlerdi. Viola zayıflamıştı ancak mutluydu, ömründe belki de ilk kez bizi gördüğüne gerçekten seviniyordu, sanki bu şekilde bize, yeniden evde olduğunu ve en azından bizleri evde bulduğunu, bunun belki de kıyametin artık sona erdiğine ve Emerenc'in de artık ortaya çıkacağına işaret ettiğini hissettirmek istiyordu. Viola'ya baktığı için Sutu'ya teşekkür ettim ve borcumun ne kadar olduğunu sordum, uygun bir miktar söylemişti, ödedim. Gitmeye hiç niyeti yoktu.

"Yazar hanım," diye başladı söze, "doktorlar ve hemşireler size söylemedilerse bilmeniz gereken bir şey var. Emerenc iyileşiyor ancak çok ilginç bir iyileşme bu, olanları bölük pörçük anımsayabiliyor. Önceden yaşadıklarını tümüyle unutmuş, ne baltayı, ne ambulans görevlilerini, ne de onlara direndiğini... Hiç hatırlamıyor, bize hastaneye nasıl getirildiğini sordu, sizin götürdüğünüzü söyledim. En çok da evin kapısının iyice kilitlenip kilitlenmediğini soruyordu, biz de 'Tabii ki, derhal kilitlendi, anahtar da yazar hanımda,' dedik. Emerenc, olaylar hakkında bay yarbayın bize anlatmamızı önerdiği şu öyküyü biliyor: Biz bir gün kapısını çalmışız, kapı açılmayınca korkuya kapılarak size koşmuşuz,

kapıyı size de açmayınca o zaman bir sorun olduğuna kanaat getirmişiz ve doktor bey kapıyı zorlamaya başlamış, sokaktakiler doktor beye yardım etmesi için kocamı çağırmışlar, –onu elinde demir çubukla hayal bile edemiyorum ya neyse– sonra onu orada, eşiğin üzerinde baygın halde bulmuşuz, marifetli tahsildar kucaklamış, sonra da Bay Brodarics'in arabasıyla hastaneye götürmüşüz ve o günden beri de hastanede tedavi görüyormuş. İlaçlama Kurumu'nun adamlarından hiç söz etmedik, kedileri de gündeme getirmedik, ayrıca bu arada sizin Atina'ya gittiğinizi de bilmiyor, bundan da söz eden olmadı. Onunla konuşurken her şeyinin hâlâ yerli yerinde durduğunu düşünmesini sağlayın çünkü yazar hanımın evinin kapısını derhal kilitlediğini ama her gün gibi de gidip kontrol ettiğini, her şeyine dikkat ettiğini söyledik. Artık odasının olmadığını ve evinin içinde ne gibi korkunç şeyler olduğunu öğrenmek için henüz zamana ihtiyacı var. Herkes ona karşı son derece iyi davranıyor. Bay yarbay sular seller gibi durmadan yalanlar uyduruyor, genç Szeredás ise şimdiye dek öğrendiği palavra öyküyü anlatıyordu. Emerenc iyileşebilir ancak gerçeği öğrendiğinde bunu nasıl kabullenebilecek bilemiyorum."

Hiçbir şey söylemeden dinledim, oysa övgüler yağdırmamı bekliyordu ve bunu da hak etmişti, sokak gerçekten de bir dürüstlük ve nezaket sınavından geçmişti. Yine de sesimi çıkarmıyordum çünkü Emerenc'i en iyi ben tanıyordum. Sonunda düşüncelerim koyu karanlıklar içinden geçip ışığa kavuşmuştu. Şimdi yeniden bir yön bulmak için çabalıyordum. Emerenc'in belleğini yitirmesi... Ne saçmaydı fakat bu durum yüzüne örttüğü örtüyle nasıl bağdaştırılabilirdi? Emerenc tüm yaşamı süresince bir hükümdar, bir yönetici gibi yaşamış ve belleğini politik gerçeğinin gerektirdiği ortama uyacak biçimde ayarlamıştı. Sonunda ayırdına vardığım bu gerçek beni şaşırtmak yerine korkuttu. Çıkmadan önce elimi sıkan Sutu parmaklarımın buz gibi olduğunu söyleyerek hastalanmaya mı başladığımı sordu.

Kocam da benimle aynı sonuca varmıştı, üzerinde tartışmaya gerek yoktu. Kendimi sandalyeye bıraktım, Viola'nın tüylerini yoğurmaya başladım, nasıl davranacağımı belirlemem gerekirdi. Yarbaya telefon açtım, telefonu yanıt vermiyordu ama kendisine benim aradığımı söyleyeceklerine dair söz verdiler,

sonra Emerenc'in yeğenini aradım, ona ulaşabilmiştim, yeğeni tamamen Sutu'nun iyimser düşüncelerinin etkisi altındaydı, halasının hiçbir şeyi hatırlamamasını Tanrı'nın bir lütfu olarak değerlendiriyordu, ona göre halasını bir süre sonra yeni mobilyalarla döşenmiş, boyanmış tertemiz bir oda ve yeni bir kapı bekliyordu ve halasını sonradan nasıl olsa herhangi bir şekilde teselli etmek mümkündü.

Tıp konusunda çok bilgili olduğum söylenemezdi ama Emerenc'i iyi tanıyordum: Onu, boş yere hazırlanmış bir akşam yemeğini imha ederken gören bendim, belleğinin karmaşık labirentlerinde onunla birlikte zikzaklar çizerek yolculuk yapan da bendim. Emerenc'in kedilerini unutması mı? Böyle bir şey asla mümkün değildi, yoksa evinin ne durumda olduğuyla ilgilenir miydi? Her şeyi hatırlıyor ancak açıkça sormaya cesaret edemiyordu. İlaçların etkisiyle oluşan uyuşukluk hali gerçekten de başlarda belleğini silmiş olabilirdi ancak günler geçtikçe sisli bir çerçeve içine hapsolmuş resimler dizisi giderek renklenmeye başlamıştı. Eğer Sutu'yla diğer sokak sakini iyi insanları tanıyabiliyorsa kendi evi de, içinde yaşayan hayvanlar, temizlenmemiş ördek, çürümüş balık ve felçli yattığı süre içinde çevresinde yer alan her şeyle birlikte bir bütün olarak bilincinde duruyor olmalıydı. Ne var ki bunu saklamıştı çünkü yaşamında karşısına çıkan tüm uçurumların dibinden nasıl çıktıysa bu uçurumun dibinden de çıkabileceğini umut ediyordu. Kendisine gerçeğin ne olduğu söylenmeyen ve kendisinin de gerçeğin ne olduğunu sormaya cesaret edemeyip sadece elleriyle gölgelerin ardından uzanan "zavallı Emerenc".

Duyarlı davranmaktan vazgeçmeliydim. Şu an için söz konusu olan Emerenc'in kimi, nasıl yaraladığını bilmek değildi, üstelik bir hasta kimi yaralayabilirdi ki? Derhal hastaneye doğru yola koyuldum. Bu dramda tek bir başrol oyuncusu vardı, o da Emerenc'ti çünkü bu bir monodramdı.

* * *

Yalnız değildi, profesörün eşi ziyaretine gelmişti. Emerenc kadının sorduğu soruları neşe içinde yanıtlıyordu. Sonradan o

hanımın da Emerenc'e yardım etmek için devreye girdiği ortaya çıkmıştı. Yaşlı kadının bu kadar çok insan için anlam ifade etmesi ve değerli oluşu hastanede şaşkınlığa yol açmıştı. Güzel ve genç kadın beklenmedik, saygın bir ziyaretçiydi, onun önünde yüz örtme numarası yapmaya yeltenmemiş ama kadın ayrılır ayrılmaz örtüye doğru hamle yapmıştı. Yanılmamıştım, yanılmadığım kesinleşmişti, beyni hatasız çalışıyordu, profesörün karısı masumdu, hiçbir şeyden haberi olmadığı ortadaydı, tabii onun önünde de benim önümde olduğu gibi örtü örtme gereği duymamıştı. Oysa benim yanıma yaklaştığımı fark edince papazın şalını boynuna alması gibi o örtüyü alıp yüzüne örterek kendini benden ve duyduğu utançtan yalıtmış oluyordu. Çevreme bakındım, kuşkusuz, hayatta kalmak için verdiği mücadele sürerken kapıda asılı duran ve üzerinde "Ziyaret etmek yasaktır" yazısı bulunan uyarı levhası henüz orada, masanın üzerindeki tıbbi araç gerecin arasında duruyordu. Levhayı koridor tarafındaki kilidin üzerine astıktan sonra Emerenc'in başındaki el havlusunu alıp diğer taraftaki boş yatağın üzerine fırlattım. Havluyu tekrar alamadı, benimle göz göze gelmek zorunda kalmıştı. Gözleri kin ve öfkeyle doluydu.

"Bundan vazgeçelim artık. Eğer benden sizi ölüme terk etmediğim için bu denli nefret ediyorsanız bunu kabul ederim ama yüzünüzü örteceğiniz yerde bunu bana açık açık söyleseniz daha iyi olacak çünkü bu böyle devam edemez. İyilik yapmak istedim ama düşündüğüm gibi olmadı, bana inanmasanız bile dinleyin, inanın iyiliğinizi istemiştim."

Gözlerini üzerimden ayırmamıştı, aynı anda hem yargıç hem de dedektif gibiydi, sonunda hiç beklenmedik biçimde birden gözünden yaşlar boşanıverdi. Neden ağladığını biliyordum, artık bir sır olmaktan çıkmış olan sırrı, ne olduklarını sormaya bile cesaret edemediği hayvanları, hiçe sayılan onuru, baltası, bir efsanenin sonu ve benim ihanetim nedeniyle ağlıyordu. Söylemediği halde yine de anlamıştım: Emerenc onu sevdiğimi, iş göremez hale geldiğinde kendini ölüme mahkûm etmesini ve henüz hayattayken utancını, mahalle sakinlerinin ona şimdiye dek saygıyla bakan gözleri önüne sermemeyi kabullendiğim gün hissetmiş olmalıydı. Emerenc cennete inanmıyordu.

İnandığı tek şey "an"dı. Ona kapıyı açtırdığım anda dünya üzerine yıkılmış, o da altında kalmıştı. Niçin yapmıştım? Bunu nasıl yapabilmiştim? Gerçekte tüm bunlardan bir kelimeyle bile söz edilmemişti, oysa telaffuz edilmeyen cümleler orada aramızda bir yerlerdeydi.

"Emerenc," diye başladım yine konuşmaya "eğer tam tersi olsaydı ölmeme göz yumar mıydınız?"

"Tabii ki," diye yanıtladı tepkisizce. Artık gözündeki yaşlar kurumuştu.

"Peki, hiç üzülmez miydiniz?"

"Üzülmezdim."

"İyi ama sizi kurtaramasaydım o zaman da her şey ortaya çıkmayacak mıydı? Balık, kediler, çöpler..."

"E sonra? Beni gebermeye terk etseydiniz ardından neyin ortaya çıktığının ne önemi olabilirdi ki? Bir ölü neyi bilebilir, neyi görebilir ve hissedebilir ki? Orada yukarıda birilerinin bizi beklediği yalnızca sizin hüsnü kuruntunuzdan ibaret, Viola ölecek, o da oraya gidecek, ev de gidecek ve her şey şimdi olduğu gibi olacak, melekler daktilonuzu, dedenizin yazı takımını falan yukarıya taşıyacaklar ve her şey kaldığı yerden devam edecek. Ne kadar aptalsınız! Ölü için artık hiçbir şeyin önemi yoktur, ölü kocaman bir sıfırdır. Bunu nasıl olur da anlamazsınız, oysa bunu anlayabilecek yaştasınız."

Kısacası bana karşı hissettiği yalnızca yalnız utanç değildi, bana kızgındı ve kin de duyuyordu. Bu da tamamdı! Ama benden tövbe etmemi beklemesindi, ben Adélka değildim.

"O halde mezarlık ne işe yarayacak Emerenc? Annenizi, babanızı, ikizleri o masalsı anıtmezarda bir araya toplama çabasının anlamı ne?"

"Sizin için bir anlamı olmayabilir ama benim için ve ölülerim için var. Ebegümeçleri arasında sizin ana babanız yatsın. Evet, ölü hissetmez ama kendisine saygı duyulmasını bekler ve bu saygının da ona gösterilmesi gerekir ama siz saygıdan ne anlarsınız? Parlamentodan önüme içi ilik dolu bir kemik atınca benim de elimi kalbimin üzerine koyup Viola gibi size hizmet edeceğimi mi sanıyordunuz? İşte onu çok beklersiniz. Konuşmayı iyi beceriyorsunuz ama ölümden kurtarmaya, sefilliğimi mille-

tin gözünden saklamaya gelince ona zamanınız yok. Gidin buradan. Gidip bir konuşma daha yapın. Ödülü bana borçlu olduğunuzu söylemeye yüzünüz var mıydı?"

Tüm bunları gözümün bebeğine bakarak söylerken ne yaptığını iyi biliyordu, birbirimizi iyi tanıyorduk. Ayağa kalktım. Henüz dışarı adım atmamıştım ki ardımdan seslendi:

"Çöpü kaldırdınız mı bari? Ya hayvanlar? Onları gerektiği gibi doyuruyor musunuz? Üstünkörü de olsa kapıyı onarıp kapattınız mı?"

Bir an için şeytana uyup ona, evinin yarısının yok olduğunu, kapının kaybolduğunu, hayvanların kaçtıklarını söylemeyi düşündüm. Bunları söyleseydim belki de o akşamı asla atlatamayabilirdim ama şans eseri bu günahı işlememiştim. Evine kendimin dışında kimsenin girmediğini, doktor onu kolundan çekip dışarı çıkardıktan sonra kocamın Bay Brodarics'le kapıyı yerine taktığını ve kırılan kısmına da hamur açma tahtasını çivilediğini, hayvanların da oradan dışarı çıkmalarının mümkün olmadığını söyledim. Daha onu hastaneye götürdükleri günün akşamında her yeri temizlemiştim, ertesi gün de sadece son rötuşları tamamlamak kalmıştı, yerleri ovmakta biraz güçlük çekmiştim ama onu da halletmiştim, çöpleri onun çöp bidonuna değil de, kimsenin dikkatini çekmemesi için karşı kaldırımdaki çöp bidonlarına paylaştırmıştım. Sular seller gibi anlatıyordum, sanki bir roman okur gibi. "Kediler de iyiler, tabii yaban gülünün altın gömdüğüm o bir tanesi hariç." Şimdi et yiyorlardı çünkü onlara bir şeyler pişirecek zamanım yoktu. Ayrıca eve gitmek için acele ediyordum çünkü kediler karınlarını iyice doyurmuşlardı ama biz de henüz yemek yememiştik ve bu arada yağmura yakalanmaktan da korkuyordum.

O gün için oldukça fazla bile konuşmuştum, gitmek üzere harekete geçtim. Emerenc ardımdan seslenerek beni yine durdurdu. Bana "Magduska" demişti.

Bana yalnızca anne ve babam Magduska derdi, ansızın irkildim ve ne olacağını beklemeye başladım. Kalbim hızla çarpmaya başlamıştı. Duygularımın birbiriyle çatıştığını hissediyordum. İçimde yalan söylemenin utancı, umut, suçluluk, rahatlama duyguları birbirine girmişti. Elini yavaşça kaldırarak beni yatağına

çağırdı. Yine adımı telaffuz etmişti, bu sözcükte değişik bir şey vardı, fazladan bir şey, bir tür gizem, elektrik akımı gibi tuhaf bir titreşim vardı, bu sözcük daha çok ince bir zarın yırtılması veya bir perdenin yana çekilmesini andırıyordu. Yatağının kenarına iliştim, elimi tuttu, parmaklarımı dikkatle inceleyerek konuşmaya başladı.

"O tonlarca kokmuş şeyi, o pislikleri, bozulmuş yiyecekleri hepsini sen, bu beceriksiz ellerinle mi temizledin? Üstelik görmesinler diye geceleyin ve tek başına?"

Bakışlarına daha fazla direnemeyerek başımı çevirmiştim. Birdenbire ağzını açıp dişsiz damağıyla parmaklarımı kaptı. Hayatımın o güne kadarki en şaşırtıcı ve çarpıcı ânıydı. Birisi bizi bu durumda görse kolayca sapık veya deli damgası yiyebilirdik ancak bunun ne demek olduğunu ve Viola'nın, bazen istediği bir şeyi anlatamadığı zaman küçük bir ısırıkla gösterdiğini, esrimenin ve sınırsız mutluluğun ifadesi demek olan o köpek dilini çok iyi biliyordum. Emerenc yanıldığı için, onu ele vermediğim için, onu gerçekten kurtardığım için, alay konusu olmadığı, sokak sakinlerinin gerçekten de hiçbir şeyden haberleri olmadığı, pislikleri, çöpleri görmedikleri, onuru kırılmadığı ve evine dönebileceği için bana şükranlarını sunuyordu. Zaman içinde oraya buraya sürüklenirken geriye baktığımda hayatımda gerçekten de korkunç diye nitelendirebileceğim anıların pek de fazla olmadığını gördüm. İşte bu yaşadığım da onlardan biriydi. Ne öncesinde ne de sonrasında korku ve zevk ikilemini bu denli keskin bir biçimde hissettiğimi asla hatırlamıyorum. Şimdilik her şey yoluna girmişti: Emerenc'in kedileri çevremizde oynaşıyor, kapalı panjurlar karanlığı, fiskos kanepesini ve çoktan kül olup ortan kalkmış tüm Emerenc hükümdarlığını güvence altında tutuyordu. Dayanabileceğimden daha fazla tahammül ettiğimi düşünerek parmaklarımı ağzından çektim. Emerenc'in gözlerimi inceleyip derdimin ne olduğunu sormasından ağladığımın farkına varmıştım: Artık utanç duymaksızın eve dönmesi kesinleşmiş ve çabucak iyileşeceğine dair söz vermişti. Dışarı çıkmadan önce yüzüme çekidüzen verirken Emerenc de bisküileri ve çikolata tabletlerini bir araya toplamış ve Viola'ya götürmemi istemişti.

Sutu

İyileşme süreci düzenli bir şekilde ilerliyordu, dezenfeksiyon işlemi sırasında kesilen gür bukleleri zamanla uzamış, mükemmel çizgilere sahip kırışıksız yüzünü yine çevrelemişti. Çevresindeki herkes; doktorlar, sokak sakinleri, yarbay bir nedenden dolayı üzerinden büyük bir yükün kalktığını fark etmişti. Emerenc ne denli rahatlayıp ne denli neşeleniyorsa ben de o oranda gerginleşiyordum çünkü kaçınmanın olanaksız olduğu yalana gırtlağıma kadar batmıştım. Ona bakan doktorla yeniden görüştüm, olayların bu şekilde gelişmiş olmasından pek hoşnut değildi ancak kendisi de başka bir öneride bulunamıyor, gerçeği söylemek için yarbay mutfağı boyatıp yeni mobilyaları bir araya toplayıncaya ve yeni kapıyı da yerine takıncaya dek mümkün olduğunca uzunca bir süre beklenmesi gerektiğini düşünüyordu. Yarbay, Emerenc'e odasının yerine İngiliz kraliyet sarayının bir süitini kursa yine de beğenmeyeceğini biliyordu çünkü onun sevdiği şeylerin yeri doldurulamazdı. Mobilyalarını kendisinin de değiştirebileceğini söylemiştim, oysa kim bilir onu, içinde birbirine benzeyen en azından iki eşyanın bile bulunmadığı o mutfağa bağlayan ne kadar çok anısı vardı. Bu arada başka bir sorun daha vardı, yalnızca her şeye bahane bulmakla kalmayacak, sağlığı da yeniden tehlikeye girecekti çünkü eğer yeni mobilyalara gerek duyulduysa bu eskisinin başına bir iş geldiği anlamına gelirdi, o zaman da bunu ondan saklayarak yalan söylediğimi anlayacaktı. "Anlayın artık," dedim doktoruna, "Bu yaşlı kadın şu anda hâlâ yaşıyorsa sırrını koruduğum, evini der-

leyip topladığım, mahallelinin önünde boynu eğik dolaşmaktan kurtulduğu, artık rahat rahat evine dönebileceği ve kediler onu beklediğinden yalnızlık da çekmeyeceği içindir." Doktor "İyileşecek," diyerek beni teselli etmişti. Yüzüne umutsuzca baktım, beni anlamıyordu, Emerenc'i de anlamamıştı. Geri döndüğümde tüm mahalleli, en azından onlara kavuşabilsin diye harıl harıl kedilerini arıyordu. Kedileri mahallelilere tarif edemiyordum çünkü hayatımda yalnızca bir kez görmüştüm, içlerinden bir siyah-beyaz ile bir de tekiri hatırlıyordum, kimsenin sahip çıkmadığı bir gri kedinin ölüsünü ise anayolda bulmuştuk, bir araç tarafından çiğnenmiş olmalıydı. Bunun Emerenc'in kedilerinden biri olduğunu tahmin ediyorduk, diğerlerinin izine ise hiç rastlamamıştık. Artık hepimiz önünde sonunda başımıza gelecek olan o kaçınılmaz durumdan dolayı adeta titremeye başlamıştık, Emerenc'in evinin girişi yine ağzına kadar dolmuştu, onunla ilgilenenlerin oluşturduğu kalabalık giderek artıyordu. Kimi taburesini, kimi iskemlesini kapıp gelmişti, sonunda yaşlı kadının sorunu üzerinde görüşmelere başlandı. Tabii ki oturumun başkanı Sutu olmuştu, sahipsiz kediler de incelenmek üzere ona götürülüyordu. Bu incelemeler sırasında kedileri hayatı boyunca görmemiş olduğu halde Adélka da Sutu'ya büyük bir heyecanla asistanlık yapıyordu. Evin girişine adım atmak istemeyen bir tek Viola'ydı, burnu yabancı bir koku almıştı, düşmanca konuşmalardan nefret ederdi. Viola'nın yaşamında aylar boyunca devam edecek olan ve yarbayın karakollara, bahçıvanlara ve ilgili yerel birimlere gönderdiği genelgeyle hayvanın özelliklerini anlatıp adının Viola olduğunu, mahallede başıboş dolaşarak sahibini aradığını ve bulunduğu takdirde derhal sahibine getirilmesi gerektiğini belirtmesi sayesinde şans eseri trajik bir sonla sonuçlanmayan süreç işte tam da bu günlerde başladı. Viola yurda dönüşümüzün ardından birkaç gün sonra düzenli olarak evden kaçmaya başlamıştı; çevreyi kolaçan ediyor, ormana kadar gidiyor ve Emerenc'i arıyordu. Bir keresinde yanıma gelmiş, havlayarak açık açık beni bir şey göstermeye çağırmıştı, çok heyecanlıydı, iki sokak boyunca peşinden koşturmuş, beni bir parmaklığa dek sürüklemiş, sonra da kendisine kızmamam için yalvarır gibi suçlu suçlu yüzüme bakarak adeta görmemi

istediği şeyin artık orada olmadığını, oysa kendisinin o şeyi gerçekten gördüğünü anlatmak istemişti. Beni oraya niçin çağırdığını derhal çözüvermiştim: Viola o bahçede kesinlikle Emerenc'in kedilerinden birini görmüş, kedi de onu tanıdığı için yanından kaçmamıştı ancak beni bulmak için geçirdiği süre içinde kedi yine ortadan kaybolmuştu. Kısa bir süre sonra kadınların pazarın yakınlarında buldukları bir kedi ölüsünün Emerenc'in kedi koleksiyonuna ait olduğunu düşündük; göğsünde bir yıldız taşıyan bu siyah beyaz kedi kesinlikle bir köpek tarafından ölümcül biçimde yaralanmıştı çünkü Emerenc kedilerinin beyinlerine ebedi düşmanlarından kaçmamaları gerektiğini, köpekten zarar gelmeyeceği düşüncesini işlemişti. Diğer kediler ise sanki hiç yaşamamışçasına ortadan yitip gitmişlerdi.

Artık hastaneye her gün gitmiyordum, hiç zamanım yoktu ancak gerekli de görmüyordum, ilk önceleri sorunlardan ve dertlerden sürekli kaçmıştım ama yürümemişti. Yazmak istiyordum ancak bir şeyler yaratmak bilgi birikimi ile Tanrı lütfunun bir sonucuydu ve bunu başarabilmek için de bir sürü şeyin, heyecanla huzurun, iç barışla hem acı hem tatlı, kışkırtıcı duyguların bir araya gelmesi gerekiyordu. Ne var ki şu anda bende bunların hiçbiri yoktu, Emerenc aklıma geldiğinde hayatta olduğu için rahatlayacağım yerde tam bir duygu kargaşası ile yakamı bırakmayan bir utanç duygusuna kapılıyordum. Bir gün Adélka Emerenc'in evinin girişine gelmemi istedi. Mahalleliyle yeniden bir görüşme yapmamız gerekiyordu.

Sutu konuya girerek bana beklediğimiz şeyin ne olduğunu, kendinde eve gelebilecek kadar güç bulduğunda Emerenc'e ne diyeceğimizi sordu. Ona dilim döndüğünce daha önce kararlaştırdığımız planı anlattım: Şimdilik tam olarak iyileşinceye dek çalışmasına olanak yoktu ve bizim evde konuk olacaktı. Başı ve elleri artık tümüyle iyileşmişti ancak destek almadan yürüyemiyordu, doktorlar ise iyileşmesinin zamana bağlı olduğunu söylüyorlardı. Kötü bir tiyatro oyununda ortalamanın altında oyunculuk sergileyen kötü bir oyuncu gibiydim; oynamamış, nutuk çekmiştim. O sırada Sutu bir el hareketiyle konuşmamı kesti. "Ama o hiçbir zaman çalışamayacak, tam olarak iyileşmesi söz konusu bile değil," diyordu, sanki beni tam tersine ikna

etmek istermiş gibi. Neredeyse neşe içinde "Emerenc'in sonu geldi sevgili yazar hanım, şimdi değilse bile bir yıl sonra bu iş bitecek, burası bir lojman, binadakilerin ihtiyaçlarının karşılanması, kaldırımın, merdivenlerin temizlenmesi gerekiyor. Buraya yeni bir kapıcı gerekecek, bu iş böyle sonsuza dek imece usulüyle yürümez, hatta öyle ki Emerenc beş kişinin güçlükle başa çıkabileceği işleri üstlenmese bile böyle bir şey yine de mümkün olamaz," diyordu.

Marifetli tahsildarın karısı örselenen sanki kendi onuruymuş gibi birdenbire gürleyiverdi. "Böyle konuşamazsınız," diye bağırdı ve bina sakinleri adına konuştuğunu vurgulayarak yaşlı kadını yazgısına terk etmeyeceklerini, yapılacak işleri aralarında paylaştırmaya devam edeceklerini, Emerenc'in iyileşmesi ne kadar sürerse sürsün bekleyeceklerini, herkesin bir işin ucundan tutacağını, şimdiye dek hep böyle yaptıklarını, bundan sonra da böyle devam edeceğini söyledi. Sutu ne yapmak istiyordu böyle? Emerenc'i göz göre göre sokağa terk etmeyeceklerdi.

"Sokağa atmaktan söz eden kim?" diyerek dik dik baktı ona Sutu, bir Moira[25] gibi, oysa oldukça gerçekçiydi, artık iyi biliyordum ki aramızda kendi olanaklarını sorumluluk duygusuyla analiz eden ve bunlar üzerinde düşünme cesaretine sahip olan tek kişi Sutu'ydu. "Sokağa düşmez ama tabii eğer yarbay ona yatalak hasta olarak kabul edileceği iyi bir huzurevi bulabilir veya erkek kardeşi ya da –gerçekten öyle düşünüyorsa– yazar hanım yanına alabilirse. Ne var ki evle ilgilenilmesi, karların süpürülmesi, üstelik yalnızca burada, bu kaldırımdaki karların değil, sözleşme yaptığı diğer evlerin önündeki karları da temizlemesi gerekiyor. Yazar hanımın da kendisine yardım edecek bir kimsesi yok, siz tek başınıza yapamazken, nasıl olur da bu durumun böyle sürüp gideceğini düşünürsünüz?"

Sessizliğin ardından aynı anda konuşmaya başlamıştık, bu manzara bir Pantekoste sahnesinin tersinden yaşanması gibiydi: Artık kimse kimsenin ne söylediğini anlamaz olmuştu. Söyleyeceğini ilk olarak söyleyebilen ben olmuştum. Emerenc benim evimde tabii ki kalabilirdi, ileride de eve kapıcılık yapa-

25 Yunan mitolojisinin kader tanrıçaları. Moiralar güç bakımından bazı durumlarda tanrılar tanrısı Zeus'un bile üstündedir. (ç. n.)

cak birisi bulunurdu elbet. Bizimle mutlu yaşayacağından emindim. Emerenc bizi severdi. Sutu kahkaha atmaya başlamıştı ama bu keyifli bir gülüş değildi.

"Hadi canım," demişti. "Herhalde size gideceğini düşünmüyorsunuz? Emerenc kendi evinin var olduğuna inandığı sürece yaşayacaktır. Belki de en başta gerçeği öğrendiği zaman ne olacağı üzerinde düşünmemiz gerekir çünkü henüz gerçeği duymadı. Siz burada bulunanlar hepiniz hayırsever insanlarsınız, işleri aranızda paylaştırabilirsiniz ama ona hiç sizden yardım etmenizi isteyip istemediğini sordunuz mu? Yazar hanım onu evine alıyormuş. İyi. Bunu yapacağından da eminim ancak bu çözüm onun hoşuna gidecek mi bakalım? Emerenc kendisine yardım edilmesini arzu ediyor mu? Bunu onaylayacak mı?"

Adél gözlerindeki yaşları silip duruyor, burnunu çekiyordu, herkes susmuştu. Ben ise herkesten daha da suskundum çünkü Sutu'nun söyledikleri beni ta başından beri korkutmuştu.

"Burada ne oyunu oynuyorsunuz?" diye sürdürdü konuşmasını Sutu. "Onu tanıyorsunuz o hiç kimseye, hiçbir yere gitmez. Yarın öbür gün taburcu edilecek ve burada her şeyi öğrenecek, dikkatli olun, artık yeterince güç toplamış olmalı, baltasını iyi saklayın çünkü daha önce ambulans görevlilerine saldırdı biliyorsunuz, burada neler olur bilinmez, sırada doktor, yazar hanım veya mobilyalarının yakılmasına göz yuman yarbay olabilir. Emerenc'e herhangi bir yaşam değil kendi yaşamı gerekiyor, o yaşam ise artık yok."

Birlikteliğimiz kasvetli bir hava içinde sona ermişti, Adélka öyle sarsılmıştı ki hiçbir şeye itiraz bile edememişti. Sutu çekip gitti, ben de ayrıldım, toplantıdan herhangi bir sonuç elde edememiştik. Bay Brodarics'in karısı bina sakinlerini henüz bırakmamıştı, marifetli tahsildarın karısıyla birlikte çizgili bir kâğıt üzerinde Emerenc'in yerine kimlerin geçeceğine ilişkin planı hazırlıyorlardı. Bütün bir gün boyunca başımdan, beklenmedik, nahoş bir dönüşüm yaşamış gibi keyifsizdim ve doğru dürüst uyku da uyuyamamıştım. Bir sorun bekliyordum: Bu yeni bir sorun veya eski sorunların yeni bir aşaması olarak ortaya çıkabileceğini düşünüyordum, bu düşüncemde de haksız değildim çünkü bir hafta sonra Emerenc henüz hastanedeyken bina sakinleri toplantısında

Emerenc'in yerine kayyum seçilen Bay Brodarics beni telefonla aramış ve biraz da huzursuz bir biçimde Sutu'nun kendisini arayarak eğer bir gün bina yönetimi tarafından yeni bir kapıcı görevlendirilmesine karar verilirse kendisinin barakasını terk edip izin belgesini geri vereceğini ve Emerenc'in işini onun yerine getirdiği tüm görevlerle birlikte devralmaya hazır olduğunu bildirdiğini söylemişti. Bu durumu nasıl değerlendirdiğimi, bu işe ne dediğimi sormuştu. Getsemani[26] gecesini ben hep İsa açısından değerlendirmiştim, Yahya veya Filipus'un her zaman kendileriyle birlikte yürüyen, Lazar'a, Yair'in kızının dirilişine kendi gözleriyle tanık oldukları için yeteneklerini herkesten daha iyi bildikleri ve kendisinden en son âna dek anlatılmaz bir güç ve sonsuz bir yaşam güvencesi aldıkları kişinin ele verilmiş olduğunu öğrendiklerinde neler hissetmiş olabilecekleri ilk kez aklıma geliyordu, Bay Brodarics bu konuyla ilgili olarak ne düşündüğümü soruyordu. Hiçbir şey düşünemiyordum. Utanç ve aşağılanmadan başka. Ahizeyi yerine koydum. Sutu nasıl oluyordu da bu iş için kendini öne sürebiliyordu? O Sutu ki, Emerenc yarbayın yardımıyla kendisine içinde satış yaptığı o barakayı sağlamadan önce yeryüzünde tek bir dikili ağacı bile yoktu, o Sutu ki Emerenc tarafından karnı doyurulmuş, dolabında hiç giysisi olmadığını gören Emerenc tarafından giydirilmişti. Eee... O halde artık her şeyi beklemek mümkündü. Aslında yalnızca öfkelenmemiş, aynı zamanda da epeyce korkmuştum; tamam, Bay Brodarics onun bu önerisini şimdilik geri çevirmişti ancak iş göremez durumdaki Emerenc evine döndüğünde bina sakinleri önünde sonunda yine de bir adım atmak zorunda kalacaklardı, Emerenc ölünceye dek yerine vekâlet edemezlerdi ya? O binada oturanlar ya çok yaşlı insanlardı ya da yapacak sayısız işleri vardı; neredeyse hepsi ikinci bir iş yapıyordu, o binada öyle her istenildiği ulaşabilecek, bir kişi yoktu; kar, su sızıntısı, postacı, baca temizleyicisi, resmi makamlar bu işlerin bina sakinleri tarafından nöbetleşe üstlenilmesine sürekli rıza gösterecek değillerdi.

Emerenc ya tümden iyileşip şimdiye dek yerine getirdiği görevini sürdürmeye başlayacak ya da işiyle birlikte o evi de terk etmesi gerekeceğinden ölene kadar bizimle yaşayacaktı. Tanrım!

26 Hazreti İsa'nın ele verildikten sonra yakalandığı yerin adı (ç. n.)

O zaman onunla ne yapacaktım? Yürüyemeyen, koşamayan, sorun çözemeyen, alışveriş yapamayan, yemek pişiremeyen, elinde loğusa tabağı oradan oraya koşuşturamayan bir Emerenc ile ne yapacaktım? Ne?

* * *

Ertesi gün hastaneye gittiğimde başhekimin benimle görüşmek istediğini söylediler, kendisine uğramamı rica etmişti. Hiçbir şey söylemeden de ne söyleyeceğini biliyordum. Eleştirmenlerin bir kısmı böyledir: Eğer oyunun yazılı olmayan kurallarına uyma eğilimindeyseler ortaya kendilerini asla bağlamayan nazik bir övgü atarlar ve yazar yaşlı bir köpek gibi bu lokmayı çiğnemeye başlar, lokmayı ağzında eveleyip gevelerken de beynine kurşunu sıkıverirler. Başhekim mutluluktan ışıldayan bir yüzle Emerenc'in şaşırtıcı iyileşmesinden söz ediyor, başlarda yaşadığı bunalımın ardından onu yaşama sımsıkı bağlayan fizik gücünü, alınan olumlu sonucu, bir deri bir kemik kaldığı halde aldığı kiloları öve öve bitiremiyordu. Her iki gözünde de katarakt oluşmaya başladığını biliyor muydum? Bilmiyor muydum? Sorun değildi, bu bir yaşlılık belirtisiydi, şimdilik ona rahatsızlık vermezdi çünkü nasıl olsa kitap okumuyordu, televizyonu ise bu şekilde de izleyebilirdi. Tam silahın ateş almasını bekliyordum ki beklenen patlama gecikmedi.

"Lütfen artık onu buradan evine gitmesi gerektiği düşüncesine alıştırın, aslında artık evini özlemeye başladı da, sürekli evinden söz ediyor; bahçesini istiyor, en sevdiği dönem olan ilkbaharın son günlerinden mahrum kaldığını söylüyor. Gerçeği ondan sakladığınızı biliyorum, akıllıca bir iş yaptınız, başından beri olan biteni bilseydi asla iyileşemezdi ama artık güçlendi ve kanımca ne denli ağır olursa olsun gerçeği kaldıracak güce kavuşmuş durumda, lütfen bay yarbaya rica edin de evi bir an önce düzene koysun çünkü Emerenc'i taburcu ediyoruz."

"Daha değil," diye atıldım ansızın. "Henüz mümkün değil. Henüz geleceğine ilişkin bir karar vermiş değiliz, Emerenc'in evi ilaçlamanın ardından nasıl kaldıysa hâlâ o durumda, henüz hiçbir çalışma yapılmadı, bizim biraz düşünmemiz gerekiyor. İsteğinizi yerine getirmemiz mümkün değil."

"Üzerinde tartışmaya değmeyecek kadar da değil," diye karşılık verdi başhekim: "Bir hafta kadar hastanede tutuyorum, bu süre içerisinde her şeyi halledebilirsiniz. Her konuda yardımınıza muhtaç olduğunu hesaba katmanız gerekiyor, yürümesine gelince, ileride bir gün yürüyebilecekse de bunun için belli bir tarih öngörmemiz mümkün değil ama onu sosyal yardım olanaklarından mahrum bırakmayacağız, bu konuda belediyeyle de görüştük. Aranızda organize olmanız gerekecek, kiminiz onun yerine alışverişe gidecek, kiminiz yemek yapacak çünkü yataktan kalkamıyor, altına da sürgü sürmeniz gerekecek, bunların dışında iğne yapmak, yıkamak ve yatağını değiştirmek için yardımcı-bakıcı bir kadın da gelecek. Bu sorunu aile içinde veya dostları arasında çözemediğiniz takdirde bay yarbayın onun için uygun bir yer bulacağından eminim ama kendisine karşı duyulan genel sempatiden çıkardığım sonuca göre onu yanına alacak olan birisi çıkacaktır diye düşünüyorum."

Sanki karşımda Sutu konuşuyordu. Sözlerinden aynı çaresizlik yansıyordu.

"Sayın başhekim, eğer Emerenc kimseyle birlikte yaşamak istemezse ne olacak?" dedim ve der demez de saçma sapan konuşmaya başladığım hissine kapıldım. *İstemiyor, arzu etmiyor, oturmayacak, itiraz edecek...* Neler diyordum ben? Herkes biliyordu ki bundan böyle Emerenc'in başına sürekli yeni yeni dertler açılacaktı ve artık ölümün dışında hiçbir şey Emerenc'e bağlı değildi.

Başhekim yüzüme uysal uysal baktı, sonuncu ve beceriksiz cümlemi duymak niyetinde değildi. Ayağa kalktı ve sıcak bir tavırla elimi sıktı.

"O halde anlaştık. Onu taburcu ederken sevinemiyorum çünkü herkes onu sevdi, ben de, bünyesi geriatri bilimi açısından bir mucize, aklı da öyle, ender rastlanan bir örnek ancak tedavi edip ayağa kaldırabileceğimiz başka bir hastayı da uzun bir süre daha yatağından mahrum bırakamam. Yaşlı hanım ne yazık ki büyük bir olasılıkla felçli kalacak, onu öleceği güne dek burada tutamayız. İnanın onun için herhangi birine yapabileceğimizden daha fazlasını yaptık. Ha... Bir şey daha var. Bu belki de en önemli olanı."

Sıkılacak ikinci kurşunu beklemeye başladım, lokma ağzından fırlamıştı ama hayvan henüz nefes alıyordu. Duyduğum gerçekten de en önemlisiydi.

"Şimdi onu ambulansla götürüp de öyle birdenbire, şimdiye dek hiç görmediği, yeni boyanmış, içinde yepyeni mobilyalar bulunan bir odaya koymayın, yalnız kalamayacağı için sonradan alıp başka bir yere götürmek zorunda kalabilirsiniz. Şu anda dayanabilecek güçte, ona gerçeği söyleyin. Baltadan, ilaçlamadan, her şeyden söz edin. Ona siz anlatın, buradayken söyleyin ki gerektiğinde bir iğne yapabileyim, yeter ki başına gelenleri, mobilyalarını ve kedilerini ararken öğrenmesin. Konuyu mahalleliyle görüştüm, onlar Emerenc'in en çok size bağlı olduğunu söylediler, o halde siz söyleyin ona, sonuç olarak başına gelen olayları başlatan da sizsiniz. Aslında bugün hâlâ hayattaysa onu da size borçlu, eğer kapıyı açması için ikna etmeseydiniz kırk sekiz saat beklemenize de gerek kalmayacak ve yaşlı kadın çoktan ölmüş olacaktı."

* * *

Peki yaşaması için kurtardığımız bu yaşam için bize gerçekten teşekkür etmeli miydi? Yalnızlığını paylaşan kedileri ya bir yerlere kaçmış ya da ölmüşler, en sevdiği eşyaları duman olup uçmuştu, bina sakinlerinin aralarında görev dağılımı yaparak onun işi üstlenme konusundaki soylu önerilerinin uzun süre devam ettirilebilecek gibi olmadığı da ortadaydı. Emerenc ise öldürseler huzurevine gitmezdi, o yalnızca tek bir yere, evine giderdi ama bundan böyle o ev neresi olacaktı? Eğer o ev benim evim olacaksa onu da istemeyeceği kesindi, ona kendininki gerekiyordu, yalnızca kendi evi. Ayrıca bakıma muhtaç, felçli bir hastayı kendi yaşamıma nasıl uyarlayacaktım, yine boş konuşmuştum işte; yatağına sürgü sürecek, onu yıkayacak, ona yemek yapacak, sürekli yatma sonucu ortaya çıkabilecek yaraları engelleyecek zamanı nereden bulacaktım? Bakıcı kadın her gün gelmeyecekti ki, bir yere gitmem gerektiğinde ne yapacaktım? Kocam ne yapacaktı? Her şeyi kabul etsek bile bakalım davetimi olumlu karşılayacak mıydı? Davetime derhal karşı çıkacaktı ama

o zaman da nereye gidecekti? Gidecek hiçbir yeri yoktu ki, "kardeşim Józsi'nin oğlu" yanına almıyordu, yarbay ikinci evliliğini daha yeni yapmıştı, başka çaresi yoktu, sadece bize gelebilirdi.

* * *

Eve doğru yola koyuldum, yolda davet ettiğim zaman karşı çıkarsa ne yapacağım hakkında kafa yormuştum. Hastaneden Emerenc'i ziyaret etmeden çıkmıştım. Kocamla konuşmak için acele ediyordum. Sokakta binanın önünde bir hareketlilik vardı, birileri hızlı hızlı gidip geliyorlardı, soğa bir kamyon park etmişti, neler olup bittiğini görmek için içeri girdim: Emerenc'in antresi yenileniyor, mutfağının duvarları boyanıyordu, tahtalar sökülmüştü, birisi kırık kapının yerine başka bir kapı takmıştı, kadınlar yerleri ovuyorlardı, hiç tanımadığım kimselerdi, büyük bir olasılıkla yarbayın adamlarıydı: Çalışmalara başlamışlardı. Bizim eve çıkıp telefona sarıldım, yarbay yine ne gibi bir sorunum olduğunu anlayamamıştı. Kapı yerine takılmıştı, boya yapılmıştı, döşemeler yeniden ovulup temizlenmişti, birkaç gün sonra mobilyalar da geliyordu, hava yazın olduğu kadar sıcaktı, badanalar kurumuştu bile. Sorun neydi? Neden bu denli umutsuzluk içindeydim?

Sorun neredeydi? Sorun neredeydi? İyi de kim anlayacaktı artık? Ona Sutu'nun ihanetinden söz edince keyfi kaçmıştı ama hemen ekledi: Yasalar Emerenc'i koruyordu, evinden çıkaramazlardı, evinden taşınmaya da zorlayamazlardı çünkü ömrü boyunca bir daha asla iş göremeyecek olması yalnızca bir varsayımdı. Bina sakinleri ne olursa olsun iki yıl süresince beklemekle yükümlüydüler, hastalıktan dolayı çalışamayanlar hakkındaki yasa maddesinde böyle yazıyordu; iki yıla kadar köprülerin altından çok sular akardı, hatta belki iyileşebilirdi bile veya zavallı bu esnada ölebilirdi de, ilk başta şimdiye dek olduğu gibi mahalleli baksındı, daha sonra o bir bakıcı bulacaktı, neden huzursuzlanıyordum ki? Aslında her şey yolundaydı. Tehlikeli dönemi atlatmıştık, herkesin hasta olmaya hakkı vardı, ayrıca şimdi o da başladığım işi bitirmemi istiyordu: Sokak sakinlerinin kotardığı o gözleri yaşartacak kadar güzel yalanı

kendi kredimi kullanarak desteklediğim için Emerenc hayatta kalmıştı ama artık bu yalana gerek kalmamıştı, şimdi artık bu yaptıklarımı taçlandırmalıydım, vereceğim kötü haberi iyice evcilleştirmeliydim, yitirdiği eşyaların yeni bir şekil aldıklarını, eski ya da yeni bir şey fark etmediğini, evin hanımını beklediğini falan söylemeliydim.

O da beni anlamamıştı, anlayamazdı da, değer yargılarımız o kadar farklıydı ki... Emerenc'in sözlüğünde şu sözcükler vardı: *pislik, dışkı, seyir, skandal, sokak komedisi, utanç*. Yarbayın sözlüğünde ise: *yasa, düzen, çözüm, insanların dayanışması, etkin önlemler*. Her iki sözlüğün içeriği de doğruydu ancak farklı dillerde yazılmışlardı. En azından Emerenc'e gerçekleri, kendisi anlatabilirdi, ben o gün orada bile değildim, o sırada televizyona gitmiştim, olay yerinde kalan kendisiydi, bunu biliyordu.

"Ben ondan korkmuyorum," diye karşılık verdi yarbay. "Emerenc bilge bir hanımdır, onu, kasvetli bir düş kırıklığı yaşatmak için kurtarmadığımızı, ne denli tuhaf olursa olsun ona bunun da bir tür mutlu son olduğunu söylemekten korkmakla aslında Emerenc'i küçümsüyorsunuz. Ben ona anlatırım, bugün öğleden sonra hastaneye gidip söylerim. Sutu ile konuşmayın, ona teşekkür etmeye bile gerek yok. Emerenc'e Sutu'nun ihanetinden de söz edeceğim, korkmayın, göreceksiniz ilaçlardan daha etkili olacak, belki de öfkesinden hemen ayağa bile fırlayabilir, bir daha ona gelme cüretini gösterdiği takdirde Sutu'nun yiyeceği dayak öyle böyle olmayacak. Ben hallederim, merak etmeyin ama şunu söylememe izin veriniz ki beni yanılttınız. Şansımız varmış ki serinkanlılığınızı ancak son aşamada yitirdiniz."

Final

O gün öğleden sonra yaşadığım saatlerin benzerini daha önce de yaşamıştım; kocamın ciğerinden ameliyat olduğu saatler ile anne babamın cenaze törenlerinden önceki gece de böyle geçmişti. Yerinden hiç kıpırdamayan Viola ile birlikte annemin odasındaki yatağa uzanmıştım. Adélka kapıyı çaldığında saat altı sularıydı, tedirgin bir yüz ifadesiyle anlatmaya başladı: İnanmayacaktım ama Emerenc'in odasına girmesine izin verilmemişti, odanın kapısına da yeniden "ziyaretçi kabul edilmez" levhası asılmıştı, getirdiği çorbayı vermek istediğinde hemşire çorbayı geri götürmesini, Emerenc'in hiçbir şey istemediğini, ziyaretlerin de şimdilik yasaklandığını söylemişti. Marifetli tahsildarın karısını da içeriye bırakmamışlardı, o da ağzına kadar dolu bir torbayla gerisin geriye dönmek zorunda kalmıştı. "O zaman infaz gerçekleşti," diye düşündüm, harekete geçebilirdim. Fazla acele etmeksizin yola koyuldum. Sokakta, Sutu –belli ki gönüllü olarak– evimizin önünü süpürüyordu. Beni gördüğünde yüzünde vicdan azabından kaynaklanan bir pişmanlıktan çok şaşkın bir ifade vardı, belki de Adélka'dan yeni durumlar hakkında bilgi almıştı ve Emerenc'in kahvaltı masasında iskambil falı bakmak için kartlarını açarken yaptığı gibi olanların çıkarına mı, yoksa zararına mı olduğunu düşünüyordu.

Hastaneye giden yolda ellerinde loğusa tabakları ile geri dönen iki mahalleli ile karşılaşmıştım. Kadınlar Emerenc'in durumunun daha da ağırlaşmasından kaygı duyuyorlardı, gökyüzü kurşuni bir renk almış, hava birdenbire soğumuştu, rüzgâr sıra

halindeki ağaçların küçük dallarını kırmaya başlamıştı, belki de bunları hissedecek ölçüde duyarlıydı ve hemşireler bu nedenle onu herkesten tecrit etmişlerdi, zavallının ölüm kalım savaşı verdiği dönemde bile onu bu denli ciddi bir koruma altına almamışlardı. Yukarı çıkmalıydım, belki de bana gerçeği söylerlerdi.

Bulunduğu kata varınca kapının üzerindeki yasak levhasını kaldırdım, hemşire ne yaptığımı görmüş ama başıyla onaylamıştı, belli ki bu yönde bir talimat almıştı. Emerenc'in odasına girerken "Aslında yarbayın hakkı var," diye düşündüm, onun yaşamına müdahele eden bendim ve Atropos'un[27]elindeki makası almaya cesaret edebildiysem kendimde Parkların[28] atölyesine girebilecek kadar cesareti de bulabilmeliydim. Emerenc sırtı kapıya dönük biçimde yatıyordu, arkasına bakmadı ancak bir köpek gibi beni adımlarımdan tanımıştı. Dünkü ile o günkü görünüşü arasındaki tek fark örtünün yine yüzünde olmasıydı ama benim geldiğimi anladığını biliyordum.

İkimiz de susuyorduk. O gün öğleden sonra karanlık yoğunlaşıp dallar kapalı pencereleri döverken hiçbir zaman şimdiki kadar gizemli, sessiz ve ulaşılmaz bir görünümü olmamıştı. Elimde yasak levhası yanına oturdum.

Sonunda örtünün altından konuştu: kaç kedi kaldı?" Sesi görünmeyen hatları kadar gerçekdışıydı.

Artık sorun kalmamıştı.

"Bir tane bile kalmadı Emerenc. Üçünü ölü olarak bulduğumuzu düşünüyoruz, diğerleri kayboldu."

"Aramaya devam edin. Yaşayanlar oralarda bir bahçede saklanıyorlardır."

"Tamam, ararız."

Yine sessizlik olmuştu. Dallar pencereye çarpıyordu.

"'Evi temizledim' derken yalan söylediniz."

"Temizleyecek bir şey kalmamıştı ki, İlaçlama Ekibi hepsini halletmişti."

"Ve siz de halletmelerine izin verdiniz, öyle mi?"

"Resmi bir karar karşısında direnemezdim. Yarbay bile karşı duramadı. Bir trajedi, bir talihsizlik yaşandı."

27 Yunan ve Roma mitolojilerinde kaderin iplerini kesen tanrıça (ç. n.)
28 Yunan mitolojisindeki "Moira"ların Roma mitolojisindeki adları (ç. n.)

"Bir trajediymiş! O gün veya ertesi gün mesela parlamentoya gidecek olabilirdiniz."

"Burada olsaydım bile kim olursa olsun boşuna rahatsız etmiş olacaktım. Böyle durumlar için yasa maddesi var, halk sağlığının korunması için alınması gereken önlemler var. Bunları yürürlükten kaldıramam ki!"

"Burada değil miydiniz? Neredeydiniz?"

"Atina'daydım Emerenc. Kongre vardı, siz unutmuşsunuz, oysa daha önceden, evde sohbet ederken bundan söz etmiştik. Delege seçilmiştik, gitmemiz şarttı."

"Yaşayıp yaşamadığımı bile bilmeden gittiniz öyle mi?"

Buna verecek bir yanıtım yoktu. Pencerenin camından ağır ağır inen yağmur damlalarına baktım. Evet, söylediği gibiydi. Gitmiştim.

Birdenbire yüzündeki örtüyü çekerek gözlerini bana dikmişti, yüzü balmumu rengindeydi.

"Siz ve yarbay, ne biçim insanlarsınız siz? Yine en onurlu olan sizin evin reisi, o hiç olmazsa hiç yalan söylemiyor."

Buna da söylenecek bir söz yoktu. Kocam gerçekten de asla yalan söylemezdi, yarbay ise bugüne dek karşılaştığım en saygıdeğer erkeklerden biriydi, ben ise böyleydim işte, böyle yalancının teki. Evet, Atina'ya gitmiştim, babam ölüm döşeğinde bile olsa giderdim çünkü Yunan dışişleri resmi Macar heyetinin Yunanistan'a gitmeyişini başka türlü yorumlayacaktı, bu yurtdışı ziyareti benim almış olduğum ödüle karşılık yapılan bir jestti ve bu jesti Macaristan adına onaylamamam mümkün değildi çünkü ben bir yazardım ve benim özel yaşamım yoktu ve aynen tiyatro oyuncuları gibi evimde ne sorunum olursa olsun rolümü oynamaya devam etmem gerekiyordu.

"Hadi gidin buradan," dedi Emerenc sakin bir biçimde. "Bir ev bile almadınız, oysa sizden bir ev almanızı nasıl da istemiştim, oysa ne hazineler vermeyi düşünüyordum size, bir çocuk bile doğurmadınız, ona bakacağıma ilişkin size söz bile vermiştim. Levhayı kapının üzerine koyun çünkü utancıma tanık olanlardan hiçbirini görmek istemiyorum. Eğer kesin olarak karar verdiğim şekilde ölmeme izin vermiş olsaydınız ve bir daha asla gerçek bir iş göremeyeceğimin farkına varsaydım size mezarın

ötesinden bile göz kulak olurdum ama artık yakınımda bulunmanıza bile dayanamıyorum. Gidin."

Yine de öteki dünyaya inanıyordu demek ki, o halde yalnızca papazı ve bizleri kızdırmıştı.

"Bundan böyle istediğinizi yapabilirsiniz. Siz sevmekten acizsiniz, oysa sevebileceğinize inanmıştım, belki yine de başarabilirdiniz. Beni kurtarmak ha, bu başıma gelenler için mi? Ve sonra da kendi evinize alıp bakacaksınız öyle mi? Siz geri zekâlının tekisiniz."

"Emerenc!"

"Gidin buradan, gidip televizyonda konuşun, roman yazın veya yine Atina'ya koşun. Beni eve götürürlerken içinizden hiçbiriniz bana yaklaşmaya kalkmasın çünkü Adélka burada bir makas unutmuş, üzerime gelen olursa saplarım. Sizler bana ne olacak diye neden kaygılanıyorsunuz ki? Yeryüzünde düşkünlerevi diye bir şey var ve bizim devletimiz bu konuda mevcut tüm devletler arasında en iyisi, ayrıca iki yıl boyunca hasta olarak yatma hakkına da sahibim. Arkadaşımız söyledi. Hadi şimdi gidin. Bir sürü işim var."

"Emerenc, bizim evde..."

"Sizin evde. Siz bir ev kadını, bir bakıcı gibi bana bakacaksınız ha! Siz ve evin reisi! Cehennemin dibine kadar yolunuz var. Sizin evde aklı başında olan tek bir kişi var, o da Viola."

Akşam yemeği orada yanı başında duruyordu, yemeğe hiç dokunmamıştı, sinirli bir hareketi sırasında neredeyse tabağını devirecekti; yanına yaklaşmaya cesaret edememiştim. Makası saplamasından gerçekten korkuyordum. Arkasına yaslandı, tavana bakıyordu, vedalaşmadan çıkıp giderken yüzünü pek görememiştim. Yağmur altında eve kadar koştururken "Daha başka nasıl anlatmam gerekirdi?" diye düşünüp durmuştum ama aklıma hiçbir şey gelmemişti.

* * *

Bir saat kadar sonra sakinleşmiştim, sanırım bilinçaltımda kendimi daha kötüsüne hazırlamıştım ancak huzur yanılsaması fazla uzun sürmemişti. Kocam beni korkutmuştu. Evde bir aşa-

ğı bir yukarı gidip gelirken bu kendini tutmanın, bu sükûnetin Emerenc'e özgü tavırlar olmadığını, büyük bir patlamanın onun açısından daha doğal karşılanacağını söylüyordu. Emerenc'in ruhsal durumuna ilişkin daha fazla analiz yapamamıştım çünkü Viola kelimenin tam anlamıyla çıldırmıştı. Viola iç çekiyor, tırmalıyor, bütün halıları altüst ediyor, yerlerde yuvarlanıp duruyordu, ağzı köpürmüştü, öyle bir durumdaydı ki sonunun geldiğini sandım. Veterinerine telefon ettim ve derhal gelmesini söyledim, tıpkı o unutulmaz Noel akşamında olduğu gibi hemen geliverdi. Viola ona tapıyordu, elinden ilk aşısını yediği halde kalkmamıştı. Veteriner yanına diz çökmüş, duyarlı ince parmaklarıyla Viola'nın vücudunu incelerken diğer yandan da onunla konuşuyordu. Dizlerine vurup tozunu aldıktan sonra omuzlarını içeri çekerek, "Fiziksel açıdan herhangi bir sorunu yok, bir şok geçirmiş, yaşadığı korkunç bir şeyden dolayı sinir sisteminin dengesi bozulmuş," dedi. Ona bir komut vermeyi denedi, Viola komuta uymamıştı, oturamıyor, dolaşamıyordu, ayağa kaldırdığında ayakta duramıyor, vücuduna inme inmiş gibi bırakınca yana yıkılıyordu. Vedalaşırken veteriner ertesi gün tekrar gelip bakacağını söyledi, akşam ona üzüm şekeri ile süt çocuklarına verilen dozda sakinleştirici verecektim. Ne gibi bir rahatsızlık bulacağını bilememişti. Çarmıha bile gersem bilemeyecekti. Gitti.

* * *

Akşam yemeği için sofrayı kurdum, Viola öylece yatmaya devam ediyordu. Beni sevdiğini göstermesi için ona yalvardım, yüzüme bile bakmadı, paçavra gibi yatıyordu, ansızın inanılmaz bir ses çıkararak ulumaya başlamasıyla üzeri dolu tepsiyi elimden düşürdüm, öyle korkunç bir ses çıkarmıştı ki korkudan tüylerim diken diken olmuştu, yanına yaklaşmaya cesaret edemiyordum, kudurduğunu ve beni ısırabileceğini düşünüyordum. Çıkardığı sese inanasım gelmiyordu, kocam mutfakta yanımda dururken, yemek artıklarının yanında saatine bakıp da bana alçak bir ses tonuyla "Sekizi çeyrek geçiyor," dediğinde de kulaklarıma inanamadım. Kocamın ardından ben de, "Sekizi çeyrek geçiyor," demişim, sanki boğazımdan fırlayan bir delinin saat

başlarını hatırlatması gibi. Sekizi çeyrek geçiyor, sekizi çeyrek geçiyor... Üçüncü tekrarımda kocam yağmurluğumu getirmişti bile, o zaman birdenbire çevremde olup biten hiçbir şeyin hiç de normal olmadığını hissederek sustum. Bir papağan gibi üç kez üst üste saati yineliyordum. Ne olmuştu bana, çıldırmış mıydım yoksa? Sanki hayatım buna bağlıymış gibi kendi kendime yalan söylemiştim. Bir yolunu bulup Viola'nın söylediğini söylemiştim. Oysa biliyordum, kocam da biliyordu. İlk önce Viola anlamış, her ikimize söyleyen de o olmuştu. Tıpkı bir çocuk gibi ağlamıştı.

* * *

Hastanede koridor doktorlarla doluydu, odasında telefonla konuşan başhemşirenin sesi duyuluyordu, soru sormamıza gerek kalmamıştı, doktoru bizi görür görmez durumu söylemişti, bu yükten kurtulmak için zor dayandığı belliydi. Ben yanından ayrıldıktan sonra Emerenc ilk önceleri sakinmiş, başındaki örtüyü çekiştirip duruyormuş, bir şey sorulduğunda karşılık vermiyormuş. Bu onun için alışılmadık bir tutum değildi, başka zamanlar da rahat bırakmalarını istediğinde böyle davranıyordu. Saat sekizi geçtikten sonra bir ara hemşire ışığı söndürmek için odasına girdiğinde ısrarla kendisini akşam derhal evine götürmelerini istemiş, çevredeki evleri, bahçeleri araştıracağını, kimsenin bakmadığı, kimsenin doyurmadığı kedilerinin kendisini beklediğini söylemiş. Pek çok nedenden dolayı bunun mümkün olmadığı, her şeyden önce akşam saatlerinde hastaneden çıkış izni alabilmek için imza vermeyecekleri, ayrıca evinde yatacağı bir yatağın bile bulunmadığı söylenince tavırları keskinleşmiş, daha bir buyurgan olmuş, "Götürmezseniz götürmeyin, şu an bile bu sefil acizliğimi yenecek kadar gücüm var!" diye bağırmaya başlamış. Dediğine göre oradan derhal çıkması gerekiyormuş, orada kalamazmış, kendisine ihtiyaç duyanlar varmış. Gerçekten yola çıkmak için hamle yaparak kendini yataktan aşağıya atmıştı. Tabii yürüyemiyor ve ayakta da duramıyordu, ya çok sert bir biçimde yere düştüğünden ya da belki yere düştüğü sırada meydana gelen ve hazırlık evresini yarbayın getirdi-

ği haber ve benim son ziyaretimin oluşturduğu yeni bir emboli bu kez beyni yerine kalbini hedef alarak Emerenc'in sonunu hazırlamıştı. Aslında Viola'nın kesintisiz çığlıklar atarak anlattığı ve bana basit bir olay olarak aktarılan o gerçekdışı anda bile aklıma gelse de asla inanmazdım ama son anda bile ondan çalacak bir şey bulmuştum: Emerenc'i haklı olarak övünebileceği en son şeyden de mahrum bırakmıştım: onurlu bir ölümün final sahnesine yakışan bir alkıştan. Artık onunla ilgilenen kimse kalmamıştı, oysa henüz tekrar yatırdıkları yatağındaydı. Onu görür görmez sanki kafama ağır bir şey indirilmiş gibi eşiğin üzerine yığılıp kaldım, o andan itibaren de bütün bölüm benimle ilgilenmeye başladı, kendime getirebilmeleri epeyce uzun sürmüştü. Eve gitmeme izin vermediler. Bir hafta boyunca hastanede kaldım, sokak sakinleri ellerinde loğusa tabaklarıyla bu kez beni ziyaret etmeye başlamışlardı. Emerenc'in görüntüsü mahalle halkının dikkatli bakışlarla izlediği ekrandan asilce silinip gitmişti. Beni televizyonlu ve telefonlu bir odaya yerleştirmişlerdi, tedavi ediliyor, avutuluyor ve sakinleştiriliyordum: Bir sempati çemberinin ortasında, ayaklarımın dibinde Bence'min ölü bedeni, tepemde romantizmin atılmış pamuğu andıran bulut kümeleri ile görülmez bir bele yaslanmış, Kral Lajos'un bağışlayıcı mesajına mazhar olup yitirdiği itibarını yeniden kazanmış bir Toldi[29] gibi duruyordum. Kocam her gün gibi ama özellikle de hiçbir yabancıyla karşılaşmayacağından emin olduğu akşam saatlerinde, saat dokuzdan sonra ziyaretime geliyordu. Herkes yüzünde güven veren bir gülümsemeyle yatağıma yaklaşırken bir tek kocamın yüzündeki o acıma ve amansız hüzün ifadesi hiç değişmiyordu.

29 14. yüzyılda, Kral I. Lajos döneminde yaşadığı varsayılan efsanevi Macar halk kahramanı (ç. n.)

Miras

Sık sık aklıma geliyor da, aslında her şey ne kadar basit bir biçimde olup bitmişti. Emerenc az sayıdaki yakınlarına ve esnek tuttuğu dost çemberine çözülemeyen sorunlarıyla daha fazla yük olmamış ve tıpkı büyük komutanlar gibi, etkileyici bir davranış sergileyerek çevresindeki tüm sorunları tek başına halletmişti. Kendine ilişkin yapabileceğin hiçbir şey yoksa, gerçekten de kendinle ilgili hiçbir şey yapamıyorsan o halde işi bitirmek en doğru yoldu. İnsanlık çoktan yıldızlar arasında dev adımlarla ilerlerken, o çağları yaşayacak olanlar, bir bardak kakao için toplu veya bireysel olarak sefil mücadeleler verdiğimiz o barbar kreşleri belki düşlerinde bile görmeyecekler ama o devirde bile kimsenin yaşamına sığmayan bir insanın yazgısını düzeltmek yine de mümkün olamayabilecek. Bizler bunu ifade edebilecek kadar cesur değildik ama o bunu açıkça söyledi ve nazikçe aramızdan uzaklaştı. O güne dek hiç tanımadığımız ve aslında başlarını kaşıyamayacak kadar meşgul resmi kurum ve makamlar bile sanki Emerenc'in fazla oyalanmamaları doğrultusundaki talimatını almış gibi davranıyorlardı. Yarbay cenazenin bir sayfa kâğıda bile gerek duyulmadan kaldırılması işini halletmişti. İkamet kayıtları fiskos kanepenin üzerindeki diğer kirli kâğıtlarla birlikte yanıp gitmişti, hastane yaklaşık seksen yaş civarındaki bu huzursuz hastanın kalpten ölümünü "doğal ölüm" olarak nitelendirmişti. Mirasın işlemlerinin ve ilk cenaze töreninin yapılacağı tarihler de derhal belirlenmişti. Ölünün küllerinin konduğu kabın mezarlıktaki yerine yerleştirilmesi sırasında

gerçekleştirilecek tören yalnızca bir ön cenaze töreni niteliğinde olacaktı. Emerenc'in ebedi istirahatgâhı, vasiyeti gereğince inşa edilecek olan ve benim Tac Mahal dediğim anıtmezar olacaktı. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" anıtmezar siparişinin verildiğini belgeleyen makbuzu bana göstermişti. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" aynı zamanda benden dinsel tören hakkında papaz efendiyle görüşmemi de istemişti. Bu isteğine derhal olumlu bir yanıt verememiştim aslında bu isteği savuşturmak istiyordum. Dinsel törenle gömülmek istemeyen Emerenc'in en azından bu isteğine sadık kalmak istiyordum ancak "kardeşim Józsi'nin oğlu" sokak sakinlerinin buna kızacaklarını ve eleştiri oklarını kendisine yönelteceklerini düşünüyordu, bir cenaze töreni en uygun biçimde nasıl yapılıyorsa öyle yapılmalıydı. Ölüm ilanı hazırlatmamaya karar vermiştik, gazetede yalnızca cenaze tarihi yayımlanacaktı. Yeğeni bir mektup yazarak Csabadul'dakileri haberdar etmiş, Csabadul'dan da bu mektuba karşılık gelmişti; üzüntülerini bildirerek sabır dilemişler ancak maalesef durumları elvermediğinden cenazeye bizzat katılmalarının mümkün olmadığını, ayrıca Emerenc'in nesi varsa "kardeşim Józsi'nin oğlu"na bırakmasını doğru bulduklarını, aile bağları çok eskiden beri kopuk olduğundan kendilerinin Emerenc'e –sanki destek olmalarını istemiş gibi– pek destek olamadıklarını yazmışlardı. Eğer yeğeni Nádori'deki ölüleri de bir araya toplamak isterse buna memnun olacaklarını, hatta kendisine teşekkür bile edeceklerini söylüyorlardı.

* * *

Daha yapmamız gereken neler olduğunu sıralarken –bir zamanlar Emerenc'in saray meclisini topladığı Yasak Kent'in girişinde bulunuyorduk– Viola tam bir kayıtsızlık içinde ayaklarımızın dibine uzanmıştı, onu eskiden yaşlı kadının yaşadığı bu eve rahatlıkla getirebiliyordum, sanki önceden oraya hiç gelmemiş gibi davranıyordu. Kocam üç gün boyunca ağlamasını dinlemişti, ağlama iç çekmeye dönüşmüş, daha sonra da kaybolmuştu, sonra bir gün Viola paçavra halı pozunu bırakıp ayağa kalkmış, silkinip gerindikten sonra sanki uykudan uyanmış gibi kocamın

yüzüne bakmış ve o andan itibaren de artık sesi hiç çıkmaz olmuştu. Gerçekten de kelimenin tam anlamıyla tamamen sessizliğe boğulmuştu: Artık hiçbir şey dikkatini çekmiyordu, ne neşeli sesler çıkararak seviniyor ne de küçük inlemelerle şikâyetini belli ediyordu. Bir tek hasta olduğu zamanlar veya tedavi edilirken hırlıyordu. O kadar. Bir daha da ömrünün sonuna dek hiç havlamayacaktı. Yarbay miras işlemlerinin tarihini cenazenin kaldırılacağı günle aynı tarih olarak belirlemişti. Sabah saat dokuzda "kardeşim Józsi'nin oğlu", yarbay ve ben belediyeye gittik, olay yeri incelemesi gerekmemişti, yarbay İlaçlama Enstitüsü'nün tutanağını sordu ve kendisinin gözüne kestirip ayırdığı eski tip güzel mobilyalardan oluşan, ancak bir odaya sığacak kadar eşyanın kaldığını, bunların dışında başka bir şeyin de olmadığını bildirdi, mutfağın büyük bir kısmının yok olduğu ise kesindi, yarbay rahmetlinin iyi donanımlı bir evde olması gereken her türlü ev aletine sahip olduğunu, eğer arzu ederlerse kontrol etmeye gidebileceklerini ifade etmiş, belediye ise kontrolü gereksiz bulmuştu. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" teyzesinin hayattayken kendisine parasal bakımdan destek olduğunu söyledi, mobilyalar bana kalmıştı, tüm işlemler on dakika içinde tamamlanmıştı. İşlemleri yürüten genç kadın gülümseyerek, rahmetlinin sakladığı çok değerli bir şeyler varsa sonradan da olsa bildirimde bulunmamı, ilgili yasalar gereğince vergilendirileceğimi söylemişti. İşlemler oldukça hızlı gerçekleştirilmişti, bize de oldukça nazik davranmışlar, hatta kahve bile ikram etmişlerdi. Hepimiz siyahlar içindeydik, yarbayın üzerinde devlet adamlarının ziyaretleri sırasında giydiği üniforması vardı. Farkasrét'e onun arabasıyla gittik, "kardeşim Józsi'nin oğlu"ndan öğrendiğimize göre Emerenc'in gerçek yuvası Aziz István Günü'ne hazır olacaktı. Nádori'deki mezarlar da aynı tarihte açılacaktı, ağustos ayının 25'inde bizleri artık anıtmezara, başka bir deyişle Emerenc'in küllerini ebedi istirahatgâhına yerleştirmeye bekliyordu.

* * *

Katafalkın bulunduğu alanın önünde simsiyah bir kalabalık birikmişti. Ben görmemiştim ama sonradan söylediklerine

göre mahallemizdeki tüm özel işyerleri cenaze töreni sırasında kepenk indirmişti; ayakkabı tamircisi, Sutu'nun barakası, nakışçı, sodacı, terzi, remayözcü, gofretçi, pedikürcü, kürkçü. Her bir dükkânın kapısına üzerinde değişik metinlerin yer aldığı birer not asılıydı: *"Ailevi nedenlerden dolayı öğleden sonra saat ikiye kadar kapalıyız"*, *"Cenazem var"*. Mazeretini en özlü biçimde belirten ise ayakkabı tamircisi olmuştu. Açık bulunduğu saatlerin yanına şu notu eklemişti: *E-m-e-r-e-n-c.* Uzaklardan hüzünlü bir müzik geliyordu. Küllerin içinde bulunduğu kavanoz sayısız küçük çiçek demetleriyle çevriliydi. Kavanozun bulunduğu yöne bakamıyordum, "kardeşim Józsi'nin oğlu" yarbayla birlikte beni aile üyelerinin yer aldığı bölüme götürdüler. Kendime sorup duruyordum: Acaba papaz gerçekten gelecek miydi? Çünkü aramızda yarım saat kadar süren oldukça sıkıntılı bir konuşma geçmişti. Konuşma Teoloji Bülteni'nde yayımlanmayı hak edecek bir konuşmaydı; sanki Hıristiyanlık inancının kurucuları arasında dönemin sorunlarına ilişkin sorunlar tartışılıyordu. Papazın varsayımına göre Tanrı'ya sırt çevirdiğini her fırsatta ortaya koyan, Tanrı'nın evine uğramayan ve konuşmalarıyla inananları sürekli olarak rencide eden biri neden dini tören talebinde bulunsundu? Ben Emerenc'in nasıl bir insan olduğunu anlatmaya çabalarken o soğuk bakışlarla beni süzerek Tanrı ile kilise yasalarının dikkate alınmasının gerektiğini söylüyor, dininin gereklerini yerine getirmeyen, kilise üyelerine yakışmayan, kuraltanımaz yaşamıyla bir skandal odağı olan ve Kudas ayinine hiç katılmayan birisinin kiliseden ne hakla hizmet beklediğini anlayamadığını belirtiyordu. Bunu onun değil benim ve iyiniyet sahibi tüm insanların arzu ettiğini, bu onurlandırmanın ona yakışacağını söyledim rahibe. Evet, Emerenc bir kurum olarak kilise hakkında hiç de hoş olmayan şeyler söylerdi. Alınyazısı hakkında da "Ben bile köpek bir yaramazlık yapınca, onun bir insan olmadığını dikkate alıp onu sonsuza dek cezalandırmıyorum. Tanrı da benden daha az değerli değil ya... Yaşamını tartmadan bir insanı daha en başından lanetleyecek kadar haksızlık etmez herhalde," derdi. Gelgelelim cemaatindeki iyiliksever inananlar arasında bu yaşlı kadın kadar saf çok az Hıristiyan tanıyordum. Bu kadın dinin gereklerini pazar sabahları saat do-

kuz ile on arasında kilisede değil tüm yaşamı boyunca kendi bölgesinde, İncil'de anlatıldığı gibi tertemiz bir insan sevgisiyle yerine getirmişti ve eğer papaz efendi bana inanmıyorsa kör olmalıydı çünkü yaşlı kadını burada, bu çevrede şimdiye dek lohusa tabaklarıyla koşuştururken mutlaka yeterince görmüş olmalıydı. İyi yetişmiş ve ciddi genç adam ne evet ne de hayır demiş, cenaze töreninin ne zaman yapılacağını sormuştu, nazik ama sevecenliğin tüm belirtilerinden yoksun bir biçimde uğurlarken ne yazık ki Emerenc'in iyi özelliklerini tanıyabilmesi için ona yeterince fırsat vermediğini anlamıştım.

Cüppeli haliyle onu cenazede görünce duygulanmıştım, saydam bir mantığa sahip akıllı bir konuşma yapıyordu, konuşmasında çalışan insanın elinden çıkan emeğin değerini kabul ediyor ancak cemaati yalnızca herkes için önemli olan ekmek üzerinde düşünmemesi konusunda uyarıyor ve dinin sadece insan ile Tanrı arasındaki özel bir dava olmadığına, inancın Aziz Meryem Kilisesi'ni devre dışı bırakarak iki kişi arasında da yaşanabileceği yanılgısına kapılmamamız gerektiğine dikkat çekiyordu. Serinkanlı, dürüst ve etkili bir konuşmayla uğurlamıştı yaşlı kadını, sözleri her türlü duygudan öylesine yoksundu ve bu sözlerden gerçek bir Emerenc portresi çıkarabilmek o denli olanaksızdı ki dinlerken adeta kloroform etkisi yapmıştı. Sevdikleriyle karşı karşıya kalanların bir zamanlar yüzlerine gülen sevdiklerinin, orada önlerinde küçük kavanoz gibi bir şeyin içinde küle dönüşmüş halde duran o şeyle aynı şey olduğuna inanmalarını gerektiren o başat ve alçakça acıdan ziyade yoğun bir uyuşukluk hissetmiştim. Yasını tutanlardan oluşan kalabalık Emerenc'in on iki çocuğu olduğunu varsayarsak, bunlarla aynı soydan gelenler ile sabit bir işyerinde, örneğin çalıştığını düşündüğümüz bir fabrikadaki meslektaşlarının toplamından meydana gelmiş kadar büyüktü, anayol ile anayola bağlı tüm yollar iyi insanların akınıyla karalara bürünmüştü. Papazın yakınlarında duranlar hüzne karşı o acı dindirici etkiye sahip dürüst konuşmaya tutunmuşlardı, daha uzak noktalarda bulunanlar ise daha şanslıydılar çünkü hiç olmazsa ağlayabilmişlerdi. Küçük adımlarla üzerinde, kül kavanozlarının yerleştirildiği yuvaların bulunduğu duvarın önüne kadar gelmiştik. Emerenc'in kavanozunun yanına kendi bahçesinin

çiçeklerinden oluşan küçük bir demet koyup duvardaki yuvasına yerleştirdim. Bu arada bir dua daha duyuldu ve ardından küçük bir levha çimentoyla açık bölmeye monte edilmişti, Sutu hıçkıra hıçkıra ağlarken Adél de dik dik ona bakıyordu. Adélka bütün tören boyunca kavanozdaki Emerenc'ten çok Sutu'yu izlemişti.

* * *

İnsan, yüreğine saplanan bıçak eğer çok keskinse ânında yere yığılmazmış. Hepimiz biliyorduk ki Emerenc'i yitirmenin acısı içimizi hemen şimdi kemirmeye başlamayacaktı, sonradan sarsılmaya başlayacak, ardından da yerlere yığılıverecektik, ama o kavanoz gibi garip biçimde de olsa hâlâ bu dünyada mevcut olan Emerence'le burada, huzurunda değil, bir daha asla süpüremeyecek olduğu sokakta veya kadife patili, başıboş kedilerle köpeklerin sessizce sıvıştıkları ve yiyecek bulamadıkları bahçelerde yüzleşecektik. Emerenc hepimizin hayatından bir parça alıp götürmüştü, yarbay törenin sonuna dek sanki kıtasında görev yapar gibi hazırolda durmuştu, "kardeşim Józsi'nin oğlu" ile karısı içten duygularla gözyaşı dökmüşlerdi, bana gelince, aslında genelde bana bakanların bulunduğu ortamlarda kesinlikle ağlayamazdım, bununla birlikte şu anda gözyaşı dökmenin zamanı olmadığını, gözyaşı dökme zamanının henüz gelmediğini, ağlamanın bu kadar ucuz olmadığını hissediyordum.

Her şey olup bittikten sonra Emerenc'in yasını tutanların büyük bir bölümü bir yere ayrılmamıştı. Adél sanki şimdiye değin Emerenc'in çok güçlü kişiliği tarafından bastırılmış, hep arka planda tutulmuş gibi onun ölümünün ardından daha konuşkan, daha kararlı olmuş, bir anlamda da sesi daha gür çıkmaya başlamıştı; orta yerde oraya buraya seğirtip duruyordu, törenin son programını organize ediyor olmalıydı, belki de konuklara kahve veya bira ikramı yapıyordu çünkü davetliler orada kalmış, sohbete başlamışlardı. Sutu tek başınaydı, kimse onunla ilgilenmiyordu, sonunda fazla durmayıp gitti, söz konusu öneriyi yaptığından bu yana kara listedeydi.

Eve döndük. Yarbay Emerenc'in yeğeninden, bana iç kapıyı açarken orada hazır bulunmayı arzu edip etmediğini sor-

muştu, öğleden sonra ekip gelecek ve evi boşaltacaktık. Ayrıca Halk Sağlığı Hizmetleri için de söz verdiği envanteri hazırlayacaktı. "Kardeşim Józsi'nin oğlu" artık evine dönmek istiyordu, vasiyetnameye göre işin bu kısmı artık onu ilgilendirmiyordu, Emerenc'in lojmanının bina yönetimine iade edilmesi gerekiyordu, benim de evde bulunan kullanılabilir durumdaki tüm eşyaları evime götürmeli, işime yaramayanları da birilerine vermeliydim. "Kardeşim Józsi'nin oğlu"nun karısı en azından bana nelerin kaldığını görmek için bizimle gelebilirdi ama yeğen eliyle gerek yok anlamında bir işaret yaparak meraklı olmamasını, kendilerini ilgilendiren bir şeyler olsa Emerenc'in onları göz ardı etmeyeceğini bildiğini, aldıklarıyla yetinmeyi bilmeleri gerektiğini, bu durumda bile yaşlı kadına anlatılmaz bir şükran borçlarının olduğunu söyledi. Onlar kendi arabalarıyla evlerine doğru yola çıkmışlardı, yarbay da bizi eve getirmişti, gelir gelmez kocam eve girdi, biz de Emerenc'in evine gittik. Sokak bomboştu, iyi düşünmüştüm, Adélka mezarlık yakınlarında bir yemek organize etmişti.

* * *

Balta evin girişinde köşeye yaslanmış durumda duruyordu. Yarbay onu, sivil giysili adamlarının hasar gören dış kapıya ve anahtarı olmayan ara kapıya çiviledikleri tahtaları parçalara ayırırken kullanmıştı. Kendisiyle içeri girmek isteyip istemediğimi sordu. "Tamam," dedim. Emerenc efsanevi bir varlıktı, bundan dolayı da payıma düşen miras her şey olabilirdi. Burada artık serinkanlı sözleriyle içimdeki gerginliği giderecek papaz da yoktu.

"Neden çekiniyorsunuz?" diye sordu yarbay, "Emerenc sizi severdi, size kötü bir şey bırakmış olamaz. Çok eskiden bu odaya girmiştim, her şey çarşaflarla örtülüydü. Bir mobilya takımı saklıyordu, güzel de bir aynası vardı sanki. Hadi, girelim."

Odaya birlikte girdik, önce hiçbir şey görünmüyordu, ortalık zifiri karanlıktı. Tabii ya! Kepenkler kapalıydı. Yarbay elleriyle duvarları baştan sona yokladı, ilaçlama ekibinin kullandığı kimyasal maddelerin kokusu kapının boşluklarından içeri girmiş

olmalıydı, kim bilir ne zamandan beri havalandırılmamış bir mekânın ağır kokusu hissediliyordu, bu boğucu ortamda öksürmeye de başlamıştık. Yarbay sonunda elektrik düğmesini buldu ve bir omuz darbesiyle beni geriye ön taraftaki, temizlenip düzenlenmiş odaya doğru itti, çünkü ışığı açtığında beni gazdan zehirlenmiş gibi fenalık geçirirken görmüştü. Kapalı durumdaki tüm pencereleri açtıktan sonra tekrar içeri girmeme izin verdi, Emerenc'in buyrukları doğrultusunda görmem gerekenler artık gözlerimin önüne serilmişti. Sırtımı duvara dayadım.

Böyle şeyler ancak filmlerde görülebilecek türdendi ancak bir filmde bile olsa böyle bir manzaraya inanmak çok güçtü, mobilyaların üzeri kilolarca tozla kaplanmıştı, filmde rol alan oyuncuların her kıpırdanışlarında yüzlerine, saçlarına örümcek ağlarından tüller dolanmaktaydı. Her ne kadar eşyalarını çarşaflar altında koruyorsa da polisin yaptığı incelemenin ardından çarşafları hemen kaldırmış olmalıydı çünkü mobilyaları koruyan örtüler görünmüyordu. Ömrümde gördüğüm tüm mekânlar içinde en güzel döşenmiş odadaydım. Berjerlerden birinin üzerindeki tozları elimin tersiyle aldım, rokoko tarzı mobilyanın yaldız kaplı çerçevesi içinden soluk gülkurusu renkli bir kadife parladı: Önümde on sekizinci yüzyıl sonlarından kalma bir salon duruyordu, büyük bir olasılıkla eskiden saraylara ve şatolara iş yapmış bir mobilya ustasının elinden çıkmış bir sanat şaheseri, müzelik bir parçaydı gözlerimin önünde duran... Asla satın almadığım evimin şu anda sahibi bulunduğum yemek masasının porselen kaplı yüzeyinde çobanlarla kuzular oynaşıyordu, küçük kanepenin altın renkli ayacıkları yavru kedilerin bacakları kadar narindiler. Koltuğun kumaşına hafifçe vurunca bir toz bulutu kalkmış, sonra tekrar bulunduğu yere inmiş ancak bu zayıf vuruşun etkisiyle kumaş ikiye yarılmıştı, sanki bu kadar hafif bir merhametsizlik bile onu öldürmeye yetmiş, döşemeyi darmadağın etmişti, konsolun aynası tavana kadar uzanıyor, küçük masanın üstünde iki porselen biblo duruyordu, bunların arasında ise nasılsa canlı kalabilmiş bir başka nesne, üzerinde güneş, ay, yıldızlar bulunan ve kendi kendini kurarak ebediyen çalışan bir saat vardı ve hâlâ çalışıyordu. Tozunu almak için ileri doğru hamle yapınca yarbayın engeliyle karşılaştım.

"Hiçbir şeye dokunmayın!" diye uyardı. "Yerlerinden oynatmak tehlikeli olabilir. Döşemeler, mobilyalar hepsi ölmüş, buradaki her şey ölü, sadece bu saat çalışıyor. Bırakın alayım."

En azından bibloları elime almak istiyordum ya da eğer konsolun çekmecelerinde bir şeyler varsa ne olduklarını görmek istiyordum. Yarbayı dinlemedim. Çekmecenin kulbunu tutarak çektim, açılmamıştı, nasıl açıldığını kavrayabilmem için biraz oynatmam gerekiyordu. Kilit yalnızca aile tarafından bilinen bir hareketle açılabiliyordu herhalde ama bu arada başka bir şey olmuş, çevrem birden bir kasvetli bir Kafka düşüne, bir korku filmine dönüşmüştü: Konsol çökmüştü. Bu çöküş kaba bir biçimde büyük bir hızla olmamıştı, güzel güzel, yavaş yavaş erimeye başlamış ve sonunda altın renkli bir talaş yığınına dönüşmüştü, biblolar ve saat yere düşmüştü, konsol aynasının masası ve çerçevesi de tümüyle yok olmuştu, çekmece, hatta ayaklar bile toz haline gelmişti.

"Tahta kurtları!" dedi yarbay. "Buradan hiçbir şey götüremezsiniz, buradakilerin hepsi ölmüş. Emerenc inceleme yapıldığından bu yana kapıyı hiç açmamış. Demek Éva Grossmann'ı kurtarmasının karşılığı buymuş. Sağlam kalabilseydi bir servet ederdi ama artık bakmak bile insana acı veriyor. İşte. Bakın."

Avucunun içiyle bir koltuğa dayandı, o da olduğu yere yığılıp kalmıştı. Kafamdaki düşünceler çılgınca bir birliktelik oluşturmuştu: Nedendir bilinmez ama harabe haline gelmiş sandalyelere ve çerçevelerinden dışarı fırlayan ve boydan boya yırtılan kadife döşemeliklere, gözümüzün önünde toz haline gelen ayaklara baktıkça aklıma Hortobágy'da yaşanan tank savaşı gelmişti. Sanki gizemli bir kimyasal madde, yeniden insanların bakışlarıyla karşılaşıncaya dek ayakta kalmalarını sağlamıştı, genç bir kızken gördüklerim gözlerimin önünde yeniden canlanmıştı: Almanların makineli tüfekle yere serdikleri sığır sürüsü, çatallaşmış boynuzlara takılıp kâlmış gökyüzü ve tıpkı mobilyaların döşemeleri gibi sığır leşini de yiyip bitiren çürüme...

"Burada işinize yarayabilecek hiçbir şey yok," dedi yarbay. "Burayı temizleteceğim. Saati götürüyor musunuz? Hâlâ çalışıyor. Biblolar ne yazık ki kırılmış."

Saati istememiştim, orada yerde öylece kalakalmıştı, hiçbir şey istemiyordum. Arkama bile bakmadan Emerenc'in evinden çıktım, gözlerim hâlâ yaşarmamıştı. Yarbayla vedalaştık, giderken ardından kapıyı açık bırakmıştı. Adél'in anlattığına göre temizlik ekibi geldiğinde içeri göz atmışlardı, içeride ne kırılmış porselenler ne de saat görmüşlerdi, neredeyse yok olmuş mobilyalardan başka hiçbir şey yoktu. İlgilenmemiştim bile.

Çözülme

Viola evde hareketsiz ve ilgisiz görünüyordu. Dışarı gezmeye çıkardım, Emerenc'in kapısı önünden sakin adımlarla yürüdü, nöbetçi bina sakini kaldırımı süpürüyordu, hararetli hararetli selamlaştık. Sutu'yu da görmüştüm, yine meyve sattığı barakada oturuyordu, kimse ondan alışveriş yapmadığı için yıkılmıştı ama üzgün bir hali yoktu, kendi meyvelerini mideye indirmekle meşguldü, nazikçe selam verdi. Sokak sessizdi. Çevrede televizyonu açık olan çok az ev vardı. Ne yapacağımı bilemiyordum, cenaze törenine katıldığı için bir şeyler vermek üzere papaza gittim. Bahçede kitap okuyordu, yazıhanesinde kimse yoktu, yine de verdiğim parayı aldı. İyi niyeti için teşekkür ettim, teşekkürümü katı bir biçimde geri çevirdi: Görevini yaptığını söyledi. Şimdi birbirimize eskisinden daha fazla yakınlaşmıştık. Sanki o güne dek tamamen dikkatinden kaçan bir şeyin ansızın farkına varmış gibi bana baktı.

"Hemen hemen hiçbir yerden televizyon sesi gelmiyor," dedi.

"Yastalar," dedim. "Bu mahallede Peşte'ye taşınmış birçok taşralı yaşıyor. Bu sessizlik bir taşra geleneğidir. Kutsal cuma günü veya cenaze günlerinde müzik dinlemenin uygun düşmemesi gibi."

"Ama bildiğim kadarıyla bir yakını vardı, o da burada yaşamıyor. O halde kimler yas tutuyor?"

"Herkes," diye karşılık verdim. "Katolikler, Yahudiler... Herkes Emerenc'e bir şeyler borçlu."

Asla inanmayacağım bir şey yaptı. Sokağın köşesine kadar bana eşlik etti. Oradan Emerenc'in evi görünüyordu; mühendis hanım sessiz sedasız sokağı süpürüyordu. Papaz bana baktı ama bu kez hiçbir şey sormamıştı. Cenaze törenini izleyen pazar günü kiliseye gitmiştim, her zaman büyük bir dinleyici kitlesi vardı ama bu kadarı hiçbir zaman olmamıştı. Kiliseye hiç adım atmayanlar bile oradaydı; o güne dek ağzından Tanrı'ya küfürden başka söz çıkmamış olan siyah giysileri içindeki bakkal Elemér, Evanjelist doktor, Katolik profesör, Yahudi kuru temizleyici, Ünitaryen ayakkabı tamircisi, hepsi oradaydı, ayin katılmayanın utanç duyacağı evrensel bir ağıda dönüşmüştü. Yalnızca marifetli tahsildar ayine katılmamıştı, halbuki pazar günleri verilen İncil dersine bile katılırdı ama o gün nöbet sırası ondaydı, gece esen sert rüzgârdan dolayı her taraf yapraklarla dolduğundan sokağı süpürmekle meşguldü. Papaz ekmek parçasını elime verdiğinde gözlerime bakıyordu, bakışlarımı kutsal üçlemeyi ifade eden üç parmağımda yoğunlaştırmam gerekirken ben de onun gözlerine bakıyordum ama artık kesinlikle biliyordu: Emerenc'in cenazesinde sokağı onurlandıran davranışına karşılık olarak ben de bakışımla onu onurlandırmıştım.

* * *

Kilisede olmayan biri daha vardı: Sutu. Vicdanımız rahat eve dönmüştük, bu konu hakkında konuşmuyorduk ama onu fena faka bastırmıştık, bunu hissediyorduk, kimsenin ona ihtiyacı yoktu, sonunda bunu kendi de anlamıştı, bina sakinleri kendi işlerini kendileri görebiliyorlardı, mahalleli el ele vermişti, bir keresinde ben de süpürmüştüm ancak Adélka süpürgeyi elimden çekip almıştı, öylesine beceriksizce kullanıyordum ki emeğimi boşa harcamış oluyordum, hiçbir işe yatkınlığım olmadığı için utanç duyuyordum, belki kendi işime bile yatkın değildim. Ortaklaşa yapılan işlere bir tek Sutu katılmıyordu, onu bir daha görmez olmuştuk, barakasını da kapatmıştı, geçimini nasıl sağladığı ise bir muammaydı, içimde evinde olduğu ve bir şeyler beklediğine dair güçlü bir duygu vardı, yakınlarda veya uzakta olduğunu gösterecek hiçbir işaret yoktu, yaz mevsiminde oldu-

ğumuzdan kulübesinin bacasından duman çıktığını görmek de mümkün değildi. Sonradan ne istediği ve neyi beklediği ortaya çıktı.

Haberi birkaç hafta sonra marifetli tahsildar getirdi. Viola'nın eski dostuydu, sıkıntıdan köpeğin kulağını yoğuruyordu. Sözüne Bay Brodarics'in bana bir mesajı olduğunu söyleyerek başlamıştı: Bina sakinleri Emerenc'in yokluğuna zor dayanıyordu. Şimdilik işler şöyle ya da böyle yürüyordu çünkü havalar iyiydi ama sonbahar başlamak üzereydi, yapraklar dökülmeye başladığında başa çıkamayacaklardı, bina sakinleri arasında çok az genç vardı, onlar da sabahın köründen gece yarılarına kadar çalışıyorlardı.

"Devam etmenize gerek yok," diyerek konuşmasını kestim. "Yani Bay Brodarics bana binada tam gün çalışacak bir kapıcı olmadan işlerin yürümeyeceğini mi söylemek istiyor? O halde birisini alsınlar ya da aldılar bile. Anladım. İlanla mı buldunuz?"

"Aslına bakarsanız hayır."

Yüzüme bakamıyordu, sıkıntısından kirpikleri titreşiyordu. Viola irkilmişti. Canını yakmak istemiyordum ama istemeden de olsa sinirli parmaklarımla boğazını sıkmıştım.

"Bakın," dedi marifetli tahsildar. "Uzun yıllardır tanıyoruz. Temiz, düzenli, dürüst, çalışkan... Üstelik içkisi yok ve erkeklerin peşinden koşturacağı kadar genç de değil. Sutu bu iş için başvuruda bulunduğunda her şey daha çok tazeydi, bu yüzden de sinirlerimize hâkim olamamıştık. Ne var ki sonradan herkes yatıştı ve oturup düşünmeye başladık. Sonuç olarak da anlaştık."

"Sutu'yla," dedim acı acı.

"Sutu'yla olur mu? Adélka'yla. Bay Brodarics sonradan sürpriz olmasın diye size söylemeyi düşündü de..."

Artık beni hiçbir şey şaşırtamazdı. Marifetli tahsildar ayrıldıktan sonra Emerenc'in girişine bakan balkona çıktım. Masada Adélka oturuyordu, Emerenc'in sevdiği gibi güzel, tertemiz bir sofra kurmuştu ve yalnız değildi, belki de bir şeyler ayıklıyorlardı, ayakkabı tamircisinin karısıyla bir tepsinin üzerine eğilmişlerdi. İşte şu anda üzerimde hiçbir yabancı göz yoktu, artık ağlayabilirdim. Kocam sakinleştirmeye kalkmadı, oysa bakışlarıyla acıma ortak olmaktan başka bir şey yapmıyordu.

"Ev de sokak da Emerenc'siz olmuyor," dediğini duydum. "Adél kötü değil, üstelik de herkes tanıyor. Beklemekle akıllılık etti. Sutu aceleci davrandı. Şimdi niçin ağlıyorsun? Emerenc için ağlayamazsın. Ölüler her zaman kazanır. Kaybedense yalnızca hayatta kalanlar olur."

"Kendimiz için ağlıyorum. Herkes birer hain."

"Hain değil. Sadece işleri çok."

Ayağa kalktı. Güçlükle de olsa Viola da yerinden kalkıp yanına gitti ve başını dizine yasladı. Emerenc aramızdan ayrıldığından bu yana onun yerini ben değil de kocam almıştı. Zaten Emerenc'in tüm mucizeleri karşımıza tuhaf bir biçimde çıkardı.

"Boş yere kendini harap ediyorsun, üstelik yine yazmamaya başladın, tüm çalışmaların boşa gidiyor. Niçin artık makinenin başına oturmuyorsun?

"Yapamıyorum," diye karşılık verdim. "Yorgunum. Üzgünüm. Herkesten nefret ediyorum. Adél'den nefret ediyorum."

"Yorgunsun çünkü yemek pişiriyorsun, evi temizliyorsun, alışverişe gidiyorsun ve yakınında bulunmasına katlanabileceğin birini arıyorsun ve kimseyi bulamadın çünkü sen rastgele birini değil bir daha asla bulamayacağın o biricik kişiyi, Emerenc'i arıyorsun. Emerenc yok. Anla artık, seni bağlayan anlaşmalar var, çalışman, elindeki işleri bitirmen gerekiyor. Böyle ölümüne yorulmasan yapman gerekenleri çoktan yapmış olacaktın. Sokak sakinlerinin hepsi bunu anladılar; Brodaricsler de, marifetli tahsildar da, hepsi... Bir tek sen anlayamadın. Tanrı adına kımılda artık, aslında bina sakinleri sana bunu kendi usullerince bildirdiler bile."

Söylediklerini daha fazla duymamak için kulaklarımı tıkamıştım. Biraz sakinleşinceye kadar bekledikten sonra askıdan Viola'nın tasmasını aldı.

"Marifetli tahsildar ayağına kadar geldi çünkü seni herkes seviyor ve senin de çoktan karar verdiğin ama söylemeye cesaret edemediğin bir konuda sana yardımcı olmak istiyorlar. Daha ne kadar kararsız kalacaksın? Bu yaptığın öyle anlamsız ki! Eser yaratmanın eşsiz bir iş olduğunu Emerenc'e öğrettin ya, halefinden neden çekiniyorsun. O da öğrenecektir."

Viola ilgisiz, kocamın tasmayı takmasını bekledi. Ne sevindi ne de bir direniş gösterdi, sokağa çıkmaya hazırdı.

"Hadi köpeği aşağıya indir, bir tur atın, diğerlerinin de akılları başlarına gelmeden onunla anlaşmaya bak."

"Hayır, anlaşmak istemiyorum, gerek yok. Emerenc de Adélka'yı pek sevmezdi, ona acırdı."

"Adél'den söz eden de kim? Adél aşırı derecede duyarlı, zayıf ve aptal. Sutu'dan söz ediyorum. Biz Atina'dayken her şeyle meşgul olmuş, bütün işlerimizi eksiksiz halletmiş. Sutu dürüst, cesur, duygularına tutsak olmayan biri, kararsız değil ve çalışmak söz konusu olduğunda senin kadar acımasız."

O adı bir daha asla kimseye bağıramayacağımın bilincinde, kendimi aşan bir güçle haykırdım: "Emerenc..."

"Emerenc öldü, Sutu yaşıyor ve ne seni ne de bir başkasını seviyor; öyle bir özelliği yok ama o eksiğini giderecek başka pek çok özelliği var. Ona saygı duyduğun takdirde sana ölene dek yardımcı olur çünkü onu asla tehlikeye atamazsın. Ne bir sırrı ne de bir kapısı var ama olur da bir gün onun da böyle bir kapısı olursa ona o kapıyı açtıracak bir denizkızı şarkısı yok."

Kapı

Rüyalarım birbirine tıpatıp benzeyen, yinelenip duran görüntülerden ibaret. Ben hep o bir tek düşü görüp duruyorum. Merdivenlerin dibinde, tel örgüyle güçlendirilmiş, kırılmaz camlı, çelik kasalı kapının iç kısmında duruyor ve kilidi açmaya çalışıyorum. Dışarıda, sokakta bir ambulans bekliyor. Sağlık görevlilerinin camdan içeriye yansıyan siluetleri olağanüstü derecede büyük, ablak yüzlerinin çevresinde ayınkine benzeyen haleler var. Anahtar deliğin içinde dönüyor ancak tüm çabam boşuna...